

Sterrenzoeker

Rede en Geloof

René Jean-Paul Dewil

Boek II

Jeruzalem

Auteursrechten Clausule

René Jean-Paul Dewil © is de enige auteur van dit werk. © 2010.

Alle rechten voorbehouden.

Geen deel van deze publicatie mag veranderd worden zonder de schriftelijke toelating van de auteur.

Dit e-boek mag slechts in elektronische vorm gekopieerd worden voor persoonlijk gebruik. Het mag niet gedrukt worden, in een elektronisch of ander ophaalsysteem geplaatst worden, gefotokopieerd, of op enige andere wijze vastgelegd worden zonder de schriftelijke toestemming van de auteur.

De enige plaats waar dit e-boek mag opgehaald worden is van de Internet website www.theartofpainting.be, die de enige oorspronkelijke tekst bevat.

Deze publicatie valt onder de wetten op de auteursrechten, onder de copyright rechten.

Inhoudstafel

Hoofdstuk Een. Antiochië. 1148	5
Hoofdstuk Twee. Jeruzalem 1148-1152.....	36
Hoofdstuk Drie. Jeruzalem, Ascalon en Baniyas. 1153-1158.....	51
Hoofdstuk Vier. Jeruzalem en Constantinopel. 1159-1165.....	109
Hoofdstuk Vijf. De David Citadel van Jeruzalem. 1166.....	127
Hoofdstuk Zes. De opgang van Saladin. Jeruzalem, Tyr, Gibelin, Ascalon en de Sinai. 1167-1177 .	149
Hoofdstuk Zeven. Jeruzalem. 1178-1187.....	183
Hoofdstuk Acht. Jeruzalem. 1187	198
Hoofdstuk Negen. Epiloog. Alexandrië 1188	226
Historische Nota's	230

Hoofdstuk Een. Antiochië. 1148

Antiochië was een grote stad. Ze strekte zich uit, zelfs buiten haar muren in een wijde vallei gevormd door de Orontes rivier. Antiochië leunde aan het oosten en het noorden tegen de Berg Silpios, een complex van hoge, scherpe heuvels dat ook Habib-an-Najjar genoemd werd. Boven op één van de pieken van die bergen troonde de hoge citadel van de stad, en op de lagere flanken kon men grote huizen zien, de vroegere villa's van de rijke handelaars en van de notabelen van de stad. Aan het westen begrenste de Orontes de stad, de rivier die door de Syriërs al-Assi genoemd werd, de rebelse rivier, en die rivier vormde in de zomer ook uitgestrekte moerassen in het noordwesten, gebieden die een trieste broeiplaats waren voor grote wespen. De vallei was zeer vruchtbaar. De groene weiden herinnerden me aan mijn geboortedorp in Bretagne. Ik voelde me hier meer thuis dan in de woestijnen, de bergrivijnen en de uitgedroogde hoogvlaktes waar ik enkele weken geleden nog door reed. Hoge, grijze heuvels beperkten de vallei aan alle zijden echter, zodat alles wat hier groeide en alles wat door mensenhanden gebouwd was nietig, toevallig neergesmeten, kort van duur leek, ondanks een zicht dat velen prachtig vonden. De natuur van Antiochië paste bij mijn geestesgesteldheid, maar ik had niet de bedoeling langer dan nodig hier te blijven. Ik had wel tijd nodig om na te denken.

Ik bracht de winter door in nietsdoen. Ik had geen zin om terug te keren naar het kasteel waar ik vroeger aan toegewezen was, naar het Chastel Rouge, het godvergeten fort dat ergens op de grens lag tussen het Frankische Prinsdom van Antiochië en het Saraceense territorium van de gouverneur van Aleppo, het gevaarlijke kasteel waar het kleine garnizoen van kruisvaarders elk ogenblik een aanval kon verwachten van wilde horden vijanden, en plotse dood. Mijn oude vriend Gormond had ook het kasteel verlaten om in de citadel van Antiochië te gaan wonen, waar hij de kunst van het gevecht leerde aan jonge krijgers. Ik had evenmin zin om me in de dienst te geven van de Châtelain, de kasteelheer, van het fort van Antiochië. Ik wist niet wat ik wou, dus verlangde ik niets, en ik verwachtte niets. Ik kon al even goed niet meer levend zijn.

Tijdens mijn lange reis langs de kusten van de Frankische landen van Tripoli en Antiochië, op mijn terugkeer van de veldtocht van het Frankisch leger in de Hauran streek ten zuiden van Damascus, had ik niet ontdekt wat mijn leven zou moeten worden. Ik was lusteloos. Ik had voldoende geld om te leven zoals ik wilde, en die wetenschap duwde me ook al niet tot handelen. Ik wou niet in de drukte van de stad wonen, dus huurde ik een huis buiten de machtige muren van Antiochië. Het huis was niet meer dan een stel hutten, maar het dak hield de regen buiten, en ik had een schuur om Awaj onderdak in te geven, een weide om het paard in te laten grazen wanneer het weer niet te koud was. Het weer die winter en lente was erg druilerig. De regenvlagen duurden maar voort, maar die regen vormde wel de rijkdom van de boeren van Antiochië. Ik hield niet van de regen die neersloeg, omdat mijn humeur allesbehalve verbeterde met de vlagen. De vochtigheid van de vallei en de regengordijnen die opgezweept werden door koude bergwinden, deden me verzinken in diepe wanhoop, zodat ik me verdrongen voelde in zelfmedelijden en verving.

De muren van Antiochië waren reusachtig, zeer oud, deels nog oude Romeinse muren met vierkantige verdedigingstorens, die daarna vervolledigd werden door de Byzantijnen. De Byzantijnen hadden hier muren gebouwd die hoger en dikker waren dan in hun eigen stad van Constantinopel, en meer dan driehonderd torens verdedigden die muren. Ik telde nooit hun aantal, maar keek met ontzag op naar de zeer hoge citadel op de Berg Habib-an-Najjar, waar de Prins verbleef. De muren slingerden zich zonder elegantie en dreigend als bruine en grijze massa's over de heuvels. Antiochië was zeer goed verdedigd. De Orontes liep net onder de muren ten westen, de bergen hingen ten oosten en ten noorden. In het zuiden, lagen de versterkingen tegenover een diepe vallei met steile flanken die hoger liepen in de muren en de torens, onmogelijk om te beklimmen. Antiochië kon slechts door verraad ingenomen worden, en dat was ook hoe de eerste Franken er in geslaagd waren de stad te veroveren.

Antiochië was groot, maar ze had niets elegants. Het was de saaiste stad die ik tot dusver in Outremer gezien had. De huizen waren klein, de straatjes smal, zeer vuil en overbevolkt. De stad had wel veel meer mensen ooit beschermd, zodat nu grote tuinen binnen de muren bewerkt werden, maar de meeste huizen hurkten toch nog rond de oude marktstraten, rond de souks. Een belangrijk deel van de bevolking van Antiochië was Christelijk, meestal Syrische Christenen zoals Jacobieten en Nestorianen. Die Christenen leefden hier met enkele Joodse families en mensen die tot de Latijnse Kerk van Rome behoorden. Veel Moslims waren in de stad gebleven na haar inname, meestal handelaars, maar andere Moslims woonden en werkten buiten de poorten. Die waren dus mijn burens, hoewel we niet verbroederden.

Karavanen kwamen en gingen langs de hoofdwegen naar de stad. Veel van die karavanen kwamen uit het oosten, uit de richting van Aleppo, want de Orontes vallei was een belangrijke doorgang van Arabië en Syrië naar de kuststeden van Rum, naar de gebieden die gecontroleerd werden door de Romeinse Keizer van Constantinopel. Langs die kusten lagen grote en oude havens, die nog steeds de Middellandse Zee bedienden, Adalia en Ephesos, en zo vele andere. De stad Antiochië bezat een Latijnse kathedraal, die echter te klein was voor haar bevolking, een citadel met een fort, en het paleis van de Prins van Antiochië.

Het enige wat ik echt moest doen was te gaan praten met de Prins van Antiochië, al zou dat waarschijnlijk totaal nutteloos zijn. Ik zou daarna ooit naar Jeruzalem moeten rijden, met of zonder Gormond. Ik wou de ware God vinden te Jeruzalem, en begrijpen waarom Hij het kwade toeliet in Zijn schepping. Ik plande daarom de regio te verlaten in het midden van de lente, en dan zuidwaarts te rijden in beter weer, maar voordat de hitte van de zomer de streek verschroeide. Ik voelde me zeer eenzaam die winter, maar Marie stond steeds aan mijn zijde. Mijn geliefde Marie was verdwenen in Vitry van de Champagne in het nu verre Frankrijk, gedood in de brand van de kerk in de stad waartoe het Koninklijk leger een beleg had geplaatst. Toch sprak ik met haar, dag en nacht, en ze wandelde naast me wanneer ik uit mijn deur ging om het paard Awaj eten te geven. Mijn andere vrienden, Abt Suger van de Abdij van Saint Denis nabij Parijs en Usama ibn Munqidh van Shaizar, en de jongen Yusuf, dwaalden ook rond me. Ik leefde met spoken, en ik was me daarvan wel sterk bewust, maar ik gaf de voorkeur aan spoken eerder dan aan de levenden.

Op een druilerige dag reed ik naar Antiochië en vroeg in het paleis een onderhoud aan met de Prins. De wachters keken naar mijn Arabisch paard, naar mijn Arabische boernoës, naar het ontbreken van enig rood kruis op mij, en ik kwam niet verder dan de eerste lijn wachters. Ik keerde drie maal terug naar het paleis met de boodschap dat ik een belangrijk bericht had voor Raymond de Poitiers, maar ik werd telkens teruggewezen. Ja, iemand zou me melden bij de Prins. Waar woonde ik? Wat was mijn naam? Ik zou geroepen worden.

Na een maand van wachten stond er op een morgen een krijger te paard te schreeuwen aan de deur van mijn huis. De wachter kwam zelfs niet van zijn paard. Ik opende mijn deur, beaamde dat ik Daniel du Pallet was, en de man zei me dat de Prins het zich verwaardigde me in het paleis te ontvangen drie dagen later in de namiddag. De man leverde de boodschap af en reed direct weg.

Ik ging te voet naar Antiochië. Het duurde een hele tijd vóór ik aan het paleis voorbij de poort werd gelaten, in het binnenplein dat naar alle zalen leidde. Twee zwaar bewapende wachters, die zenuwachtig naar mijn gekromd zwaard van Damascus keken, en vooral naar de edelstenen in het zilveren heft, brachten me naar een ontvangstzaal waar Raymond de Poitiers zich bij een haard stond te warmen. Hij was niet alleen. Vijf Baronnen zwermden rond hem, spraken met hem, maakten grappen met hem, en wandelden heftige gebaren makend rond. Ik kon gemakkelijk uitmaken wie de Prins was. Raymond was het centrum van de aandacht. Hij was ook de meest aantrekkelijke man in de zaal. Hij was niet de grootste, maar hij had het meest interessante gezicht en hij droeg de fijnste wapenrok van zijde en borduursels. Raymond had heel wat vlees aan zijn kaken, maar zijn trekken leken hard, gehard door de ridderoefeningen en de veldtochten. Brede schouders, erg gespierde armen en sterke benen wezen de man van actie aan, de strijder. Zijn ogen vlogen rond, sterk en doordringend, steeds vragend. Ze bleven nooit lang op één gezicht of op één voorwerp. Het hoofd van Raymond bewoog ook, steeds, en zijn mond trok zenuwachtig op zijn onderlip. Ik kon me hem inbeelden als een wezel, maar hij was veel te zwaar, te sterk in spieren, en hij straalde teveel kracht uit voor dat beeld. Hij gaf me een eerste indruk van een fijne ridder, een strijder zonder vrees. Wat ik zag beviel me.

De Baronnen verkozen te doen alsof ik niet bestond, al hadden ze zich allen omgedraaid om me de zaal zien in te komen. Is was niet één van hen, dus een verwaarloosbaar iemand. Raymond moest niet omkijken, want hij was diegene die naar de deur keek en die met zijn rug tegen de haard stond. Raymond had blijkbaar een koude rug. Hij keek voorbij zijn groep Baronnen, zag me vooruit stappen, en sprak me eerst aan. ‘Jij moet Daniel du Pallet zijn,’ zei de Prins met een warme, diepe, maar snelle stem. ‘Je vroeg om me te spreken. Wat wil je? Wees kort, man!’ ‘Ik had U graag alleen gesproken, Prins,’ antwoordde ik, en wachtte. Raymond was verrast. Hoe had een gewone ridder, waarschijnlijk één van zijn armste mannen, een man die hij voorheen nog nooit opgemerkt had, een man van wie de enige waarde was in zijn massa krijgers te rijden en daar gedood te worden, hoe had zo een man de durf tegen hem op die manier te spreken? Hij bekeek me van top tot teen, woog me af, en dan veranderde iets in zijn ogen. Ik hield zijn blik kalm en ernstig aan. Raymond beval aan zijn Baronnen de zaal te verlaten. Een gebaar met één hand was voldoende daarvoor. De ridders gingen langzaam en grommende weg, maar ze bleven me argwanend bekijken terwijl ze door de deur stapten. Raymond bleef bij de haard staan. Hij keek nu echter in de vlammen, strekte zijn handen uit om ze te verwarmen. Hij draaide daarmee zijn rug naar mij en toonde dat hij niet bevreesd was. Hij droeg een lang zwaard aan zijn riem. Hij pookte in het vuur met een ijzeren staf en zonder zich naar me te draaien zei hij, ‘spreek op, man!’

Ik vertelde eerst aan Raymond de Poitiers wie ik was, een Bretoense ridder die een jaar of zo geleden in het Heilig Land aangekomen was in de haven van Antiochië, in Saint Siméon, om een kruisvaarder te worden. Ik was te Vézelay geweest toen Bernard de Clairvaux zijn nieuwe kruisvaart predikte en een brief van de Paus gelezen had. De Connétable van de Prins had me naar het kasteel van Chastel Rouge gezonden, en ik had gepatrouilleerd in de ravijnen van de

zijrivieren van de Orontes, waar we zochten naar infiltratiewegen van Turkse troepen. Ik werd gewond in een hinderlaag van Saracenen en gevangen genomen door de Turken van Aleppo.

Toen ik Aleppo noemde draaide Raymond zich plots om. Hij onderbrak me en vroeg, ‘je was gevangen te Aleppo? Hoe kwam je vrij? Wie betaalde je losgeld?’

Ik vertelde hem hoe mijn wonden verzorgd werden en genazen in het Moslim hospitaal van de stad. Een Arabische Prins van Shaizar had me gevangen genomen. Die prins heette Usama ibn Munqidh, en ik was later in het huis van Usama in Aleppo gebleven.

Raymond onderbrak me weer om te zeggen dat hij Usama kende. Hij had hem ontmoet in Jeruzalem, toen Usama het Koninkrijk van Jeruzalem bezocht met zijn meester Mu’in al-Din Unur van Damascus.

Ik had nu de aandacht van Raymond toch wel toegespitst op mij. Ik zei aan Raymond de Poitiers alles wat Usama ibn Munqidh me toevertrouwd had. Nur al-Din, de Atabeg of gouverneur van Aleppo, de zoon van de overleden Turkse veroveraar van Syrië, Zengi, had evenveel ambities als zijn vader. Het territorium van Nur al-Din was gehalveerd, want de gebieden rond Mosul werden toegewezen aan de broeder van Nur al-Din. Usama was er van overtuigd dat Nur al-Din alles zou doen om meer land te winnen, wat hij slechts kon doen in het westen en in het zuiden omdat zijn broeder de eigenaar was van de regio’s ten oosten van Aleppo, en omdat de Seldjoek Turken ten noorden van hem te machtig waren. Nur al-Din moest de Franken van Antiochië en Tripoli ten westen van hem aanvallen, alsook het Sultanaat van Damascus ten zuiden van hem. De Sultan van Damascus was heer van dat deel van Syrië enkel in naam, want de Vizier Mu’in al-Din Unur, de vriend van Usama, regeerde in Damascus. Usama vreesde een aanval eerst op Damascus, zodat Nur al-Din de twee Syrische legers kon verenigen tegen de Christenen. De gecombineerde legers van Aleppo en Damascus konden de andere heersers van de regio verpletteren, niet enkel de Franken, maar ook de kleine Arabische enclave van Shaizar, waarover de familie van Usama heerste. Zengi had al grotendeels het vroegere Frankische Graafschap van Edessa veroverd. Zijn zoon zou zich keren tegen het Prinsdom van Antiochië met een groot leger, en daarna het Graafschap Tripoli overrompelen. Nur al-Din was nu klaar om te handelen.

Nur al-Din kon thans ten hoogste dertigduizend krijgers verzamelen, en waarschijnlijk in werkelijkheid slechts twintigduizend, waarvan minder dan tienduizend ervaren strijders waren. Hij kon daarmee winnen van de twintigduizend mannen die Damascus in het veld kon brengen, maar Nur al-Din rekende er op dat wanneer hij zijn macht tentoon spreidde aan de Sultan, Damascus zich wellicht onmiddellijk aan hem zou overgeven en hem vervoegen. Nur al-Din kon echter niet een overwinning behalen op het Frankische leger van Jeruzalem plus het leger van Damascus, juist zoals in het verleden Jeruzalem plus Damascus Zengi hadden doen omdraaien. Maar na de veldtocht van de Franken van Jeruzalem in de Hauran, territorium van Damascus dat de Franken gehoopt hadden te kunnen veroveren, was het bondgenootschap tussen Damascus en Jeruzalem verbroken. Nur al-Din was naar Damascus getrokken toen de Hauran aangevallen werd, maar slechts met haastig opgeroepen krachten. Nur al-Din dacht dat Damascus nu alleen stond om het hoofd te bieden aan zijn legers. Als Nur al-Din al zijn krijgers verzamelde tot de allerlaatste man, en misschien wat troepen meekreeg van zijn broeder, dan kon hij nu Damascus belegeren en veroveren. Daarna kon hij vijftigduizend of meer Saraceense krijgers tegen Antiochië gooien. De Franken moesten dus hun bondgenootschap met Damascus vernieuwen.

Raymond had vooreerst nogal arrogant, bijna afwezig naar me geluisterd, maar hij had me toch aanhoord. Toen ik de aantallen citeerde, verbleekte hij. Zijn hoofd zonk dieper in zijn schouders.

‘Zeg me iets dat ik nog niet weet,’ was zijn commentaar, maar ik kon zien dat hij de getallen echt niet wist.

Hij fluisterde toch, zonder me direct aan te kijken, ‘ik wist niet hoeveel strijders Aleppo kon oproepen. Ik wist niet welke ambities de zoon van Zengi had. Ik dacht rust te hebben, enkele jaren.’

‘Usama ibn Munqidh vroeg twee dingen,’ zei ik. ‘Mu’in al-Din Unur, de heerser van Damascus, wenst het bondgenootschap met de Franken te hernieuwen, ondanks de belediging van de expeditie in de Hauran. Hij stelt voor dat het nieuwe leger van kruisvaarders, het leger dat onderweg is uit het Christendom, het leger van Koning Louis van Frankrijk en van Conrad, Keizer van Duitsland, dat die Aleppo zo snel mogelijk zouden aanvallen, samen met uw eigen troepen. Op die wijze kan niet alleen Antiochië gered worden, maar ook Damascus en Shaizar. Nur al-Din zou voor veel jaren onmachtig op zijn duim moeten zuigen, in diskrediet bij de Seldjoek Sultans en bij de Kalief van Baghdad, zijn meesters. Usama schijnt te denken dat het gevaar van de Franken om nadien Damascus aan te vallen, na de vernietiging van de legers van Nur al-Din, kleiner is dan het gevaar dat Nur al-Din thans is voor Damascus. Ik vermoed dat, indien de Franken toch nadien Damascus zouden aanvallen, Mu’in al-Din Unur weer beroep zou doen op de verzwakte en verslagen Nur al-Din voor bijstand, want samen met de Syriërs en de Turken zou Nur al-Din moeilijk kunnen weigeren. ‘Waarom zou Jeruzalem de landen van Damascus willen veroveren en bezetten? Die steden zouden steeds vijandig blijven tegen de Franken, zelfs bezet met garnizoenen,’ bevestigde Raymond. ‘We zijn met te weinig ridders en krijgers om de steden en versterkte plaatsen van Damascus op een efficiënte manier voor lange tijd te bezetten. De expeditie in de Hauran was een domme onderneming, ingegeven door de hebzucht, en gepland in domheid. Aleppo is een heel andere zaak! Aleppo is een kleiner gebied, voor een deel zelfs Christen, en voor wat betreft Hama en Homs, de andere versterkte steden van Noord Syrië, die plaatsen kunnen we bezet houden omdat ze op de Orontes liggen, en in het directe bereik blijven van onze eigen gebieden. Jocelin de Courtenay, de Graaf van het voormalige Edessa, hoe zeer ik die man ook minacht, kan Edessa opnieuw bezetten, en ook de noordelijke kastelen. Ik voelde deze situatie aan. Ik kon alleen niet met zekerheid zeggen wat Nur al-Din zou willen doen. Ik wist helemaal niet hoe de Saracenen echt hierover dachten.’

‘Ze zijn Saracenen, maar ze zijn ook Turken,’ merkte ik op. ‘Turken zijn een hard ras mensen, bewonderenswaardig in krachten intelligentie, maar ze begeren land voor hun eigen volk, en macht voor hun heersers.’

Ik vertelde dan aan Raymond alles wat Usama me uitlegde over de heersers van Aleppo en Mosul en Damascus, over het enige echt overblijvende Arabische gebied in Syrië, de Shaizar, en over andere Arabische prinselijke families zoals de ‘Ocqailides.

‘De Turken bevechten ook elkaar om de macht,’ herinnerde ik aan Raymond. ‘De Turken van Qoniya zijn in oorlog met de Danishmenden in hun oosten. Nur al-Din bevecht hen aan zijn noordergrens. Hij vecht daar ook tegen de Ortokide Amirs, zodat de Franken ook met die een bondgenootschap kunnen afsluiten. In het zuiden probeert Nur al-Din Damascus af te nemen van de Mamluk Turk Mu’in al-Din Unur. De Isma’iliten vechten tegen iedereen, Turk of Frank of Arabier, maar de Turken laten hen wijselijk gerust omdat ze vrezen in de duisternis vermoord te worden. De Isma’iliten zijn expert in het sluipdoden tijdens de nacht, en ze sparen niemand die in hun weg staat. De Franken moeten Turk tegen Turk opzetten, bondgenootschappen afsluiten en als het nodig is die weer breken, maar geen bondgenootschap is mogelijk met Nur al-Din!’

Naarmate ik sprak zag ik de houding van Prins Raymond veranderen. Hij was duidelijk erg geïnteresseerd in dit soort gesprekken, in schema's van intriges en tegen-intriges. Hij zei me dat hij deze onderwerpen al met zijn Baronnen had besproken, maar allen weigerden ze de bewijzen van de ware toestand onder de ogen te zien.

‘Ze denken allemaal dat we onoverwinnelijk zijn,’ gaf hij me toe. ‘Ze geloven dat als we in het verleden gefaald hebben, dat slechts was omdat we niet slim genoeg waren. We hebben niet genoeg gebeden, waren niet voldoende machtig in personen, terwijl we nu wel slim en sterk zijn. God is met ons nu, vroeger niet. Ze zouden zich zonder vrees opstellen tegen eender welk Saraceens leger, hoe sterk ook, met slechts mijn twintigduizend mannen, ten allerhoogste, zelfs als de Saracenen tien maal meer krijgers in het veld zouden brengen. Hebben we te Antiochië niet de Heilige Lans die Sint Longinus in de zijde van Christus stak? Mijn ridders zijn heel dapper, maar soms denk ik, ook heel driest en dom. Mijn mening is dat we misschien zulk een groot Saraceens leger wel zouden kunnen verslaan. Maar we zouden de helft van onze ridders verliezen, en zes maanden later zouden de Turken weer met honderdduizend Saracenen vóór ons staan. En indien we verslagen worden, zouden we volledig vernietigd zijn, eens en voor altijd ten einde, want er zou niet één Frankische ridder nog leven overblijven om Antiochië en de andere steden te verdedigen. Op zijn best zou het dan twee tot drie jaren duren eer een nieuw kruisvaartleger kon gemonsterd worden in het Christendom, en in al die tijd zou Antiochië geregeerd worden door Saracenen. We zouden weggevaagd zijn! Usama ibn Munqidh schijnt dat te begrijpen, want hetzelfde lot zou beschoren zijn aan de heersers van Damascus. Waarom begrijpt Mélisende, de Koningin van Jeruzalem, dat niet? Hoe blind en dom zijn al die mannen en die vrouw! We zouden nooit, nooit, nooit met ons enig en volledig leger een vergelijkbaar Saraceens leger mogen confronteren, tenzij in uiterste nood. Ons lot kan vernietiging zijn, terwijl wanneer de Saracenen verslagen worden, dat slechts een tijdelijke teruggang voor hen zou betekenen!’ Raymond de Poitiers zweeg even, en wandelde rond de haard. ‘Dit is waar voor Antiochië,’ zei hij, ‘en het is waar voor Tripoli en het is waar voor Jeruzalem.’

Raymond vroeg dan, ‘wat meer nog hoorde je? Hoe denken de Turken over dit alles? Hoe reageren de Syriërs van deze landen? Hoeveel wapens hebben de Turken? Waar halen ze hun goudstukken vandaan om de veldtochten te betalen? Waren hun oogsten voorspoedig verleden jaar? Hoeveel karavanen komen elke dag te Aleppo aan? Zijn hun mannen bereid naar de oorlog te gaan? Vertel me!’

De Prins trok me naar een hoek van de zaal, waar een tafel en stoelen stonden. Hij deed me neerzitten. Hij schreed naar de deur, opende ze, en riep dienaars om voedsel. We aten geroosterde kip en brood, en dronken wijn. Ik praatte en praatte tot de nacht viel.

Raymond ondervroeg me over al de plaatsen die ik bezocht had, ook die in het Koninkrijk van Jeruzalem en in het Graafschap Tripoli. Hij hoorde me uit over mijn ervaring in de veldtocht naar de Hauran. Hij had wel al min of meer gehoord hoe die expeditie geëindigd was, maar hij was vooral geïnteresseerd te weten hoe de Turken aanvallen geveinsd hadden, en dan ook werkelijk uitvoerden. Ik kon hem uit de eerste hand vertellen hoe de Franken zich teruggetrokken hadden.

Raymond had warme gevoelens voor Koning Boudewijn III van Jeruzalem. ‘Een goede jongeman,’ zei hij, ‘ogenschijnlijk behept met dezelfde wijsheid en juiste oordeelsvorming als zijn vader. Een fijne ridder, een echt wijze Koning. Eén dezer dagen moet hij de invloed van zijn moeder Mélisende van zich afschudden, hoe eerder hoe liever!’

We praatten verder tot diep in de nacht, maar dan begon Raymond de Poitiers te gapen, en op te merken dat hij moe was. Ik had tegen dan ook alles gezegd wat ik moest vertellen.

‘Nee, nee,’ protesteerde hij, ‘er is nog veel meer dat je weet. We moeten nog praten!’

Raymond was een complexe man. Zijn vragen waren intelligent en juist. Hij had een goed inzicht in alle onderwerpen van heerschappij, beheer en behoud van rijkdom in een land. Ik dolf een beetje dieper naar zijn kennis, maar hij wist weinig of niets af van filosofie en theologie. Raymond was een man van actie, een man van snelle beslissingen genomen op basis van weinig informatie, niet een man van de geest, al wist hij dat hij over veel dingen moest nadenken. Hij kon intriges opzetten. Zijn vragen waren dikwijls ‘wat indien?’ en soms spon hij zoveel veronderstellingen dat hij verloren liep in alle mogelijke combinaties van uitkomsten, om alles weg te vagen en een beslissing te nemen ondanks al zijn veronderstellingen.

‘Ik moet eenvoudige oplossingen vinden,’ zei hij dan, ‘slechts eenvoudige oplossingen zijn de beste, diegene die in harmonie zijn met andere beslissingen, diegene die acties voorstellen waarvan mijn mannen kunnen begrijpen waarom ze nodig zijn.’

Uiteindelijk stond de Prins op van de tafel waarop nu de vele resten van ons avondmaal verspreid lagen. Hij strekte zijn rug en armen. Hij wenste me plots goede nacht. Hij zou me later nog roepen. Hij wist waar ik woonde.

De focus van Raymond de Poitiers was echter Raymond de Poitiers, Prins van Antiochië. Hij vroeg me niet eens waar ik vandaan kwam, wie mijn familie was, waarom ik naar Antiochië gekomen was, wat ik voordien allemaal had gedaan. Het kwam nooit in hem op te vragen wat ik nu verder zou doen. Dergelijke vragen leken irrelevant voor de Prins van Antiochië. En dat waren ze waarschijnlijk inderdaad, dacht ik, zeker in vergelijking met wat op spel stond in de verhoudingen van deze landen.

Ik ging te voet terug naar mijn huis in de volledige duisternis, in het licht van een zwakke maan. Ik had in de stad moeten blijven. Ik moest enige malen op mijn passen terugkeren om de juiste weg te vinden. Ik was wel tevreden: ik had mijn boodschap afgeleverd, en de Prins had geluisterd, mijn schuld aan Usama was afbetaald. Koning Louis de Jonge van Frankrijk zou zeker niet met dezelfde aandacht naar me geluisterd hebben!

Na die dag verwachtte ik opnieuw naar het kasteel geroepen te worden. Weken gingen echter traag voorbij zonder nieuws. In het begin van de lente wou ik niet meer wachten. Ik wou naar het zuiden rijden, weg van Antiochië, naar Jeruzalem. Ik stond al op het punt te gaan praten met Gormond, toen er een grote opschudding Antiochië in rep en roer wierp. Het enorme kruisvaartleger, dat al zo lang in Outremer verwacht werd, was uiteindelijk aangekomen in de haven van Saint Siméon.

De Franse kruisvaarders, geleid door Koning Louis de Jonge, kwamen niet te paard en te voet langs de noordelijke wegen. Ze kwamen niet van Cilicië, van de Armeense en Byzantijnse gebieden. Koning Louis kwam per boot aan te Saint Siméon op de negentiende maart van dat jaar 1148. We hoorden een dag later van de ontscheping. Raymond de Poitiers moest geweten hebben dat het leger onderweg was, maar hij had er me niets van verteld. Het kon me weinig schelen, en ik was helemaal niet zo opgewonden en door het dolle heen met die gebeurtenissen als de stadsmensen en de ridders van Antiochië.

Ik was in de stad de twintigste maart, en zag mensen dansen in de straten. De Christenen juichten, omhelsden, hingen alle vlaggen en banieren die ze konden vinden uit, en verheugden zich op de aankomst van Louis in hun stad. Mijn burens, de Moslim boeren en enkele Joodse families, deden verder hun werk, hoofd naar de grond gericht, en die zeiden niets. Ze negeerden het nieuws ook. Ze zouden in elk geval de grond moeten tillen de volgende dagen, wat er ook gebeurde, en wie ook over de vallei heerste.

Ik bleef ook nadien in mijn huis en bereidde mijn vertrek voor. Ik kocht gedroogd vlees en ander voedsel, en kocht zelfs al een lastpaard om alles te dragen. De regenvlagen hadden voor een paar dagen opgehouden neer te vallen; de lucht warmde op. Een oude boer vertelde me dat er altijd een korte periode van beter weer was in de lente. Dit jaar vormde geen uitzondering. De boer verwachtte meer regen later. Hij had uitgekeken naar deze tijd, want dit was een ogenblik om te zaaien.

Ongeveer een week na de aankomst van de kruisvaarders te Saint Siméon zag ik een stofwolk in de verte oprijzen. Het Frans leger was in opmars van Port Saint Siméon naar Antiochië. Een lange, dichte kolom van ridders en strijders te voet, allen gekleed in maliën, begaf zich op weg naar de stad, en kwam voorbij in mijn omgeving. Onder de muren van Antiochië, wijselijk aan de buitenkant, plaatste het garnizoen een tentenkamp op. Het kamp was groot, groter dan enig kamp waar ik in geweest was. Ik vergeleek het met het kamp dat het beleg van Vitry verzekerd had in Frankrijk, en schatte ongeveer dertigduizend strijders in de tenten. Dat was een groot aantal, maar een veel kleiner leger dan ik verwacht had. Waar was de rest? Ik veronderstelde dat een deel van het leger al naar Jeruzalem vertrokken was, samen met de pelgrims. Een ander leger kon ook nog over land komen, uit het noorden, uit de Armeense gebieden. Waar ook was het Duits leger van de Keizer?

Een paar dagen later reed een ridder van Antiochië mijn binnenplaats in. Hij riep me op om naar het paleis te komen. Hij keek minachtend naar mijn hutten, en zei enkel dat als mijn leven me lief was ik best in het paleis van de Prins kon zijn de morgen van de volgende dag. De uitnodiging was niet echt vriendelijk.

Ik ging dus weer naar de stad en naar het paleis, weer te voet. Tegen die tijd had ik het al lang opgegeven me te bekommeren om wat ik droeg, en vermits ik onder Moslims en Joden woonde, ging ik slechts gekleed in een witte boernoës, geen maliën en geen wapenrok, geen kruis, en zelfs geen zwaard, maar ik had een lange dolk onder mijn klederen, en ik hield mijn hand op die dolk al de tijd dat ik naar het paleis stapte.

Ik moest wachten aan de poort van het paleis, wachten en wachten. De binnenplaats was vol mensen. Veel meer ridders dan voorheen stonden en wandelden in het plein, en ik hoorde veel meer het Parijse Frans gesproken worden. Nieuwe Franse ridders woonden in het paleis. Ik zag zelfs enige Koninklijke Wachters, maar niemand die ik kende.

Ik werd naar een kleine zaal gebracht. Er waren slechts vier mensen in de zaal. Ik kende Prins Raymond de Poitiers. Ik kende Koningin Aliénor van Aquitaine. Ik kende ook de monnik die aan haar zijde stond, een monnik van Saint Denis, Eudes de Deuil. Ik herkende niet de laatste man, een grote en slanke ridder, die geheel in grijs gekleed ging. Hij droeg een groot kruis op zijn wapenrok, en hij had een lang zwaard aan zijn riem hangen. Raymond was niet gewapend. De Koningin en Raymond zaten in stoelen naast de haard, waarin echter geen vuur werd gestookt. Raymond wenkte me om dichterbij te komen.

Raymond zei, ‘kom bij ons, Heer du Pallet. Dit is Koningin Aliénor van Frankrijk, Eerwaarde Eudes de Deuil van Saint Denis, de Kroniekschrijver van Koning Louis, en Heer Thierry Galéran, Raadgever van de Koning. Ga zitten!’

De enige stoel die nog vrij was stond tussen Raymond en Aliénor. Ik groette de Koningin, dan de mannen, en zat. Ik vermeed opzettelijk de ogen van de Koningin, en zag dus niet enige reactie op haar gezicht. Ik keek afwachtend naar Raymond de Poitiers.

‘Ik vroeg je te komen, Heer du Pallet,’ ging Raymond verder, ‘omdat de Koningin wil weten wat het Heilig Land is, en vooral wat de noordelijke gebieden zijn: Antiochië hier, Edessa, en Tripoli. De Koningin wenst ook te horen over de Saracenen, hoeveel Saracenen hier leven, waar ze vandaan komen, hoe ze leven, welke wapens ze hebben, hoeveel strijders ze in een veldtocht tegen ons kunnen plaatsen, en wie hun leiders zijn. Ik heb niet genoeg tijd voor haar, omdat het Frans leger en de Koning al mijn aandacht opeisen. Ik dacht dat jij de beste voorhanden man was om aan de Koningin alles over de Saracenen uit te leggen. Je hebt Turken, Syriërs en Arabieren ontmoet, en je kent het land en de mensen. Gelieve aan de Koningin te vertellen wie je bent, en alles ook wat je aan mij gezegd hebt, voordien. Ik moet jullie echter verlaten. Ik moet mijn plichten gaan vervullen. Gelieve me te verontschuldigen, Mevrouw en nicht Aliénor, maar ik moet gaan!’

We keken dan beide naar de Koningin, maar Raymond aarzelde want het gezicht van Aliénor werd zeer rood, en haar ogen stonden wijd open. We konden de verbazing aflezen uit de trekken van haar mond en ogen. Raymond keek weer naar mij, dan achter Aliénor door naar Eudes, die in dezelfde richting stond, en die van vreugde in een brede lach schoot.

Ik kende Eudes inderdaad zeer goed. Hij was een vriendelijke jongeman van de Abdij van Saint Denis nabij Parijs. Toen ik in Saint Denis woonde hadden we dikwijls samen gepraat, perkamentrollen uitgewisseld, en samen gewandeld en gepraat in de bossen. Op een keer hadden Gormond, Eudes en ik in mijn huis gegeten, en we hadden eigenlijk te veel gedronken, en geraakten verder dan een kleine roes, zodat we zeer vrolijk werden. We zongen nogal ruwe en schabouwelijke liedjes, zodat Abt Suger die toevallig in de buurt liep, ons had horen zingen tot op het plein van het dorp. Suger verweet ons onze uitbundige vrolijkheid, en vooral Eudes kreeg een preek en een uitbrander te verduren. Eudes was intelligent, een vriendelijke man, meevoelend voor de mensen rond hem heen, en steeds opgewekt. Hij was een fijne vriend en metgezel. Hij was nu blij me te zien en lachte daarom openlijk naar me.

‘Wat is dit?’ vroeg Prins Raymond. ‘Kennen jullie elkaar?’

Ik sprak eerst en zei, ‘ja. Ik ken Eudes de Deuil van de Abdij van Saint Denis, van toen ik Beschermers van Saint Denis was, vriend van Abt Suger, en Drager van de Oriflamme. Ik ontmoette ook Koningin Aliénor aan het Hof van Parijs.’

‘Dat is zo,’ siste Aliénor onmiddellijk, ‘en je verliet je plaats van Drager van de Oriflamme zonder onze toestemming te vragen. En ik moet je nu hier weerzien, zo ver van Saint Denis!’ Raymond ontweek de zure opmerking van de Koningin. ‘Wel, wel!’ verbaasde Raymond zich alleen. Hij nam de informatie in zonder te weten wat er mee te doen. Dan besloot hij ze te negeren, ze niet echt relevant te vinden. ‘Des te beter dan! Ik laat jullie nu alleen.’

Raymond de Poitiers stond snel op en stapte uit de zaal.

Ik kon de man die in grijs gekleed was ogenblikkelijk niet lusten. Die man, de Raadgever van de Koning, dus een intrigant, was echter nog steeds in de zaal. Hij had een lang, scherp gezicht met een hoekige neus en dunne, bleke lippen. Zijn gezicht zag er bijna even grijs uit als zijn klederen. Hij had iets van een roofgier over zijn houding. Ik mocht hem niet, en ik vertrouwde hem niet, Raadgever van de Koning of niet.

Ik zei, ‘Majesteit, ik ben een nederige en verlegen man. Ik heb ook dingen te zeggen waarover U alleen kunt oordelen of ze mogen verspreid worden of niet aan anderen. Ik had U graag alleen gesproken.’

Koningin Aliénor had haar gewone houding teruggewonnen. Ze zei aan Thierry Galéran, ‘Heer Galéran, wees zo goed ons alleen te laten!’

De ridder protesteerde, ‘Majesteit, als deze man belangrijke inlichtingen heeft, dan moet de Koning die ook horen. Het is mijn plicht de Koning raad te geven in alle zaken, hier. Ik vrees ook dat een ridder die in Frankrijk aan zijn plichten verzaakt heeft niet uw aandacht en vertrouwen waardig is.’

Aliénor onderbrak hem daar, en snauwde, ‘Galéran, ga weg! Uit!’

Thierry Galéran ging echter zitten en wou nog iets meer antwoorden, maar de Koningin stond hoog boven hem en schreeuwde hard en scherp vóór hij nog iets kon zeggen, ‘moet ik mijn bevel herhalen? Eruit, of ik roep mijn wacht!’

Galéran zonk ineen onder het plotse venijn dat over hem werd gegoten, stond op, zodat hij uitdagend tegenover de Koningin stond, maar hij draaide zich dan toch bruusk om en stapte naar de deur. Hij wierp me dan nog een blik vol haat en verachting. Ik had me een vijand gemaakt aan het hof, maar wat kon me dat schelen?

De Koningin hernam, ‘ik zou willen dat Eudes de Deuil bleef, Heer Daniel.’

Ze wachtte niet op een antwoord, want dit was eveneens een bevel, maar ze vervolgde, ‘die walgelijke man, Thierry Galéran! Hij verafschuwt me, maar hoewel hij een eunuch is, lust hij naar me. Ik kan het in zijn ogen zien. Ik haat die man. Dank je, Daniel, om me een excuus gegeven te hebben van hem af te geraken!’

Aliénor streek aan de plooiën van haar japon alsof ze net een spin van het doek had gevaagd. Dan ging ze weer zitten en zei, ‘wel, Heer Daniel du Pallet, we zien elkaar weer! Opnieuw vraag ik je hulp. Ik was zeer kwaad toen je Parijs verliet zonder onze toestemming te vragen. We hadden je nodig te Parijs! Abt Suger verontschuldigde je natuurlijk, maar niemand verlaat het Hof van Frankrijk op die manier! Ik hoorde dat je naar Outremer gereisd was, maar zelfs Abt Suger wist niet waar je terechtgekomen was. Hij kreeg geen brieven van je. Wat is er met je gebeurd? Welk vreemd lot brengt je weer in mijn aanwezigheid?’

Ik begon te vertellen. Ik vertelde haar dat na de veldtocht van Koning Louis tegen de stad Vitry ik verder had gewerkt te Saint Denis. Ik was met Abt Suger meegegaan naar Vézelay, en onder de indruk van de preek en de oproep tot een kruisvaart van Abt Bernard de Clairvaux, had ik Saint Denis plots verlaten om naar Outremer te reizen. Ik zei de Koningin dat ik direct na Vézelay vertrokken was, en vele maanden geleden al Antiochië had bereikt. Ik was een ridder geweest in het Chastel Rouge, gewond geraakt in een hinderlaag van Saracenen en hersteld in gevangenschap te Aleppo. Ik zei haar dat ik deelgenomen had aan de veldtocht van de Koning van Jeruzalem in de Hauran, de streek ten zuiden van Damascus, maar ik was nadien langs de kuststeden van het Koninkrijk teruggekeerd naar Antiochië, naar mijn vriend Gormond.

De ogen van Eudes de Deuil openden wijd toen ik alles vertelde wat ik gezien en ervaren had deze laatste maanden. Eudes en Aliénor leken erg geïnteresseerd, nu. Ik ging door met praten. Ik vertelde hen alles wat ik ook aan Raymond verteld had, enige dagen vroeger. Ik praatte en praatte. Eudes stelde me veel vragen, de Koningin minder. Ze wou vooral weten hoe de machtsverhoudingen lagen, welke de karakters van de leiders van deze streken waren, en ze vroeg hoe de verschillende heersers hun land hadden veroverd. Ik beschreef de streken in warme beelden, legde uit hoe de boeren en de handelaars werkten, hoe de karavanen over de wegen door Syrië trokken, hoe de goederen getransporteerd werden op kamelen, en ik sprak ook over het werk van de vrouwen. Ik legde het ingewikkelde mozaïek van machten uit, de

veelvuldigheid van landen en volkeren, de zwakheden van elk, hun grootsheid en hun laagheden, de edele karaktertrekken van de heersers, en hun ongeremde ambities. Terwijl ik aldus open en oprecht sprak tot de Koningin, legde ik ook uit waarom ik Jocelin de Courtenay, Graaf van Edessa, zo weinig apprecieerde. Hij had Edessa, Rohais, onvoldoende verdedigd tegen de Turken van Aleppo. Ik minachtte Jocelin voor wat ik vooral gehoord had van Usama en van Yusuf over hoe het Graafschap veroverd werd. Dit was een gans ander beeld dan wat in Frankrijk beschreven werd over de val van Edessa.

Het was allemaal de schuld van Jocelin geweest! Hij had geen garnizoen van enige militaire betekenis in de stad Edessa achtergelaten, en hij verkoos de mooiere, zachtere en veel veiliger versterkte plaats van Turbessel om er zijn hof te houden. Wanneer de troepen van de Atabeg Zengi een beleg plaatsten aan Edessa, stonden slechts de ambachtslieden en de handelaars op de muren. Er waren geen ervaren strijders en geen Frankische ridders in de stad. Edessa werd dus snel veroverd. Zengi wist natuurlijk hoe zwak de stad verdedigd werd. De Atabeg van Aleppo liet de mensen van Edessa hun leven, en hun hebbe en goed behouden. De Christenen mochten zelfs de verwoeste delen van de stad heropbouwen, en Zengi beschermde de karavanen die naar en van Edessa kwamen. De stad kende meer voorspoed onder Zengi dan onder Jocelin.

Later echter, pleegden de Armeniërs van Edessa verraad tegen hun eden aan Zengi. Ze namen de macht in de stad over bij verrassing, en ze joegen de weinige troepen die Zengi achtergelaten had de citadel in. De Armeense Christenen vroegen dan hulp aan Jocelin, en de Graaf kwam inderdaad even later met een leger opdagen. Maar hij kwam onvoorbereid, met slecht weinig ridders, en zonder hulp van Antiochië. Zengi rukte snel op met een nieuw leger, met een zeer groot leger. Jocelin vluchtte. Hij vluchtte met zijn enkele ridders. De Christenen, al de Christenen, niet slechts de Armeniërs maar ook de Jacobieten en Nestorianen die al die tijd loyaal gebleven waren aan Zengi, en die niet deelgenomen hadden aan de herovering van de stad, vluchtten allen te voet achter Jocelin aan, omdat ze terecht de wraak van Zengi vreesden. De ridders en strijders van Jocelin boden hen geen bescherming. De ruitery van Zengi moordde de mensen van Edessa meedogenloos en zonder uitzondering uit in de nauwe valleien en in de bergpassen. De mannen van Jocelin lieten het volk aan hun lot over. Ze lieten de ouderlingen, de vrouwen en de kinderen, de handelaars en de ambachtslieden die onvoldoende bewapen waren, gewoon achter. Die mensen vielen gemakkelijk ten prooi aan Saraceense pijlen en lansen.

Nadien doodden de Turken van Zengi ook gans het kleine leger van Jocelin, doch Jocelin zelf kon ontsnappen. Zengi doodde dan ook de mensen die in Edessa waren achtergebleven. Edessa was nu een verlaten stad. De woede boosheid van het Christendom zou niet enkel tegen Aleppo mogen gericht worden naar mijn mening, maar evenzeer tegen Jocelin de Courtenay.

Ik sprak ook over de oom van de Koningin, over Raymond de Poitiers. Ik hield meer van de Prins van Antiochië, zei ik. Aliénor haalde haar wenkbrauwen op toen ik over haar oom durfde een oordeel te vellen. Ze trok haar lippen dun toen ik haar zei dat ik Raymond een sterke en bekwame Prins vond, maar niet een figuur die de Baronnen van het Heilig Land zijn zaak kon doen verdedigen. Ik verwachtte elk ogenblik een terechtwijzing van de Koningin over zulke openheid, maar ze gaf me geen opmerkingen, en vroeg me verder te spreken. Ze glom van blijdschap toen ik haar sprak over de jonge Koning Boudewijn, en hoe die de discipline had verzekerd in zijn troepen in de Hauran. Natuurlijk sprak ik met haar over Aleppo en over wat ik wist betreffende Nur al-Din en het Damascus van Mu'in al-Din Unur.

Aliénor bleef eerst een lange tijd strak en zeer recht in haar zetel zitten, eerder trotserend en geïrriteerd. Naarmate mijn verhaal vorderde echter, ontspande ze zich, en ze luisterde aandachtig. Ze glimlachte zelfs som, en veranderde geleidelijk haar houding van open uitdaging tot ongelof, dan tot sympathie. Ze ondersteunde haar kin met haar hand als ze moe werd, bewoog zich in haar zetel, boog haar lichaam, en ze reageerde met verwondering en boosheid op de meest spannende delen van mijn verhaal.

Eudes de Deuil was een open en vriendelijke monnik. Hij toonde zijn gevoelens met brede gebaren van zijn armen en met volle bewegingen van zijn lichaam; hij sprong soms recht, waarvoor Aliénor ham dan afkeurende maar welwillende blikken toezond. Dat hield dan wel Eudes voor een paar ogenblikken stil, maar hij werd snel weer opgenomen in de gebeurtenissen van mijn verhaal en hij reageerde zoals tevoren.

Op deze wijze ging de tijd snel voorbij. We aten samen, en ik ging door met praten en praten. Eudes vroeg als eerste te stoppen, want de Koningin werd verwacht bij de Koning. Aliénor stond op uit haar zetel en zei, ‘ja, Heer Daniel, ik moet gaan. Kun je morgen op dezelfde tijd weerkeren en naar me vragen? Ik zal de wachters waarschuwen je naar mij te brengen.’

Aliénor vertrok.

Ik bleef nog een tijdje met Eudes de Deuil in de zaal. We keken hoe de Koningin uit de zaal stapte.

Eudes lachte dan, omhelsde me, en zei, ‘Daniel, Daniel, we hebben je gemist! Abt Suger zei me dikwijls hoe veel van zijn goed geluk kwam door jou met hem te hebben! Hij regeert Frankrijk nu, weet je, gans het Koninkrijk! Raoul de Vermandois en de Aartsbisschop van Reims helpen hem zagezegd wel, maar Suger is twee maal zo slim als die twee samen. Waarom heb je niet geschreven? Suger had zeker je brieven voorgelezen! Ach, ik vergat natuurlijk: je was gevangen te Aleppo! Niettemin, hoe gaat het met je? We moeten meer elkaar zien, hier! Ik zou ook graag Gormond weerzien. Ik ben zo blij twee vrienden van Saint Denis hier te vinden!’

We gingen naar een andere kamer en daar vertelde Eudes me alles wat er gebeurd was met het leger van Koning Louis en met dat van Keizer Conrad op de weg naar Antiochië. De mars was rampzalig geweest over de ganse lengte! En de schuld lag allemaal bij de Keizer van Constantinopel, zei Eudes.

De tegenspoed begon direct nadat het Frans leger de Keizerlijke stad van het Oosten bereikte. De Keizer van Constantinopel was zeer vriendelijk. Hij vleide Koning Louis en Koningin Aliénor. De Koning en Koningin werden in de stad onthaald met pracht en praal. Ze werden gehuisvest in de mooiste delen van het Blachernae Paleis, in de Philopation. Het Frans Hof werd geëerd met geschenken, gouden juwelen in stukken van het prachtigste handwerk, uitstekend voedsel, en grootse feesten en banketten. Dan werd het leger zonder incidenten in Byzantijnse schepen overgezet naar de andere zijde van de Bosphorus, naar Chalcedon. De kruisvaarders vormden dan geen bedreiging meer voor het Keizerrijk, zodat de houding van Keizer Manuel Comnenus plots totaal veranderde. Hij handelde nu zuiver uit hebzucht. Hij weigerde voedsel te leveren aan de honderdduizend Fransen, tenzij de Franse Baronnen een eed van trouw zwoeren aan de Keizer. Manuel Comnenus vroeg de Baronnen te zweren dat al de gebieden die ze zouden veroveren op de Saracenen bij wet tot het Oost-Romeinse Keizerrijk zouden behoren. Dit betekende ook dat die landen door de Keizer konden gegeven of genomen worden, volgens de zin en de luimen van de Keizer en zijn Hof. De Baronnen zouden vazallen van de Keizer worden. Bedreigd met hongersnood dwong Koning Louis al zijn Baronnen die eed te aanvaarden. Louis zelf had natuurlijk geweigerd, maar Eudes vroeg

zich af of soms de Koning toch niet dezelfde eed gezworen had aan Manuel, onder vier ogen. Slechts nadien trok het kruisvaartleger naar Nicaea, naar het zuidwesten, langs de kust.

Te Nicaea wachtte een verrassing op de Fransen. Conrad III, de Duitse Keizer, had zich naar Nicaea teruggetrokken met zijn eigen leger. Dat is, zei Eudes, met de magere resten van zijn troepen. Conrad had het voorstel van Manuel Comnenus geweigerd om langs de kust te vorderen, zuidwaarts naar Outremer. Langs de kust zou hij op mars geweest zijn onder de bescherming van de Byzantijnse havensteden en hun versterkte plaatsen, steden met garnizoenen van Keizerlijke troepen. Conrad was recht vooruit gestoten, recht door de Seldjoek gebieden van Qoniya. Hij wou de stad Qoniya bereiken en ze veroveren. De Keizer gaf gidsen mee met Conrad, en die gidsen zeiden aan de Duitsers dat het slechts enkele dagen mars was tot Qoniya. De gidsen hadden ook slechts voedsel meegebracht voor acht dagen. Het bleek minstens twintig dagen marcheren om de hoofdstad van de Seldjoeken te bereiken. Na tien dagen zette de hongersnood zich in het Duitse leger. De Byzantijnse gidsen verdwenen in de nacht. Conrad bleef in de wildernis over met een honger lijdend leger en duizenden vrouwen, kinderen, en oudere mannen, de pelgrims die zijn leger volgden, en die ook geen eten meer hadden. Allen moesten zich vooruit trekken onder een verschroeiende zon, door ravijnen en woestijnen in de hoogvlaktes van Anatolië. Toen de Duitse kruisvaarders de rivier Bathys bereikten, vielen de Seldjoeken de lang uitgestrekte kolommen aan. De Duitsers waren hongerig, uitgeput, verzwakt door ziektes en door wat ze te verduren kregen op de mars. Hun paarden weigerden te chargeren.

De Duitse ridders konden zo geen weerstand bieden aan de goed gevoede, frisse, snelle en behendige ruitery van de Saracenen. De vijand viel aan en week terug, viel aan en verdween even snel. Duizenden pijlen vielen op de Duitsers. Hongersnood, dorst, vermoeidheid, ziektes, en de nooit aflatende aanvallen van de Saracenen die rond elke geïsoleerde groep Duitsers dartelden en die de indringers tot de laatste man doodden, herleidden het Duitse leger van zeventigduizend strijders tot amper een tiende van dat aantal, en geen enkele pelgrim overleefde. De resterende mannen, met de Keizer in de leiding, reden terug en vervoegden de Franse Koning te Nicaea.

Gelukkig, zei Eudes de Deuil, had een groep van veertienduizend Duitsers, geleid door de broeder van Keizer Conrad, Bisschop Otto von Freisingen, de alternatieve route langs de kusten gevolgd, onder Byzantijnse bescherming. Er bleven dus nog slechts veertienduizend Duitsers op mars naar het zuiden, en ongeveer zeventigduizend mannen bleven over van de zeventigduizend krijgers en honderdduizend pelgrims die Duitsland verlaten hadden. De rest was ofwel gedood door de Saracenen, of verdween eenvoudigweg in de gebieden van Qoniya. Koning Louis besloot wijselijk de weg te volgen langs de kust, de weg die ook Otto von Freisingen genomen had.

Ik was wel blij voor Otto von Freisingen. Ik kende Otto van de vergadering van geleerden in de Abdij van Cluny, die enkele jaren eerder plaats had. Otto was een goede, intelligente en wijze man. Hij had een beter alternatief gekozen dan zijn broeder Conrad, want hij had het gevaar aangevoeld.

De Byzantijnen waren verraderlijk, ongevoelig en wraakgierig, benadrukte Eudes. De Keizer van het Westen, Conrad, weigerde de eden om vazal te worden van Manuel Comnenus, omdat Conrad wettelijk de gelijke was van de Keizer van het Oosten. Doordat de Duitsers ook niet de kust volgden, kon Constantinopel niet profiteren van de bijkomende inkomsten van de veldtocht, want de Keizer bezorgde maar al te graag voedsel aan de kruisvaarders zolang de Duitsers en de Fransen hoge prijzen voor alles betaalden. Eudes vreesde dus, dat Manuel Comnenus een geheime overeenkomst had afgesloten met de Seldjoek Turken van Qoniya, de verkeerde gidsen had meegegeven, en slechte raad had voorgesteld aan de Duitsers. Samen

met de Seldjoeken van Qoniya had de Keizer de aanvallen gepland in de harde landen van Anatolië. Wat kon de Keizer van Constantinopel een leger schelen dat hem niets zou opbrengen, en dat een constante dreiging betekende voor zijn eigen landen, zelfs zo ver als Cilicië en Outremer? Manuel en zijn hof hadden Conrad naar zijn ondergang gezonden, en Conrad was in de hinderlaag getrapt met gesloten ogen, onwillig te luisteren naar zijn broeder Otto.

Eudes de Deuil vertelde hoe de Duitse troepen van Conrad zich gevoegd hadden bij de zeventigduizend strijders van Koning Louis, en bij de twintigduizend Franse pelgrims. Ik lachte toen Eudes de horde mensen die de kruisvaarders volgden pelgrims noemde. Ik kon me inbeelden dat de pelgrims vooral de vrouwen en minnaressen waren van de vele strijders, de hoeren die volgden, de ambachtslieden, de handelaars en dieven, woekeraars en moordenaars, die allemaal in die bende gingen. De rest, weinigen, maar toch nog duizenden, waren waarschijnlijk inderdaad de pelgrims.

We volgden niet exact de kust, ging Eudes verder. We bleven echter op mars en reden in gebieden langs de kust. We volgden wegen die onder de controle bleven van Constantinopel. Toch werden we aangevallen door Saraceense ruiters, maar we sloegen die gemakkelijk terug. De Byzantijnen deden ons zeer veel betalen voor voedsel, maar we hadden voldoende. We leden geen erge honger, hoewel we meestal beschimmeld brood aten, half verrotte vis, enkele zeldzame groenten en het fruit dat we stalen. We kwamen goed vooruit. We versloegen de Saracenen te Antiochië-op-de-Meander, zei Eudes, maar we konden geen beleg zetten aan de stad, omdat we geen aanvalstuigen bij ons hadden, geen katapulten en geen ballistas. Te Ephesos had Conrad III zijn buik vol van ons te volgen. Onze Franse ridders minachtten de Duitsers die zo dom geweest waren om zich te laten verslaan in de Qoniya. Conrad en zijn mannen konden niet langer de spottende grappen van de Fransen verdragen. De Keizer brak zijn kruisvaart af, liet de pelgrims bij het Franse leger, en hij keerde terug naar Constantinopel.

We reden langzaam vooruit in de Bergen van Pisidia, vervolgde Eudes, en daar werden we zeer hard door de Saracenen aangevallen. Onze voorhoede verloor het contact met ons hoofdleger ergens in die bergen omdat de leider van die voorhoede, Geoffroi de Rancon, te snel en te ver gevorderd was, ondanks de bevelen van de Koning. Het grootste deel van ons leger werd daarom bij verrassing aangevallen, net toen het langgerekt uit de bergpassen in een vlakke verscheen. We verloren veel ridders. Gaucher de Montjoie en Evrard de Breteuil, uitstekende ridders en vrienden, verloren daar het leven, en velen meer. We verloren veel strijders, maar we bereikten toch de haven van Adalia.

Er was niet genoeg te eten in Adalia. We moesten de Byzantijnse stad snel verlaten. Gelukkig was er te Adalia een Ambassadeur, gezonden door Keizer Manuel Comnenus, een man genaamd Landulph. Koning Louis vond dat hij ver genoeg gereden had. Hij besloot de raad van Landulph te volgen en de rest van de reis naar Antiochië per schip te doen, overzee. Landulph beloofde voor voldoende schepen te zorgen. Maar er waren niet genoeg schepen! Koning Louis betaalde Landulph om te zorgen voor de zieken in de hospitalen en abdijen van Adalia, en dan splitste hij het leger in twee delen. Hij laadde de schepen vol met de mannen die je hier buiten de poorten van Antiochië in het kruisvaarderskamp zag. Hij liet een andere groep ridders en strijders in Adalia achter om de pelgrims te beschermen, in totaal wel nog twintigduizend mensen, en beval die te voet verder te gaan tot het nabije Cilicië, om dan langs de kust zuidwaarts te trekken door de Christelijke Armeense gebieden. De Byzantijnen verzekerden ons dat die groep zo dicht bij Outremer wel veilig zou zijn. Koning Louis liet die mensen onder het bevel van Thierry d'Alsace, de Graaf van Vlaanderen, en van Graaf

Archambaud de Bourbon. De Graven waren onderweg en zouden binnen enkele weken ook te Antiochië aankomen.

Dat verhaal legde uit waarom ik slechts ongeveer veertigduizend strijders of minder te Antiochië gezien had, en geen pelgrims. Ik was minder optimistisch dan Eudes over het lot van de mannen en vrouwen die Anatolië verlieten. De Saracenen zouden niet aflaten ook hen aan te vallen op hun weg naar Cilicië, en zelfs in Cilicië zou het klein leger niet veilig zijn, want de Armeniërs bezetten meer de bergstreken dan de vlakten. Hoeveel zouden overleven? Zelfs indien nog tienduizend mannen zouden aankomen te Antiochië, dan bleven slechts vijftigduizend mensen over van de tweehonderdduizend die de trots van het Christendom geweest waren na Vézelay, en die Constantinopel bereikt hadden. Dit aantal doden, en mensen die tot slaaf gemaakt werden door de Saracenen, was ongelooflijk. Hoe kon Eudes de Deuil bijna van een overwinning spreken om slechts met vijftigduizend te zijn aangekomen te Antiochië? De kruisvaart van Keizer Conrad en Koning Louis de Jonge, zo vurig gepredikt door Bernard de Clairvaux, was nu al een totale catastrofe. Natuurlijk, met vijftigduizend Frankische strijders konden Edessa, Aleppo en zelfs Damascus ingenomen worden, zeker indien de Franken van Outremer zich bij hen voegden, maar de overmacht was niet overweldigend. En wie zou nadien de veroverde steden bewaken in garnizoenen en ze bezetten? De meeste pelgrims waren verdwenen! Zouden de meeste van de overblijvende ridders niet terugkeren naar hun thuislanden, terugkeren na de chevauchée tegen de Saracenen? Usama ibn Munqidh had het bij het rechte eind gehad toen hij me verzekerde dat de nieuwe kruisvaarders grotendeels zouden geabsorbeerd worden door de Seldjoeken van Qoniya.

Enkele dagen later verschenen inderdaad Thierry d'Alsace en Archambaud de Bourbon te Antiochië. Ze kwamen eveneens per schip echter, en slechts met een klein deel van het leger dat achtergelaten was te Adalia. Eudes vertelde me later hoe dat leger wel degelijk uit Adalia vertrokken was, aangevallen werd door de Saracenen onderweg, en zo veel ridders en pelgrims verloor, dat ze allen terugkeerden naar Adalia. De Byzantijnen beloofden meer schepen op dat ogenblik, zodat de leiders van de kruisvaarders aan boord gegaan waren. Ik bleef verstomd. De leiders waren eerst afgevaren! Ze hadden de pelgrims niet in de boten geplaatst en de achterhoede verdedigd tegen de Saracenen en tegen de Byzantijnen, en gewacht op de volgende reizen van de schepen. Ja, dat was wat er gebeurde, antwoordde een bezorgde Eudes, en hij voegde toe dat de pelgrims wel snel zouden volgen. Maar de schepen voeren weg van Saint Siméon en kwamen nooit weer. De pelgrims en de rest van de Frankische strijders verdwenen gewoon. Veel, veel later, konden enkele mannen te voet toch Antiochië bereiken. Ze beweerden dat alle Fransen gevangen genomen of gedood werden. Ik moest Eudes de Deuil hard in de werkelijkheid schudden om hem bewust te doen worden van de echte omvang van de ramp. De Saracenen, maar ook de Byzantijnen, zouden een toevoer hebben van goedkope Christelijke slaven gedurende tientallen jaren.

Ik keerde terug naar het paleis van Antiochië voor een nieuwe audiëntie bij de Koningin. Ik vroeg me af wat ik kon toevoegen, want alles wat enig belang kon hebben had ik de vorige keer al gezegd. Toch ging ik. Ik kleepte me niet meer als een Arabier, want ik verwachtte vaag de Koning en zijn Raadgevers te ontmoeten. Ik was geducht om vóór de Koning te staan. Ik droeg mijn wapenrok met het schild van Le Pallet, die ook een rood kruis toonde zoals dat van de kruisvaarders, maar dat op witte zijde genaaid was door Saraceense handen van Aleppo. Ik reed op Awaj het paleis binnen.

De Koningin was alleen. Wel, niet helemaal alleen, want twee hofdames waren bij haar toen de wachter me binnenliet, maar ze beval hen dadelijk weg. Het was zeer onwaarschijnlijk alleen bij de Koningin te blijven, en niet erg gepast. Ik voelde me ook niet erg op mijn gemak bij de vreemde, spottende en flirtende blikken die de dames naar me zonden toen ze aan me voorbij gingen, te dicht voor mijn gemoedsrust. Ik veronderstelde dat de gewoontes aan het Hof van Frankrijk veranderd waren sinds ik de Koning en Koningin te Parijs had ontmoet met Abt Suger, naar meer informele verhoudingen hier, in Outremer.

Aliénor groette me niet met de gebruikelijke beleefde formules. Ze deed me neerzitten vóór haar, en begon de ene vraag na de andere te stellen over de gebeurtenissen en toestanden waarover we de vorige dag al gesproken hadden. Ze wou andere gezichtspunten. Ze daagde me uit. Ze duwde me in veronderstellingen die ik moest weerleggen. Ik begreep niet goed waar ze naartoe wou. Ze vermeed ook me aan te kijken. Haar ogen richtte ze op haar schoot, dan naar het plafond, dan naast me door naar de muren. Haar vragen hadden niet een specifiek doel. Ze bleef gewoon met me praten en hield me aan de praat. Toch luisterde ze aandachtig, en ze deed me details aanhalen die eigenlijk overbodig waren voor een beter begrip. Ze was zenuwachtig. Ze bewoog haar handen en vingers al de tijd. Uiteindelijk stond ze op van haar stoel en ik dacht dat ze me zou wegzenden, een beleefd maar onnodig en weinig interessant gesprek beëindigd. Ik stond ook recht.

In één stap stond Aliénor direct vóór me. Ze aarzelde, beet op haar lip, en zei dan, ‘het spijt me zo erg, weet je, wat met Marie de Vitry gebeurde. Toen we het beleg legden aan de stad, nam ik steeds aan dat ze veilig binnen in het kasteel zou blijven, bij de Graaf. Ze had in de citadel moeten zijn! Ik was er heel zeker van dat we het kasteel niet zouden en konden innemen, en dat hebben we ook niet gedaan. Ik had nooit gedacht dat ze in de kerk zou zijn geweest toen die verwoest werd. Het was een ongeluk. Het spijt me zo erg!’

Voor de eerste maal keek Aliénor nu naar me. Ik zag dat ze werkelijk uit smart en wroeging sprak. Ze wrong haar handen ineen. Ik besefte dan dat ze me enkel had doen terugkomen om me te zeggen wat zo lang haar geest verscheurde. De dood van Marie in de brandende kerk van Vitry, de dood van mijn geliefde, bedrukte haar geweten. Ze was de Koningin, en zij, niemand anders, had me overgehaald een plan te tonen om Vitry binnen te komen en te veroveren. Verontschuldigen waren moeilijk voor haar te geven. Berouw was een teken van zwakheid. Ze had tegen me kunnen praten te Parijs, jaren geleden, maar ze had dat niet gedaan, en zich verstopt in arrogantie. Was de last haar te zwaar geworden? Was ze mee op kruisvaart gekomen voor dezelfde redenen als Louis? De woorden kwamen uit haar mond, nu, zacht en aarzelend, maar recht uit het hart en nederig gebiecht. Ze deden me niet minder pijn. Ik antwoordde, ‘ja. U hebt gelijk. Het was een ongeluk. Ik ben naar hier gekomen om het allemaal goed te maken met haar. Ik heb de mannen die de kerk van Vitry in brand staken al lang vergeven. Ik denk dat terwijl ik halfdood in Aleppo lag, en tijd had om na te denken, dan aan iedereen vergaf. Ik hoop dat Marie iedereen ook zal vergeven, dat ze ook mij wil vergeven.’

Aliénor boog haar hoofd neer. Ze zei, ‘ik ben er zeker van dat ze dat gedaan heeft. We zochten haar dood niet. Ik gaf de naam van Marie aan mijn eerste en enig kind, opdat de geboorte de dode kon herdenken, en boete doen voor haar. Ja, ik voelde de schuld aan me knagen. Ik wilde dat je dat wist.’

Ik zuchtte. Het was niet nodig dit te zeggen. Waarom werd het geuit?

Aliénor was dan niet meer de Koningin van Frankrijk. Ze bracht haar ogen lager. Ze fluisterde, ‘ik heb je nooit bedankt om ons binnen in Vitry te hebben gebracht en om Frankrijk een overwinning te hebben bezorgd. Maar ik beloofde je te bedanken. Dank je!’

Voor ik kon reageren, en ik denk niet dat ik echt wou reageren, bracht Aliénor haar gezicht tot tegen mijn gezicht en ze kustte me op de lippen.

We hielden de kus aan. Die kus was wonderlijk zacht, als toen ik Marie de eerste maal kustte. Ik voelde dezelfde trilling van liefde en verlangen door mijn en haar lichaam dringen. Aliénor sloeg haar armen om me heen, en ik trok haar lichaam naar me toe. We kusten verder met gesloten ogen. Het was alsof ik weer Marie aan het kussen was, maar de lippen van Aliénor waren voller en sterker, even zacht, maar warmer, vochtiger, drukkend, vragend, en onze lippen openden en de kus werd hartstochtelijk, en haar lichaam hing aan mijn borst zodat de lichte rondingen van haar heupen, haar buik en haar borsten op mij waren. We scheidde ons niet, en de kus duurde voort tot de honger van vergeten gevoelens die nu herwonnen werden, verzadigd was.

We snakten naar adem. Aliénor brak de omhelzing af. Ze bleef me vasthouden, echter, keek in mijn ogen, streelde mijn wang, en ik verzonk in haar donkerblauwe ogen. Ik was verbijsterd, en zo onzeker over mijn gevoelens. Was dit wat er al die tijd gebeurde? Wie had ik bemind? Had ik Aliénor bemind al vanaf de eerste maal dat ik haar gezien had? Was het daarom dat ik haar altijd de waarheid had gezegd, waarom ik haar niet kon weigeren haar te geven wat ze vroeg, de raadgeving te Toulouse, de oplossing voor de verovering van Vitry? Was dat het echte verraad aan Marie dat op mijn geweten lag? Ik zocht een antwoord in de ogen van Aliénor, en ik vond daar geen triomf, geen verraad, geen hooghartigheid, slechts een groot verdriet.

Ik hield haar op een afstand. Ik zei, ‘dit hadden we niet mogen doen!’
‘Neen,’ antwoordde ze bitter, een grimmige trek op haar gezicht. ‘Neen, dit hadden we niet mogen doen. Maar we deden het, en ik ben zo blij! Ik heb dit niet gepland, maar het werd alles toch zo helder. Waarom denk je dat ik beroep op je deed te Vitry? Ik wist dat je antwoorden had, maar ik was ook steeds zo blij je te zien. Ik moest je vragen te komen. Ik was nooit zo zeker van iets, dan wanneer ik je vroeg het probleem van Vitry voor ons op te lossen. Ik ben zeker van niets in mijn leven, maar ik ben zeker van jou en van wat je kunt doen. Ik ben in vrede met jou. Ik heb vertrouwen in jou. Ik vertrouw geen enkele andere persoon. Is dat liefde? Liefde is een woord dat ik niet durf te gebruiken, zelfs niet met mijn kind. Ik ben geen vrouw die mag beminnen. Liefde kan niet voor mij zijn. Maar toch beminn ik! Was het die liefde die Marie doodde? Neen, ik had niets liever gewild dan Marie voor je te bewaren. Vitry was een ongeluk, geloof dat toch!’

Opnieuw stapte Aliénor dicht naar me toe en kustte me opnieuw en opnieuw, in korte en tedere strelingen op de lippen. We omhelsden elkaar.

Ik zei, ‘de wachters kunnen elk ogenblik hier binnenkomen, de Koning, Raadgevers. We kunnen dit niet doen.’

‘Het kan me niet schelen,’ antwoordde ze, maar trok zich toch weg. Aliénor deed me weer gaan zitten. Ze bleef zwijgen. Ze stond weer recht, nam mijn hand, en zei, ‘kom met me mee. Ik beloofde je te bedanken. Ik ga mijn belofte houden.’

Ik liet Aliénor me meetrekken door een overwelfde deur in de kamer. We waren in de slaapkamer van de koningin. Ze sloot de deur en maakte ze vast.

‘Ik beval dat niemand ons mocht storen,’ zei ze. Aliénor trok me verder.

We lagen later beide op het bed. Het hoofd van Aliénor rustte op mijn borst. We hadden geen kelderen aan.

Aliénor zei zacht, ‘ik verlangde zo zeer naar je. Ik was jaloers op Marie de Vitry, zelfs al had ik haar nooit gezien. Ik voelde zoveel schuld nadien. Ik zei aan mezelf dat ik je gevraagd had onze ridders in Vitry te brengen, enkel omdat ik afgunstig was, maar ik besef wel dat dit nonsens was. Zoveel was donker en vaag en verwarrend tot ik je kuste. Ik wou geen kwaad doen aan Marie. Maar jaloers, dat was ik wel. Marie was vrij, en ik was een gevangene. Zij had liefde, mijn liefde, en ik slechts verdriet, met haat en samenzwerende mannen steeds rond me die me altijd bespioneerden om mijn minste zwakheid uit te buiten. In het begin dacht ik dat ik van Louis hield, en in de eerste ogenblikken denk ik dat ik misschien inderdaad even van hem hield. Ik was zo jong! Naarmate ik hem beter leerde kennen, kwam ik er snel toe hem te minachten. Hij is vroom, och zo vroom, maar hij is een zwakke hypocriet! Hij is onbekwaam te beminnen, onbekwaam om mild en edelmoedig te zijn, onbekwaam oprechte gevoelens te hebben, en hij is wreed en ongevoelig. Als dat uit sluwheid was, had ik het hem nog kunnen vergeven, hem respecteren en kunnen begrijpen, want hij is toch de Koning, en dat is een zware last en een zware plicht om te dragen. Maar hij is gewoon dom. Hij is een hooghartige bastaard van een man, en koppig in zijn onwetendheid. Hij weet niet wat goedheid van hart is. Ik kan geen respect hebben voor hem. Kun je begrijpen wat het betekent, Daniel, om met een man te moeten leven, zijn gewicht te dragen ’s nachts, een man die je niet kunt respecteren? Ik haat elk ogenblik dat ik met hem ben. Toch heeft Frankrijk een troonopvolger nodig!’

Aliénor draaide zich om, kwam op me liggen en keek opnieuw naar me, recht in de ogen, alsof ze daar een waarheid kon vinden.

Ze smeekte me, ‘houd je van mij, Daniel?’

Ik antwoordde, ‘ja, ik denk dat ik van je houd. Ik hield van Marie. Ik ben daar zeker van, maar nu geloof ik dat ik ook steeds verliefd was op jou. Ik ook heb me vragen gesteld. Waarom deed ik dadelijk, te Toulouse al, zo intiem vertrouwelijk met je? Waarom vertelde ik je steeds de waarheid, wanneer ik beter gelogen had, of beter halve waarheden had verteld? Je was de Koningin, maar ondanks de arrogantie die normaal was voor een Koningin, sprak ik tot je alsof je slechts een gewone vrouw was. Ik was formeel en beleefd, maar zo openhartig, alsof je mijn gelijke was. Nog erger: ik sprak tot jou met meer openheid dan tot de mensen die me nabij stonden. Ik vroeg mezelf af, waarom spreek je zo tot de Koningin? Waarom ontwijk je haar vragen niet, zoals elke hoveling zou gedaan hebben, maar het leek me alsof ik tegen mezelf sprak wanneer ik met jou praatte. Ik overtuigde me er van een naïeve idioot te zijn, zoals Abt Suger me echt eens verweet. Nu weet ik dat verliefde mensen zo zijn. Ik was zo met Marie; ik was zo met jou. Ongelooflijk! Waar ligt de waarheid? Kan men twee vrouwen beminnen? Toch, het beeld van een andere man op je is ondraaglijk. Ik heb dat beeld steeds uit mijn geest verbannen. Dit is verschrikkelijk, niet zoals ik zou willen dat liefde is. Ik kan niets anders doen dan mijn geliefde voor mij alleen te willen!’ Ik lachte.

Aliénor sloeg me haar vuist in de maag.

‘Ik bemin slechts één man,’ zei ze. ‘De rest is onbelangrijk. Liefde zou sterker moeten zijn dan al de rest. Ik ben blij dat je ook van me houdt. Ik denk dat je van me houdt!’

We zwegen een tijdje. Aliénor bewoog zich over mij, haar hoofd in mijn hals.

Ik fluisterde, ‘we hebben een liefde die niet kan zijn. Je bent getrouwd. Wij twee samen hier, is overspel. Voor overspel met een Koningin kan ik opgehangen worden. Een Koningin in overspel wordt verstoten, wellicht zelfs onthoofd. We moeten deze kamer verlaten. Niemand mag hier van horen, zeker niet die Thierry Galéran.’

‘We hebben nog wat tijd,’ antwoordde Aliénor. ‘De mensen mogen slechts hier in en uit gaan laat in de namiddag. We moeten voorzichtig zijn, maar ik ga je niet opgeven, mijn liefste Daniel!’

We omhelsden opnieuw, en de tijd leek niet voorbij te gaan, tot Aliénor opstond van het bed in de glorie van haar naaktheid. We kleedden ons aan. We gingen uit de slaapkamer, en namen weer plaats in de stoelen, de tafel tussen ons. Dan praatten we gewoon verder, herinnerden ons domme hovelingen van Parijs, en ik vertelde haar van het hospitaal van Aleppo. We waren even gelukkig.

Iemand klopte op de deur. Aliénor opende zelf. De Gravin van Vlaanderen kwam binnen, gevolgd door Eudes de Deuil. Aliénor had honger. Voedsel werd dus bevolen. We aten met zijn vieren. Aliénor straalde. Ze was gelukkig, te gelukkig voor de verraste Eudes. Later kwam ook Thierry Galéran binnen, maar hij vond slechts een onschuldig tafereel.

Ik ging weg samen met Eudes de Deuil. De Koningin vroeg me weer te keren na twee dagen, want de volgende dag werd de Aartsbisschop van Jeruzalem verwacht, Foucher d'Angoulême, om de koning en Koningin in te lichten over berichten gezonden door de Koning van Jeruzalem. Eudes woonde in het paleis; ik moest naar buiten de poorten van de stad.

‘Ik heb de Koningin zelden zo opgewekt gezien,’ merkte Eudes op.

Een wachter bracht mijn paard. Ik keek niet naar Eudes. Ik streelde Awaj, trok aan mijn zadel en mijn stijgbeugels. Eudes wachtte op enig antwoord.

‘Och,’ zei ik langs mijn neus weg, terwijl ik op Awaj steeg, ‘ik veronderstel dat iemand terugzien die ze in Parijs gekend heeft haar wat opgemonterd heeft.’

‘Ja, dat zal het geweest zijn,’ zei Eudes. ‘Ik herinner me niet zo goed meer hoe je gewend was met de Koningin te spreken.’

Ik reed weg, me afvragend hoeveel Eudes opgemerkt had. Ik moest zeer voorzichtig zijn in het bijzijn van anderen. Ik was te zeer vervuld van de zachtste gevoelens om anders dan uitgelaten te zijn, echter. Ik had liefde bij mij, opnieuw, uiteindelijk. Mijn ziel voelde zich weer verheven.

De volgende morgen voelde ik me heel wat minder optimistisch en veel soberder. Was ik echt verliefd op Aliénor? Vroeger zou ik nooit gedurfd hebben haar aan te raken, en evenmin haar mijn gevoelens te tonen, dus was het idee van liefde zelfs nooit in mijn geest opgekomen. Ik werd me slechts bewust van mijn liefde toen ze me kustte. Of werd ik op haar verliefd door die kus? Waren mijn gevoelens niet de domme verwaandheid van door een Koningin gekust te worden? Als ze me niet gekust had, dan had ik wellicht nooit beseft wat ik voor haar voelde, maar wat juist voelde ik voor haar? De notie van liefde zou nooit in me geleefd hebben in verband met de Koningin van Frankrijk. Waarom kwam dat gevoel dan nu zo sterk in mijn geest? Had ik haar soms gezegd dat ik van haar hield omdat zij eerst gezegd had dat ze me beminde? Was ik niet slechts gevleid?

Ik wanhoopte nu evenzeer als bij de dood van Marie. Terwijl ik mijn hoofd pijnigde moest ik toegeven, wou ik toegeven, dat mijn liefde zeer reëel was. Ik had mezelf niet omgeleid. Ik was eerlijk. De liefde was eerlijk. Waar konden mijn gevoelens me naartoe brengen? Aliénor zou ten hoogste enkele maanden te Antiochië blijven, de tijd nodig om Edessa te veroveren op Nur al-Din. Dan zou ze wegzeilen met de Koning. God had me een tweede liefde geschonken, enkel maar om even hard te lachen als voordien, en haar van me weg te nemen zoals Marie van me werd weggenomen. Waarom werden me zulke intense ogenblikken van geluk gegeven, om direct daarna me weer in wanhoop te storten? De schikgodinnen hadden een dunne, gouden draad voor me gesponnen, maar een draad die zo gemakkelijk kon breken! Lijden was mijn lot!

Bitterheid welde dan in me op, en zelfmedelijden, en hoewel dat de laatste gevoelens waren waaraan ik mijn lichaam en geest wou aan onderwerpen, want dat had ik aan mezelf en aan Abt Suger beloofd, kon ik slechts gaan met zeer zware benen, lusteloos, en met het verdriet in het hart zoals alle wanhopige mensen. Ik moest de last dragen van smart en pijn. Ik kwam heel dicht bij volledig zelfmedelijden, maar dan zag ik de boeren op het land, hun vermoeidheid, het vuil waarin ze leefden, hun ziekten, en ik realiseerde me hoe geprivilegieerd toch ik was, want het ontbrak me aan niets. Ik was in uitstekende gezondheid, en ik moest voor de liefde die zo weinig mensen ooit ervaren nederig danken. Ik zou minstens de herinneringen kunnen koesteren van twee buitengewone liefdes.

Twee dagen later reed ik terug naar het paleis, maar ik werd niet binnengelaten. De wacht wou me niet met de Koningin laten spreken. De Koningin had het druk, en ze had het bevel gegeven Heer Daniel du Pallet niet binnen te laten. Heer Daniel kon de Koningin drie dagen later ontmoeten, in de morgen.

Ik reed terug naar mijn huis en lachte bitter. De Koningin had al genoeg van haar speeltuig! Ze was niet zo snel bereid haar zachte gevoelens opnieuw uit te drukken, gevoelens die waarschijnlijk toch maar geveinsd waren. De Koningin wou een tijdje wachten, tot ze weer in een sentimenteel humeur was. Ik zou haar absoluut uit mijn hoofd moeten zetten, en deze hele geschiedenis slechts mogen opvatten als de gril van een vrouw van edele afkomst, gegeven bij de herinneringen aan het klagen van minnezangers en aan gedichten van hoofse liefde, zoals ze van haar frivole vader geleerd had in Aquitaine. Ik reed weg, en besliste daar en dan met Gormond te gaan praten en me volledig voor te bereiden op onze tocht naar Jeruzalem.

Ik bracht mijn rijd door in twijfel en slechte voorgevoelens. Maar drie dagen later reed ik sneller dan ik moest op Awaj weer naar Antiochië. Ik vond een hele opschudding in de binnenplaats van het paleis. Ongeveer vijftien paarden stonden daar te trappelen, gereed om te vertrekken, met wel tien Koninklijke Wachters in haubergeon maliën, met lansen en schilden, klaar voor een Koninklijke uitstap. Dienaars in livrei hielden enkele fijnere paarden bij de teugels. Ik ging voorbij aan de wachters, trok achterdochtige blikken, want hoewel ik een Frank was droeg ik mijn Saracense boernoës, zoals ik verkoos. Mijn gekromd zwaard werd met verwijtend gluren aangekeken. Een wachter bracht me naar dezelfde kamer als voorheen, en ja, Aliénor stond daar. Ze was schitterend. Ze droeg een kort, rood hemd omzoomd met veel brokaat. Haar korte mouwen waren afgelijnd met gouddraad. De gele lelie van Frankrijk was op haar borst genaaid. Ze droeg geen japon, maar een broek die tot aan haar enkels kwam en daar samengehouden werd. Toen ik binnenkwam deed ze net een fijne ringmaliënkolder aan boven haar hemd. Zodra mijn ogen over haar gleden verdwenen al mijn duistere gevoelens als een druppel water op een hete koperen plaat. Ze stond daar te lachen met twee van haar hofdames, en ze straalde schoonheid, jeugd en gezondheid uit. Ze was nog zo jong, maar een volle vrouw toch ook. Ik miste een stap tien ik binnenging. Ze zag dat natuurlijk, en lachte. Ik durfde haar profiel gretig bekijken, haar rondingen, en ik kon me inbeelden met mijn vingertoppen langzaam van haar gezicht over de rest van haar lichaam te glijden, zoals ik gedaan had die ene en enige keer die we samen bleven in haar slaapkamer.

Aliénor zag me komen. Haar lach werd helder, haar ogen straalden naar de mijne, en ik wist dan dat haar gemoed niet veranderd was. 'Ach, daar is hij,' riep Aliénor uit. 'Heer Daniel, we hebben op je gewacht! Je kent natuurlijk al de Gravin van Vlaanderen, en dit is de Gravin van Blois!'

De drie vrouwen in de kamer waren gekleed als vrouwelijke kruisvaarders. De twee Gravinnen droegen eveneens lichte maliën onder wapenrokken versierd met rode kruisen. Lange dolken met elegante heften afgezet met juwelen hingen aan hun riemen.

‘We willen naar Port Saint Siméon rijden langs de Orontes rivier,’ vervolgde de koningin lichthartelijk, ‘om het landschap rond Antiochië te bezoeken. Mijn oom Raymond zei ons dat je een goede gids kon zijn. Ik wil ook de Kerk van Sint Petrus zien. Kun je ons daar eerst naartoe brengen?’

Ik antwoordde, ‘natuurlijk, Majesteit. Ik ben tot uw dienst!’

De dames giechelden en wandelden de binnenplaats in. Ze gebruikten de stijgbeugels om op hun paarden te zitten zoals mannen, en in geen tijd werd de binnenplaats een tafereel van hinnikende paarden die zenuwachtig rond trappelden, steigerden, naar elkaar beten en traptten, begerig om uit de poorten van het paleis te galopperen. Ik noteerde in het escorte ook Eudes de Deuil nu, die zijn monnikspij omgeruild had voor een mantel van hoveling, en een korte broek verlengd met zijden kousen. De Koningin en de dames namen een klein schild aan van hun dienaars, en dan gaf Aliénor het sein tot het vertrek. Ze schoot in een plotse, duivelse galop door de poort, met een snelheid waartoe geen wachter de toelating zou gegeven hebben, want op de keien onder de poort kon eender welk paard gemakkelijk uitglijden en naar de kant vallen. Maar Aliénor dreef haar paard onbesuisd en glorievol door de poort, en ze werd gevolgd door de Gravinnen van Vlaanderen en Blois, elk met een dunne lans en witte, wapperende banieren. Twaalf Koninklijke Wachters reden achter hen aan, voorzichtig, de vrouwen vervloekend. Aliénor, de pop van een wondermooie, majesteitlijke vlinder, had zich getransformeerd van een kwetsbare jonge vrouw tot een drieste, galopperende Amazone. Wat moest ik doen met deze Penthesilea?

Eudes en ik waren zo verbaasd, en ook zo geamuseerd, dat we als de laatste ruiters uit het paleis reden.

We reden langzaam in de grote hoofdstraat die van het paleis naar de stadspoorten van Antiochië leidden. Buiten de stad konden Eudes en ik langs het escorte versnellen om de drie dames te begeleiden. Ik wees de Koningin een andere weg aan om naar de Kerk van Sint Petrus te rijden, terug binnen de muren van de stad, maar meer naar het westen, en dus veranderden we van richting.

De Kerk van Sint Petrus van Antiochië was eigenlijk slechts een grot. De Apostelen Petrus en Paulus hadden te Antiochië gepredikt net na de Dood en Verrijzenis van Christus. Petrus zocht een plaats die overdekt was, en beschermd tegen de regen, een veilige plaats dicht bij het midden van de stad. Hij preekte in een grote, open grot. Later bouwden de Christenen een prachtige voorgevel tegen de opening van deze grot, zodat de plaats leek op een kerkgebouw. Het eerste wat men zag was die grandioze façade met de stenen bogen en de grote vensters, zodat men zich niet dadelijk realiseerde dat de kerk slechts een grot was. Vijftig jaren geleden was Antiochië veroverd door de kruisvaarders. De Latijnse prelaten hadden toen de kerk overgenomen van de Jacobieten, en er de Romeinse rites ingevoerd.

We kwamen al weinig later aan de kerk aan, want ze stond net binnen de muren, op een open ruimte. De kerk zag er voldoende indrukwekkend uit om van op een afstand te bekijken. De hoge voorgevel leunde tegen een reusachtige rots, een helling, maar ik wist dat de binnenruimte niet erg groot was. Ik was in deze kerk voorheen al geweest.

We dachten allen dat de Koningin slechts de plaats wou zien, maar ze steeg af van haar paard en de dames en wachters deden hetzelfde.

‘Ik wil het binnenste van de kerk zien,’ riep Aliénor, ‘maar ik wil alleen naar binnen gaan om te bidden. Eudes en Heer Daniel, kom met mij!’

We gingen met ons drieën onder de massieve bogen van de poort van de kerk door, duwden de houten panelen een beetje open, en stapten in de koele grot. Er waren geen mensen in de kerk, maar tegen al de muren stonden tientallen standbeeldjes en schilderijen, de meeste gemaakt in de oude, Griekse wijze. Aliénor wandelde door tot aan het altaar en knielde daar. Ze vroeg aan Eudes en mij om eveneens te knielen, aan haar zijde. Aliénor vouwde haar handen. Ze bad in stilte.

Plots begon Aliénor te spreken, en zowel Eudes als ik waren onthutst door de heftigheid van haar woorden.

Aliénor beval, ‘Heer Daniel, geef me je hand.’

Ik strekte mijn arm en hand naar haar uit. Ze plaatste haar vingers op mijn vlakke, open hand, en vervolgde, ‘ik, Aliénor, Hertogin van Aquitaine bevestig hierbij aan de Heiligen Petrus en Paulus en aan de hemelen dat ik Heer Daniel du Pallet, zoon van Pierre Abélard, liefheb. Ik heb hem lief zoals een vrouw slechts één maal in haar leven een man kan liefhebben. Ik vraag vergiffenis om die liefde te hebben voltrokken, maar ik beschouw die liefde ook als een geschenk van de ene God. Ik zal de gegeven liefde koesteren. Ik dank God me de liefde te gunnen, zelfs slechts voor een korte duur. Ik vraag God mijn geliefde Daniel te helpen en te begeleiden in alles wat hij moge doen in het Heilig Land. Ik vraag niets voor mezelf, want ik ben veroemd als een vrouw die overspel heeft gepleegd, en waarop voorzeker vele andere misdaden zullen gelegd worden na haar dood. Toch kan ik mijn gevoelens niet veranderen, want ze versterken met de dag. God weet dat ik geen slechte vrouw ben, tenminste geen slechte vrouw wil zijn, en ik probeer het goede te doen waar ik kan, maar ik wordt steeds verplicht beslissingen te nemen die pijn kunnen brengen aan velen. Ik vraag wel aan God mijn beslissingen te leiden.’

Aliénor pauzeerde even, en biechtte dan, ‘indien ik de oorzaak was van de dood van Marie de Vitry, dan vraag ik hier vergiffenis voor die zonde, hier in deze Kerk van Sint Petrus, want ik wou haar geen pijn aandoen. In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.’

Eudes de Deuil keek me zijwaarts aan, over Aliénor heen. Zijn ogen stonden wild en wijd open, zijn mond bleef open hangen, en hij viel bijna flauw. Ik vermoedde dat ik even verbijsterd stond als hij bij deze verschrikkelijke bekentenis.

De Koningin stond op, draaide zich om en wandelde terug, maar Eudes en ik bleven aan het altaar knielen, gelijkend op standbeelden die in zout geslagen waren zoals de vrouw van Lot. Aliénor voelde dat we niet bewogen. Ze draaide en zei, ‘jij, Vader Eudes, zult dit voor jezelf houden. Beschouw mijn woorden als een biecht. Je mag natuurlijk Abt Suger informeren, maar Suger weet dit al. Kom nu mee!’

Het bevel dwong ons tot handelen. We stonden recht, volgden de Koningin en verlieten de kerk met haar.

Het licht van de zon verblindde ons. We misten een trede, alle drie, maar we gingen langzaam, zeer langzaam, uit de kerk, Aliénor eerst en daarna Eudes en ik. We stegen op onze paarden zonder iets te zeggen. Ons escort zag wel dat er iets belangrijks in de kerk was voorgevallen. De dames en de wachters bleven nadien ook zwijgzaam. We reden verder.

Het duurde gans de tijd tot aan Port Saint Siméon voordat Eudes iets van zijn normale houding weervond. De Koningin sprak geen woord meer, weigerde zelfs aan haar hofdames te antwoorden. Ze keek recht vooruit, naar de verte, en reed stijf door. Eudes en ik wisselden ook geen woord tot we de poorten van de stad bereikten. We reden dan achter de wachters, en Eudes sprak Grieks.

‘Hoe kan ik dit geheim voor mij houden?’ spat Eudes plots uit. ‘Wat hebben jullie gedaan, jullie ellendige zielen? Beseffen jullie wel dat ik de kroniekschrijver van Abt Suger ben, en ook de Koninklijke Kroniekschrijver? Ik werd speciaal gezonden door de Abt van Saint Denis, door de Regent van Frankrijk, om het minste detail, de minste gebeurtenis neer te schrijven, de gebeurtenissen die voorvallen aan de Koning op zijn Heilige kruisvaart. Begrijpen jullie welk risico jullie nemen? Jullie riskeren jullie leven te verliezen, jullie zielen, en jullie kunnen de ondergang van het Koninkrijk van Frankrijk veroorzaken! Jullie brengen de pelgrimstocht van de Baronnen van Frankrijk in gevaar!’

Ik probeerde kalm te blijven, maar ik voelde me niet in een veel betere staat dan Eudes. Ik voelde me nog dronken van de verschrikkelijke, maar zo heerlijke woorden die Aliénor in de kerk had uitgesproken, en waartoe ze de Apostelen van Christus ten getuige had opgeroepen. Ik antwoordde, ‘Eudes, mijn vriend, Vader, je hebt gehoord wat de Koningin zei. Ze biechtte, en ze heeft ook al bij Abt Suger hierover gebiecht. Hij weet dit. Ik stel voor dat je niets over dit alles zou schrijven, over alles wat je hoorde en zag vandaag, of dat je het privaat zou houden in aparte teksten, gericht enkel aan Abt Suger. Dit is trouwens je plicht als priester. Zeg alstublieft aan Suger dat ik dit alles niet heb uitgelokt. Ik heb wat er gebeurde noch gezocht noch gewild, maar het gebeurde, en indien een geschenk van God aanvaardden een zonde is, dan biecht ik ook die zonde op. De voorbestemmingen van Aliénor en mij zullen ons binnenkort scheiden. Geen groot incident zal door mij of door Aliénor uitgelokt worden, er zal geen gevaar zijn voor eender welk initiatief van de kruisvaart. Dus: laat dit zijn!’

Eudes antwoordde, ‘ik zal niet alleen niet schrijven over dit. Ik ben er redelijk zeker van dat ik verder niet meer bekwaam zal zijn wat dan ook nog te schrijven! Ik ben zo erg geschokt! Zo geschokt! Wat anders kan ik doen dan bidden voor jullie trieste zielen!’

Eudes was in een staat van opperste opwindning, van paniek zelfs. Ik hoopte dat hij zijn zenuwen de baas kon blijven, maar gans zijn lichaam trilde terwijl hij met me praatte. Ik vroeg hem zijn kalmte te bewaren in de haven, en probeerde hem te sussen.

We reden naar het fort van Saint Siméon nabij de haven. De Koningin meldde zich daar aan bij de wacht en ze vroeg voedsel voor haar groep. De Koningin, de Amazone, Eudes en ik, wandelden daarna naar de plaats waar de schepen aangemeerd lagen. Aliénor wou slechts vier wachters bij zich, en ze beval hen afstand te houden. We keken naar de handelsschepen, naar het afladen en inladen van goederen, naar het werk van de arbeiders en de zeilers. We zagen zowel Italiaanse, Byzantijnse, Griekse als Saraceense schepen. We wandelden dan de haven uit. We hadden een toevallig ogenblik van geluk toen Aliénor en ik dicht bij elkaar wandelden terwijl de anderen even uit het zicht rond een bocht ander ons bleven. Onze handen raakten. Aliénor zei, ‘ik kon wel begrijpen hoe je deze laatste dagen op me hebt zitten wachten, en me vervloekte. De Koning en Foucher d’Angoulême gaven me echter geen enkel ogenblik voor mezelf. Desondanks, Daniel, wat er ook zal gebeuren, ik houd van je. Betwijfel dat nooit!’ ‘Ik biecht mijn twijfel inderdaad op! Ik was slechts een jaloerse domoor. Ik ben een slechte, egocentrische man. Toch bleef ik verder van je houden. Ik weet ook niet wat er met ons zal gebeuren, maar ik houd van je. Mijn geliefde Aliénor. Ik durf je niet aan te kijken, want gans Port Saint Siméon zou ogenblikkelijk mijn liefde bemerken!’

Aliénor lachte dan, neep in mijn handen, maar liet snel weer los, want Eudes verscheen om de bocht en bleef ons nauwgezet bespieden. Aliénor begon plots te rennen zoals een gelukkig kind, een meisje dat net een speeltuig of een snoepje gekregen heeft. We liepen enkele stappen mee, dit uitbundig kind achterna. Ze stopte even snel. De Koningin nam weer bezit van het meisje Aliénor. Ze riep haar wacht dichterbij. We wandelden terug naar de schepen en naar het fort.

In de weken die volgden leefden we als in een droom. Ik zag Aliénor elke andere dag, soms minder. We brachten nog een ganse nacht samen door, een bijna onmogelijke verwezenlijking in een paleis waar het centrum van alle aandacht Koningin Aliénor bleef. Iedereen wist wel dat ik in het kasteel was die nacht, maar allen dachten dat ik bij de wacht was, en bij Gormond.

Ik sloop ongemerkt, te voet, uit het paleis de volgende morgen. Indien we deze ontmoetingen zouden volgehouden hebben, waren we heel zeker opgemerkt geworden.

Eudes de Deuil keurde ons gedrag nog steeds af. Hij ontweek me, maar ik zocht hem op en sprak lang met hem, legde uit wat mijn leven geweest was, mijn ontgoochelingen en mijn gevoelens.

De tijd vloog voorbij, en ik meen wel dat Eudes er toe kwam ons te vergeven, zoals ik hoopte dat ook de hemelen zouden doen. We vroegen ons af wanneer het kruisvaartleger zich op mars zou zetten tegen Aleppo. Het leger bleef echter steeds in het kamp buiten Antiochië, en draalde daar. Hoe lang zou het wachten duren?

Het was niet de Koningin die me plots naar het paleis ontbood, maar Koning Louis. Kwade voorgevoelens doken in me op. Ik vreesde gevangen genomen te worden, en gedood. Maar de Koning kon me laten doden door zijn wachters wanneer hij wou, waarom me dan oproepen? Ik zei aan Gormond de avond voordien, dat als me iets overkwam hij al mijn bezittingen kon hebben. Ik toonde hem waar mijn goud en zilver verborgen lag. Ik vroeg hem Away op de één of andere wijze weer naar Aleppo te brengen.

In de morgen stapte ik vroeg, weer te voet, naar Aleppo. Ik was gewapend zoals een kruisvaarder, met lange dolk en zwaard, ringmaliën en wapenrok, maar ik droeg geen schild. Ik moest wachten op de koning. Hij liet me wachten in de brandende zon die zelfs de grote stenen van de muren had verbleekt. De omringde binnenplaats van het paleis verzamelde de zonnestralen en de hitte vermeerderde elk ogenblik. Ik wachtte tot in de namiddag, zonder eten. Tegen die tijd had ik de indruk dat het zweet in stroompjes langs mijn hals liep. Ik voelde me onhandig en vernederd. Ik dacht een glimp op te vangen van Aliénor die naar beneden keek door een venster hoog in het paleis, maar ik kon me vergissen.

Uiteindelijk bracht een wachter me naar de grote ontvangstzaal van de Prins van Antiochië. Ik veegde het zweet van mijn gezicht. De Koning stond recht in het midden van de zaal, uitdagend in een strakke houding, zijn voeten en benen sterk en vast geplaatst, één hand in een gesloten vuist in zijn zijde geplant. Louis bewoog nauwelijks, zoals hij dikwijls deed. Ik zag eerst slechts de Koning, maar hij was niet alleen. De Koning werd niet bewaakt door zijn wacht in de zaal, maar Raymond de Poitiers was aanwezig, en ook de Aartsbisschop en Latijnse Patriarch van Jeruzalem, de zeer oude maar nog stoere Foucher d'Angoulême. Thierry Galéran was daar, Jocelin de Courtenay, Heer van Edessa, en ook de Patriarch van Antiochië, Aartsbisschop Aymeri de Limoges, en Renaud Masoier die de Connétable van Antiochië was, en ook Thierry d'Alsace, de Graaf van Vlaanderen. Aliénor zat in een zetel bij de haard.

Ik bleef bij de deur staan. Raymond de Poitiers stapte naar me toe en zei, 'kom binnen, Heer Daniel. Je kent de Koning en de Graven, is het niet? Je ontmoette de Koningin.'

Ik groette formeel, maar bleef op enkele passen staan van de groep mannen, mijn hand op mijn zwaard.

Raymond was kwaad en kortaf. Hij legde uit, 'we hebben een discussie hier, in feite een discussie die al enkele dagen aansleept. Het kruisvaartleger moet zich in beweging zetten. Daarover zijn we het allen eens. Ik dacht echter steeds dat de kruisvaart te Vézelay

opgeroepen werd om de verovering van Edessa te wreken, en vooral de uitmoording van de Christenen daar. Dus nam ik steeds aan dat we onze krachten zouden bundelen om Aleppo te belegeren, Nur al-Din te verrassen, en terug te nemen wat we verloren hebben aan die man. Het lijkt er echter op dat Jeruzalem de Koning van Frankrijk opeist!’

Raymond spat de laatste woorden uit in duidelijke walging, zodat ze klonken als een directe belediging aan het adres van Koning Louis, die daarom trouwens rood werd van boosheid, maar bleef zwijgen.

Raymond vervolgde, ‘Jeruzalem wil Damascus aanvallen! Damascus onder alle plaatsen, de enige echte bondgenoot van de Franken tegen Nur al-Din! Dit is belachelijk! Damascus is waar de grillen van de Baronnen van Jeruzalem en van de Regentes, van de Moeder van de Koning, Mélisende, allen steeds op zoek naar schatten, het kruisvaartleger naartoe willen lokken! De Patriarch van Jeruzalem, Foucher d’Angoulême, wil steeds maar de Koning van Frankrijk afleiden van het heilige doel, de herovering van Edessa en de vernietiging van de macht van Nur al-Din te Aleppo. Ik heb aan de nobele mannen hier al herhaaldelijk uitgelegd en opnieuw uitgelegd welke de situatie is in het Heilig Land, hoe de machten hier verdeeld zijn en elkaar in evenwicht houden, maar ze schijnen me niet te willen geloven of me niet te willen begrijpen. Ik vertelde hen hoe je een Arabische Prins en Ambassadeur van Damascus gesproken hebt, een man die ook toegang heeft tot de Atabeg van Aleppo, en die je verteld heeft wat het Saraceens leger van Aleppo wil doen. De mannen hier hebben me niet geloofd. Ik heb het opgegeven ondertussen aan de Koning en aan de Patriarch de rampen te schilderen die op hen wachten als ze Damascus aanvallen. Nu, Daniel, wil je alstublieft nog maar eens vertellen, in duidelijke bewoordingen, nog maar eens, alles wat je weet en wat Usama ibn Munqidh je toevertrouwde?’

Ik was niet een klein beetje opgelucht. Raymond de Poitiers nam mijn plotse glimlach als een teken van blijdschap om tot de Koning te mogen spreken. Ik straalde. Men zou me niet beschuldigen de minnaar van de Koningin te zijn! Niemand wist iets! Ik was enkel opgeroepen om voor de zoveelste maal uit eerste hand uit te leggen wat ik wist van de Turkse ambities. Ik ging dus dichterbij de Koning en schetste een levendig beeld van de toestand. Het duurde een tijdje vóór Koning Louis me herkende als één van zijn vroegere Koninklijke Wachters. Hij was mijn naam en mijn gezicht al lang vergeten, maar terwijl ik de herkenning zag klaren in zijn gezicht, verhardden zijn trekken. Hij luisterde echter lang, zonder me te onderbreken.

Ik moet toegeven, Louis was geduldig. Ik sprak ook inderdaad langzaam, zodat de Koning de redenering gemakkelijk kon volgen. Hij ging zitten naast Aliénor. Al de mannen stonden dan in een cirkel rond het Koninklijk Paar. Aliénor keek nooit rechtstreeks naar me, en ik ontweek haar ogen ook.

Toen ik gedaan had, bleef de Koning een lange tijd in stilte. Niemand van de hovelingen onderbrak die zwijgzaamheid; allen wachtten in spanning. Misschien woog Louis wat ik gezegd had af, maar Raymond moest hem al dezelfde dingen gezegd hebben.

Louis keek rond naar al zijn mannen, en zei, ‘ik begrijp goed alles wat je gezegd hebt, Heer Daniel. Wat je zei is veel zoals Raymond de Poitiers me zei. Ik begrijp wat op het spel staat. Maar ik herhaal wat deze ridders al weten, opnieuw en opnieuw. Ik stelde voor aan onze goede Abt Suger van Saint Denis, aan Bernard de Clairvaux, en ook aan de Paus, op pelgrimstocht te gaan naar het Heilig Land. Ik zei dat ik Jeruzalem wou bezoeken en daar boete zou doen voor mijn zonden aan het Heilig Graf. Ik zal vergiffenis vragen voor mijn zonden aan Christus. Ik moet Jeruzalem helpen, de stad waar Christus gestorven en verrezen is. Jeruzalem zegt me dat mijn hulp nodig is om de vijanden van het Christendom te vernietigen aan die Heilige Plaats. Ik ben niet in het Heilig Land om de Frankische Baronnen

te dienen, en om land voor hun territoriums te winnen, noch om goud aan hun schatkisten te leveren. Ik ben op pelgrimstocht!’

De Koning wachtte even, ging dan verder met spreken, ‘tevens, het kruisvaartleger is al tot slechts één derde van wat het oorspronkelijk was herleid. Onze ridders kennen dit land niet. Ik heb al veel tegenspoed moeten verduren. Voor wat ik in dit land ervaren heb, is het vreemd, hard, verraderlijk en gevaarlijk. Ik kan niet nog meer mannen verliezen. We zullen dus naar Jeruzalem reizen, indien mogelijk per schip, en het gros van het leger zal de kust volgen, te paard en te voet, in Christelijke gebieden.’

Louis de Jonge heeft schrik, beseft ik plots. Hij heeft angst voor de ervaren, wilde Saraceense strijders van Nur al-Din. De Turken van Qoniya hebben hem een les geleerd. Hij wil die les niet herhaald zien. Hij denkt dat hij de Turken van Damascus gemakkelijker aan zal kunnen.

Raymond schreeuwde, de armen in de hoogte, ‘ho, ho! Jeruzalem helpen, is het dat? Damascus aanvallen, enkele weken onder de verdedigingsmuren blijven steken, een gewapend bezoek brengen aan Mu’in al-Din Unur, de sluwste krijger van Syrië die nooit zal aanvallen doch steeds zal teisteren, en die een vriend is van Jeruzalem! Unur zal jullie rauw lusten, en jullie later eerst opeten in stukjes, en dan verteren! Veronderstel dat ondanks alle tegenstand en kansen jullie toch Damascus veroveren. Weten jullie wat er dan zal gebeuren? Unur kan verrotten in één van de gevangenissen van Mélisende, de Sultan van Damascus zal verdwijnen met Unur, en Nur al-Din zal op jullie hielen zitten met de samengestelde legers van Aleppo, Mosul en Damascus. Dan zullen jullie leren hoe rampen en nederlagen smaken! Ik zeg: val Nur al-Din aan, en verzwak hem zodanig dat hij in problemen geraakt bij zijn meesters, bij de Seldjoek Sultans, en bij zijn broeder. Verover zijn steden nabij de Orontes!’ ‘Neen, neen, neen!’ riep Foucher d’Angoulême naar Raymond. ‘De Frankische Graafschappen kunnen slechts beveiligd worden door een sterk hart. Jeruzalem is het hart van het Heilig Land, de parel en de diamant van God. Jeruzalem moet beschermd worden. Damascus kan wel degelijk veroverd en gehouden worden. De steden rond Damascus zijn versterkte plaatsen, en ze liggen dicht bij de gebieden van de Jordaan, die dan ook zich snel zullen overgeven en tribuut aan ons zullen betalen. We kunnen er garnizoenen zetten; veel krijgers zijn er daarvoor niet nodig! De noordelijke versterkte steden zoals Hama en Homs kunnen het dan niet lang tegen ons uithouden. Aleppo zal op die manier geïsoleerd raken, en verzwakt. De broeder van Nur al-Din zal hem niet steunen, want hij vreest ook dat zijn broeder te machtig kan worden en begerig wordt naar Mosul. De Baronnen van Jeruzalem kwamen tot het akkoord, allen samen, om als eerste objectief van de kruisvaart de beveiliging van Jeruzalem te verwezenlijken, en dat betekent doel te nemen op Damascus. We hebben nu een zeer machtig leger te Jeruzalem. Keizer Conrad zal ons begeleiden. Hij is per schip onderweg uit Constantinopel, met een Byzantijnse vloot. Samen met de Franse kruisvaarders kunnen we niet verliezen!’

De argumenten vlogen heen en weer tussen Raymond de Poitiers en Foucher d’Angoulême. Ze brachten Koning Louis alleen maar nog meer in verwarring, en verhoogden zijn besluiteloosheid. De Koning hield zich koppig aan zijn pelgrimstocht. Eudes de Deuil raadde Edessa aan, en dat deed ook Jocelin de Courtenay die natuurlijk zijn steden rond Edessa en zijn Graafschap terug wou hebben. Thierry d’Alsace gaf de voorkeur aan een aanval op Damascus, en Thierry Galéran steunde de Aartsbisschop van Jeruzalem.

Plots schreeuwde de Koningin schril in een hoge, scherpe stem die door de mannen sneed zoals een zweepslag. ‘Stop allemaal! Ga weg! Laat ons,’ riep ze, ‘ik wil met de Koning praten. Oom en Heer Daniel, jullie blijven. De rest van jullie, buiten, buiten!’

Aliénor riep zo luid en zo hoog en kwaad, dat alle discussies stopten. De woede en de autoriteit van Aliénor was zo overweldigend, hoewel ze de jongste in de zaal was en de enige vrouw, dat de mannen allen geschokt zwegen. De ridders gehoorzaamden haar. Jocelin de Courtenay verliet de zaal eerst, daarna de statige Foucher d'Angoulême, beide duidelijk beledigd. Het was overduidelijk wie op dat ogenblik de echte macht achter de troon van Frankrijk was.

Raymond en Koning Louis bleven in de zaal, gezeten achter de tafel. Ik wandelde naar een venster, vanwaar ik de twee mannen en Aliénor kon zien zonder geobserveerd te worden door Raymond en de Koning. Ik stond in hun rug, bleef op een hoofse afstand, en maakte mijn aanwezigheid discreet en bijna vergeten. Waarom wou Aliénor me hier en nu? Wat deed ik hier tussen deze machtspersonen?

Aliénor bleef recht staan, maar ze beval de Koning en haar oom om te blijven zitten, en dat deden ze ook.

Aliénor pauzeerde even en zei dan, 'ik haat het tussen te komen in dit soort van steriel dispuut dat jullie hadden. Louis, ik geef inderdaad toe dat je slechts naar het Heilig Land wou reizen om Jeruzalem te bezoeken, je kleine en geheime tekortkomingen aan God toe te fluisteren boven het Heilig Graf van Christus, vragen dat je luttele zonden zouden kwijtgescholden worden, zoals de Paus je beloofde, zo weinig geld uitgeven als je maar kunt en toch het Koninklijk fatsoen bewaren, en dan snel weerkeren naar Frankrijk. Je hebt niet één ogenblik verwacht dat Bernard de Clairvaux en de Paus je tot een kruisvaart zou dwingen, en je doen marcheren aan het hoofd van honderdduizend krijgers. Die kruisvaart echter, had Edessa tot doel, om de uitmoording van de Christenen door de Saracenen te wreken. En zo kwamen we in dit wespennest terecht, in een land waar een delicaat evenwicht heerst, waar iedere oorlogsheer zijn burens prikt met schermutselingen en wacht op de eerste grote fout. Niemand kan hier alleen winnen tenzij fouten gemaakt worden, en de minste fout wordt zwaar afgestraft, zoals Jocelin van Rohais ervoer. Jij bent echter een lafaard. In plaats van met eer en gratie jezelf als Koning en Leider van de kruisvaart te bevestigen, blijf je hardnekkig plakken aan je kleinzielig schema, en weiger je de taak op te nemen die de Paus je toevertrouwd heeft. Mijn oom Raymond heeft gelijk! De Fransen zouden eerst de sterkste, de meest ambitieuze, de meest gevaarlijke man hier moeten uitschakelen, de man die zelfs vele Saracenen uit de weg willen, want zulk een man en zijn trouwe vazallen zullen steeds een middel vinden om een groot leger samen te stellen, zolang die man leeft. Dit land, net zoals de andere landen van de wereld trouwens, is vol van roofhonden en gieren, en die scharen zich steeds rond de man die voldoende agressief is om hen overwinningen en triomfen, trofeeën en moorden en bloedverspilling belooft. Die man hier heet Nur al-Din. Hij is de waardige zoon van zijn vader, Zengi, die Rohais veroverd heeft. Damascus is rijk en voorspoedig. Mélisende, Foucher en de Baronnen van Jeruzalem, de Bisschoppen en de Tempeliers, zouden maar al te graag hun handen op het goud en zilver van Damascus leggen. Ze willen de stad veroveren, plunderen, de bevolking uitmoorden, de Christenen daar inclusief natuurlijk, de boomgaarden en de tuinen van de mensen verwoesten, en dan in triomf naar Jeruzalem weerkeren, en de rest in de steek laten. Die visie is kortzichtig. Ik geloof er niets van dat de Baronnen kunnen of zelfs maar willen Damascus en de kleinere steden te houden. Ze zijn eenvoudigweg met niet voldoende ridders in Jeruzalem, en je eigen Baronnen zullen terug naar Frankrijk zeilen. Jeruzalem zal aldus een leegte scheppen in de streek van Damascus, en in die leegte zal vroeg of laat Nur al-Din instappen, en een weinig later zal Nur al-Din naar Antiochië komen, zoals zijn vader naar Edessa kwam. Antiochië zal niet of te laat door Jeruzalem verdedigd worden, want er is geen schat te winnen in de verdediging van Antiochië voor Mélisende, en Boudewijn is nog te jong om de Raad van Baronnen naar zijn wil te doen buigen. En na Antiochië zal Tripoli vallen! Maar jij, Louis, jij lafaard, jij wilt hier slechts zo snel als je kan

en zonder enige pijn, liefst met het geld teruggewonnen, het geld dat je elke week of zo vraagt aan Abt Suger, met het goud van Damascus, weerkeren naar Frankrijk. Natuurlijk zal je wegzeilen met de voldaanheid van enige nederige woorden gesproken boven gevouwen handen aan het Graf van Christus, zodat je beter de slaap zou kunnen vinden door de kwijtschelding van zaken gezworen en nooit gehouden, en van het opbranden van een kerk gevuld met onschuldige mensen. Zal je redding vinden in de hemelen op die manier, Louis? Ik zeg je, Louis, je kunt nog steeds naar Jeruzalem op mars gaan, of varen, maar ik blijf te Antiochië! Ik zal Antiochië niet verlaten!’

Koning Louis mag dan ooit dwaas verliefd geweest zijn op zijn vrouw, die gevoelens waren blijkbaar al lang verdwenen, en hij had voldoende moed in zijn buik nu om terug te schreeuwen naar Aliénor. ‘Jij zult niet te Antiochië blijven! Je zult met me naar Jeruzalem komen, zoals een gehoorzame echtgenote moet doen! Je hebt niets te vinden te Antiochië. Denk je dat ik niet weet waarom je hier wil blijven? Je wilt blijven samenhouden met je charmante, knappe oom! Je wilt met Raymond, je minnaar, zinnelijk blijven rollen in bed, is het niet? Wel, ik veracht je oom, mijn liefste, en ik zal je incestueuze minnaar niet helpen zijn vroegere macht te herwinnen, alsook de vele steden die hij verloor tengevolge zijn tekortkomingen, al wat hij verloren heeft sinds hij Prins van Antiochië werd. We gaan op mars naar Jeruzalem!’

Raymond de Poitiers was zo verbaasd van deze beschuldiging dat hij verschrikt in zijn stoel als vastgenageld bleef zitten. Zijn ogen rolden bij het absurde van de beschuldigingen van de Koning. Aliénor echter, plaatste een hand op de schouder van Raymond en hield hem zo in zijn zetel en in zwijgen. Ze ging dan naar Louis, die ook nog steeds zat, en ze torende boven hem.

Ze beet, ‘ik veracht je, Louis. Ik zal scheiden van je. Als je niet zelf een scheiding aanvraagt, dan zal ik er voor zorgen dat je wilt scheiden! Ik zal van ons huwelijk een hel maken voor je. Ons huwelijk was verkeerd. We zijn verwant, jij en ik, in de vierde en vijfde graad. Je bent een afstammeling van Louis de Vrome, de zoon van Adelaïde d’Aquitaine. Adelaïde was de dochter van Guillaume II van Aquitaine, van wie de Hertogen van Aquitaine afstamden en ook ik, Aliénor. De wetten van de Kerk laten slechts verwantschap toe in de zevende graad. Ons huwelijk is dus onwettelijk. Bisschop Bartholomeus van Laon bewees onze bloedverwantschap overvloedig, zonder enige twijfel. Het is ons verboden samen te leven als man en vrouw op straffe van verdoemenis van onze zielen! Bid voor dat in Jeruzalem! Je moet van me scheiden! Ga nu, en bid daarvoor in Jeruzalem! Ik blijf in Antiochië! Als je naar Jeruzalem reist, zal gans het Christendom weten welke lafaard je bent, hoe je de Koningin en Antiochië ontvlucht uit schrik voor Nur al-Din.’

Koning Louis de Jonge verbleekte en zonk in zijn zetel. Hij was ziedend kwaad, te woedend om nog te luisteren. Hij riep, ‘je zult een einde maken aan die incestueuze relatie die je onderhoudt met Raymond. Je bent de Koningin van Frankrijk en de Koningin moet aan de zijde van de Koning blijven. Ik zal met mijn leger naar Jeruzalem rijden, en jij zult met ons meerijden!’

De Koning wierp zijn zetel terzijde. Het lawaai van de omvallende zetel leek Raymond uit zijn verdoving te schudden. Hij stond ook op. Louis nam grote stappen naar de deur en liep dan letterlijk uit de zaal, ziedend van woede, zijn gezicht een masker van haat.

Raymond en ik beefden geschokt bij de uitbarsting van zoveel verbaal geweld in zulke korte tijd. Aliénor bleef als een stenen beeld staan tot Louis vertrokken was. Dan beet ze op haar lippen. Tranen verschenen in haar ogen. Ik stapte vooruit, maar ze strekte een arm uit om me

tegen te houden. Ze wou nog steeds niet dat Raymond wist. Raymond de Poitiers zag het gebaar echter, schudde zijn hoofd, en zei zacht, ‘jullie moeten jullie niet verbergen voor mij! Denken jullie dat ik niet alles weet wat er in mijn paleis omgaat?’

Hij lachte bij de absurditeit van dit alles.

‘In Godsnaam, hoe kon die man ooit denken dat ik zou slapen met mijn nicht en Koningin van Frankrijk? Belachelijk! Ik kan haar vader zijn. Oh, je bent mooi als geen andere, liefste, maar ik ben nog niet zulke bastaard voor dat, en ik hield echt van mijn broeder. Ik kan zeer wel begrijpen waarom je liefde zocht, Aliénor! Welk soort mens zou die Louis de Kwezel kunnen waarderen, laat staan liefhebben? Ik hield er van toen je hem een lafaard noemde! Dat is hij ook! Vrees niet, jullie geheim is veilig bij mij, en ik moet toegeven dat ik me ook wel een beetje geveleid voel!’

Raymond zei droogweg, ‘ik, Raymond, ouder wordende Hoveling en nietsnut van een strijder die alsmaar terrein verliest, minnaar van de jonge Koningin! Al de dames van Antiochië zullen me opnieuw bekijken en proberen mijn minnaressen te worden! Ik dank jullie beide voor die reputatie!’

Dit keer was het onze beurt om verrast te blijven. We glimlachten. Raymond ging weer zitten en bekeek ons geamuseerd.

Hij zei, ‘wel, dat hebben we dan gehad. We weten waar we aan toe zijn. Louis gaat op mars met zijn leger naar Jeruzalem. Hij zal de tenten meenemen die ik betaald heb. Ik blijf alleen achter om tegen Nur al-Din te vechten. Alleen de Heer weet waar ik genoeg krijgers en ridders ga halen om de Atabeg te trotseren. Ik heb helemaal niet voldoende ridders! Ik moet beginnen de muren van Antiochië te herstellen, meer torens aan de wallen bouwen, de Romeinse muren ophogen, meer katapulten samenstellen, en voedsel opstapelen. Waar haal ik het goud voor dat alles vandaan?’

Raymond stopte dan daar hardop over na te denken, keek naar ons, en vervolgde, ‘en wat zal er met jullie gebeuren? Jullie twee bevallen me. Het kan misschien vreemd klinken, maar een nicht betekent iets voor me. Jullie zitten in een straat zonder eind! Jij, Aliénor, hoezeer ook ik van je houd omdat je de dochter bent van mijn geliefde broeder, kunt onmogelijk een scheiding van de Koning ernstig overwegen. Iedereen wist dat jullie verwant waren toen Louis en jij trouwden. Suger en Bernard en elke Bisschop in Frankrijk wist dat. De Paus wist het! Een sterk Frankrijk is nodig om enigszins vrede te bewaren in het Christendom, en Louis had dus Aquitaine nodig. Jullie bloedverwantschap was geen probleem toen, dus kan het nauwelijks een probleem zij nu! Je zou ook niet de eerste Koningin zijn die haar echtgenoot misprijst. Begrijpen jullie wat voor een schandaal een scheiding zou veroorzaken? Een Koningin scheidt niet van een Koning voor zo iets ongrijpbaars als liefde! Trouwens, het schandaal moet al duidelijk zijn. Dacht je werkelijk, Aliénor, dat het sluw beest van een Galéran niet al gehoord heeft wat je daarstraks riep? En wat zou je doen na je scheiding? Je zult de prooi zijn van elke Baron van Frankrijk die de rijkdom van Aquitaine wil stelen. Je ridder hier, heeft geen krijgers om je te beschermen. Het kan goed zijn dat je ergens met geweld in een woud gevangen genomen zult worden, in een kasteel wordt vastgebonden, en dan verplicht wordt opnieuw te trouwen, niet met de kracht van woorden, maar met een dolk aan je oog! Denk, kind, en denk opnieuw over je domme ideeën! Jij ook, Daniel, spreek met haar! Ik ben geen voorstander van overspel, maar als jullie moeten beminnen, dan is geheime minnaars blijven misschien nog niet de slechtste oplossing.’

Raymond zuchtte. ‘Maar ik moet gaan. Neen, zeg geen woord, Heer Daniel! Ga nu ook! Ik zal wel een tijdje later slechts vertrekken, en daarna kan de Koningin naar buiten gaan.’

Ik aarzelde, maar Aliénor knikte naar me. Dus groette ik, en stapte uit de zaal.

Ik zag Aliénor niet meer weer te Antiochië.

Enkele dagen later, of beter: enkele nachten later, sloop Louis de Jonge heimelijk uit Antiochië. Hij vluchtte met slechts enkele wachters, met Thierry Galéran en met de Koningin die waarschijnlijk gebonden was en met geweld op een paard gedwongen werd, in het midden van de nacht.

Het leger van Louis brak het kamp op de volgende dag en marcheerde naar het zuiden. Alles was goed voorbereid, zij het met haast. De tenten werden gevouwd, op lastpaarden geworpen, en de ridders organiseerden de voorhoede, lichaam en achterhoede van de mars dezelfde dag.

Ik reed naar het paleis van Antiochië, maar slechts Raymond de Poitiers ontving me. De Koning was gaan lopen zoals een dief in de nacht, in stilte, in het geheim, zonder zelfs zijn vertrek aan te kondigen, zonder formeel afscheid. Raymond was bijzonder kwaad over de belediging die hem aldus werd aangedaan. Hij was echter al aan het denken hoe hij zijn Graafschap kon verdedigen tegen de Saracenen van Aleppo, en die zorg was al groot genoeg voor zijn geest.

Raymond zei, ‘Louis heeft me diep beledigd. Niets zal hem nu tegenhouden Damascus aan te vallen, samen met Jeruzalem. Vermits hij me op die manier alleen laat, zal ik zijn intenties dwarsbomen. Ik weet nog niet hoe, maar het zal gebeuren! Ik zal subtiel moeten zijn, ik moet er grondig over nadenken.’

Hij lachte, ‘weet je, Daniel, ik zou je nu eigenlijk moeten terugsturen met mijn complimenten naar je vriend Usama ibn Munqidh om Unur te waarschuwen en hem te vragen hoe ik kan helpen. Ik, Prins van Antiochië, zou nu een bondgenoot van Damascus moeten worden! Dat zou de minste schade aan Outremer berokkenen! Verbeeld je mijn mannen en de mannen van Unur in, samen aan het vechten tegen Jeruzalem en Frankrijk en de Duitse Keizer, voor het goede doel om Jeruzalem te redden! Ondenkbaar, maar juist dat zou ik nu moeten doen!’

Ik ontmoette ook Eudes de Deuil. Eudes was wel wakker geworden door het lawaai die nacht, want hij sliep in de kwartieren van de Koning en Koningin. Hij had gezien hoe Aliénor letterlijk uit haar kamer gesleurd werd door Louis en Galéran, de hand van een wachter op haar mond, een mantel over haar nachtjapon gesmeten. Paarden hadden klaar gestaan buiten de muren van het paleis, niet in de binnenplaats. Rond de hoeven van de paarden waren zachte doeken gebonden, zodat het geluid gedempt werd. De Koning en zijn wachters hadden Aliénor op een paard geduwd onder bedreiging van een dolk. Eudes werd op de stenen geworpen alsof hij een insect was. Dan reed de Koning weg, naar de poorten van Antiochië en naar het kruisvaartkamp. Eudes bleef achter alsof hij niet bestond.

Eudes wist niet wat te doen: naar Frankrijk terugkeren of het leger naar Jeruzalem volgen. ‘Ik durf niet één letter nog op perkament te zetten,’ zei hij. ‘De dingen die ik kan schrijven lijken me plots niet meer belangrijk, en wat ik zou moeten schrijven kan ik niet, want zo veel spionnen zouden hun handen kunnen leggen op mijn nota’s! Ik durf zelfs geen brief meer te schrijven naar Abt Suger! Ik ben nutteloos hier.’

Ik kon Eudes niet helpen. Ik zei hem dat ik dadelijk naar Jeruzalem zou rijden.

‘Ik dacht al dat je dat zou doen,’ antwoordde Eudes. ‘Je wilt de Koningin terugzien, is het niet? Wel, ik moet je dat streng afraden, maar die raad zal ook wel nutteloos zijn en in de wind geslagen worden, vrees ik, want je zult die raad toch niet volgen. Ik ga ook naar Jeruzalem. Als ik geen schip voor Jaffa kan vinden, kan ik dan met je meerijden?’

Ik kwam uiteindelijk overeen met Eudes om samen te reizen.

Ik nam afscheid van Raymond de Poitiers, en praatte met Gormond. Twee dagen later reden Gormond, Eudes de Deuil en ik op onze paarden naar het zuiden, naar Jeruzalem.

Hoofdstuk Twee. Jeruzalem 1148-1152.

Eudes de Deuil, Gormond en ik reden achter het Frans leger aan. We probeerden nooit de kolommen op mars te vergezellen. We reden soms achter het leger, soms terzijde. Ik zag noch de Koning noch de Koningin op de wegen naar Jeruzalem. We reden snel langs de kust, van Port Saint Siméon naar Laodicée, Jabala en Marqab. Van Tortose zetten we onze paarden naar Tripoli, en dan reden we binnen in het Koninkrijk van Jeruzalem, voorbij Beiroet, naar Sidon en Tyr. We reden zuidwaarts naar Acre en Jaffa, en van Jaffa reden we oostwaarts naar het binnenland, op de weg van de pelgrims naar de Heilige stad.

We kwamen aan te Jeruzalem in het midden van de maand april van het jaar 1148.

Had tot op die dag iemand gevraagd hoe Jeruzalem er kon uitzien, dan had ik snel een antwoord gegeven. Ik zou een nieuwe hemel en een nieuwe aarde beschreven hebben. Jeruzalem zou schitteren zoals een juweel van kristalheldere diamanten. Ik zou hemelhoge muren beschrijven en twaalf poorten. De stad zou een perfect vierkant zijn. In de muren zouden diamanten geplaatst zijn. De funderingen zouden bedekt zijn met felgekleurde edelstenen van lapis lazuli, turkoois, kristal, agaat, robijnen, saffieren en amethisten, goudkwarts, malachiet, topaas, en de huizen zouden gebouwd zijn uit zuiver goud. Parels zouden de poorten versieren, en de stad zou constant in een zeer schitterend licht blaken. Ik had die beschrijving steeds weer gelezen in de Revelatie van Sint Jan. Was dit ook niet, dacht ik, hoe veel pelgrims Jeruzalem verwachtten te zijn? Maar dat Jeruzalem was een hemelse droomstad!

Het echte Jeruzalem was niet zo. Jeruzalem zag er uit zoals de andere steden van het Heilig Land, zoals Antiochië of Hama of Tripoli, of zelfs Tyr, behalve dan dat Jeruzalem een stad van het binnenland was, en dat verklaarde veel. De stad was op een heuvel gebouwd, zodat ze meer indrukwekkend in het landschap scheen. Ze was iets verlengd van het westen naar het oosten, zodat ze zeker niet een vierkantige vorm had. Ze kon diamantvormig genoemd worden in die richting, maar dan zoals een wel zeer ruw gesneden diamant. Het land rond Jeruzalem was droog, zeer rotsachtig, de grond bedekt overal met kleine en grote rotsblokken. Ik zag wel enkele kleine bossen, struiken, hier en daar hoog gras. De kleur van het gebied varieerde van grijs tot okergeel, blakerend wit op sommige rotsen, en hier en daar waren oppervlakten in bleekgroen. Het landschap was heuvelachtig en bood een atmosfeer van troosteloosheid door de droogte, zoals van een rotsachtige berg met zeldzame, felgekleurde plekken van weiden en boomgaarden zeer dicht bij de stad. Dit was geen rijk land. De zon scheen echter met een buitengewone schittering hier.

Water was zeldzaam. Ik kon geen rivieren zien, maar grote en zeer diep gekerfde beddingen van waterstromen sneden zich in de grond in het zuiden. Deze ravijnen leidden waarschijnlijk het water van de hevige regenval in de winter en de lente weg. De mensen van Jeruzalem moesten die regen opvangen en bewaren in reservoirs, maar ik dacht dat er ook wel water vanuit de bergen in aquaducten aangebracht werd, vanuit het oosten, verborgen voor mijn blik. Toch zag ik kleine gaarden van olijfbomen, en ik ontdekte vijgenbomen, wilde vijgenbomen, en struiken van allerhande soorten. Later werden me de wijngaarden en de tuinen getoond.

We kwamen vanuit het westen aan, en zagen van op een heuvel in de verte de muren die rond de stad stonden. De muren die op de heuvel waren gebouwd zagen er sterk uit. Ze waren niet gemaakt uit diamanten, maar uit de lokale, gewone stenen, en stenen waren er hier overal te vinden. Delen van de muren zagen er zeer oud uit, maar ook nieuwe verdedigingen, zoals torens, waren opgericht. De stenen waren zorgvuldig, exact en dicht op elkaar geplaatst. De citadel van Jeruzalem bevond zich aan onze westkant, een grote versterkte plaats gebouwd rond de oude toren van David, op de plaats waar het gevecht had plaatsgevonden tussen David en Goliath. De citadel was één van de hoogste plaatsen van de stad. De citadel had meerdere torens, en hoewel ze niet zo groot was als enkele van de reusachtige kastelen van de kruisvaarders die ik onderweg gezien had, was ze ruimschoots sterk genoeg met haar zeer dikke muren en een machtig fort.

Ik zag nog andere torens rond de citadel, torens aan de zuidkant en aan de noordkant van de muren. De ganse zuidkant van de heuvelflank was zeer steil, want daar had de rivier een diepe vallei gesneden in de rotsen, tot een diepe scheur in de aarde. Een beleg aan Jeruzalem zou inderdaad zeer moeilijk zijn, maar toch hadden de kruisvaarders nu al vijftig jaren geleden de stad veroverd. Ze was dus niet onneembaar voor een groot, vastberaden leger. In die tijd was Jeruzalem een Heilige Stad van de Islam geweest, maar geen hoofdstad die zo belangrijk was als Damascus of Aleppo. In de stad leefde nu een Frankische Koning en een groot garnizoen van ridders bezette de citadel.

We reden langzaam omlaag vanaf de weg van Jaffa. Ik zag een grote, rechthoekige vlakke plaats aan het verste einde van Jeruzalem. Dit was de plaats waar ooit de oude Tempel van Salomon stond, de Tempel van de Joden die door de Romeinen verwoest werd. Tussen de citadel en die ruimte rezen meerdere glimmende koepels in de lucht, waarschijnlijk koepels van kerken. Die gaven voor mij werkelijk de oosterse toets aan de stad, want ik was gewoon aan de hoge, vierkantige torens met vlakke daken of met eventueel een hoge spits. Ik had het moeilijk andere details te onderscheiden van de gebouwen in de straten, want de muren blokkeerden mijn zicht nu. De poorten waren voldoende massief, vooral de poort nabij de citadel, die daarmee het belangrijkste ingangspunt tot de stad was.

We besloten niet direct de stad in te gaan. Het kruisvaartkamp was al opgezet in honderden tenten in het zuidwesten. We zochten een plaats om te overnachten in een kleine boerderij langs de weg. We vonden niet meer dan een schuur om in te slapen, maar het rieten dak was dicht, zou de regen niet door laten sijpelen, en er was genoeg plaats voor ons drieën. We bleven daar verscheidene dagen omdat we niet goed wisten wat we verder zouden doen. Eudes de Deuil reed uiteindelijk naar het kruisvaartkamp. Hij keerde slechts dagen later terug. Hij zou ons verlaten en weer aan het Hof van Koning Louis blijven. Gormond was ook zenuwachtig. Hij was een vechter, een krijger, ongeduldig om te dienen in een groep strijders, en ongeduldig de levens van die mannen te delen. Hij wou werk zoeken bij één van de ridders als sergeant, niet omdat ik niet genoeg geld zou hebben om voor ons beide te zorgen, maar omdat ik hem op dat ogenblik niet kon bieden wat hij zocht: actie en de kameraadschap van andere strijders.

Eudes de Deuil en Gormond verlieten de boerderij. Na enige tijd besloot ik ook om naar de stad te wandelen, eigenlijk blij ze in mijn eentje te ontdekken. Ik wou natuurlijk Aliénor weerzien, dus moest ik het paleis van de Koning van Jeruzalem vinden. Ik moest alles ontdekken, want ik wist niets af van de stad. Ik vroeg overal hoe de straten en de gebouwen heetten, alsof ik een pelgrim was die juist in de stad was aangekomen.

Ik wandelde door de Poort van David, en schatte en bewonderde de sterkte van de citadel rond de Toren van David. Het geheel was indrukwekkend in zijn hoge muren, bastions en forten.

Dit was het kasteel waar de Châtelain van Jeruzalem woonde, en waarin een sterk garnizoen van ridders en krijgers van het leger van Jeruzalem gehuisvest was. Ik zag me niet in dit kasteel wonen en dienen. Ik had de smaak van wijde, open vlaktes en van de heuvelachtige, brede landschappen van Syrië te lief. Ik wou bewegen, niet gevangen zitten binnen kasteelmuren.

Ik wandelde recht naar het oosten door een zeer drukke, nogal brede straat die eveneens, gepast, de Straat van David genoemd werd. Jeruzalem was een drukke stad, en dat verraste me, omdat van buiten uit de stad me rustig en zelfs verlaten leek. De meeste pelgrims die van Jaffa kwamen gingen door de Poort van David. Ze wandelden naar het centrum via deze Straat van David, en dus was het hier ook dat de grootste menigte verzamelde. Handelaars en ambachtslieden verkochten alles mogelijke in stalletjes en kraampjes langs de huizen. Doek werd verkocht, linnen en wol, juwelen, kaarsen, fruit en groenten, olijven en vijgen, specerijen, zilveren kruisen, potten en pannen, zwaarden en schilden, maliën, wierookhars, en wat men zich maar kon indenken.

Ik wandelde door, keek naar links en rechts. Ik kwam op een plaats waar de straat eindigde, op een kruispunt, vanwaar zijstraten vertrokken naar het noorden en het zuiden. Ik koos de straat een beetje naar rechts vóór me, en bleef verder naar het oosten wandelen. Een waterverkoper zei me dat dit de Straat van de Tempel was. Die weg zou me rechtstreeks naar het paleis van de Koning brengen, zei hij. Ik nam dus die straat.

Ik boorde me een baan door de menigte van pelgrims. Plots werd ik met geweld terzijde getrokken door een sterke ruk aan mijn arm. Ik sprong naar de andere zijde, tegen een paar mensen aan, gereed om met mijn linker vuist te slaan en met de dolk te snijden die al in mijn rechterhand verscheen, toen ik gelukkig het gezicht van de man herkende die me zo plots had weggerukt.

Ik riep uit, uiterst verbaasd, ongelovig, ‘Jacob! Jacob! Ben jij dat? Het kan niet waar zijn! Hoe in alle hemels ben jij hier geraakt?’

Ik zag mijn oude, vroegere leraar Jacob, nu een oude man, maar nog steeds even sterk en pezig en alert als weleer. Jacob hield me nu vast bij de schouders met zijn twee handen. Hij grinnikte en weende tegelijkertijd. Jacob had nu wel meer rimpels op zijn gezicht. Zijn neus was platter en voller. Zijn ogen stonden dieper. Hij had minder en witter haar, en een buikje vulde zijn hemd erg vooruit, maar het was Jacob! Hij was de man die me Hebreeuws en Arabisch geleerd had, de man die drie godsdiensten kende en Griekse filosofie, poëzie en muziek, maar die steeds handelaar, en een zeer succesvolle handelaar, was gebleven. We omhelsden. Hij was de laatste man die ik in Jeruzalem verwacht had. Jacob trok me naar een stalletje, dat ogenschijnlijk van hem was, en daarna in de opening van een deur daarachter. Hij pauzeerde daar. We gingen het huis niet in.

‘Toen je zo plots naar Outremer vertrok,’ zei Jacob, ‘reisde ik nog in Frankrijk om mijn handel te drijven. Maar ik begon na te denken, en dat is steeds een verkeerd iets om te doen voor een Jood. Nadenken bracht me steeds tot domme dingen! Ik zei tot mezelf, Jacob, Jacob, wat doe je hier nog in Frankrijk? Ben je niet een Jood? Zou je niet moeten leven in het land van David en Salomon, en zou je niet moeten gaan zien waar de Profeten woonden? De jonge domoor die je zoon kon zijn, had de moed je de weg te wijzen. Als hij naar Outremer kan reizen, dan kun jij dat ook. Je zult binnenkort sterven, wacht dus niet, en ga ook naar Jeruzalem. Misschien zul je zelfs Daniel daar terugvinden! Je zult in elk geval een Jood zijn die thuiskomt. Dus nam ik een paard, verkocht alles wat ik bezat in Provins en Parijs en in een dozijn andere plaatsen, en ik reed naar Toulouse om mijn familie te halen. Dan reisde ik naar Marseilles. Ik moest vier maal van schip veranderen, werd bijna gevangen genomen met al

mijn hebben en houwen door piraten nabij Alexandrië in Egypte, maar ik kwam te Jaffa aan in één stuk, veilig en wel. Ik ben hier al sinds veel maanden. Ik kocht een huis nabij de Poort van David, en ik bezit ook deze kleine plaats hier, in de Tempelstraat, om mijn goederen te verkopen. Ik handel, koop en verkoop nog steeds. De Joden werden eigenlijk uit Jeruzalem gedreven, Daniel! Ik wist dat niet, maar enige Joden mochten wel naar de stad terugkeren om hier te wonen. Ik kende een zijdeverver te Jeruzalem, een man met wie ik vroeger handel had gedreven. Ik had een naam, en ik kreeg wat hulp. Ik betaalde goed. Er is een fortuin te maken, hier, als je een Jood bent en je weg een beetje vindt, want de Joden zijn de tussenpersonen van de Christenen en de Saracenen, en Joodse stammen leven hier overal, in elke stad en alle gebieden van Syrië. Wil je handel doen met een bepaalde plaats? Je vraagt wat rond naar welke betrouwbare Jood daar leeft, en je kunt zaken doen!’

Jacob klopte me op de schouder, ‘al deze maanden, elke dag, vroeg ik me zelf af, Jacob, Jacob, waar is Daniel? Ik vroeg rond naar je in de stad, maar niemand kende je of had van je gehoord. Dan zei een ridder me hoe een jonge man die du Pallet heette het Frankisch leger had teruggebracht van een veldtocht in het Oosten, maar je was weer mysterieus verdwenen. Elke dag vroeg ik naar je. Ik keek altijd van uit mijn stalletje, hopende dat je op een dag in deze straat zou voorbijkomen en me op de schouder kloppen. En, mirakel! Wie botst tegen me in de Tempelstraat, en doet of hij me niet ziet? Mijn Daniel!’

Ik vergat hoeveel malen we omhelsden, want ik was verschrikkelijk blij mijn oude vriend te hebben teruggevonden. Jacob liet zijn stalletje over aan een dienaar. We gingen een herberg binnen, dronken en aten, en vertelden elkaar alles wat er met ons gebeurd was. Ik zei hem echter niets over Aliénor, maar vermeldde wel dat ik het paleis van de Koning zocht.

‘Ik zal je naar daar brengen,’ besloot Jacob. ‘Het paleis is niet ver. Maar je loopt de verkeerde richting in. Het paleis van de Koning is al lang niet meer nabij de vroegere al-Aqsa moskee, op de Tempelberg! Het paleis is nu in de David Citadel. Laten we echter naar de Tempelberg wandelen. Het zicht is mooi daar, en we kunnen er rustiger praten.’

We wandelden verder. Jacob vertelde me enige dingen over het Tempel district, waar we snel aankwamen.

De Tempelberg, of de berg Moriah, of de Har haBáyit zoals de Joden hem noemden, de Haram van de Saracenen, was de plaats van de oude Joodse Tempel van Jeruzalem, de plaats waar de Tempel van Salomon stond, en ook de nieuwe Tempel die na de ballingschap van de Joden heropgebouwd werd, om later vernietigd te worden door de Romeinse legioenen van Titus. Lang geleden ruimden de Arabieren de rommel op van de tempelresten, en ze plaveiden de ruimte met grote, platte stenen. Het was nu een mooi plein. In het midden van dat plein stond een kerk, die vroeger een moskee was geweest. Die moskee was de Qubbat al-Sakrah, de Koepel van de Rots. Dit was een groot, magnifiek octogonaal gebouw bedekt op zijn muren met prachtig wit marmer en mooi, blauw mozaïek van aardewerk. Op de top van het gebouw stond een structuur die een ronde koepel droeg, en het dak van die koepel was gemaakt uit zuiver goud. De Christenen veronderstelden dat dit de plaats was van de Tempel van Salomon, en dus werd de nieuwe naam van de Koepel van de Rots de Tempelkerk. Jacob wees naar rechts en naar het andere uiteinde van het plein. Daar zag ik nog een andere moskee, en ook het vroegere paleis van de Koning van Jeruzalem.

De kruisvaarders hadden eerst de al-Aqsa moskee voor hun paleis gebruikt, maar dat gebouw werd nu door de Tempeliers als hoofdkwartier gebruikt. Het mooiste zicht was van achter de oude moskee. Ik wandelde naar daar met Jacob aan mijn zijde. We praatten verder, en wandelden over de grote plaveisels. Ik keek omhoog naar de gouden Koepel van de Rots, eerder geërgerd bij de gedachte dat dit hoogste embleem van het Islamitische geloof omgevormd was tot een Christelijke kerk. Dan werden mijn ogen getrokken naar de lange,

witte gebouwen rechts, naar de lange reeks bogen en muren overwelfd met nog meer fraaie koepels.

Plots drukte een zwaar gewicht op mijn schouders. Ik viel, en vond mezelf met mijn wang tegen de geplaveide stenen gedrukt, onbekwaam te bewegen. Ik zag mijn arm en linkerhand vóór me, als aan de grond geplakt, maar ik kon niet één vinger verroeren. Ik wou om hulp roepen aan Jacob, maar ik kon niet roepen. Geen geluid kwam over mijn lippen. Ik was verlamd. Paniek nam bezit van mijn geest. De mensen die ik op het Tempelplein had gezien, gingen gewoon door met stappen, maar ze bekeken me nieuwsgierig. Hun lichamen begonnen ineens te schudden in sluiptrekkingen. Puisten en wonden verschenen op hun gezichten. Het vlees van hun armen werd donker en rotte af. Hun lichamen werden bedekt met zweren die open braken. Stukken vlees vielen van hun handen, zodat de naakte botten daaronder zichtbaar werden. Ogen vielen uit hun holtes, neuzen etterden en rotten weg in donkere scheuren. Een stank zoals van een open riool verpestte de lucht rond me. Ik probeerde weer te bewegen om te ontsnappen aan de stank en aan het beeld van de mensen die nu ter plaatse verrotten, maar bewegen was onmogelijk.

Dan zag ik mannen gekleed als kruisvaarders langs me voorbij stappen, me met verbazing bekijken, maar ook die waren snel nog slechts halve skeletten. Toch stapten de mannen verder, verder. Een jonge man verscheen dan, rijk gekleed in witte zijde, in een dunne zilveren maliënkolder, een wapenrok van wit, ruw linnen versierd met een rood kruis. Hij droeg ook een helder lichtende helm van zilver en goud. Rond zijn helm draaide een vergulde kroon, afgezet met edelstenen. Hij kwam langzaam naar me toe, en boog zijn gezicht tot dicht naast het mijne. Hij had slechts half een gezicht echter, en wormen kropen over zijn verscheurde lippen. Hij stond recht, trok zijn zwaard, en zwaaide het rond in de hemel, en plots stond die hemel in brand. Vuur barstte ook uit de stenen rond me.

Het wit plein was nu rood gekleurd. Ik keek omhoog, door enkel mijn ogen te bewegen, en ik zag drie reusachtige banieren in de hemel. Eén van de banieren was de rode Oriflamme met de gouden zon en de gouden vlammen, de banier van Frankrijk. Die banier sloeg hevig tegen twee andere vlaggen. De ene banier plaatste zich terzijde de Normandische vlag, en dat was de banier van Aquitaine. Die twee vlaggen vochten tegen de Oriflamme in de vlamrende hemel, en de hemelen werden nog dieper rood, want lange sluiers als stromen bloed daalden uit de banieren en zakten laag naar de grond. Dan hoorde ik een grommend geluid aan mijn linkerzijde. De aarde beefde.

Ik kon mijn hoofd nu bewegen. Ik zag ruiters komen aanrijden. Hun paarden waren beschermd met staal en zilver, en mantels van verschillende kleuren. De paarden hadden leeuwensnuiten, en hun staarten waren zoals slangen die in het ronde sloegen en beten. I keek naar de paardrijders. Het waren verschrikkelijke krijgers. Hun gezichten leken op draken. Ze waren zwaar bepantserd en ze droegen zwaarden, schilden en lansen. De eerste van de ruiters werd vergezeld van hagel en vuur, maar de hagel die rond gesmeten werd, was vermengd met bloed. De tweede ruiter wierp vlammen en bliksems van zich af. De derde spoot bloed. De vierde hief zijn gekromd zwaard naar de hemel, en ik zag de zon barsten en de sterren uit de hemel vallen. De vijfde ruiter brak de grond onder de hoeven van zijn paard, zodat de stenen van de Haram in het ronde vlogen en de aarde opende in lange scheuren die ravijnen werden, waarin de mensen vielen en verdwenen terwijl ze woorden schreeuwden met open monden, woorden die ik niet kon begrijpen, die niet menselijk klonken. Rook en vuur kwamen te voorschijn uit de wonden in de grond. De zesde ruiter riep sprinkhanen en scorpioenen tot zich, en deze staken hun lange zwartbehaarde poten door de lijken in het plein. De zevende

ruiter wees ook naar de hemel, en hij toonde een rol perkament met zijn andere hand. Ik kon die rol echter niet aannemen, nooit, hoe ik ook greep en greep, want ik kon niet bewegen. Ik herinner me hoe wanhopig ik probeerde die rol aan te nemen, maar al mijn pogingen waren nutteloos. De ruiters galoppeerden dan boven en over me heen, en een verschrikkelijke doodsangst kwam over mijn wezen, want ik vreesde verpletterd te worden onder de hoeven. De paardrijders donderden over me heen in een oorverdovend geraas, tot ik niets meer kon zien aan de kant waar ze naartoe reden.

Dan zag ik Aliénor naar me toekomen. Ze wandelde tussen de doden en de stank van de bevende aarde. Ze was zo mooi. Ze ging heel langzaam, alsof ze ter plaatse zweefde, gekleed in een zeer lang, licht groen gewaad, en haar mouwen waren zo lang dat ze over de grond sleepten. Een zeer helder licht omringde haar. De rest van de wereld leek te verdwijnen. Ik hoorde het lawaai van de paarden niet meer, de pest en het bloed verdwenen. Aliénor kwam tot zeer dicht bij me staan. Ze raakte mijn gezicht aan met liefde en medelijden, maar haar vingers voelden ijskoud aan. Mijn hart stopte toen haar vingers mijn lippen beroerden. Zo plots als ze gekomen was, draaide ze zich om en wandelde weg, met haar rug naar mij. Ik wou haar vasthouden, haar stoppen, maar ik kon niet. Ze wandelde verder zonder om te zien, alsof ik niet meer bestond, tot zij ook van het Tempelplatform weg stapte.

Het licht rondom mij werd weer normaal en ik zag weer gewone mensen in het plein gaan. Ze bekeken me verbaasd en enigszins verveeld, sommigen keken met spottende ogen. Ik keek naar mijn hand en zag mijn vingers bewegen. Dan bewoog mijn arm en hij plooidde onder mijn borst. Ik voelde mijn lichaam ademen en zich opheffen. Mijn voeten kregen greep op de stenen en duwden me recht. Ik kwam op mijn knieën. Daarna stond ik bijna recht, maar nog niet gans. Het leek nog steeds alsof mijn ziel langzaam de controle over mijn lichaam weer overnam. Ik zag Jacob staan op dezelfde plaats als enkele ogenblikken geleden. Hij was bezorgd. Hij bracht zijn schouder onder de mijne om me te ondersteunen, want ik had het zeer moeilijk om te staan en te gaan. Ik voelde zeer warm aan, mijn gezicht brandde. Had ik een zonneslag gehad? Er was slechts één gedachte in mijn geest echter, en die gedachte werd sterker met elk ogenblik, het besef, ‘ik heb Aliénor verloren. Ik heb Aliénor verloren.’

‘Hoe voel je je nu?’ vroeg Jacob. Ik kon zijn stem zeer duidelijk horen. ‘Je bent ziek. Je bent heel bleek. Je hoofd brandt. Heb je ergens pijn? Waarom viel je op de stenen? Vooruit, je moet kunnen gaan. Ik zal je helpen. We kunnen naar mijn huis gaan.’

Jacob keek me nieuwsgierig aan. Ik had de tijd om de grond onder mijn voeten weer bewegingloos te laten worden. De aarde draaide onder mij. De kleuren van het plein waren nog steeds geleidelijk naar hun vroegere kleuren aan het weerkomen.

Ik antwoordde aan Jacob, ‘ik ben weer in orde. Ik viel. Ik voel koortsig aan. Dank voor je hulp. Ik zal met je meegaan. Ik denk dat ik ziek wordt.’

Jacob hielp me door de Tempelstraat naar de Straat van David. Veel onderzoekende, raadselachtige blikken werden naar ons geworpen, tot we een klein huis bereikten en Jacob me binnen duwde.

Ik bleef meerdere weken in het huis van Jacob. Ik haatte het misbruik te maken van zijn gastvrijheid, maar ik was inderdaad ziek en stortte ineen zodra we zijn huis binnengingen. De koorts duurde veel dagen, en nadien bleef ik zeer zwak. Jacob zorgde voor me, en er hielpen steeds twee zwaar gesluierte vrouwen in het huis, een jonge vrouw en een oudere, gebogen dame. Toen de koortsen afnamen kon ik aan Jacob zeggen waar mijn bezittingen lagen, waar ik mijn zilver en goud verstopt had. Ik wou mijn paard ophalen, maar Jacob verzekerde me dat hij voor alles zou zorgen. Hij wou niet dat ik uit het bed opstond. Ik had vertrouwen in

Jacob en liet me wegzinken in een langdurige lethargie. Ik herinner me het gezicht van Eudes de Deuil over me op sommige dagen, en ook dat van Gormond, maar de koorts kwam en ging, en ik wist niet goed die dagen wat werkelijkheid en wat droom was. Ik bleef bij Jacob tot in de zomer, maar in juni al voelde ik me heel wat beter.

In juni van dat jaar besliste een Raad van Baronnen van de Frankische gebieden, zonder Raymond de Poitiers, Damascus aan te vallen. Het grootse leger van de kruisvaarders reed uit Jeruzalem en nam de richting van de hoofdstad van Vizier Mu'in al-Din Unur. Ik had me tegen die tijd nog niet aangemeld aan het hof van Jeruzalem. Ik lag nog steeds op een bed in het huis van Jacob, duizelig en gemelijk. Ik wou trouwens ook niet deelnemen aan een veldtocht die zo dom was, en waartegen Aliénor zo hevig weerstand had geboden.

De veldtocht eindigde natuurlijk in een ramp. De oude Mamluk Vizier Unur riep alle Turken van zijn provincies en steden op ter versterking. De kruisvaarders bleven steken vóór Damascus, hun verrassing al lang verloren. Unur verdedigde zijn stad met de sluwheid van een oude vos die wel meer gezien had in zijn leven. Hij won tijd tot zijn versterkingen hem langzaam vervoegden.

Ten westen van Damascus lagen uitgestrekte tuinen die geïrrigeerd werden door een complex systeem van door de mens gemaakte waterwegen, die het water van de bergen naar de vruchtbare vlakte brachten. De tuinen vormden een reusachtig labyrint van ommuurde ruimtes, waarin groenten en fruit groeiden en gekweekt werden. De kruisvaarders verwoestten eerst die tuinen. Ze namen de tuinen in na schermutselingen tegen de Saraceense boogschutters, en ze verloren veel mannen in die gevechten. Net toen de Christenen die plaats veroverd hadden, maakten ze de cruciale fout de boomgaarden en tuinen weer te verlaten, omdat ze vonden dat die site moeilijk te verdedigen was. Ze bezetten een positie ten zuiden van de stad, waar het hen echter snel aan water ontbrak en zelfs aan voedsel. Dat water en voedsel was voor hen wel te vinden in de grote, vruchtbare tuinen die ze net opgegeven hadden. Het kruisvaartleger verhongerde en werd zeer, zeer dorstig.

De Vizier van Damascus, Unur, deed tegen alle verwachtingen in toch beroep op Nur al-Din van Aleppo, en ook op Saif al-Din van Mosul. De twee broeders brachten in weinig tijd een leger samen, en marcheerden zuidwaarts. Dat leger wachtte dan behoedzaam, maar begerig, op enige afstand, om Damascus binnen te rijden, wat het einde zou betekenen van de onafhankelijkheid van de Sultan van Damascus, en de vereniging van alle Syrische machten onder de zonen van Zengi. Koning Louis VII en Keizer Conrad III beslisten wijselijk de drie Saraceense legers niet samen het hoofd te bieden. Ze bliezen het beleg van Damascus af.

De prachtige kruisvaart die met zoveel grootsheid te Vézelay gepredikt werd, kwam aldus tot een einde zonder glorie. Meer dan honderdduizend Franse en Duitse mannen, vrouwen en kinderen waren gestorven voor niets, want niets eervols was verwezenlijkt. De Franse kruisvaarders gaven natuurlijk de schuld aan de Franken van Outremer. Ze beschuldigden de Frankische ridders van Jeruzalem van verraad. Dit kon wel de waarheid geweest zijn, want geen enkele Baron van Antiochië of Tripoli die meegereden was in het leger tot aan Damascus, wou Aleppo en Mosul zich laten verenigen met Unur. Het waren de Baronnen van Raymond de Poitiers en van het Graafschap Tripoli geweest die aan Koning Louis en Keizer Conrad de raad gegeven hadden de tuinen ten westen van Damascus op te geven en vanuit het zuiden aan te vallen, de enige cruciale fout die niet had gemaakt mogen worden. De Fransen

verweten de Franken zelfs zich te hebben laten omkopen door Unur, maar dat was zelfs niet nodig geweest, want de Frankische Baronnen van Antiochië, Tripoli en Edessa wisten wel wat moest gedaan worden. Dus moest het kruisvaartleger omdraaien, zich terug trekken, en Damascus ongedeerd laten. Gelukkig hield Unur zijn poorten ook gesloten voor Aleppo en Mosul. Unur dankte Nur al-Din, maar positioneerde zijn troepen onbeschaamd in de weg van Nur al-Din en Saif al-Din, vóór Damascus. De Atabegs begrepen snel, en trokken zich terug.

Ik werd beter van mijn ziekte in september van 1149, na een zomer van buien van verdwazend ijlen, koorts en die vraten aan mijn krachten en aan mijn vastberadenheid. Ik genas echter, en de koorts week. Ik herinner me de twee vrouwen bijna constant aan mijn bed, maar ik zag nooit hun gezichten, en later, toen ik beter werd, was het steeds Jacob die me te eten bracht en me deed drinken, en me medicijnen gaf. Ik herinner me geen dokter. Toen ik voor de eerste maal kon opstaan, verbeterde ook mijn gemoed. Ik moest Aliénor zien.

Op een dag dus, na lang aarzelen, wandelde ik naar het paleis. Ik verwachtte teruggestuurd te worden, hoopte dat misschien, maar een wachter slenterde lui weg en ging binnen om te vragen of ik de Koningin kon zien. Energie was blijkbaar geen opvallende kwaliteit in Jeruzalem. Ridders gingen het paleis in en uit, maar ik kende niemand, en niemand gaf me ook maar één geïnteresseerde blik. Het paleis van Jeruzalem in het Fort van David was niet zeer groot, maar het was een drukke plaats. De wachter kwam een hele tijd later terug. Hij kondigde me nu met veel achting aan dat de Koningin me thans niet kon ontvangen, maar ze zou vrij zijn in de avond, bij zonsondergang, en dan zou ik me weer moeten aanmelden. Dus wandelde ik door, en keerde later weer.

Een schildwacht begeleidde me snel naar een nauwe, maar lange zaal. Aliénor zat daar aan een tafel, vergezeld van hofdames. Ze zond de dames weg en bood me met een beweging van haar hand aan te gaan zitten. We zaten tegenover elkaar.

Ik voelde de afstand. Er zouden geen omhelzingen zijn, geen kussen. Tijd was voorbij gegaan en de situatie was totaal veranderd. Aliénor was ook geen vrouw die de zaken ongezegd liet.

‘We werden plots gescheiden,’ begon ze. ‘Louis dwong me op een nacht uit Antiochië. Mannen gebruiken geweld, macht en dwang. Ze hebben de kracht van messen, zwaarden en vuisten. Ik hoorde van Eudes waar je was. Ik weet waar je woont, en ook dat je ziek lag in het huis van een Jood. Je bent in niets zoals andere ridders. Eudes bezocht je dikwijls. De Jood liet hem ook weten hoe het met je ging. Sinds je dat huis verliet heb ik je verwacht.’

Ik antwoordde, ‘dank U, Majesteit. U bent al te vriendelijk.’

‘Gebruik je sarcasme niet op mij, Daniel,’ zei ze me vinnig terug. ‘Ik kon onmogelijk naar je toekomen. Maar ik vreesde voor je!’ Ze fluisterde, ‘twijfel niet aan mijn gevoelens! Ze zijn niet veranderd.’

‘Mijn gevoelens zijn ook niet veranderd,’ antwoordde ik terechtgewezen. ‘Maar de wereld veranderde plots rond ons.’

‘Ja,’ antwoordde ze. ‘Ik wist dat je ook zo zou voelen. We kunnen niet samen zijn zoals ik hoopte. We moeten voorzichtig zijn. Louis zal binnenkort naar Frankrijk terugkeren. Niets werd hier volbracht, maar hij is tevreden, want zijn pelgrimstocht is verwezenlijkt. De kruisvaart was kostelijk. In geld, bedoel ik natuurlijk, want Louis bekommert zich niet om de mannen en vrouwen die stierven. Hij wil nu terugkeren, maar ik denk dat hij zal blijven tot Pasen. Ik beloofde een liefhebbende Koningin te blijven tot we terug in Frankrijk zijn. Dan zal hij me een scheiding toestaan. Ik denk eerder dat het nog jaren zal duren vooraleer ik kan scheiden, en tot die dag kunnen we niet samenleven, jij en ik!’

‘Zullen we ooit samen kunnen zijn?’ vroeg ik. ‘Ik heb lang nagedacht daarover. Het is onmogelijk voor ons om samen te zijn. Je bent de Hertogin van Guienne, van Aquitaine. Je bezit gronden die vele malen groter zijn dan de bezittingen van de Koning. Je lotsbestemming is te leven met de machtigste mannen van het Christendom. Hoe lang zou ik kunnen in leven blijven, getrouwd met je, of als je verborgen minnaar? Hoe lang voor iemand me vergif toedient, me vermoordt, me in een rivier verdrinkt? Hoe lang zou het duren voor je ontvoerd zou worden, verkracht, gedwongen opnieuw te trouwen?’

Ze zei zacht, ‘ik heb sterke kastelen, Daniel!’

‘Er is meer,’ biechtte ik op, ‘ik had een visioen. Ik zag jouw banier en de banier van Normandië de Oriflamme bevechten. Een grote oorlog ligt in de toekomst. Wat ik zag was de toekomst, en er is geen plaats voor mij in je toekomst. Mijn liefde zal niet verminderen, maar wat ik ook doe zal ik van je gescheiden blijven. Dat is wat de toekomst inhoudt. Dat is ons lot.’

‘Dus geef je nu al op,’ herhaalde Aliénor triestig en ontgoocheld.

‘Ik weet niet wat te denken over wat ik zag. Ik zag verschrikkingen, te erg om je te willen beschrijven. Ik word verscheurd ook door tegengestelde verlangens, je in mijn armen te houden en bij je te blijven en mijn lot af te wachten enerzijds, en het lot nu dadelijk te aanvaarden, aan de andere zijde. Ik denk dat ik je bestemming gezien heb, en die is niet samen met mij. Wat goeds kan er komen, en wat nut kan het hebben, het lot uit de dagen?’

‘Ja,’ gaf ze toe, ‘dat is waarschijnlijk de gelatenheid die me ook onderdrukte deze laatste maanden. Een verandering heeft zich voorgedaan in onze lotsbestemmingen. Een golf die zich door de lucht verplaatste heeft zich in onze geesten genesteld, en ons veranderd. Geloof je in dergelijke veranderingen die plots kunnen gebeuren in de constellatie van mensen en ideeën en gebeurtenissen?’

‘Neen. Ik geloof wel in zoiets als de Koran stelt, dat onze levens in het Boek van God geschreven staan. We zijn wel vrije mensen, maar God kan ingrijpen en ons laten zien wat onze toekomst is, en soms laat Hij daarvan iets zien aan mij. God heeft een doel met ons. Dat doel kunnen we niet vermijden. Ik ben zo droevig voor ons, maar ook heel erg blij omdat we een liefde hadden die zo weinig mensen ervaren. Die liefde heeft me verrijkt boven alle rede. Zelfs als de liefde de rest van mijn leven onvervuld blijft, dan ben ik nog uiterst dankbaar.’

‘We zullen elkaar nooit vergeten, en nooit echt gescheiden zijn,’ zei Aliénor. ‘Maar beseft je wel waar je me instuurt? Deze wereld is een vreemde plaats, Daniel. Hij is gevuld met het beste en het slechtste. Mijn beste ben jij. Mijn slechtste zal zijn om Koningin te blijven, en te leven tussen gieren, moordenaars, de hebzuchtigen en de verkrachters, intriganten en verwaande mannen. Maar als je me verlaat zal ik niet alleen het hoofd moeten bieden aan alles slechte. Ik zal zelf moeten zijn zoals het slechtste. Ik zal met lelijkheid en geweld moeten leven en dat ook hanteren, en ik zal nog meer meedogenloos moeten handelen dan de laagste Baron, Graaf, Bisschop, Hertog, Koning, en de ganse boel van mannen die ik niet hoger kan schatten dan dieren. Ik weet dat je me moet verlaten, Daniel, maar dan zal je me vanaf nu achterlaten om een monster te worden!’

‘Je zult nooit een monster zijn, Aliénor,’ zei ik. ‘Meedogenloos zul je wel zijn, ja, maar nooit uit plezier, enkel uit noodwendigheid. Je zult intelligent genoeg zijn om dat te beseffen. De mooie dingen in het leven, een lied, een gedicht, de lach van een kind, het licht dat in een robijn schittert, een mooi getekend boek, zullen er steeds zijn, hoe klein ook, om steeds te koesteren op kostbare, indien zeldzame ogenblikken. Als je die ogenblikken ervaart, denk dan aan mij en geloof dat ik van je houd!’

‘Zal ik je ooit weerzien?’

‘Ik weet niet wat mijn lotsbestemming is. Ik weet niet hoe lang ik in Jeruzalem zal blijven. Ik heb nog niet de tijd gehad om God hier te vinden.’

Aliénor lachte bitter. ‘Louis heeft slechts enkele ogenblikken aan het Heilig Graf gestaan, en hij zei al aan iedereen dat hij God gevonden had!’

Ik slaagde er in ook een glimlach te geven. ‘Ik heb meer tijd nodig dan dat, Aliénor. Misschien heb ik zelfs gans mijn leven nodig vóór God zich aan mij openbaart. Misschien zal ik Hem nooit vinden. Maar ik beloof je dat ik op een dag naar Frankrijk zal weerkeren, tenminste als ik hier niet gedood wordt. Dan zal ik naar je komen en je vertellen wat ik gevonden heb.’

We konden nog langer gepraat hebben, maar alles wat we moesten zeggen was gezegd. We bleven stil een lange tijd, en keken slechts naar elkaar. Ik keek naar Aliénor tot ik er zeker van was dat ik me elke lijn en elke kleur van haar gezicht kon herinneren. Dan stond ik recht. Aliénor kwam naar me toe, en we omhelsden. Het was een lange en tedere omhelzing, geen kus, maar een omhelzing waarin we het gewicht van de rest van onze levens voelden, en uit die omhelzing moesten we de kracht putten om verder te leven. Dan trok ik de armen van Aliénor naar beneden en liep snel naar de deur zonder om te zien. Ik hoorde haar wenen, en dan huilen zoals een gewond dier. Ik trok de deur achter me toe.

Louis VII en Aliénor verlieten Outremer na Pasen van 1149. Ze gingen aan boord van een schip dat van Saint-Jean-d’Acre voer, vergezeld van meerdere andere schepen.

In juni van datzelfde jaar viel Nur al-Din, samen met bijkomende troepen van Damascus, versterkte plaatsen aan van het Prinsdom van Antiochië, op de oostelijke oevers van de Orontes. Raymond de Poitiers snelde toe met een kleine, overhaast bijeengescharrelde macht van vierhonderd ridders en duizend krijgers te voet, om de plaatsen te ontzetten. Nur al-Din kon meer dan zesduizend ruiters in de weg van Raymond brengen. Tijdens de daarop volgende slag van Ma’arratha, werd de Prins van Antiochië totaal verslagen. Raymond werd ook gedood in die veldslag, onthoofd, en zijn hoofd werd in triomf naar Nur al-Din gebracht. De Atabeg van Aleppo veroverde daarna al de gebieden van Antiochië ten oosten van de Orontes: Harim, Afamiya, en veel andere plaatsen. Nur al-Din plaatste ook een beleg op Antiochië zelf, maar de Latijnse Patriarch van de stad, Aartsbisschop Aymeri de Limoges, weigerde de stad over te geven, en wanneer Boudewijn, de Koning van Jeruzalem, naar de Saracenen bewoog met een groot leger om Antiochië te ontzetten, trok Nur al-Din zijn troepen terug.

Slechts enkele maanden later al kwamen de resten van het Graafschap van Edessa onder beleg. De gieren verzamelden zich om te pikken aan de laatste resten van het onfortuinlijke Graafschap. De Saraceense Amirs die rond de kastelen van Jocelin woonden, wilden allen een stuk van het graafschap. De Seldjoek Sultan van Qoniya, Mas’ud, viel eerst Mar’ash aan. Renaud, Heer van Mar’ash, een moedige en waardevolle ridder, was gedood aan de zijde van Raymond de Poitiers in de veldslag van Ma’arratha, en Jocelin kon slechts een zwak garnizoen ter plaatse laten. De zoon van Mas’ud, Qilij Arslan, veroverde Mar’ash. Mas’ud belegerde daarna Turbessel, en Jocelin kon zijn hoofdstad slechts redden door zich de vazal van Mas’ud te verklaren.

Enige tijd later viel de Ortokide Amir van Kharput, Qara Arslan, de Gargar gebieden aan van het Graafschap van Jocelin, en veroverde het.

In mei van 1150 reisde Jocelin naar Antiochië, maar hij viel ’s nachts in een Saraceense hinderlaag. Hij werd gevangen genomen en in kettingen naar Aleppo gesleurd, waar hij gedurende negen jaar zou gevangen blijven.

Mas'ud van Qoniya viel daarna Kaisun en Behesni aan, en veroverde die plaatsen. Hij begon bij verrassing een beleg op Turbessel. De echtgenote van Jocelin de Courtenay verdedigde Turbessel met succes. Ze wist echter dat ze niet voor nog veel langer de vesting kon houden, zodat ze in ernst het aanbod overwoog van de Byzantijnse Keizer om de rest van haar versterkte plaatsen aan Constantinopel te verkopen. Koning Boudewijn van Jeruzalem liet haar toe met de verkoop van haar landen aan Keizer Comnenus door te gaan. Binnen het jaar verloren de Byzantijnen alles aan de Saracenen. Het Christelijke Graafschap van Edessa bestond niet meer.

De Vizier Mu'in al-Din Unur van Damascus stierf in augustus van het jaar 1149. De nieuwe Atabeg van Damascus was Mujir al-Din Abaq, de schoonzoon van Unur. Abaq was een losbandige, wrede, bekrompen bruto van een man. Hij was zich echter ook scherpzinnig bewust van het gevaar dat Aleppo voor Damascus betekende, en dus volgde hij de politieke visie van Unur voor tijdelijke bondgenootschappen met de Franken van Jeruzalem. Twee jaren later viel Nur al-Din Damascus twee maal aan, maar Boudewijn III van Jeruzalem stormde toe met een Frankisch leger om de aanvallen af te slaan. Boudewijn en Abaq samen verjoegen de laatste troepen van Nur al-Din uit de Hauran, en ze hernieuwden het oude bondgenootschap tussen Damascus en Jeruzalem tegen de Zengiden. Boudewijn beveiligde aldus zijn oostelijke grens, of tenminste, dat dacht hij toch.

Het hernieuwde bondgenootschap met Damascus was het enige goede nieuws in die jaren, want in minder dan twee jaar na de veldtocht van Koning Louis en Keizer Conrad tegen Damascus, verloor het Prinsdom van Antiochië al zijn landen ten oosten van de Orontes, en Raymond de Poitiers was dood. Het Graafschap van Edessa werd door de Saracenen volledig onder de voet gelopen, en Jocelin II de Courtenay lag in een gevangenis. Veel erger echter was de wetenschap van de Saracenen dat een kruisvaart vanuit het Christendom gemakkelijk kon overwonnen worden, en dat zo een kruisvaart slechts een tijdelijk probleem was gedurende enkele maanden. Vanaf dat ogenblik werden de oorlogsacties van de Saracenen tegen het Frankische Outremer veel driester. Koning Louis VII en de Duitse Keizer hadden meer kwaad verricht dan goed voor Outremer!

In het jaar 1152 werd Raymond II van Tripoli gedood door Isma'ilitische sluipmoordenaars onder de poorten van zijn eigen stad. Niemand vond wie de aanstichter van de moord was, maar Raymond had getwist met zijn echtgenote, Hodierna, en haar veronderstelde minnaar. Tengevolge die moord en andere gebeurtenissen werden de vier Christelijke Graafschappen van Outremer dan geregeerd door vrouwen.

Hodierna regeerde te Tripoli als Regentes voor haar twaalfjarige zoon Raymond na de moord op haar echtgenoot.

Constance, de vijftienvijfjarige weduwe van Raymond de Poitiers, regeerde over Antiochië voor haar zoon Bohemond die slechts enkele jaren oud was.

Gravin Beatrix hield, maar verkocht dan Turbessel en de resten van het Graafschap van Edessa in de naam van haar echtgenoot Jocelin II die gevangen zat in Aleppo.

Mélisende regeerde te Jeruzalem voor haar zoon Boudewijn III.

Hodierna en Mélisende waren zusters, dochters van Koning Boudewijn II van Jeruzalem en de Armeense Prinses Morfia. Constance was de dochter van de oudere, derde zuster van Hodierna en Mélisende, van Alix, die ook voordien al Prinses en regentes van Antiochië was geweest.

Toen Boudewijn III eenentwintig jaar oud werd, werd hij wettelijk gekroond tot Koning van Jeruzalem. Dat beviel niet aan zijn moeder, de Regentes Mélisende, noch aan haar Connétable Manessier d'Hierges. Boudewijn moest met de wapens eerst de Connétable tot gehoorzaamheid dwingen, en dan zijn moeder. Jeruzalem kende een periode van burgeroorlog gedurende enkele weken, want Boudewijn moest een beleg in regel leggen aan Jeruzalem, waarvan Mélisende de poorten voor hem gesloten had. Boudewijn en de Baronnen die hem trouw waren gebleven konden wel na een tijdje in Jeruzalem geraken, maar ze moesten toch de muren van de stad bestormen, en daarna de citadel, nadat ze een deel van de versterkingen met mangonels vernietigd hadden. Mélisende verschanste zich in haar fort, de Toren van David, in de citadel, en weigerde nog steeds zich over te geven. Moeder en zoon bereikten later toch een overeenkomst en Mélisende verliet Jeruzalem voor Samaria.

Gedurende die jaren woonde ik in Jeruzalem. Ik kocht een klein huis in het noordelijk kwartier van de stad, in de Straat van Jehoshaphat, nabij de poort van dezelfde naam, niet ver van de Kerk van Sint Anna. Gormond woonde bij mij wanneer hij niet in de citadel oefende.

Ik bezocht de Heilige Plaatsen van Jeruzalem, en volbracht aldus mijn eigen pelgrimstocht. Ik stond in de Kerk van het Heilig Graf, een groot complex van meerdere kapellen en crypten. De hoofdkerk was groot, maar helemaal niet zo groot als de Kerk van Sint Petrus en Paulus te Cluny. In de kerk waren nog veel werken aan de gang, en ook buiten werd nog gewerkt aan het gebouw, want de kerk werd heropgebouwd. De kerk was desondanks gevuld met priesters, monniken, en zeer veel pelgrims. Missen werden er permanent gezongen. De rook van de kaarsen, van de toortsen en de wierook drongen in de ogen. Ik kwam zeer onder de indruk van de mooie mozaïeken en van de schilderijen, vooral voor die van het Laatste Oordeel. Ik zag voorstellingen van Jezus en van de Profeten, van Abraham en Isaac, van Jacob en zelfs van Ishmael. Ik bewonderde de Byzantijnse tapijten, het gekleurde marmer, de fijn gedraaide kolommen, de beeldhouwwerken, en natuurlijk ook de majestueuze koepel.

Ik bezocht de crypte van Sint Helena. Ik zag aldus de plaats waar het Heilig Kruis gevonden werd door Sint Helena, de Kapel van de Ontdekking van het Kruis. Ik zag ook het Graf van Christus in de Rotonde van marmeren kolommen onder de koepel. Maar de gouden lampen die boven het Graf van Christus hingen openbaarden me niets.

In hetzelfde complex bezocht ik de plaats van de Calvarie van Christus te Golgotha, de plaats die eveneens overkoepeld was. Ik ging de trappen van Golgotha op, maar hoe ook ik me probeerde in te beelden hoe de Passie van Christus in die plaats kon gebeurd zijn, bracht geen speciale verhevenheid me dichtert tot God. Ik werd wel geschokt hier door zo veel armzalige mensen onder de pelgrims te zien, waarvan velen in een zeer droevige staat waren en toch in deze bestijging van de trappen genoeg en hoop leken te vinden. Ze klommen de trappen op in alle mogelijke wijzen, sommigen op hun knieën of kruipende en zich aan hun armen trede per trede optrekkend. Ik zag mensen languit gestrekt, duwende op handen en voeten naar boven geraken, terwijl anderen naar boven moesten gedragen worden omdat ze onbekwaam waren te gaan of te kruipen. Ik was getuige van geen mirakel.

De nieuwe, grote kerk was bijna afgewerkt, en ze stond tussen de Rotonde en de Kerk van Sint Helena. Ik zag ook de Omphalus Mundi daar, de rots die ons Christelijk centrum van de wereld moest zijn.

Ik bezocht de andere belangrijke kerken van Jeruzalem, meer dan tien. Ik was in de Tempelkerk, die natuurlijk de Qubbat al-Sakhr was, de vroegere moskee, en ik zag de rots. Die rots was voor de Christenen, Joden en Moslims de plaats van het offer van Isaac door

Abraham op de Berg Moriah, die ook voor de Moslims de Heilige Plaats was waar de Profeet van de Islam zijn afdruk liet toen hij naar de hemelen steeg. Voor de Joden was dit de plaats waar David het altaar van Jahweh had opgezet.

De vroegere moskee al-Aqsa, nu het hoofdkwartier van de Tempelridders, was even mooi van binnen als van buiten, en eveneens overkoepeld. Hoezeer ook ik echter al deze gebouwen bewonderde, en de atmosfeer van de plaatsen me liet overweldigen, vond ik God daar niet.

Ik wandelde door de Poort van Jehoshaphat naar de buitenwijken van de stad. Ik nam de Weg naar Jericho en daalde de steile vallei van de Cedron in. Ik wou Gethsemane bereiken, en de Tuin van Olijven, de plaats waar Jezus zijn Passie werkelijk begreep en zijn doodsangst uitstond. Ik bezocht daar de Kerk van het graf van de moeder van Jezus, het graf van de Maagd Maria. Ik vond al die plaatsen te fel bebouwd. Kerken bedekten alle Heilige Plaatsen, en ontheiligden hen in een zekere zin voor me. De kerken waren te zeer gevuld met mensen, en ik hoorde te zeer het lawaai van de gebeden en van het zingen, van het geschreeuw en de twisten. De rook en de geuren drongen in de lucht tot ze me bijna stikten. Ik kon me werkelijk niet goed inbeelden hoe deze plaatsen er uitzagen in de tijd van Jezus. Ik kon geen vrede van geest vinden, en ook niet de sereniteit en de waardigheid voor de mystieke empathie met God die ik zocht. Ik was ontgoocheld. Ik keerde naar die plaatsen vele malen weer, en slechts op bepaalde ogenblikken van het jaar, wanneer ik bijna gans alleen stond om te kijken naar die Heilige resten, vroeg in de morgen, wanneer de menigte de weg naar de Plaatsen nog niet had gevonden, slechts dan voelde ik enige vereniging met de spirituele krachten uit de tijden van Christus.

Toch hield me iets in Jeruzalem. Was het bijzondere licht van de hemel hier zo magisch, het licht dat de bergflanken en de kerken en de huizen zo helder overgoot als ik naar hen keek vanaf Gethsemane? De grootsheid van de natuur overrompelde en omhelsde me te Jeruzalem. Wanneer de wind aan mijn klederen rukte vóór de ravijnen van de Cedron, leek het me toe alsof de adem van God inderdaad over de stad blies. Zo veel eeuwen van werken hadden de plaats onherkenbaar veranderd, maar in het mozaïek van de rotsen, de blokken, heuvels en tuinen en boomgaarden dat zich vóór me ontplooidde, voelde ik wel iets van de aanwezigheid van God. Toch zweefde mijn ziel niet in de bries over de heuvels. Ik begreep dan dat ik God niet zou zien op een ogenblik van mijn eigen keuze. God zou zijn ogenblik kiezen, of nooit, in Jeruzalem of elders, en dan zijn schepping openbaren. Een sombere berusting nam bezit over me. Ik zou leven en niets anders, niets meer verwachten, en berusten. Ik bleef te Jeruzalem, te wachten op iets dat eventueel nooit zou komen, maar ik bleef te Jeruzalem.

In de late lente van 1149 ging ik spreken met een Baron van Boudewijn III, een hoveling en ridder waarvan Jacob me verteld had dat hij een minzaam iemand was, een man die erg trouw was aan de Koning. Onfroi III was de Heer van Toron of Tibnin, een plaats ten zuidoosten van de stad Tyr. Onfroi was een eervolle ridder en een nieuwe Raadgever van de Koning. We praatten heel wat samen. Onfroi herkende me, want hij had eveneens deelgenomen aan de veldtocht in de Hauran. Hij riep onmiddellijk, ‘aha! De witte ridder!’

Ik zei aan Onfroi wie ik was, en stelde voor in zijn dienst te treden. Mijn voorstel beviel hem. Hij had ridders nodig die Arabisch en Hebreeuws konden spreken, en die daarmee zijn administratie konden helpen, zijn contacten met Damascus onderhouden, en ook met de Joodse gemeenschap. Hij was geïnteresseerd in Usama ibn Munqidh en hij was vooral opgetogen toen ik hem zei dat ik Aleppo kende en de streken langs de Orontes, alsook Antiochië. Toen een vraag naar geld opkwam bij Onfroi weefde ik dat weg, want ik had

genoeg. Onfroi opende even zijn mond zonder iets te zeggen, en kon eigenlijk mijn aanbod dan nog minder afwijzen.

Ik werd een vriend van Onfroi de Toron. Onfroi riep me dikwijls in voor raad of voor gesprekken met Arabische en Turkse leiders. Iets later ontmoette ik ook Koning Boudewijn III. We maakten geen toespelingen op de veldtocht in de Hauran, en ik vraag me trouwens nog steeds af of hij me herkende. Ik was niet in zijn leger tijdens de oorlog tegen zijn moeder in 1152, want ik was binnen in de stad, en nam niet deel aan het conflict. Later nog, toen Onfroi benoemd werd tot Connétable van Jeruzalem, stond ik praktisch steeds aan zijn zijde, en bijgevolg ook aan de zijde van Boudewijn die nu volledig Koning van Jeruzalem was.

Ik was ongelukkig in die tijden wegens mijn verlies van Aliénor, maar niet droevig. Ik had mijn vrienden Gormond en Jacob bij me. Onfroi de Toron hield me druk bezig. Ik voelde me nodig en nuttig. Ik verbleef aan het hof van de Koning van Jeruzalem en leerde veel over de Baronnen van Outremer. Ik reisde ook heel wat in de landen van het Koninkrijk, in Tripoli en zelfs in Antiochië. Onfroi wou veel gebieden kennen en dus zond hij me uit. Dikwijls reed ook Gormond met me mee, en we hadden een mooie tijd als wapenmakers, al werden we weinig in acties van oorlog en in schermutselingen betrokken.

Met Koning Boudewijn in bevel veranderden de zaken stilaan in het Koninkrijk van Jeruzalem. De Koning en de Baronnen van de Franken waren ridders en krijgers. Ze waren opgevoed en geoefend allereerst tot de plicht hun landen te beveiligen en hun territorium uit te breiden. Een ander ideaal konden ze onmogelijk vatten. Koning Boudewijn schatte in dat zijn noordelijke en oostelijke grenzen veilig waren. Uitbreiding aan die kanten was onmogelijk. Hij keek naar het zuiden, naar Egypte.

De spionnen van de Koning vertelden dat de Fatimide, Shi'itische Kalief van Egypte verzwakt werd door interne strubbelingen. Ik was aanwezig bij Onfroi de Toron om van Egyptische koeriers te vertalen die geïntercepteerd werden, en zij leverden ons meer informatie over de staat van de Fatimide heersers. Zeekapiteins vertelden ons meer over wie in Egypte regeerde, en hoe.

Er was een leegte in de macht van Egypte. De Kalief al-Hafiz was gestorven in oktober van 1149. Zijn zoon al-Zafir werd de nieuwe Kalief, maar hij genoot weinig steun in het leger. De Amir van Alexandrië, al-'Adil ibn Sallar, trok dan op tegen Cairo met voldoende gewapende mannen opdat de Kalief voor zijn leven moest vrezin. Kalief al-Zafir stelde dus snel deze Sallar aan als zijn Vizier. Maar Sallar genoot niet de bijval van gans het Sultanaat, en dat had ook de Kalief niet. De macht in Egypte was dus niet sterk gevestigd, en een prooi van intriges.

De stad Ascalon, de derde grootste stad van de Fatimiden in Egypte, stak al lang als een doorn in het vlees van de Franken. Ascalon bezat een sterk Egyptisch garnizoen, en dat garnizoen zond regelmatig groepen van krijgers om de wegen te teisteren tussen Jaffa en Jeruzalem, de wegen die de meerderheid van de Christelijke pelgrims gebruikten om de Heilige Stad te bereiken. De voorgangers van Boudewijn III hadden al een reeks sterke kastelen gebouwd om de wegen te beschermen, maar het gevaar en de aanvallen bleven duren.

Boudewijn vond aan het einde van 1152 dat het tijd was om Ascalon te veroveren, en zijn Baronnen gingen daarmee akkoord. De oorlog tegen Ascalon zou een gerechtvaardigde oorlog zijn. De Egyptische garnizoenen hadden zich lang genoeg als piraten gedragen door de

pelgrims van Jeruzalem te doden en te beroven. Het leger van Jeruzalem zou een veldtocht naar het zuiden lanceren.

Ik ondervroeg gedurig de pelgrims die te Jeruzalem aankwamen naar wat voorviel in Frankrijk. Ik vroeg hen steeds wat er gebeurd was met de mensen die ik kende.

Abt Suger, mijn weldoener en vriend, stierf in het jaar 1151. In 1152 stierf de Sénéchal Raoul de Vermandois.

Niet lang na de dood van Suger, op achttien maart van 1152, riep Koning Louis VII een Raad van Kerkvaders samen in de stad Beaugency. Het doel van de Raad was de scheiding te onderzoeken en uit te spreken van het huwelijk van de Koning met Aliénor d'Aquitaine. De Koning riep getuigen op om de bloedverwantschap te bewijzen met zijn vrouw. Het huwelijk werd geannuleerd. Aliénor reed van Beaugency naar Poitiers, een vrije vrouw.

Twee maanden later, de achttiende mei, zeer snel na haar scheiding van de Koning van Frankrijk, huwde Aliénor d'Aquitaine met Henri Plantagenêt. Haar nieuwe echtgenoot was negen jaar jonger dan zij. Een jaar nadien gaf ze al geboorte aan een zoon, Guillaume of William, en bracht daarmee een einde aan de stille hoop die Louis VII vooralsnog kon gekoesterd hebben om toch nog de grote domeinen van Aquitaine te behouden door zijn dochters met Aliénor, Marie en Alix.

Henri Plantagenêt was de zoon van Geoffroy le Bel, hertog van Anjou en Maine. De vader van Henri stierf ook in 1151, en Henri was zijn enige erfgenaam. Henri was ook reeds tot Hertog van Normandië gekroond. Henri eiste bijgevolg eveneens de kroon van Engeland op, want zijn moeder Mathilde was de dochter van de voormalige Koning van Engeland, Henry I Beauclerc. Mathilde was eerst getrouwd met Keizer Henri V, en dan met Geoffroy le Bel. Henry Beauclerc van Engeland had geen overlevende zonen. Henri Plantagenêt had echter een rivaal voor de Engelse kroon, Etienne de Blois. De echtgenoot van Aliénor zeilde over de zee die Engeland en Frankrijk scheidde om zijn rivaal te bestrijden. In een pact, afgesloten na vernederende nederlagen, aanvaardde Etienne de Blois, dan reeds een zieke man, dat na zijn dood het Normandisch Koninkrijk van Engeland naar Henri Plantagenêt zou gaan. De uiteindelijke wraak van Aliénor op Louis VII kwam snel en volledig. Einde oktober van 1154 stierf Etienne de Blois, en Henri Plantagenêt werd gekroond tot Normandische Koning van Engeland. Hij was ook al hertog van Normandië, Hertog van Anjou en Maine, en door zijn vrouw Hertog van Aquitaine. Zijn landen in Frankrijk en Engeland waren vele malen belangrijker dan de gebieden die Koning Louis VII van Frankrijk bezat. De banieren van Engeland, Normandië en Aquitaine zouden voortaan de banier van Frankrijk, de Oriflamme trotseren. De Koning van Engeland kon aanspraak maken op Frankrijk.

Louis de Jonge had dringend nood aan bondgenoten. In 1154, datzelfde jaar, stelde Louis voor zijn dochter Marie te verlossen met Henri de Champagne, zoon van zijn tegenstander te Vitry, Graaf Thibaud IV van Champagne. Ik voelde me verlost dan, en vroeg me af welke rol Aliénor in die verloving had gespeeld. Had ze zich niet gemengd daarin, dan werkte het lot toch wel in zeer vreemde kronkels. Ik wenste mijn vroegere vriend, Henri de Champagne, alle geluk in de wereld. Hij was een goede jongeman.

Hoofdstuk Drie. Jeruzalem, Ascalon en Baniyas. 1153-1158.

Het Frankisch leger van Outremer zette zich op mars naar Ascalon enkele dagen na het begin van het nieuw jaar 1153. Ik was dan vijfendertig jaren oud en in de sterkte van mijn dagen.

We vorderden traag zuidwaarts met een formidabel leger, en we trokken vele belegeringstuigen met ons mee. Alle Baronnen van het Koninkrijk vergezelden ons. We reden met de strijdende leiders van de Kerk: met Pierre de Barcelone de Aartsbisschop van Tyr, Boudewijn de Aartsbisschop van Caesarea, Robert de Aartsbisschop van Nazareth, Ferry de La Roche de Bisschop van Saint-Jean-d’Acre en Gérard de Bisschop van Bethlehem. Foucher d’Angoulême, de Patriarch, was ook nog met ons, vergezeld van zijn priesters, en hij droeg fier het Heilig Kruis. De Bisschoppen reden samen met de Ridder Monniken, met Bernard de Trémelay, Grootmeester van de Ridder van de Tempel en met Raymond du Puy, de Grootmeester van de Hospitaal Ridder van Sint Jan. Later reed ook Hugues van Ibelin naar ons en Philippe de Milly, Heer van Nablus, alsook de broeders Rohart en Balian van Jaffa. Ook Eudes de Saint-Amand en Jean Guthman bereikten ons, vergezeld van veel ridders en krijgers te voet. Ik reed in een groep die geleid werd door Koning Boudewijn en Onfroi de Toron, en samen met ons reden de Heren Guy van Beiroet, Maurice van Montréal in Transjordanië, Gauthier de Fauquenberge de Prins van Tibériade en Simon van hetzelfde Tibériade. Gerard van Sidon voer naar het zuiden met vijftien galeien om de haven van Ascalon te blokkeren.

Toen we te Ascalon aankwamen haalden we eerst alles weg wat er te eten was uit de weelderige tuinen, boomgaarden, en wijngaarden rond de stad, zodat we genoeg voorraad hadden voor een lang beleg, en natuurlijk ook om de stad dit voedsel te ontnemen. Dan omsingelden we de plaats, en organiseerden ons kamp.

Ascalon was een havenstad die knus tegen de zee genesteld lag. De stad strekte zich uit langs de oevers in de vorm van een halve maan. Een halve cirkel van muren stond tegenover het binnenland, terwijl de diameter van de halve cirkel de oever van de zee was. Een sterk verdedigde poort in die lange muur, genaamd de Bal al-Bahr, liet de Ascaloniërs toe proviand in te brengen uit hun haven. Als we de stad wilden uithongeren van voedsel en andere leveringen, dan moesten we de haven blokkeren. Gerard van Sidon verzekerde dit met zijn vijftien galeien.

De verdedigingswerken van Ascalon leken ons onneembaar. We keken met ontzag op naar de goed herstelde en goed onderhouden hoge muren, gemaakt van grote, harde stenen, afgezet met machtige torens op regelmatige afstanden. Hoewel we de stad te land en ter zee geblokkeerd hadden, wisten we dat er genoeg proviand opgeslagen lag binnen de muren opdat de Egyptische troepen een lang beleg zouden kunnen doorstaan.

Om de muren te bestormen had het Frankisch leger veel belegeringstuigen meegebracht. We plaatsten meerdere mangonels en andere katapulten in het veld. Deze konden zware stenen tegen de muren gooien, en ook naar binnen in de stad, om de verdedigers te ontmoedigen. We twijfelden er echter aan of de mangonels de dikke muren zouden kunnen breken. De Koning verspilde geen tijd. De mangonels begonnen hun rotsblokken tegen de muren te werpen zodra het leger zich rond de stad verzamelde en ons tentenkamp opgesteld was. De stenen verbrijzelden tegen de muren met doffe knallen. We zagen de bolwerken trillen en schudden,

maar de schokken werden geabsorbeerd louter door de massa van aarde en rommel die voorzeker als vulling gebruikt werden tussen de lagen van stenen in de muren.

Ridders en strijders te voet in grote aantallen bestormden de muren vier maal in de eerste maanden, door gebruik te maken van stormladders. Hun pogingen waren nutteloos. Al de mannen vóór ons die de muren probeerden te beklimmen werden gedood of gewond. De gewonden, verminkten en doden die naar beneden vielen maakten het moeilijker voor de volgende krijgers om de ladders te beklimmen. De verdedigers van de stad hadden al de boogschutters en kruisboogschutters die ze nodig konden hebben, verzameld op hun versterkingen. Zelfs een kind kon een kruisboogpijl afvuren, en dus groette een hagel van pijlen ons met dodelijke trefzekerheid. De Ascaloniërs moesten zich zelfs niet over de muren buigen om naar beneden te schieten en zich zo bloot te stellen aan onze eigen kruisboogpijlen. Elke sectie van de muur werd gedekt door ronde torens met nauwe openingen, van waaruit het gemakkelijk was om pijlen langs de muren te schieten terwijl de schutters beschermd bleven. Het leek er ook op dat de stad voldoende olie en pek in voorraad had, zodat wanneer een ladder vol Frankische aanvallers stond met enige kans om de top van de muren te bereiken, kokende olie naar beneden werd gegoten en dan door de Saracenen in brand werd gestoken. We zagen op sommige ogenblikken vier of vijf van zulke watervallen van vuur langs de muren druipen, een angstaanjagend zicht dat ons allen afschrikwekkend leek. Gormond en ik liepen nooit in de eerste rangen van de aanvallen. De mannen die vóór ons vochten stierven verschrikkelijke doden, want de olie doordrenkte niet alleen het linnen van de wapenrokken, ze drong ook door onder de maliënkolders en brandde daar. Klederen die in vuur stonden kon men snel afrukken. Maar de ringmaliën afhaken van een huilende en rondslagende man die brandde zoals een toorts, was een onmogelijke zaak. De schreeuwen van die mannen vulden mijn oren nog in de nacht. We faalden dan ook de toppen van de muren te overschrijden.

Bestormingen tijdens de nacht brachten ook niets op. De Ascaloniërs staken honderden toortsen op de toppen van de muren in brand, en ze patrouilleerden dag en nacht achter hun borstweringen. De Saracenen lieten zich niet verrassen. De maanden gingen voorbij en we bleven het beleg zetten aan de stad, maar niemand wist echt hoe over de verdedigingen te komen. We hoorden wel wat goed nieuws uit Egypte.

De Vizier ibn-Sallar had een vrouw getrouwd die Ballara heette, een vrouw uit het westen van het Fatimide Keizerrijk. Ze had een zoon uit een eerste huwelijk, genaamd ‘Abbas ibn-Abu’l Futuh. In april van het jaar 1153, terwijl we Ascalon belegerden, doodde deze ‘Abbas zijn stiefvader tijdens de nacht. De moord werd trouwens verricht op aanraden van mijn oude vriend Usama ibn Munqidh. ‘Abbas werd de nieuwe vizier van Egypte. Hij was nu bezig zijn overheersing van Egypte te verstevigen, en verzamelde steun. Hij was echter nog te zwak om Cairo te verlaten en ook de Franken aan te pakken. Hij had zijn krijgers nodig om Egypte te beheersen. Egypte zou dus geen belangrijke versterkingen naar Ascalon zenden.

We kregen ook meer moed toen tegen Pasen duizenden pelgrims te Jaffa aankwamen. Veel van deze mannen kwamen ons leger vervoegen. Onder de nieuwkomers bevonden zich ook heel wat goede ambachtslieden. Met hen bouwden we een reusachtige houten toren. De toren was hoger dan de muren van Ascalon, zodat onze boogschutters naar beneden konden schieten op de verdedigers die op de muren stonden. Dat kon ons toelaten ladders tegen de muren te zetten vóór de toren, en naar boven te klimmen onder de bescherming van onze boogschutters.

We hadden ook onze tegenslagen. Ondanks de chaos in Cairo voer een Egyptische oorlogsvloot van zeventig schepen toch tot aan de haven van Ascalon met nieuwe troepen, voedsel en wapens voor de stad. Gerard van Sidon kon dat aantal vijandige schepen niet aan. Hij moest zich terugtrekken. De blokkering van Ascalon aan de zee kant werd aldus verbroken. We konden de stad niet meer uithongeren, en nieuwe verdedigers stroomden de stad in. Dat gebeurde in de maand mei, na vijf maanden belegering.

Op een dag wandelde ik naar de tenten van Koning Boudewijn voor een vergadering met Onfroi de Toron. Een ridder stapte plots snel uit de tenten en hij duwde me ruw uit zijn weg zonder zelfs naar me te kijken. Ik verloor mijn evenwicht en viel. Ik stond op en wou naar de onbeleefderik rennen om hem uit te dagen, maar Onfroi de Toron sprong vóór me en hield me terug.

‘Stop, laat die man gerust,’ beval Onfroi.

‘Ik houd er niet van beledigd te worden,’ riep ik.

‘Dat weet ik wel,’ antwoordde Onfroi. ‘Je hebt gelijk, maar die man is zuiver venijn. Hij is arrogant, brutaal, cynisch, en hij misprijst eender wie die hier geboren is of hier al lang heeft geleefd, eender of dat Saracenen of Franken zijn. Tevens mag hij nu niet geraakt worden.’

‘Ik heb hem voordien al ergens gezien. Ik schijn hem te kennen. Wie is hij?’

‘Hij heet Renaud de Châtillon,’ antwoordde Onfroi de Toron. ‘Hij kwam slechts enkele maanden geleden te Antiochië aan, maar hij verloor geen tijd. Hij schijnt Constance, de Prinses van Antiochië, te hebben verleid. De Koning heeft al zoveel klachten moeten verwerken van zijn Baronnen over Antiochië, dat hij Renaud toeliet met Constance te trouwen. Châtillon zal binnenkort Prins van Antiochië worden. Hij was in ons kamp sinds enkele dagen om die toestemming te vragen, en de Koning heeft hem zojuist toegestaan te huwen!’

Ik glimlachte dan. Ooit, vele jaren geleden, in Frankrijk, in de stad van Provins, had ik als jongeman gevochten met deze Renaud en zijn vrienden, en hem een pandoering gegeven. Hij had succes gezocht en bekomen. Een schurk zou Prins van Antiochië worden!

Het gevecht voor Ascalon werd hardnekkiger tot een koppige confrontatie van haat, want de stadsmensen begonnen erg te lijden onder de stenen die elke dag op hun huizen vielen en in hun straten, dikwijls ook ’s nachts. Onze houten toren was de ergste bedreiging voor de Ascaloniërs. Door die toren verloren ze veel mannen boven op hun eigen muren. Twee maal al hadden onze krijgers bijna de borstweringen bereikt vóór de toren, aanvallen die slechts met veel moeite afgeslagen werden.

Iets later opende zich de poort van Ascalon die het dichtst bij onze toren lag, en een groot aantal verdedigers deed een uitval uit de stad, terwijl ze bundels klein hout meedroegen. In de bussels hout zaten veel wijnstronken die samengebonden waren, hout dat lang en intens brandt, en de stronken waren gedrenkt in olie en zware, zwarte, plakkende pek. De mannen liepen in kolommen. Elke man wierp een bussel hout tegen onze toren. Voordat we tijd hadden een tegenaanval te lanceren, waren al grote hoeveelheden hout opgestapeld tegen de stormtoren.

Ik bevond me toevallig niet ver van die plaats met Gormond en met de zoon van Onfroi de Toron, die ook Onfroi heette, een dappere jonge man. Onfroi vocht het liefst met een speer; Gormond en ik waren zwaardvechters. Samen met een groep krijgers liepen we naar de muren, en vielen de Ascaloniërs aan. Een lijn van vijandelijke verdedigers die schilden droegen en zwaarden toonden, versperden onze weg. We sloegen in op hen met onze schilden

en bevochten hen in regel, maar achter hen bleven de stadsmensen maar hout aanbrengen en opstapelen.

Ik zwaaide mijn zwaard naar schilden, armen en benen. De Egyptische troepen vochten hard terug.

Ik stond vóór twee mannen en doodde beide. Ik sloeg mijn schild met zoveel kracht tegen de eerste man dat hij achterwaarts geworpen werd van de schok, en in dat ogenblik sneed ik naar zijn benen. De gewonde man deinsde nog meer achteruit, zijn schild gleed naar de kant, en het volgende ogenblik stak ik mijn zwaard naast zijn schild door, in de oksels van zijn arm. Hij droeg maliën, maar mijn Damasceens zwaard doorboorde zijn lichte ringen. De man liet zijn zwaard vallen uit zijn verlamde arm. Hij stapte naar de andere kant; en liet zijn schild nu helemaal zakken. Dan had hij mijn zwaard in zijn keel. Ik brak de knie van mijn tweede tegenstander met een hevige stoot van mijn ijzeren schoen. Die man was vergeten dat niet enkel een zwaard een wapen kon zijn. De man aarzelde en week terug. Ik stootte mijn zwaard door zijn borst.

We stapten vooruit, wij drieën, en vooral de combinatie van twee zwaardvechters met een man die een speer hanteerde bleek dodelijk voor de Egyptenaren. De derde Saraceen die naar me toekwam was een zeer grote, slanke en energieke man. Hij zwaaide zijn zwaard zo snel en met zulke behendigheid, dat ik wankelde, en ook achteruit moest stappen. Toen ik dat deed, volgde de man. Hij stapte recht in de speer van Onfroi. Het wapen drong diep in zijn zijde, door zijn maliën, in zijn buik. Gormond kliefde dan de helm van de krijger van zijdelings, en de verdwaasde, reeds erg gewonde Ascaloniër zag mijn gekromd zwaard zijn hals doorsnijden.

Meer sergeanten en strijders te voet van Jeruzalem bonden de strijd aan, zelfs ook enkele ridders, en samen duwden we de Ascaloniërs achteruit, doden en gewonden in ons pad latend. Toch werden nog steeds bussels klein hout aangevoerd en tegen de toren geworpen. Dan flikkerden de eerste vlammen aan het hout. Tegen die tijd hadden we wel een wig geslagen in de vijandelijke troepen. Niet meer hout en olie konden tegen de basis van onze toren geworpen worden, en we schoven de vijand met grote moeilijkheid, schild tegen schild, weer naar hun poort. De Ascaloniërs weken langzaam maar zeker terug, zodat we hen verhinderden nog meer pek op het vuur te gieten.

We begrepen natuurlijk het gevaar van vuur aan de bestormingtoren, dus liepen enkele van ons naar daar om het hout te verwijderen. Ik riep naar Gormond en Onfroi om naar de toren te gaan, terwijl ik verder de Ascaloniërs afweerde. Gormond en Onfroi en veel andere krijgers van Jeruzalem stampten de bussels ver van de toren, tegen de muren van de stad. De speer van Onfroi was handig daarvoor, want het was onmogelijk de al brandende takken met de hand weg te sleuren. Andere kruisvaarders zagen wat we deden, en imiteerden hen. We moesten niet te zeer de pijlen van de verdedigers vrezen, want de mannen hoog boven in de toren schoten nog steeds de ene pijl na de andere naar de muren boven en naast ons.

Meer en meer mannen kwamen uit het Frankisch leger aangelopen. Niet veel Egyptenaren vochten nog tegen ons. De mannen die de bussels aangebracht hadden waren waarschijnlijk slaven geweest die men gedwongen had het hout te dragen. Deze mannen waren niet gewapend. Ze smeten nu snel wat ze droegen weg, en liepen naar de poort. Ik keek achter me en zag Gormond en Onfroi en menige andere kruisvaarder de takken en stronken tegen de stenen muren van Ascalon stoten, weg van onze toren. Er stonden nu ruim voldoende Frankische strijders rond me om de Egyptenaren te verslaan. Ik draaide me dus ook om, om Gormond en Onfroi te helpen.

Een grote, zwarte massa viel plots van boven op mijn vrienden. Ik riep een waarschuwing, maar ik was reeds te laat. Een zware, aardse pot viel op de grond en barstte open naast Gormond, en bespatte hem helemaal met olie en pek. Gormond stond dicht bij de vlammen van de takken in de bussels. In minder dan geen tijd vatte de olie vuur en Gormond werd een levendige toorts, omwikkeld in vlammen. Hij schreeuwde, wierp zich op de grond en draaide daar meerdere malen, om te trachten het vuur te doven, maar de olie was dik en vermengd met plakkerig pek. Gormond brandde. Ik liep naar hem toe en trok mijn wapenrok uit. Ik wond het doek rond mijn hand en onderarm, en sloeg op het brandend lichaam van Gormond om het vuur te stoppen. Ik slaagde daar niet goed in. Onfroi en andere krijgers deden zoals ik, maar het nam ons een verschrikkelijk lange tijd vóór we de vlammen konden stoppen. Gormond was erg verbrand. Ik trok hem weg over de grond, naar ver achter de toren, want meer olie werd naar beneden geworpen. Het gezicht van Gormond was zwart verbrand. De stank van verbrand vlees stak in onze neusgaten. Onfroi draaide zich naar de toren, bukte en gaf over. De olie brandde nog steeds in kleine vlammetjes tussen de maliën van Gormond. Onfroi kwam snel terug, en samen trokken we de klederen en de maliën van Gormond af. Met elke beweging van de armen van Gormond schreeuwde hij uit in pijn, want hij was nog steeds bij bewustzijn, en verbrand vlees bleef op onze handen, en onze handen werden ook verbrand tijdens die inspanning. Daarna bewoog Gormond niet meer. Hij had gelukkig het bewustzijn verloren.

De rook van brandend hout langs de muren vulde onze longen, dus namen we Gormond aan schouders en benen en brachten hem naar onze tent. Onfroi was totaal uitgeput toen we Gormond op zijn bed lieten vallen, maar hij kloeg niet één maal. Ik liep uit de tent en riep wanhopig naar een dokter, maar het duurde een hele tijd voor een Hospitaal monnik naar ons toeliep. De dokter beval ons de tent te verlaten.

De dokter werkte aan Gormond in de tent. Hij kwam buiten om ons water te vragen en ging dan weer de tent binnen. De dokter kwam buiten en liep weg, zeggende dat hij oliën en zalven nodig had. Hij kwam iets later terug met een pot en wit linnen, samen met een andere man, en ze verdwenen beide in de tent. Gormond kwam weer bij bewustzijn, want we hoorden hem schreeuwen van de pijn, het huilen van een dier in doodsangst. Ik liep naar binnen. De dokter en zijn assistent hadden al de klederen afgetrokken van mijn vriend. Ze hadden hem gewassen en een vet op zijn wonde gewreven, maar Gormond bleef met zijn armen zwaaien alsof hij de vlammen wou wegslaan en denkbeeldige vijanden afweren. De dokter zei me dat de zalven de pijn na een tijdje zouden verzachten. We hielden elk een arm van Gormond tegen, zodat hij niet aan zijn brost en gezicht kon krabben. Grote, zwarte vlekken bedekten veel plaatsen op het lichaam van mijn vriend. Ik vroeg de dokter of Gormond zou leven, maar de dokter maakte eerst een kruisteken en schudde dan zijn hoofd. Hij dacht niet dat Gormond zulke wonden kon overleven.

De rest van de dag en tijdens de nacht bleef ik aan de zijde van Gormond. Hij kwam meerdere malen weer bij bewustzijn, alleen maar om zijn pijn uit te schreeuwen en weer achterover te vallen. Onfroi bleef ook bij mij. Ik wist natuurlijk dat een man langzaam kon sterven, getroffen door folterende pijnen, en ik zelf had dikwijls gebeden voor een snelle dood. Ik vreesde de dood niet, wel de wijze waarop ik zou sterven. Gormond hield vast aan het leven gedurende een zeer lange tijd. Blaren verschenen op zijn borst, armen en gezicht. Bloed vulde de wonden en vloede op de grond. Als we de wonden aanraakten, om het bloed met doeken af te vagen, kwam Gormond weer bij bewustzijn, doch enkel maar om te huilen van de pijn. Hij opende dan de ogen niet meer. Zijn wonden etterden snel. De etter kwam overal waar zijn vlees zwart verbrand was. Ik bad tot God om mijn vriend niet zo te laten lijden, maar Gormond stierf in afgrijpselijke doodsstrijd. Ik had mijn oude metgezel met een dolkstoot in zijn hart moeten doden, maar ik kon het niet doen. Tot op het laatste hing ik aan de hoop die

slechts illusie was, dat Gormond toch nog zou genezen en overleven. De jonge Onfroi was me een grote troost. Hij bleef tot aan het einde bij me, en samen hielden we Gormond op zijn bed. Ten slotte zonk mijn vriend weg in koorts en beven. Hij ademde zeer moeilijk. Zijn longen konden ook binnenin verbrand zijn van de hete gassen en van de rook die hem hadden omringd. Hij stierf drie dagen later in de duisternis van de nacht. Ik weende.

Bij het eerste licht van de dag begroeven we Gormond in een bos op enige afstand van het kamp, waar veel andere kruisen getuigden van de Frankische slachtoffers van het beleg van Ascalon.

Het vuur aan de voorste verdedigingsmuren van Ascalon brandde de volgende dagen en nachten. In de late morgen van de vierde dag stond ik opnieuw met Onfroi de Toron en zijn zoon naar de versterkingen van de stad te kijken. Plots hoorden we een luid gerommel vóór ons. Een mirakel gebeurde aan de muren van de stad! Het vuur van de druivenstronken had de stenen van de muur van Ascalon doen barsten en ogen gebroken. De muur was waarschijnlijk voordien al verzwakt door de projectielen van de mangonels. Met een groot gedonder kwam bijna een ganse strook tussen twee torens naar beneden. De muur brokkelde volledig af, van toren tot toren, zodat een lange bres tevoorschijn kwam in de verdedigingen van de stad. Een overwinningskreet rees dan op uit onze rangen, want hier was een kans om de stad binnen te dringen. We moesten die verrassing snel uitbuiten. Mijn hart vulde zich met haat, en ik liep vooruit, zwaaiend met mijn zwaard, vergezeld van andere ridders.

Toen we aan de bres aankwamen echter, hield een dichte lijn van Tempelridders ons terug. Een groep van vijftig of zo Tempeliers was al over het puin aan het klimmen om de stad binnen te dringen. Een halve cirkel van Tempeliers, geleid door de Grootmeester Bernard de Trémelay, verbood ons verder te lopen. We botsten tegen een muur van witte schilden waarop de grote rode kruisen van de Tempeliers geschilderd waren. Ik begreep dat de Trémelay de eer en de rijkdommen van de stad voor zichzelf en zijn Orde wou. We konden zo luid roepen als we maar wilden, we hadden met de Tempeliers moeten vechten om in de stad te geraken. We schreeuwden beledigingen naar de Tempeliers in onze frustratie, maar uiteindelijk keerden we onze rug naar zo erge domheid.

Ondertussen liepen de Egyptische krijgers in grote aantallen naar de bres. Ze doodden na een hevig gevecht veertig Tempeliers genadeloos, terwijl de lijn van witte ridders vóór ons hun rug hielden naar de slachting in de stad. Toen de Tempeliers die buiten stonden dan toch begrepen dat een ramp binnen aan het plaatsgrijpen was, draaiden ze zich om en wilden ons wel binnen laten, maar het was te laat. De Egyptenaren stonden in de bres met honderden boogschutters. Ze herstelden de muren in een oogwenk door zware houten balken in de bres te gooien. Nadien ook werkten de Ascaloniërs aan de bres, en ze hielden ons terug. Enige tijd later was het weer totaal onmogelijk om dit deel van de muren te bestormen.

Later in de dag hingen de Egyptenaren de dode lichamen en de gewonden van de Tempeliers aan hun muren. We hadden nog nooit zulke gruwel meegemaakt. Veertig lichamen van Frankische ridders, en ook het lijk van Grootmeester Bernard de Trémelay, hingen aan de muren, helemaal rond de stad, te rotten in de brandende zon. Roofvogels pikten aan hun ogen en neuzen. Menige kruisvaarder weende en schreeuwde zijn haat, frustratie en afgrijzen uit bij dit verschrikkelijk lot. Dit gebeurde in de maand augustus van dat jaar 1153.

De lichamen die aan de muren van Ascalon hingen en tot op het bot verrotten, hun vlees afgescheurd door zwarte roofvogels, ontmoedigden ons volledig. We hadden geen kracht meer en praatten openlijk het beleg op te geven.

Koning Boudewijn riep ons op tot een vergadering in zijn tenten. We bespraken de situatie. Onfroi de Toron was bij die ontmoetingen, en hij nam me mee als zijn raadgever. Er werd veel geschreeuwd en weinig nagedacht op die vergadering. De meeste Baronnen wilden het beleg stopzetten en wegrijden. De Bisschoppen echter, weigerden van een nederlaag te horen. De twee mannen die absoluut het beleg wilden voortzetten waren de zeer oude Patriarch en Aartsbisschop van Jeruzalem, Foucher d'Angoulême, en ook Raymond du Puy, de Grootmeester van de Hospitaalridders van Sint Jan. Hoewel ik niet hield van Foucher voor wat hij ons had aangedaan te Antiochië, en voor hoe hij ingespeeld had op de lafheid van Koning Louis van Frankrijk, toch moest ik de dapperheid van de oude man bewonderen. Ik voelde teveel haat ten opzichte van de Ascaloniërs om te willen wegrijden, en Onfroi de Toron ook steunde Foucher. Teveel Baronnen echter hadden hun buik vol van het beleg. Ze wilden de gevechten stoppen. Aan het einde van de vergadering besliste daarom de Koning het beleg te doen ophouden. De stilte na die beslissing was verschrikkelijk. De ridders verlieten de Koninklijke tent zonder nog een woord te zeggen, en met gebogen hoofd.

De volgende morgen echter, terwijl we ons voorbereidden om het kamp op te breken, hoorden we van enkele Ascaloniërs die hadden geprobeerd de stad langs de stranden te ontvluchten, dat er een gevecht had plaatsgevonden ook binnen in de stad, onder de verdedigers. Een deel van de stedelingen wou zich overgeven en een ander deel niet, zodat het garnizoen en de stedelingen slaags geraakt waren. Deze tweedracht overtuigde de Koning en de Baronnen niet zo overhaast op te geven. Ze kregen weer moed, en planden nog één algemene aanval meer op de stad. Het leger van Jeruzalem bereidde zich daarom hardnekkig een laatste maal voor, met grimmige vastberadenheid. We begrepen allen goed de belangrijkheid van die bestorming, en we bereidden ons voor in stilte, terwijl we op andere ogenblikken, vroeger, geschreeuw en gelach om ruwe grappen hadden gehoord. Ondertussen bleven onze mangonels grote stenen in de stad gooien.

De volgende morgen stonden we in rijen, volledig en zwaar bewapend, achter de bossen rond de stad, zodat de mannen van Ascalon niet konden zien wat we voor hen aan het klaarstomen waren.

Tot onze verrassing openden zich de poorten van Ascalon, en een grote macht Egyptische strijders, waarschijnlijk het ganse garnizoen en een groot deel van de milizie van de stad, deed een vertwijfelde uitval. De Ascaloniërs moeten op een verrassing gehoopt hebben en wilden op ons vallen zonder dat we voorbereid waren, maar ze leden het groot ongeluk een leger te benaderen dat niet in haar tenten sliep maar in slagorde klaar stond, goed georganiseerd en volledig bewapend.

De haat blonk in onze ogen, en haat zagen we ook in de gezichten van de mannen waartegen we met vol geweld insloegen. Ik was te paard in dat gevecht, en dat waren ook Onfroi vader en zoon. We smakten in de ruitery van Ascalon, en ontzadelden hun ridders met onze lansen alsof we in boter sneden. Dan waren we binnen in de vijandelijke scharen, wierpen onze lansen weg en vochten met zwaard en schild. Ik sneed rond me. Ik vocht verscheidene duels met Saraceense ruiters. Dappere mannen stonden vóór me, maar Gormond had me geleerd hoe vanaf een paardenrug te doden, en ik paste elke truc toe die hij me geleerd had. Hield Gormond hier mijn zwaard vast? Ik weerde zwaardslagen af, sloeg met mijn schild, verwondde en doorboorde met kracht, kalmte en wanhoop. Niemand gaf genade. Medelijden konden we ons niet veroorloven. We vochten daar, in de vlakte van Ascalon, tot bij het vallen

van de avond. In deze veldslag waren geen middelste rangen en geen vleugels. Twee massieve lijnen sloegen tegen elkaar, en vochten.

De Egyptenaren braken uiteindelijk, en trokken zich terug. Minstens de helft van hun ruitery was geslagen. Wilde paarden renden over de dorre vlakte zonder ruiters, veel met lelijke wonden in hun flanken, waaruit het bloed droop. De grond onder de muren lag vol doden en gewonden, vrienden en vijanden. De overwinning was echter voor ons.

De Ascaloniërs vluchtten in wanorde terug naar de stad. Onze ruiters achtervolgden hen meedogenloos, en doodden hun mannen tot direct vóór de poorten. Ik sloeg nog twee mannen van hun paard daar, mannen die in galop reden, maar wier halzen mijn zwaard kon raken. De Ascaloniërs vluchtten naar de bescherming van hun torens en poorten, van waaruit een hagel van pijlen en kruisboogbouten ons stopten hen tot de laatste stap te volgen. De Saracenen verdwenen in hun stad. Hun poorten sloten zich. Heel veel gewonden bleven liggen aan de muren van Ascalon, achtergelaten door de Egyptenaren. We keerden weer naar onze tenten, uitgeput, badend in zweet en bloed. We hadden een overwinning behaald, maar we stonden nog steeds aan de verkeerde zijde van de muren van Ascalon!

In de morgen van de volgende dag reed een delegatie van Egyptische Amirs de stad uit om Koning Boudewijn te spreken. Ik wachtte met de Koning, met enkele Baronnen, en met Onfroi de Toron. De Ascaloniërs vroegen een tijdelijke wapenstilstand om hun doden en gewonden weg te halen. De Koning verleende hen die gunst tot in de late namiddag. Ons gemoed had een waardig respect voor dappere tegenstanders.

Nadien begonnen onze mangonels weer stenen en brandend hout in de stad te werpen. De Christenen toonden aldus nog even hun vastberadenheid het beleg te laten duren en duren, hoewel Boudewijn op het punt stond weg te trekken.

De morgen daarna reed een nieuwe afvaardiging van Ascalon uit de stad. De Saraceense leiders stelden voor de stad over te geven. Ze vroegen de stad ongedeerd te mogen verlaten met al hun bezittingen. Koning Boudewijn bleef onverstoord. Hij aanvaardde de voorwaarden niet onmiddellijk. De delegatie van Ascalon keerde terug naar de stad zonder antwoord. Boudewijn sprak met zijn Baronnen. Allen aanvaardden graag een vrijgeleide voor de Egyptenaren. Heel wat ruwe, strijdende Baronnen weenden en omhelsden hun geburen van blijdschap, want dit was de eerste grote overwinning sinds zeer lang geleden voor het Christendom in Outremer. Ten langen laatste was de ganse zuidkust van het Koninkrijk van Jeruzalem volledig in Frankische handen, tot ver beneden Gaza.

Koning Boudewijn liet de trompetten schallen die dag om de afgevaardigden en de Ambassadeurs van Ascalon weer in zijn kamp te roepen. De Koning bood al de inwoners een vrijgeleide aan tot in een oude stad van de woestijn, genaamd al 'Arish, en van daar konden de Egyptenaren gaan waar ze wilden. Ze mochten slechts meenemen wat ze konden dragen. Hij gaf de mannen van Ascalon één dag, onder garantie van gijzelaars, om te vertrekken. De Egyptenaren verlieten aldus hun stad. Sommigen zeilden weg, de anderen gingen in een lange kolom over land westwaarts. De kruisvaarders wachtten nog een dag, en dan reden ze Ascalon binnen in triomf.

Onfroi de Toron organiseerde de blijde inkomst in Ascalon van de Franken. Aartsbisschop Foucher d'Angoulême reed eerst, fier als een pauw ondanks zijn hoge leeftijd. Hij droeg het Ware Kruis van Jezus Christus. Daarna reden de Bisschoppen, langzaam en met grote waardigheid, volledig gekleed in hun religieuze gewaden. Ze droegen hun prachtige mijters

en staven. Daarna volgden de priesters en monniken die hymnen zongen. Koning Boudewijn en zijn jongere broeder, Amaury Graaf van Jaffa – die de nieuwe Heer van Ascalon zou zijn -, reden daarna. Achter de koning kwamen de Baronnen, onder wie Onfroi de Toron en zijn zoon, en ik net achter hen. We reden Ascalon in. Alle ridders droegen mooie, zuivere wapenrokken en glanzende maliën. Nabij het fort stopte de optocht van Baronnen en ridders. De stad was leeg. De Egyptenaren hadden de stad verlaten. Slechts enkele Christenen die aan het einde van de stad woonden, stonden vóór hun huizen.

De ridders verspreidden zich dadelijk. De Baronnen riepen hun dienaars naar zich, en ze zochten samen de meest weelderige huizen in het midden van de stad op. De Egyptenaren hadden op stap moeten gaan zonder hun bezittingen, tenzij wat ze zelf konden dragen. Veel rijkdommen bleven dus in de stad om gevonden en gewonnen te worden. Ik liet de ridders wegrijden, in razende zoektocht naar schatten. Ik reed alleen naar de oevers van de Zee. Bijna buiten Ascalon, dicht bij de haven, lagen ook goede huizen. De meeste ridders zochten de huizen af dicht bij de citadel, niet in de haven. Ik vermoedde dat rijke handelaars ook in de haven woonden. Ik reed op mijn gemak naar twee zulke huizen, en onderzocht ze zonder lastig gevallen te worden door andere ridders. Ik zocht in kelders en in donkere hoeken. Ik vond een huis dat een grote voorraadplaats bezat, beneden. De voorraadkamers lagen vol kostbare zijde, linnen, balen wol, en een grote voorraad aan voedsel en specerijen, opgeslagen in diepe, koele kelders. Ik nam mijn intrek in dat huis, sloot de deuren af, en nagelde een kruis van wit linnen op de poort, ten teken dat het huis al bezet was. In een derde huis niet ver daar vandaan vond ik in een andere voorraad, in een kelder, eigenlijk in gangen die uitgehouwen waren in de rotsen, en achter een kleine, stevige deur ontdekte ik een grote ijzeren koffer tot aan de rand gevuld met goud en juwelen.

De meeste Baronnen bleven enkele maanden te Ascalon. De stad vulde stilaan weer met mensen, met Christenen die arm waren en nu de huizen van Ascalon in bezit namen. Ook Armeense handelaars en Joden trokken in. Ik bewaakte mijn drie huizen zorgvuldig.

Ik werd een handelaar in die periode! Toen de grote transportschepen opnieuw aan de kade lagen in de haven van Ascalon, verkocht ik de goederen in mijn kelders. Ik behield de twee grote huizen in de haven en verkocht het derde. Ik had een klein fortuin gevonden aan edelstenen en munten, niet zo omvangrijk als wat vele andere Baronnen gewonnen hadden, maar voldoende om me met de goederen één van de rijkste mensen van het Koninkrijk van Jeruzalem te maken.

Ik bleef uiteindelijk bijna een jaar te Ascalon wonen. Ik hield van de zee en wandelde vaak langs haar oevers. Ik was verschrikkelijk eenzaam, maar ik werkte hard om niet te moeten nadenken over alles wat met me voorgevallen was in Frankrijk en Antiochië. Ik dreef handel. Ik kocht en verkocht ijverig goederen in de haven, elke dag. Ten slotte begon dat werk me te vervelen. Ik werd rusteloos. Ik had nog steeds geen echt doel voor mijn leven gevonden.

Onfroi de Toron zocht naar me. Hij stormde op een morgen mijn huis in. Hij omhelsde me, maar vervloekte me ook om niet bij hem te zijn gebleven. Hij vertelde me hoe lang hij er over gedaan had om me te vinden. Hij vroeg me met hem mee te komen naar Baniyas in Galilea. Onfroi wou zijn versterkte steden in zijn gebieden beter organiseren, de verdedigingen verbeteren en zijn leengoed bewaken. Ik was gelukkig en dankbaar. Ik dacht dat iedereen me al vergeten was. Ik beloofde Onfroi naar Baniyas te rijden, maar ik moest eerst naar Jeruzalem weerkeren. Ik was zeer blij toch nog vrienden te hebben, en ik herinnerde me dat ik ook nog Jacob had te Jeruzalem. Ik moest hem veel vertellen.

Ik verkocht alles wat ik bezat te Ascalon, mijn huizen en al mijn goederen. Ik kocht edelstenen en gouden munten, en reed op een dag uit de stad weg, beladen met een fortuin. Ik kwam weer te Jeruzalem aan in het midden van het jaar 1154.

Te Jeruzalem bleef ik eerst enkele dagen in mijn huis en doolde dan rond om mijn zaken in orde te brengen, voordat ik naar het huis van Jacob ging om hem te vertellen over Ascalon en over de dood van Gormond. Ik had schrik om Jacob over de dood van Gormond in te lichten, want Gormond was ook een goede vriend van Jacob geweest. Ik stelde een gesprek angstvallig, instinctief steeds maar achteruit.

Ik duwde de deur van Jacob open, en riep, ‘Jacob, Daniel hier!’

Slechts de oudere vrouw, de dienstster van Jacob, daagde op. Ze bad me naar een grotere kamer te komen. Een beetje later kwam ook de jongere vrouw binnen. Zoals gewoonlijk waren beide zwaar gesluierd, zodat ik hun gezichten niet kon zien. Ik had de vrouwen trouwens sinds het begin van mijn ziekte niet meer ontmoet. Ik had nog nooit hun gezichten gezien, en hun ook nauwelijks een blik gegund wanneer ze naast me wegrenden telkens ik in het huis van Jacob binnentrad. Ze staken zich altijd weg achter hun zwarte sluiers.

Ik vroeg in het Hebreeuws, ‘is Jacob hier?’

De jongere vrouw antwoordde, ‘Jacob is niet in het huis. Hij is ziek geweest.’

‘Waar is hij dan,’ vroeg ik ongeduldig. ‘Als hij ziek is dan wil ik hem bezoeken. Waar is hij?’

Ik vreesde voor Jacob nu. Ik was benieuwd hem te spreken.

‘Hij was erg ziek,’ antwoordde de vrouw. ‘Het spijt me, maar hij is gestorven.’

Ik voelde me plots zeer bleek worden in mijn gezicht en voelde het bloed daar wegtrekken. Ik wankelde. Ik moest gaan zitten. Ik greep naar de tafel. Angst be kroop mijn hart.

‘Bent U niet wel?’ vroeg de vrouw. Ik hoorde bezorgdheid in haar stem. Ze stapte iets dichters en gluurde naar me. De oudere vrouw bleef ook in de kamer, alsof ze moest blijven om me te steunen. Ze vouwde de handen en leek me iets te willen smeken.

‘Ik ben in orde,’ antwoordde ik na een tijdje. Dan stelde ik de vraag waarvoor ik het meest angst had, en de woorden kwamen hikkend uit mijn mond, ‘hoe stierf hij?’

‘Hij werd plots erg ziek. Hij ging naar bed, en we zorgden voor hem. We wisten niet welke ziekte hij had. Hij verzwakte. Hij had geen koorts, echter. Hij voelde zich enkel niet goed. Hij stierf in zijn slaap, drie dagen nadat hij zich slecht begon te voelen. Hij stierf vredig. Ik denk dat zijn hart gewoon stopte. Hij was zeer oud, weet U. Hij leed geen pijn!’

Ik was zeer dankbaar voor dat antwoord, en zeer opgelucht. Ik was zo blij dat ik zelfs kan geglimlacht hebben. Een lach kan verkeerd begrepen worden, dus legde ik uit, ‘ik ben droevig om het overlijden van mijn vriend. Maar ik ben ook zo gelukkig omdat hij niet een gewelddadige dood stierf, en hier kon sterven, in Jeruzalem. Ik ben dankbaar ook voor de zorgen die jullie hem toegediend hebben, en omdat jullie in zijn laatste ogenblikken bij hem bent gebleven. Jacob was zoals een vader voor me. Waarschijnlijk stond hij zo dicht bij me als een vader kon. Ik hield erg veel van hem. Ik had hem nog vele dingen willen vertellen, en zijn raad vragen.’

‘Ja,’ zei de vrouw. ‘Hij liet brieven achter voor U. U moet lezen wat hij schreef.’

De oudere vrouw ging naar een koffer, opende het deksel en gaf me een dik pak omwikkeld in perkament.

Ik vroeg haar, ‘weet U wat in dit pak zit?’

De oudere vrouw schudde haar hoofd en keek naar de andere.

De jongere vrouw antwoordde, ‘ja, ik weet wat in dat pak zit. Mijn vader schreef aan U wat te doen na zijn dood.’

Ik was verbaasd. Ik wist niet dat Jacob een dochter had. Hij had natuurlijk iets vermeld van zijn familie in Toulouse, maar we hadden nooit echt daarover verder gepraat.

Ik vroeg aan de andere vrouw, ‘bent U de vrouw van Jacob dan?’

Het was weer de jongere vrouw die antwoordde, ‘neen! Mijn moeder stierf heel lang geleden in Toulouse. Sarah diende bij ons. Ze was ook mijn voedstervrouw. Ze is zoals een moeder voor mij!’

Ik scheurde het pak open. Ik vond meerdere soorten van velums, beschreven in het Hebreeuws, en nota’s met namen en cijfers, geschreven door verschillende handen. Het bovenste document was een brief, geadresseerd aan mij. Ik las die eerst, terwijl de twee vrouwen naast me wachtten.

Jacob schreef dat er in het pak documenten zaten die moesten gegeven worden aan de Joodse Rabbi van Jeruzalem, zodat wat Jacob me wou doen wettelijk zou verklaard worden door de Joodse gemeenschap. Heel wat van de documenten waren schuldbekentenissen, en bewijzen voor geld dat Jacob bij andere Joodse handelaars geplaatst had. Jacob liet me al zijn beslissingen na, al zijn geld, al zijn goederen. Hij vroeg me alleen te zorgen voor zijn dochter en haar dienstster, en te verzekeren dat ze nooit bescherming zouden missen of de middelen om veilig, vredig en comfortabel te leven. Hij liet me zijn huis te Jeruzalem na. Zijn dochter kon me tonen waar zijn geld was. Ze kende ook de handelaars die hem nog geld verschuldigd waren. Hij vroeg me over zijn dochter te waken alsof ze mijn zuster was. Jacob schreef hoezeer hij van me had gehouden. Ik was een moeilijke jongen geweest, schreef hij, een koppige leerling, maar hij bedankte me voor de mooie dagen die we samen hadden gehad. Ik was ontroerd. Ik keek naar de twee vrouwen.

Ik zei tot de jongere, ‘toon me!’

Ze wist wat ik bedoelde. We gingen naar een andere kamer, wandelden door die kamer naar nog een kamer, dan in nog één meer, en ik begon mijn oriëntatie te verliezen.

Ik vroeg, ‘wacht! We zijn niet meer in het huis van Jacob! We zijn in het huis ernaast!’

‘Jacob kocht de twee huizen naast het huis dat U kent,’ zei de vrouw zacht. ‘Dan wierp hij een deel van de muren omlaag tussen de huizen, zodat men er doorheen kon wandelen. Ze vormen nu één huis. Weinige mensen slechts weten dat we hier drie huizen hebben! Het derde huis gebruikte hij als bibliotheek en voorraadkamer. Sarah had daar ook kamers. We bevinden ons in dat deel. Ik moet U naar de kelders onder het gebouw brengen.’

Jacob was dus eigenlijk eigenaar van een groot gebouw, wellicht één van de grootste in de stad, veel groter dan de meeste Joodse huizen in Jeruzalem. Hij had kelders en gangen uitgegraven in de rots er onder, zoals de handelaars van Provins gedaan hadden.

We gingen de kelders diep in. De vrouw stapte vóór me, een toorts in de hand. We kwamen zo in één van de diepste, verste ondergrondse ruimtes. Daar toonde ze me vier koffers, en opende ze. In de koffers lag een fortuin aan goud, zilver en edelstenen. Jacob was daarmee waarschijnlijk de rijkste man in de stad, en dat toegevoegd aan wat ik had, maakte me – besepte ik plots – één van de rijkste mannen van het Koninkrijk.

Ik liet het goud niet door mijn vingers druppelen. Ik keek er slechts even naar. Dan keek ik naar de vrouw en zag dat ze me aandachtig bestudeerde om mijn reactie bij al die weelde te zien. Ik zei haar de koffers weer dicht te doen. Ik kwam nooit onder de indruk van goud. We gingen terug naar de kamers, boven.

Daar vroeg ik haar, ‘wat is je naam?’

Ze antwoordde, ‘Miriam!’

Ik keek weer even verrast op, maar zei dan, ‘dank je, Miriam, om me dat alles getoond te hebben. De erfenis van je vader komt jou toe, niet mij.’

Miriam aarzelde niet, ‘ik wist wat mijn vader wou doen. Ik was akkoord met wat hij schreef. We bespraken de brief en zijn beslissing. Een man zou moeten waken over de nalatenschap van mijn vader. Een man zou handel moeten drijven, en het geld gebruiken. Sarah en ik kunnen niet alleen in dit huis wonen. De Joodse gemeenschap zou komen, en ons voogden toekennen. Het geld zou dan mogelijk snel verdwijnen, en we zouden zonder middelen achterblijven. Men zou me dwingen iemand te trouwen. Ik was en ben nog steeds niet klaar voor een huwelijk. Mijn vader had vertrouwen in U, en ik heb vertrouwen in U. Ik heb genoeg geld om te leven. We zullen geen last zijn voor U!’

‘Goed, goed,’ zei ik. ‘Dan zal ik doen zoals Jacob schreef, zoals hij verlangde. Veronderstel dat we niets aan de huizen veranderen. Veronderstel dat je hier verder zou wonen met Sarah. Zou je beledigd zijn als ik in de vertrekken van Jacob zou wonen wanneer ik in Jeruzalem ben?’

‘Ik hoopte dat U juist dat zou willen doen. Sarah zou erg blij zijn. Mijn vader zei me dat als hij stierf, we de documenten naar de Rabbi zouden moeten brengen, de Rabbi die hier een vriend van hem was. We moesten de Rabbi meedelen dat ik nu onder uw bescherming stond. De Joden zouden kwaad worden, zei mijn vader, maar de Rabbi zou zijn laatste wil eren en de Joden zouden volgen. Ze zouden niet durven optreden tegen een ridder. Onder jouw bescherming zouden we veilig zijn.’

En dat was wat er gebeurde. Ik verkocht mijn huis in de Straat van Jehoshaphat, en bracht al wat ik bezat over naar de huizen in de Straat van David. In die straat woonden zowel Joden als Christenen. Ik maakte aan de mensen van de straat duidelijk dat een Christelijke kruisvaarder en ridder nu in het huis van Jacob woonde. Niemand durfde binnen te komen om Miriam en Sarah lastig te vallen. Sarah diende ook mij. Miriam zag ik zelden in het begin. Ze kwam en ging door haar eigen deur. Ik regelde de nalatenschap echter met haar, sprak met de handelaars met wie Jacob in verbinding stond, en we besloten die handel verder te drijven. Ik was te zeer vervuld van mezelf om de aandacht van iemand anders in mijn leven te willen.

Ik was de prooi van nachtmerries. Verschrikkelijke nachtmerries. Marie brandde in vuur, en Gormond had vlammen overal rond zich. Ik wou hen helpen, maar ik was steeds te laat, en dan begonnen dezelfde beelden weer opnieuw te komen. Het vuur was mijn schuld. Ik sloeg naar de vlammen, maar ze konden niet gedooft worden, en ze grepen ook naar mij. Ik was zo hulpeloos. Ik weende en schreeuwde, en sloeg naar de vlammen met mijn handen, en trapte met mijn voeten. Ik riep en riep, en werd wakker van het geluid dat ik zelf maakte. Ik was doordrenkt met zweet. De lakens op mijn bed waren vochtig. Het was stikdonker in de slaapkamer, maar een vrouw hield me neer.

Het was Miriam die tot me zei, ‘je hebt slechts een nachtmerrie gehad, Daniel. Niets anders dan een nachtmerrie. De droom is over, nu. Je bent weer in orde. Je bent veilig, hier. Niets is verkeerd, hier. Er is hier geen vuur!’

Ze hield mijn hoofd in haar armen en streelde mijn gezicht tot ik weer normaal en rustig was. Ik zei, ‘alles is in orde. Ik ben weer goed. Ja, ik had een nachtmerrie.’

Miriam verliet de kamer.

Dit gebeurde op verscheidene nachten in het nieuwe huis.

Op een morgen klopte ik op de deur van de vertrekken van Miriam. Ze opende, steeds zwaar gesluierd.

Ik vroeg, ‘kan ik binnenkomen?’

Ze zei niets, maar bad me in met een gebaar van haar hand. Haar huis was luchtiger dan voordien, weinig bemeubeld, en zeer zuiver. Ik zag grote boeken open liggen op een tafel, en dat verraste me. Ik wou haar bedanken voor de zorg die ze me gegeven had in de nachten, en haar uitleggen.

Haar sluiers irriteerden me plots.

Ik zei op een nogal grimmige toon, ‘er zijn genoeg spoken in Jeruzalem en in dit huis, Miriam. Neem alstublieft die sluier af, en laat je gezicht zien!’

Ze aarzelde, maar nam dan toch haar sluier af. Ze liet de sluier vallen op een stoel naast haar.

Jacob was een klein, lelijk mannetje geweest in zijn laatste jaren. Hij had ook al het haar op zijn hoofd verloren en werd kaal. Hij ging gebogen, en had steeds een ongekamde, donkere baard die bijna gans zijn gezicht bedekte. Zijn buik pulde meer en verder uit, en hij keek met diepe ogen alsof hij je elk ogenblik kon bedriegen als je niet oplette.

Wat ik nu vóór me zag, was iemand die de dichter zou beschreven hebben met wangen die aan tulpen deden denken, lippen van robijnkleur, en ogen die schitterden als amethisten.

Miriam had een prachtig regelmatig gezicht omringd door lang, zwart haar gedraaid in trossen die geparfumeerd waren. Ze hield haar hoofd een beetje opzij, en bekeek me met dromerige doch heldere amandelogen, en ze beefde in haar lippen een beetje van verlegenheid en verwachting. Miriam was zulk een schoonheid dat ik vergat te ademen, en ik snoof de lucht in mijn neus plots zo luid dat we allebei schrokken, en ze me daarna gealarmeerd maar ook geamuseerd aankeek. Ze glimlachte dan. Ze wist dat ze mooi was. Ze bemerkte de indruk die ze op me maakte, en ze wist waarom. Ze besepte dat ik haar erg mooi vond. Maar ze was meer dan mooi. Ze was geen jong meisje meer, een vrouw iets jonger slechts dan ik. Ik keek haar aan dan, van boven tot beneden, met open mond, en ik staarde. Ik had nog nooit een vrouw met zulke perfecte, symmetrische, en toch zachte trekken in haar gezicht gezien. Ondanks haar zwart kleed vermoedde ik ook nu haar zware, hoge borsten, dun middel en brede, zeer vrouwelijke heupen onder de vouwen van haar jurk, en haar benen waren bijna zo lang als mijn. Ze was ook even groot als ik, misschien zelfs iets groter, terwijl Jacob geslonken was tot twee hoofden lager dan ik. Ik was zeer verlegen ook, nadien. Miriam was een vrouw. Marie was een meisje geweest, lieflijk, levendig, nukkelig, maar nog niet een volle vrouw zoals deze Miriam. Aliénor was een Koningin, steeds hooghartig en steeds ongenaakbaar tenzij voor de weinige mensen die haar echt kenden, en voor wie ze haar beschermend masker neerlegde, hard zelfs wanneer we kusten. Miriam was een vrouw voor wie elke man zou vechten om haar te bezitten en te koesteren. Ze was het prachtigste juweel van Jeruzalem. Geen wonder dat Jacob haar verborgen hield.

Ik zei, nog steeds naar adem zoekend, en ik voelde me zeer idioot, ‘alstublieft, stop sluiers te dragen als ik in het huis ben. Ik wil je geen kwaad. Zwart staat je ook al niet goed. Doe zoals je wilt, maar ik houd van heldere, prettige kleuren. Heb geen angst. Ik zal je niet aanraken. Ik zal je niet kwetsen, je geen pijn doen. Ik zou met je willen praten. Ik heb veel te vertellen. Het spijt me van de vorige nachten. Ik heb nachtmerries. Ik heb in schermutselingen gevochten en in veldslagen, en ik veronderstel dat ik in mijn dromen dingen die zich voordeden wil terugdraaien in de tijd, al is dat onmogelijk.’

Haar lippen bewogen tot een glimlach. De lach bracht korte lijnen in haar lippen, barstjes die vroegen om gestreeld te worden. De lippen werden het meest aantrekkelijke, goed afgelijnde, sensuele, gezwollen kenmerk op haar gezicht nu, terwijl men voordien zich door haar waterig blauwe ogen zou aangetrokken hebben gevoeld. Haar lippen moesten ontdekt worden. Haar lach was veroverend, verbijsterend.

Miriam zei, ‘ik begrijp het. Als je wil kunnen we erover praten. Praten helpt dikwijls.’

Ik antwoordde van ja, en dan bleven we even onhandig vóór elkaar staan. Ik bleef naar haar staren en haar bestuderen, want ik kon niet genoeg van haar schoonheid krijgen, en ik veronderstel dat ik te lang staarde. Ik was dan in verlegenheid gebracht. Ik brak de stilte door te zeggen dat ik moest gaan. Ik liep snel, als een idioot die vlucht, naar de deur.

We praatten heel wat in de dagen nadien. We praatten in het huis, gedurende lange avonden, en we praatten ook terwijl we wandelingen maakten. We wandelden nogal eens samen naar Gethsemane, naar de ander zijde van de diepe vallei van de Cedron, en we spraken daar en ook onderweg. Als we buiten het huis waren, echter, drong Miriam aan om haar sluiers op te houden, hoewel ik erg protesteerde en die donkere sluiers die haar gezicht verborgen grondig haatte.

Miriam was een dokter. Ze had geleerd mensen te genezen in Toulouse met Joodse dokters, vrienden van haar vader. De Joden van Jeruzalem deden beroep op haar voor zieke vrouwen en kinderen, nooit om mannen te genezen. Ze had zeer veel werk met de vrouwen. Ze was ook een vroedvrouw. Ze hielp de zieken, maar hield haar sluiers aan. De Joden apprecieerden die nederigheid. Ze noemden haar de zwarte vrouw van Jacob. De Joden wisten wel dat ze de dochter van Jacob was. Miriam lachte toen ze vertelde dat de Joden haar vader zo lelijk vonden, dat ze verkozen niet zijn dochter te moeten aanschouwen.

Ik vertelde haar wat ik allemaal in Frankrijk gedaan had, en legde veel uit aan Miriam, maar het meeste daarvan wist ze al. Haar vader had dikwijls over mij gepraat. Hij had haar ook dezelfde talen en onderwerpen als aan mij geleerd, maar hij had me bewonderd en liefgehad als een zoon, zoals de zoon die hij nooit had.

Na meerdere dergelijke wandelingen drong Miriam steeds dieper en dieper door in mijn gedachten en angsten. Dan, na veel aarzelingen, en nadat ik haar vragen al heel wat had ontweken, durfde ik haar te zeggen wat ik tot dan toe geweigerd had in mijn geest te laten komen, en wat ik naar de donkerste plekken van mijn ziel had verbannen de laatste maanden. Ik vertelde over mijn grootste vrees, en mijn ergste nachtmerrie sinds Gormond stierf. ‘Ik denk dat iets, God of Duivel, de mensen doodt van wie ik houd, hen doodt door vuur. Mijn geliefde Marie stierf, levend verbrand in de kerk van Vitry, en Gormond stierf vóór mijn ogen, omringd door vlammen. Misschien is dat waarom ik in visioenen steeds een vlamme hemel zie. Ik heb angst van de vlammen, maar ze vergezellen me steeds in mijn dromen, in mijn ergste nachtmerries. Ik wil niet dat de mensen waar ik van houd pijn gedaan zou worden; ik wil niet meer dat ze in vuur zouden branden. Waarom wordt ik gestraft in de mensen waar ik van houd?’

‘Ik vocht in vele schermutselingen,’ zei ik tot Miriam, ‘maar ik was nooit echt zwaar gekwetst, en wanneer ik gekwetst was zorgde iemand zeer goed voor me, zodat ik overleefde. Ik leef, maar de mensen die me liefhebben wordt pijn gedaan, ze worden gedood of krijgen slechte en droevige levens. Waarom doet iemand dat aan mij? Ik wordt verscheurd door lijden, door wroeging en door twijfels over wat gebeurt met de mensen die ik liefheb. Zou ik niet meer mogen liefhebben? Ik begrijp niet waarom dit met me gebeurt!’

Miriam luisterde. Ze antwoordde eerst niet, alsof ze verwachtte dat ik nog meer zou zeggen. Dus vertelde ik haar alles. Toen niets meer uit me kwam, sprak ze een heel tijd met me, en herhaalde steeds dezelfde argumenten. Ze zei dat ze dacht dat dit allemaal slechts toeval was geweest. Er was slechts één dode gevallen na Marie, Gormond, en Gormond stierf in de veldslag van een belegering waarin veel strijders stierven in de vlammen. Ik was een vreemde

man om te geloven in een orde, een doel, een reden voor alle dingen, hoewel de meeste zaken slechts bij toeval gebeurden in de wereld.

Ze zei lachend, ‘wordt wakker, Daniel! Je bent redenen aan het dromen die niet bestaan!’

Ik was een verwaand egoïstisch wezen, zoals zoveel mannen.

‘Denk je werkelijk,’ riep ze uit, ‘dat je zo speciaal bent dat de wereld helemaal rond jou draait en de dingen laar gebeuren, de ene na de andere, slechts voor jou? Mijn vader zei dat we vrije mannen en vrouwen waren. Ofwel zijn we vrij, ofwel zijn we dat niet. Als we niet vrij zijn, en als iets in de wereld tussenkomt om te veranderen wat we doen, of verandert wat met ons gebeurt, dan zouden we dingen waarnemen, tekens, gebeurtenissen, die het tegengestelde zijn van louter toeval. We zouden dergelijke afwijkingen van het toeval kunnen noteren, bemerken, en de tekenen opschrijven. Vader zei me dat ondanks duizenden geleerde Rabbi’s naar die tekenen zochten, geen zulke afwijkingen van het toeval ooit bemerkt werden.

Niemand had ze ervaren, niemand had erover geschreven. Dus, besloot hij, waren we vrije mensen. We nemen onze eigen beslissingen, en wat aan onze voeten gelegd wordt om voor ons over te beslissen, is het toeval. Voorgevoelens, voortekenen, leiden tot niets, en zeker niet tot iets dat gebeurtenissen kon bepalen of voorspellen. Zuiver toeval, met geluk of ongeluk, toevalligheden, was alles wat voorviel. Je kon een waarschuwing, een beeld zien van wat er met je in de toekomst zou gebeuren, maar het is niet omdat je visioenen hebt, zelfs gezonden door de hemelen, dat Jahweh in je leven tussenkomt!’

Miriam kalmeerde me, noemde me een domoor, en zei dat ik zinsbegoochelingen had. Ze sprak zo erg veel met me, dat ik me uiteindelijk inderdaad idioot vond. Ik moest aan haar toegeven, en ze liet me niet los van dat onderwerp, tot ze me hoorde zeggen dat ik een gekke, egocentrische stomme ezel was, zo gek als een lege ton wijn. Ze paste de Rede op me toe, en de Rede bevestigde dat het universum geen welbepaald doel had met mensen, en dus ook niet met mij.

Ze overtuigde me bijna. En nochtans, dacht ik, waarom bidden dan zoveel mensen om hun lot te veranderen? Waarom hebben zoveel mensen me verteld dat inderdaad de zaken veranderen nadat men gebeden heeft, en waarom verbetert hun leven nadien? Waarom stierven Gormond en Jacob bijna op dezelfde dag? En, vroeg ik aan mezelf, zonder haar dat luid te durven zeggen: waarom is dan je naam Miriam, wat Marie is in mijn taal? Was alles wat me te beurt viel werkelijk geen teken?

Eens zei ik haar, ‘ik heb me dikwijls afgevraagd waarom er zoveel nadruk gelegd wordt op het leren van de logica. De filosofen zeggen dat we rationele mensen zijn. We passend e logica toe om God en de Schepping te onderzoeken. De regels van hoe we de Rede gebruiken werden ontdekt, en die zijn beschreven in de kunst van de logica. Logica wordt aan onze kathedraalscholen van Frankrijk geleerd. Maar is dat de enige wijze waarmee we kiezen en beslissen? Ik denk van niet! Er bestaat een tweede bekwaamheid in ons, mensen. Ik zou dat onze bekwaamheid van intuïtie noemen. We kiezen en beslissen dikwijls in een plotse opwelling, soms zelfs indruisend tegen de regels van de logica. Logica werkt op beweringen waarvan we zeker zijn dat ze waar zijn, op waarheden als proposities. Logica kan ook toegepast worden op proposities waarvan we niet zeker zijn, maar dan wordt logica snel ontoereikend. Intuïtie werkt op beweringen waarvan we niet zo zeker zijn. We maken keuzes ondanks het feit dat onze kennis onvolledig is. We hebben niet voldoende informatie om logica toe te passen, en toch aarzelen we niet om te beslissen. Volgens de logica zou de helft van die beslissingen verkeerd moeten zijn, maar dat is niet het geval! Natuurlijk kiest de ene mens met intuïtie beter dan de andere, maar hoe komt het dat diegene die correct kiest dat zo consistent doet?’

Laat me je een voorbeeld geven. Veronderstel dat je moet kiezen tussen een rood kleed of een blauw kleed. Er is echt geen reden waarom je het ene kleed de voorkeur zou geven boven het andere. Toch kies je voor het rode. Als men je vraagt waarom je de rode verkiest, zou je het moeilijk hebben om uit te leggen waarom je die verkoos. Je bent je niet bewust van de redenen, maar die zullen wel bestaan! Had je logica gebruikt, dan had je perfect kunnen zeggen waarom je de rode liever had.

Op dezelfde manier, in het midden van een gevecht, weet ik naar welke zijde van een gevecht te bewegen, maar voor geen duidelijke, en zeker niet bewuste reden. Ik weet gewoonlijk wanneer een gevecht gewonnen wordt, of verloren, en van welke kant het gevaar komt. Ik weet wanneer er hoop is een gevecht te winnen, en hoe. Vraag me niet waarom. Ik zou de rationele redenen voor dat feit niet kunnen opsommen. We hebben dus wel degelijk voorgevoelens, waarmee we ook beslissen, zoals soms met de Rede. Veronderstel nu een wereld waarin we slechts zouden kunnen beslissen door ons rationele denken, door de logica. Wel, ik ben er dan redelijk van overtuigd dat het menselijke ras al duizenden jaren geleden zou uitgeroeid zijn, uitgedoofd en verdwenen! Logica is veel te langzaam om mee te kunnen overleven.

Als je er goed over nadenkt, dan beseft je wel dat de overgrote meerderheid van onze dagelijkse keuzes gemaakt worden door onze intuïtie, gebaseerd op veel te weinig informatie om erover beslist te kunnen worden door de logica. Ik zeg niet dat we enkel en alleen beslissingen nemen die op intuïtie gebaseerd zijn! Veel van onze keuzes worden gemaakt door inderdaad de logica toe te passen en strikte redenering, maar veel meer dan die zijn gebaseerd op intuïtie! Handelaars en beheerders werken veel uit intuïtie en met ondefinieerbare voorgevoelens. Een handelaar verkoopt doek vandaag, en juwelen morgen. Hij weet alles af van het handelen in doek, en niets van de handel in juwelen. Toch koopt en verkoopt hij juwelen, en verdient er een fortuin mee. Een goede handelaar is niet de man die in zijn hoofd alle alternatieven al de tijd berekent en afweegt. De betere handelaar is de man die de beste voorgevoelens of intuïtie heeft om daar, in die plaats zijn handel te drijven, op dat ogenblik, in dat product en aan die prijs. Vraag hem niet waarom. Hij zal het je niet zeggen, niet omdat het een geheim is dat hij voor zich wilt houden, maar omdat hij het niet weet, en omdat hij niet kan uitleggen exact waarom, in woorden. Vermits hij het niet kan uitleggen gebruikt hij niet de logica! Ik bemerkte dat steeds weer met de handelaars van Ascalon. Er gaat dus veel meer om in ons hoofd dan we ons van bewust zijn! Boeren werken ook op intuïtie al de tijd! Ze ploegen en zaaien volgens plotse ingevingen.

Het vreemde hiervan is, dat hoewel we de regels van de logica sinds vijftienhonderd jaar kennen, we absoluut niets afweten van hoe onze intuïtie werkt. We weten niets over de processen, niets over de regels. Zijn onze breinen zo verlamd dat we niet kunnen ontdekken hoe intuïtie werkt? Maakte God onze intuïtie zo moeilijk om te begrijpen, zo verschillend van onze bewuste natuur, opdat we het universum niet zouden kunnen begrijpen of het daartoe uiterst moeilijk zouden hebben? Geeft Hij er de voorkeur aan ons in het ongewisse te laten? Zou dat een bewijs kunnen zijn van het bestaan van God?

Mijn intuïtie zegt me dat er veel toevalligheden in mijn leven me in een bepaalde richting duwen. Welke richting dat is, weet ik niet. Misschien is het zoeken zelf wat belangrijk is voor God. Misschien is mijn richting slechts het zoeken en het nooit vinden.'

Ik had nog nooit een zo lange tirade uitgesproken aan iemand, maar met Miriam vond ik de rust om over die onderwerpen te praten.

Miriam onderbrak me. 'Wat dan betreffende de retoriek?' vroeg ze.

'Je, er is een kunst in de filosofie die de retoriek genoemd wordt, de kunst van het overtuigen van anderen. Retoriek heeft niets te maken met de intuïtie, behalve dan dat ze overduidelijk bevestigt dat de intuïtie wel degelijk bestaat! Inderdaad, waarom zouden we retoriek nodig

hebben indien al onze beslissingen op de rationele logica gebaseerd waren? Onze argumenten zouden we niet hoeven te verdedigen, want ze zouden absoluut waar zijn, en niemand zo onze standpunten kunnen in vraag stellen! Het bestaan zelf van de retoriek bewijst dus dat we dikwijls opinies formuleren, opinies die het product zijn van onze intuïtie, en opinies die niet absolute waarheden zijn van de Rede, die niet bewezen kunnen worden met de logica, en die bijgevolg kunnen aangevochten worden.'

Miriam luisterde, maar keek niet naar me.

Ik vervolgde, 'waarom is het dat de filosofen van al die vervlogen eeuwen de intuïtie niet bestudeerd hebben? Waarom wordt de intuïtie met zulk misprijzen behandeld in vergelijking met de logica? De intuïtie wordt meestal verondersteld niet betrouwbaar te zijn, maar is ze niet waard bestudeerd te worden omdat ons overleven zozeer van die intuïtie afhangt? Is het niet veel meer door intuïtie dat we verlangen naar God? Is het niet vooral door de intuïtie dat we iets begrijpen van wat God is? Waarom zo misprijzend staan tegenover een menselijke bekwaamheid en haar weigeren te bestuderen, terwijl ze ons leidt in God te geloven? Zijn de mensen bevreesd over wat ze zouden kunnen ontdekken, of zijn ze te dom om de minste wijzen en regels te ontdekken over hoe de intuïtie werkt? Kan de intuïtie verbonden zijn met visioenen, met de ervaringen van de Profeten?'

Miriam wandelde naast me. Ze bleef zwijgen gedurende een hele tijd, trapte dan met haar voeten naar een steen en zei, 'ik was zeer kwaad op mijn vader. Hij heeft me dikwijls alleen gelaten, me achtergelaten te Toulouse met slechts mijn voedstervrouw. Hij heeft me achtergelaten voor jou. Ik was jaloers en geïrriteerd. Ik had een harde, liefdeloze jeugd. Mijn vader heeft je misschien niet verteld dat hij een Rabbi was vooreerst, en dan een handelaar. Hij beweerde dat hij teveel geleerd had, en zijn geest nu verward was. Daarom werd hij een handelaar. Hij liet me achter en alleen, omdat jij zo een vreemde jongen was, de meest briljante jongen die mijn vader ooit ontmoette, en hij wou heel erg je les geven. Ik veronderstel dat je de zoon was die hij nooit kreeg, en ik was slechts een meisje. Ik begin mijn vader echter te begrijpen. Je bent een zeer vreemde man, Daniel du Pallet. Het is moeilijk om niet geboeid te worden door je, door je charme en door je kennis. Wat ben je? Ben je een ridder of een geleerde? Ben je een eenvoudige man of een profeet? Wat doet je leven? Leef je bij de Rede of bij je gevoelens? Je herinnert me aan mijn vader. Hij was heel erg een man zoals jij. Toch zijn Joden niet zoals jij. Joden bewonderen en aanbidden Jahweh, maar ze blijven hun voeten ferm op de grond houden, en ze proberen in hun leven te oordelen bij alleen wat ze voor waar kunnen aannemen. Ze bespotten zichzelf voor hun geloof in Jahweh, en ze zeggen soms oneerbiedig dat Jahweh een vreemde grappenmaker is, want alles wat hij de Joden aandoet is het tegengestelde van wat de Joden willen, en goed voor hen is. Toch sterven ze graag voor hun Jahweh. Jahweh maakt het leven hard voor de Joden. Onze landen, waar onze mensen gedurende duizenden jaren hebben geleefd, zijn ons eigendom niet. We werden onderdrukt, achtervolgd, al die tijd! Toch gokken Joden niet met wat ze doen. Ze gokken niet, hoewel, zoals je zei, ze dat soms toch moeten doen. Wanneer ze gokken, weten ze dat elke uitkomst van de mogelijke resultaten kan gebeuren, en ze betreuren niet wat ook komt. De Christelijke ridders die ik ontmoette, denken helemaal niet aan de dingen waar jij aan denkt. Vergeef me om meer pragmatisch te zijn dan jij, en niet zo veel meer na te denken over onze menselijke gave! Leef en wees gelukkig! Als je minder verlangt van het leven kun je minder ontgoocheld worden. Zo ook denken de Joden!'

Ik lachte met haar antwoord, maar ik was droevig om wat ze zei over Jacob.

Ik maakte dus bezwaar, 'Jacob hield meer van je dan van mij. Hij was een man van gerechtigheid. Hij zou je geen onrechtvaardigheid hebben willen aandoen.'

Miriam nam mijn hand en kneep ze, maar ze was bijna aan het wenen. We lieten de zware onderwerpen dan waar ze stonden, en begonnen te praten over de delicate tinten van de prachtige stokrozen die we ontdekten in de tuinen van Gethsemane.

We kwamen goed overeen na dat gesprek, Miriam en ik. Ze begon kleurige jurken te dragen in het huis, en ze danste dan even rond om te tonen hoe opgesmukt ze was, en ze was fier over haar mooie klederen. Ze danste alsof ze wou zeggen, ‘kijk, ben ik niet mooi?’

Ik raakte haar nooit aan, en er was geen sprake van liefde tussen ons. We gingen elkaars deel van het huis van Jacob regelmatig in en uit, zonder vrees noch schaamte. Ik vond enige vorm van geluk met Miriam en Sarah. Miriam was mijn enige vriend in die tijden. We omhelsden nooit. We leefden zoals broeder en zuster, en groeiden zeer langzaam naar elkaar toe. We kusten nooit.

Het werd echter tijd voor mij om naar Baniyas te rijden, zoals ik aan Onfroi de Toron beloofd had. Ik verliet Jeruzalem aan het einde van het jaar 1155, rustiger en meer tevreden dan ooit tevoren.

Ik had in Jeruzalem gehoord wat er in het Koninkrijk en de landen er rond gebeurd was. Nadat we Ascalon veroverden, verslechtten de situaties in Syrië en in Damascus. De Vizier Mujir al-Din Abaq van Damascus steunde de Franken te openlijk. De Franken werden te zeer zichtbaar en aanwezig te Damascus. De Vizier behandelde de bevolking van de stad te wreed, en hij was te vals met zijn Amirs. De mensen van Damascus kwamen in opstand, zodat Mujir al-Din Abaq zijn citadel moest in vluchten. De Amirs deden een beroep op Nur al-Din, die een dansje van plezier moet gemaakt hebben toen hij dat hoorde, want in april 1154 stond hij vóór Damascus met zijn volledig leger, triomferend en lonkend naar de stad. Abaq kon de Franken niet tijdig waarschuwen. Toen Jeruzalem haar troepen verzameld had, had Nur al-Din Damascus al veroverd, en Abaq zat opgesloten in zijn citadel, al verdedigde hij die nog steeds met een handvol mannen. Een tijdje later gaf hij zich over, in ruil voor een leengoed te Homs. Damascus viel dus in de handen van een Zengide, van de zoon van Zengi, Nur al-Din, bijna zonder bloedverlies. Saraceens Syrië was nu verenigd en klaar om de confrontatie met Jeruzalem aan te gaan. Toch heerste er nog een stilzwijgende vrede, een afwezigheid van open oorlog tussen Nur al-Din en Koning Boudewijn III. En het leven was goed in Syrië en Outremer.

Baniyas! Er bestond geen mooiere plaats op deze aarde! Baniyas was een kleine, versterkte stad gelegen in een droomlandschap. De pieken van de Hermon Bergen schitterden blank in de verte, hoog, dreigend en bedekt met eeuwige sneeuw, maar rustig. De heuvels van de basis van de Hermon omringden Baniyas. Slechts een klein beetje verder lagen scherpere en hogere heuvels, en diepe ravijnen. De Hermon pieken leverden het smeltwater dat de rivier de Jordaan voedde, de Heilige rivier van de Bijbelverhalen. Vier rivieren vloeiden nabij Baniyas, en die vier convergeerden om de Jordaan te vormen. Ten noorden van de stad lag het uitgestrekte Woud van Baniyas. Het Woud stond aan de Wadi al-‘Asal, een ravijn waarin het water steeds liep, en waar hoge populieren konden groeien, maar ook wilde vijgenbomen, wilgen, zaqqum bomen, en gewone vijgenbomen. Ten oosten lagen de valleien van de Wadi Kashabe, en de Wadi al-Sa’ar, lang en breed, valleien met lage, ronde heuvels bedekt met fijn gras. Hier lagen enorme open weiden, waar koeien, schapen en geiten zoveel konden eten als

ze maar wilden. Aan het westen en verder naar het noorden bevonden zich nog meer velden. In het zuiden lagen tuinen en boomgaarden, de Tuinen van Baniyas, en ten zuidoosten vloeiden de rivieren die de Jordaan vormden, verder ten zuiden, om het meer van Huleh te voeden.

De rivieren van Baniyas schiepen een weelderig land waar laurierrozen groeiden, papyrus en riet. Het land was vruchtbaar, bewaterd, rijk aan weiden en bossen. Het landschap veranderde om elke hoek wanneer men daar reed. Diepe riviervalleien, stroompjes en rivieren, watervallen zelfs, bredere valleien, lage heuvels, steile rotswanden en grote rotsblokken wisselden af, alles overheerst door het zicht van de Berg Hermon in het verre noorden. De hogere heuvels konden kaal zijn zoals in de woestijnen, de valleien kleurden steeds groen. Het leven te Baniyas was goed voor allen. De Frankische garnizoenen bezetten de steden en de kastelen, en beschermden de ganse regio voor bandieten, zodat de veehoeders hun dieren vredig konden laten grazen. Het was een land van melk en honig en bloemen, het beste beeld van de Tuin van Eden. De herders waren trouwens afstammelingen van Cain, nomaden die kwamen en gingen met duizenden dieren. De Koning van Jeruzalem had de Syrische en Turkse herders de toestemming gegeven hun kudde tot onder de Berg Hermon te laten grazen. De herders en de andere mensen leefden in vrijheid in het gebied van Baniyas.

Ik hield ervan tussen de fiere Bedu stammen te rijden. Die stammen legden zeer grote afstanden af om in de streken van Baniyas een aantal maanden te verblijven. Ik was steeds een vrijwilliger om een groep mannen op patrouille te leiden, buiten de stad. De veehoeders keken naar ons vanuit de verte wanneer we voorbij hen reden, op hun hoede voor vreemdelingen, maar ze gingen ongehinderd door met hun werk als ze onze wapenrokken met de kruisen bemerkten.

Waarom moest dit mooie gebied het slot en de sleutel zijn tot het Frankische Koninkrijk van Jeruzalem?

Baniyas was een stad van noordelijk Galilea, die halfweg lag tussen de Berg Hermon en het Meer van Huleh, van waaruit de Jordaan haar bedding zuidwaarts trok naar het Meer van Tibériade. De gebieden rond Baniyas waren een natuurlijke passage tussen de hoge bergen en de wijde rivieren, naar de kustzones van Galilea en het noorden, naar Antiochië en Cilicië en de landen van Rum en Qoniya.

Aan de kust van Galilea lagen de rijke havens van Saint-Jean-d'Acre in het zuiden, Scandelion en Tyr in het centrum en Sidon in het noorden. In deze havens bezaten de Genuese, Venetiaanse, Pisaanse, Siciliaanse Noormannen en Griekse Byzantijnse handelaars elk hun eigen kwartieren. Zij wedijverden daar voor de handel over de Middellandse Zee. Wanneer men loodrecht op de kust naar het oosten reed, naar het binnenland, van Tyr naar Baniyas, dan kwam men ongeveer halfweg voorbij de stad en de vesting van Tibnin, de stad die de Franken Toron noemden. Baniyas werd Panéas genoemd door de Franken, en die beide versterkte plaatsen waren het leengoed van Onfroi de Toron.

Baniyas was de meest oostelijke vesting van het Koninkrijk van Jeruzalem in Galilea. Dieper in het binnenland, dieper in Syrië, ten noordoosten, echt ten oosten van de Berg Hermon, lag het grootse Damascus. Als de Saracenen van Damascus het Koninkrijk van Jeruzalem wilden binnenvallen, dan ging hun gemakkelijkste en snelste weg recht voorbij Baniyas. Daarna konden ze een brede aanval van Saraceense ruitery lanceren naar het zuiden in Galilea, Samaria en Judaea, langs de landen tussen de Zee en de Jordaan, naar Nazareth, Nablus, Jericho en Jeruzalem. Onfroi de Toron heerste over een Eden, maar dit Eden was één van de meest begeerde streken van Outremer. Als Baniyas veroverd werd, lag het Koninkrijk van

Jeruzalem open. Het tegengestelde was ook waar: vanuit Baniyas kon een kruisvaartleger in enkele dagen Damascus bereiken. Baniyas was daarom zwaar versterkt met sterke, dikke, hoge muren en massieve, ronde torens die elke sectie van de muren bewaakten. Er was een citadel in de stad, maar een meer indrukwekkende vesting lag op een hoge heuvel die steil zoals een hoge kaap in het landschap stak, op enige afstand van de stad. Deze vesting heette de Qal'at al-Subaiba, maar de Franken noemden ze Subeibe. Dit kasteel was gebouwd op het uiteinde van een enorme maar nauwe rotsformatie die zeer steil uitstak in de eerste heuvels van de Hermon Bergen. Achter de vesting, ten noorden ervan, lag de Wadi Khashaba, een zeer diep ravijn. Subeibe was echt onneembaar, en Onfroi probeerde daar steeds ook een sterk garnizoen van ervaren Frankische strijders te houden.

Ik diende Onfroi en zijn zonen vanuit beide citadellen, maar ik leefde meestal in de wildernis met mijn mannen, de wildernis die een paradijs was. We sliepen in het vrije, en waren gelukkig van de vrijheid te genieten die de geest en de zintuigen dichter bij de hemelen bracht.

Ik leerde snel de nomaden beter te kennen. Ze spraken veel talen, maar ook Arabisch, en onder de ridders van Toron was ik één van de zeer weinigen die vlot die taal spraken. Ik wisselde beleefde groeten uit met de hoofden van de nomaden. We vertelden elkaar anekdotes, dronken hun sherbets en hun zoete, hete drank. Ik leerde de relaties onder hun families kennen, en de relaties onder de stammen. De nomaden, zoals alle volkeren, waren steeds gebrand en fier om te praten over hun families en over de huwelijken, want dat bracht fijne herinneringen in hen op, en ze hielden ervan op te sommen hoe rijk ze waren in geiten, schapen, kamelen en paarden. Ik nam de gewoonte aan weer in Arabische klederen te rijden, onder mijn wapenrok van kruisvaarder. Meestal droeg ik geen maliën doch slechts een lederen wambuis onder mijn boernoës.

De leiders van de nomaden bezaten prachtige Arabische paarden. Ze waren meesters in het kweken en temmen van de dieren. Ze bewonderden Awaj, en herkenden een Arabisch maar Turks gekweekt paard zo snel als ze er één zagen. Hun eerste achterdocht voorbij omdat ze me regelmatig zagen rijden, nodigden ze me uit in hun tenten. Ze zeiden direct dat mijn paard van boven Aleppo kwam, en een bijzonder fier stamhoofd wist te zeggen dat ik een Aiyubide paard had. Dat feit stellen betekende een vraag: hoe had ik zulk een dier in mijn bezit? Had ik het in een veldslag gewonnen? Ik zei naar waarheid dat ik het van een vriend gekregen had. Ze waren verbaasd dat te horen, maar als ik de naam van mijn vriend gaf, Salah al-Din Yusuf ibn Aiyub, waren ze snel om te vragen of dat de Salah al-Din was die de zoon was van Najm al-Din Aiyub, en wiens oom de oorlogsleider was van Nur al-Din genaamd Asad al-Din Shirkuh? Ik bevestigde dat. Hun ogen rolden in hun koppen dan, en ze begonnen allen tegelijkertijd te spreken, want wie had niet gehoord van de verschrikkelijke Shirkuh? Ik kon hen horen denken: deze man kan niet helemaal Frankisch zijn als hij vrienden heeft zoals Salah al-Din. Hij is een vreemde man, deze. Maar ze geloofden me, en ze zagen geen list of verraad of onheil in mijn aanspraak. Als ik zei dat ik Salah al-Din kende, dan kende ik inderdaad Salah al-Din. Ik moest wel in een lang verhaal rond een kampvuur naast een tent uitleggen hoe dat kwam.

Ik leefde te Baniyas als een halve nomade, en ik was gelukkig om iets nuttig en nobel te doen. Ik hielp Onfroi de Toron de vrede te bewaren in Eden, en ik hielp de stammen van de nomaden in fierheid en waardigheid te leven.

Ik bleef veel maanden op een rij te Baniyas, maar keerde regelmatig weer naar Jeruzalem. Ik verbleef nooit heel lang in het huis van Jacob. Elke keer liep Miriam naar me toe, en

verwelkomde me. Ik begon te begrijpen dat ik erg verliefd werd op haar. Die ogenblikken waren blij en gelukkig, en in ons huis klonk het lachen veel en luid in die tijd. Nadat ik aldus meerdere malen gekomen en weer vertrokken was, werd ik op een morgen wakker na een nacht van veel draaien en keren, maar niet alleen in het bed. Minder dan een jaar nadien werd mijn eerste zoon geboren. We noemden hem Jacob de Jongere.

Ik maakte me zorgen over hoe de Joden van Jeruzalem Miriam zouden beschouwen, nadat het duidelijk werd dat ze intiem leefde met een Christen. Miriam vertelde me hoe sommige Joden van een schandaal schreeuwden, maar de meesten gingen gewoon verder door haar naar binnen te roepen, zoals voorheen. Miriam wou een ceremonie, maar de Rabbi, hoewel haar vriend, weigerde ons te trouwen. Miriam ging door hem alsmaar lastig te vallen met de vraag, tot hij aanvaardde om enige vorm van ceremonie in privé te houden, met slechts ons drieën, en vooral, wat meer belangrijk was en zeer uitzonderlijk, hij beloofde onze namen in zijn boeken in te schrijven als man en vrouw voor de Joodse wet. Miriam controleerde dat.

Voor wat betreft de Christenen verminderden mijn bezorgdheden over Miriam en mij heel wat wanneer op een dag ik Raymond du Puy, de Grootmeester van de Hospitaalridders, ontmoette in het Plein van de Tempel. Hij kwam van het hoofdkwartier van de Tempelridders, ik ging er naartoe. Hij keek me onderzoekend aan. Ik zag hem naar me staren, en aarzelen. Ik knikte een groet. Hij deed me stoppen, en hield me tegen met een groet en een gesprek.

Hij zei, 'jij bent Daniel du Pallet, is het niet? Je was met ons te Ascalon!'

'Ja,' antwoordde ik verrast.

'Je leeft met een vrouw die Miriam genoemd wordt, in een huis in de Straat van David.'

'Inderdaad,' antwoordde ik kort, en mijn hand ging instinctief naar het heft van mijn zwaard, alsof ik hem niet gemakkelijk de relaties tussen Miriam en mij wou laten bekritisieren, hoewel men niet een Grootmeester van het Hospitaal kon bedreigen of imponeren, en vooral deze niet. Raymond was over zeventig jaren oud, maar nog steeds een sterke ridder met een rechte rug, die buitengewone macht in het Koninkrijk kon oproepen.

Niets van dat soort lag in de geest van Raymond du Puy. 'Die Miriam is een fijne genezer, hoorde ik,' vervolgde hij glimlachend. 'En ze is een chirurg. Zou je het erg vinden als ze soms kwam helpen in het Hospitaal, af en toe, wanneer we een zeer ziek kind of vrouw of zelfs een erg geval bij een man voorhebben? Mijn dokters beweren dat ze een betere genezer is dan zij. Sommigen onder hen zouden willen leren. Ze drongen bij me aan om haar in te vragen, maar ik weerstond hen tot nog toe omdat ze een Joodse vrouw is. We verzorgen echter ook ongelovigen. Mijn dokters blijven aandringen, en de zaak werd al meerdere malen aan me voorgelegd. Kunnen we beroep doen op haar?'

Ik antwoordde, 'ik meen wel dat ze akkoord zal gaan. Maar ze is haar eigen vrouw. Ik zal het haar vragen, maar ze kan er de voorkeur aan geven geen Christenen te bedienen. Zou ze beschermd worden?'

'Natuurlijk zou ze veilig zijn,' zei Raymond. 'Ik zou dit niet gevraagd hebben zonder persoonlijk haar veiligheid te garanderen. Laat me alstublieft haar beslissing weten.'

Hij aarzelde, 'ik hoorde ook dat je nu in het garnizoen van Baniyas diende?'

'Inderdaad,' antwoordde ik weer kort.

'Het is mogelijk dat het Hospitaal in de toekomst een garnizoen zal zenden naar Subeibe. De Koning van Jeruzalem vroeg ons dat te doen om de streek te versterken. Zou je kunnen overwegen sommige van onze troepen daar te leiden?'

Ik was verbaasd. 'Ik leef met een Joodse vrouw,' zei ik, 'en Hospitaalridders zijn monniken. Bent U zeker dat U me Hospitaalridders wilt laten leiden?'

De Grootmeester lachte. 'Meer Hospitaalridders dan je kunt inbeelden hebben een vrouw en kinderen, veel in andere godsdiensten. Ze huwden met Jacobieten, Nestoriaanse, Armeense

en Syrische vrouwen. Je bent niet in ons geloof getrouwd, meen ik, maar je bent trouw en discreet. Ik vraag gewoonlijk kuisheid, gehoorzaamheid en het achterlaten van eigendommen. Ik zal je natuurlijk de regels zenden, maar we zullen een uitzondering voor je maken. Ik weet hoe je leeft. Dat is het bijzonderste. Ik zou je met plezier in onze Orde opnemen.’

Ik zei nog, ‘dat kan een lange periode vergen van oefeningen en onderzoeken, en ik ben in de dienst van Onfroi de Toron. Ik kan hem niet verlaten.’

‘Och ja, ‘dacht hij even na. ‘Voor wat betreft de duur van de spirituele oefeningen en de onderzoeken, en de ceremonie, die kunnen we achterwege laten in jouw geval. Het eert je trouw te willen blijven aan Onfroi. Veronderstel dat we je bij Heer Onfroi de Toron laten, maar je soms – laten we zeggen – ontlenen aan hem, tot je bevrijd werd van je geloften. Kun je daarmee akkoord gaan?’

Ik aarzelde niet lang dan, ik kon Raymond du Puy niet beledigen door te weigeren. Ik herinnerde me Abt Suger die me bezworen had geen Tempelridder te worden; de Hospitaalridders waren niet van de Tempel. ‘Dat zou dan fijn zijn, natuurlijk. Ik ben vereerd!’ ‘Goed, goed,’ besloot Raymond. ‘Ik moet dit natuurlijk formeel laten aanvaarden door onze Raad, maar we hebben al over veel in dit verband gepraat. Ik verwacht geen moeilijkheden. Ik zal je laten weten wat we beslist hebben.’

Enige dagen later al werd Miriam gevraagd naar het Hospitaal van de Ridders van Sint Jan te komen, nabij het Heilig Graf. Ze onderzocht discreet haar eerste kind. Die dag was ik aan het hof van Koning Boudewijn geweest. Toen ik ’s avonds terugkeerde, lag er op de tafel een zwarte wapenrok met het puntige, zilveren kruis van het Hospitaal, alsook een grote zwarte, zijden mantel met dezelfde zilveren ster erop genaaid. Het was een dure mantel, een geschenk van Raymond du Puy. Sarah zei me dat een dienaar van het Hospitaal de wapenrok en mantel gebracht had. De klederen kwamen vergezeld van een rol in perkament waarop geschreven stond dat vanaf die dag af Heer Daniel du Pallet op de lijst zou staan van de Ridders van de Orde van Sint Jan. Het document was ondertekend door Raymond du Puy, Grootmeester, en het zegel van het Hospitaal was er aan bevestigd. Voortaan was ik een Hospitaalridder, vrij om me aldus te verklaren, waar en wanneer ik wou.

Miriam en ik richtten ons in tot een aangename routine. Sarah zorgde voor jonge Jacob wanneer Miriam de zieken genas. Ik diende te Baniyas en keerde elke paar maanden of zo weer naar Jeruzalem. We waren tevreden met de ogenblikken die we konden krijgen. We hielden ervan samen te leven, en onze liefde was teder, permanent, solide, en werd sterker met de dag. We hoorden van veldslagen, eigenlijk slechts schermutselingen, overal in het Frankisch land van Outremer, maar die gevechten bedreigden noch Jeruzalem noch Baniyas. We leefden in vrede en rust.

In deze wereld van mensen echter, gunnen ambitie, machtswellust, afgunst, eigendunk en begerigheid nooit een langdurige kans aan de vrede. Het was hebzucht ditmaal die onze vrede brak, een hebzucht die ook ultiem het Frankisch Koninkrijk zou veroordelen, en die hebzucht reikte eerst uit naar Baniyas.

Inde wintermaanden van 1157 verscheen plots een grote groep ridders van Jeruzalem met veel gewapende mannen te paard te Baniyas. Onfroi de Toron wist van hun komst niets af tot op het laatste ogenblik. Ik patrouilleerde in die tijd bijna tot tegen de Berg Hermon. Toen ik aan het einde van mijn zending naar Baniyas terugkeerde, vond ik het Woud van Baniyas helemaal niet zo levendig als voorheen. De kudden graasden niet meer in de velden. Van de

Bedu nomaden vonden we nog slechts verbrande tenten, en lijken die in de weiden lagen. De kampen van de vooraanstaande leiders van de nomadenstammen waren verwoest. Deze mannen hadden me welkom geheten, waren vriendelijk met me geweest, en ik had met hen gegeten en gesproken. Hun herders en hun vrouwen hadden 's avonds gedanst ter ere van een gast. Ik keek uit naar Saraceense schilden en pijlen en dode Saraceense krijgers, maar ik vond er geen. Wat ik wel vond waren vergeten schilden van kruisvaarders, gebroken Frankische zwaarden en een Frankische kruisboog. Helemaal tot aan Baniyas waren de schapen en de geiten, de stieren en de koeien en de paarden verdwenen. Slechts lijken van de nomaden, van mannen, vrouwen en kinderen, lagen in de velden. Ik vond dit afgrijselijk. Toen ik door de poort van de stad reed, heerste er ook daar een grote stilte, en menige vijandige blik flakkerde naar me toe voordat ik de citadel bereikte.

‘Ik weet het,’ schreeuwde Onfroi de Toron, ‘ik weet het! Zeg het me niet en geef me niet de schuld! Het doden en plunderen begon zelfs vóór iemand me op de hoogte bracht. Geen van mijn ridders deed dit! Koning Boudewijn reed zelf naar hier! Hij en zijn Baronnen stalen al het vee en de paarden, en zij doodden de veehoeders. Ik reed naar de Koning om te protesteren, maar de Baronnen wezen me terug en ze bedreigden me met de punt van hun zwaard! Ik, de Heer van deze streek! Ze namen honderden paarden mee, de kamelen en al de kudden, en voeren ze weg langs de Jordaan. Ze bestalen karavanen. Schandalig! Beschamend! Dat was werk van gekken!’

Onfroi voegde nog meer harde woorden en vloeken toe, tot hij ietwat kalmeerde.

Ik zei, ‘je beseft natuurlijk dat de leiders van de nomaden hun vee en paarden naar hier brachten op speciale toestemming van Koning Boudewijn? Er is niets zo heilig voor een Moslim Bedu, voor een Arabier, een Syriër of een Turk, als gastvrijheid. Wie de regels van de gastvrijheid verbreekt, voert een misdaad uit tegen de Koran! Zo iemand zal de ergste misdadiger van het land genoemd worden. De mensen rondom ons, hier, zullen voortaan eender welke Frank in de streek aanvallen bij verrassing, vanuit de heuvels of in de valleien, 's nachts en overdag, langs de wadis en in de bergpassen. De nomaden zullen hun kudden niet meer naar hier brengen. Goederen zullen niet meer verhandeld worden in Baniyas. De karavanen zullen de streek vermijden. En natuurlijk zullen de stammen beroep doen op Nur al-Din om rechtvaardige wraak te eisen in de naam van Allah, en Nur al-Din zal de nomaden nu meer dan gelukkig vinden om zijn rangen van strijders te doen aangroeien. Waarom?’

‘Je vraagt me waarom dit allemaal gebeurde?’ riep Onfroi, in zijn zaal rondspringend zoals een leeuw in een kooi. ‘Ik zal je zeggen waarom! Boudewijn had geld nodig, dat is waarom! Hij gaat gebukt onder de schulden. Hij houdt teveel van gokspelen, en hij houdt teveel van de vrouwen van zijn ridders. En dat alles kost hem goud om zijn minnaressen en schuldeisers te sussen! Dus stal hij! En natuurlijk, het was veel gemakkelijker om van onschuldige, onbewapende veehoeders te stelen dan een sterk verdedigde Saraceense stad te belegeren. Ik vrees dat hij een immens leed heeft berokkend. Ik zei de koning dat we onze stad niet zouden kunnen houden tegen het Turks leger. Dus stelde hij voor – wat hij, naar ik vernam, al voorheen bedisseld en beloofd had – dat ik de helft van wat ik hier bezit zou overhandigen aan de Ridders van het Hospitaal. De Hospitaalridders zijn al op weg met een sterk contingent ridders en troepen om Baniyas van ons over te nemen, en ook de vesting van Subeibe. Wij blijven in onze citadel. Ik zei de Koning dat ik dan in de eerste plaats Toron zou verdedigen. Dit is schandalig! Beschamend! Ik ben natuurlijk akkoord met de komst van het Hospitaal, want slechts met een sterke macht van ridders hebben we een kans om te weerstaan aan het leger van Damascus en Aleppo. Maar de helft van mijn leengoed me op die manier ontnemen, is een belediging! Hoe, in Godsnaam, meent Boudewijn het Koninkrijk recht te houden

zonder enig respect voor moraliteit en voor de gewoonten van zijn onderdanen, na dit zinloze bloedbad? Hij vermoordde onschuldige kinderen, Daniel! Zijn mannen verkrachtten de vrouwen vóór ze hen doodden. Ik kon twee Turkse stammen met hun leiders en mensen in de stad verbergen, onder de neus van Jeruzalem, maar dat was al wat ik kon doen. Nu dus, bewaken we tot ver in het binnenland, en we kijken uit voor het Saraceens leger dat zonder twijfel zal komen! Rust een dag, niet langer. Je moet met dubbel zoveel mannen in het zuiden en het westen patrouilleren. Guy de Scandelion zal het noorden en het oosten verkennen. Ik wil op de hoogte zijn van elke beweging van Saraceense krijgers in onze buurt, zelfs indien slechts van één man! Boudewijn zij vervloekt!’

Onfroi brulde en schreeuwde voort. Hij schopte iedereen in het ronde tot actie, zodat velen van ons de Baronnen van Jeruzalem hartsgrondig verwensten. We wisten allen dat we binnenkort een veldslag zouden moeten leveren. Veel mannen zouden sterven, louter om de hebzucht van een Koning te verzadigen. Onze ridders waren bitter. Ze weigerden te begrijpen waarom Boudewijn naar hier was gekomen om te plunderen, en wij die wisten waren te beschaamd om de waarheid te vertellen. We wachtten af in vrees, zenuwachtig en prikkelbaar.

Ik patrouilleerde en legde grote afstanden af. We namen enkel ruiters. Telkens wanneer we Syriërs ontmoetten vluchtten die van ons weg, en diegenen die niet konden vluchten stonden nu gewapend in onze weg met haat in de ogen. Ik probeerde zelfs niet meer met hen te praten. Wat kon ik gezegd hebben?

Na Pasen van 1157 zag ik in de verte een hoge pluim stof oprijzen in de lucht van een nauwe vallei die we wilden verkennen. Een kolom van wat slechts Franken konden zijn, bewoog zich van het zuiden naar het noorden, naar Baniyas. We reden dichterbij, en zagen dat het leger dat naderde meerdere honderden zwaarbewapende Hospitaalridders waren met hun voetvolk. Ze dreven met hen heel veel vee mee, en wagens beladen met proviand en wapens. De Hospitaalridders kwamen aldus aan om Baniyas en Subeibe te versterken. Ik zag tevens al een afdeling van ridders van Baniyas naar hen toe rijden vanuit het noorden, om zich te verenigen met de kolom die vanuit het zuiden vooruit kwam.

De kolom was uitgerekt. Ze kwam gezapig vooruit in een vallei die parallel lag aan de Jordaan, ten westen van die rivier, naar Baniyas toe. De mannen waren niet zo ver meer van de stad, misschien een goede dag rijden, maar de kolom ging wel zeer langzaam, want het konvooi van proviand vertraagde hen. De Hospitaalridders waren met meer dan vijfhonderd, telde ik, en maar dan duizend mannen te voet vergezelden hen. Ze trokken vee, schapen, geiten, ezels en zelfs grote strijdpaarden met zich mee. Het vee werd gedreven door ongeveer honderd Arabische boeren van de landen van Galilea. De groep had geen voorhoede en geen achterhoede, en ook geen verkenningsgroepen op enige heuvel. Dat was een vergissing in gebieden die dicht bij Damascus lagen en in tijden van spanning, want een troep Saraceense krijgers kon het Frankisch konvooi in twee snijden, net achter de ridders, die positie dan verdedigen, en zo de ridders de toegang ontzeggen tot het achterste deel van de kolom, de ongewapende boeren doden, en prettig weglopen met het rijke vee.

Dat stond ook op het punt te gebeuren, want we zagen een beetje verder een groep van Saraceense boogschutters en krijgers te voet achter een heuvel post vatten. Enkele Saracenen keken uit, liggend achter de top van een heuvel. Ze bespioneerden elke beweging van de Hospitaalridders, wellicht om het juiste ogenblik in te schatten voor een aanval. De

Saraceense ruitery moest ergens nabij in hinderlaag liggen. Binnenkort nu zou de argeloze kolom van Franken bij verrassing overvallen worden, en in twee gesplitst.

Waar was de ruitery van de vijand? De Saraceense boogschutters konden hun aanval niet doorzetten zonder ruitery, dus moesten er Saraceense paardrijders ergens dichtbij zijn. Waar? Vanuit onze uitkijkpost kon ik de ruiters niet vinden, en we konden ook niet veel verder rijden zonder zelf opgemerkt te worden door de boogschutters. De Saraceense ruitery bevond zich niet aan deze, onze, linkerzijde van de marcherende kolom. Ze moest ergens rechts zitten, onttrokken aan het zicht door de heuvels langs de vallei.

Ik zei aan mijn mannen dat we snel naar beneden moesten rijden, om de ridders te waarschuwen van een imminente aanval. We moesten ons niet langer verbergen, dus reden we zo hard we konden, maar we moesten nog heel wat grasland oversteken, toen beneden al pandemonium losbrak.

De Frankische ridders van Baniyas ontmoetten de Hospitaalridders, en mengden zich onder hen. Er was daar een tijdelijke chaos van mannen die groeten uitwisselden en die begonnen te praten, voordat de twee groepen zich zouden organiseren om verder vooruit te komen.

Net op dat ogenblik richtten de Saracenen een dubbele aanval op. Hun aanval was goed gepland, en prachtig uitgevoerd, in twee fazen. We zagen het allemaal gebeuren terwijl we nog in galop naar de legers reden. Ik vervloekte me om hier te laat te zijn aangekomen.

De Saraceense ruitery, niet een grote groep, viel de Hospitaalridders van voor aan. De paardrijders zonden pijlen naar de kruisvaarders, en enkele mannen reden zelfs met zwaaiende zwaarden in op de kolom. Deze aanval duurde slechts enkele ogenblikken, want de Saracenen leken de kracht van hun tegenstanders onderschat te hebben. Ze draaiden zich dus snel om, en ze reden weg, vluchtend voor de ridders.

Ik vloekte en moest lachen. De poging van de Saracenen was toch zo duidelijk. Ik had zulke bewegingen keer op keer gezien in de Hauran, en ook Usama had me een beetje uitgelegd over de voorkeurswijzen van de Saracenen om hun vijanden te bevechten. Ze zouden eerst aan komen stormen met een kleine macht, dan vluchten en de roekeloze vijand achter hen meetrekken in galop, de vijandelijke lijnen uiteen doen rekken, en dan met hun overmacht vallen op de dunnere troepen, hun ruiters in het centrum massief doen aanvallen om het overwicht daar te hebben, en de slagorde van hun vijanden in de verwarring te sturen die steeds het voorspel was van een ramp. De Hospitaalridders en ook de ridders van Baniyas reden met enthousiasme in de val. Elke Frankische ridder wou tonen hoe snel zijn paard kon rijden, en hoe men Saracenen achtervolgen kon en doden. Ze meenden dat de Saracenen verrast waren geweest door het dubbele contingent troepen. Dus zouden ze de roekeloze vijand een dure les geven. Maar de ridders waren nog niet goed op elkaar afgestemd, zodat de cavalcade van de kruisvaarders eerder een chaotische zaak werd van stormende ridders, zonder leiderschap of plan.

Ik reed nog steeds naar de vallei toe wanneer wat ik vreesde ook echt gebeurde. De kolom van kruisvaarders rekte zich uit. De paarden van de ridders chargeerden in volle galop in wedstrijd om als eerste de vluchtende vijand te bereiken, wat een illusie was, want de zwaarder beladen Frankische paarden konden in normale omstandigheden nooit zo snel rijden als de lichtere ruiters van de Saracenen op hun Arabische paarden. Dan, vanuit de heuvels, rechts, reed een zeer dichte massa van meerdere honderden zwaarbewapende Saraceense ruiters recht in de flank van de Christenen.

Een hevig gevecht volgde, waarin steeds meer Saraceense ruiters verschenen van achter de heuvels. De ridders stopten wel hun paarden om het hoofd te bieden aan dit nieuwe gevaar, maar de Saracenen overweldigden de dunne Frankische lijn van ridders, zoals evenveel pijlen in één lichaam. Veel ridders werden al bij de eerste schok uit hun zadel geslagen. Voor elke Frank in het centrum draaiden meerdere Saracenen rond, wraak en victorie kraaiend. De Saraceense krijgers zouden het centrum snel overwinnen, elimineren, de ridders aan hun flanken afweren en dan op hun gemak de resten vooraan en achteraan opdoeken. Terwijl dit gebeurde liep het Frankische voetvolk naar voor om de ridders bijstand te verlenen, maar ze moesten nog een hele afstand lopen. Ze zouden te laat komen, en zonder de steun van de ruitery zouden zij ook snel overrompeld worden door de snelle Syrische paardrijders, vooral omdat ze ook al niet in één blok vooruit liepen.

Alsof dat nog niet voldoende erg was, kwamen nu ook de Saraceense boogschutters en krijgers te voet die in hinderlaag hadden gelegen links van de kolom, in actie. Ze liepen omlaag naar de onbewapende veehoeders. Een echte slachting gebeurde dus in de rug van het lopende Frankische voetvolk. Sommige strijders van het Hospitaal keken wel naar achter, en we hoorden verward roepen, maar hun leiders vooraan hadden geen oog voor wat achter hen aan het gebeuren was. Ze keken slechts naar hun meesters, en dus reden en renden ze verder, wanhopig probeerend de ridders tijdig te bereiken. De Arabische boeren en hun enkele bewakers werden in een oogwenk gedood door pijlen en zwaardslagen. De dieren die nodig waren om Subeibe te bevoorraden waren snel onherroepelijk verloren. De Saraceense mannen waren al bezig de dieren te stoppen, te keren, en ze dreven hen de andere richting in, zuidwaarts.

Toen ik met mijn enkele mannen aankwam aan de voorhoede van de Frankische ridders, was de slag al verloren. De Saraceense ruitery had het merendeel van de Frankische troepen al gedood of gewond, afgemaakt. We zagen daar slechts een grote stofwolk en verstrengelde ruiters, maar er kon geen twijfel bestaan over de uitkomst. De ridders werden overrompeld. Ik zag al veel zwartbemantelde Frankische strijders op de grond liggen, en veel anderen vielen. Enige ridders probeerden de slachting te ontsnappen, maar die werden met pijlen in paarden en ruggen neergeschoten. De Franken die vooraan reden, meestal ridders van Baniyas, plooiden zich op de vijand en vielen die aan. Het gevecht was hels op de rechterflank van de Saracenen ook nu, maar zelfs die ridders hadden niet kunnen doen wat ze het best konden: in een dichte massa met horizontaal geheven lansen instormen op een horde van lichter bewapende Saraceense ruitery. Het gevecht hier was statisch, man tegen man, zwaard tegen zwaard, paard tegen paard, en in dit soort gevecht waren de Saracenen niet minder moedig en behendig als de Franken, en tevens waren de Saracenen sterk in de overmacht.

Mijn mannen en ik konden hier nog een verschil maken. We hielden onze lansen recht vooruit en chargeerden. We vormden een compacte massa van vijftien Frankische krijgers, geoefend om in galop te doden. We reden hard in op het punt waar het Saraceense centrum haar rechterflank raakte. We duwden ons daar doorheen minder strijders, sloegen onze lansen in lichamen, trokken grote, open wonden in de Saracenen, en werden dan opgenomen in de massa van de vijand. We hadden even verlichting van druk gegeven aan de voorste Franken, maar we waren met te weinig ruiters om een beslissend verschil te brengen in dit gevecht. Eens de schok opgevangen, hoewel de Saracenen evenveel ruiters verloren hadden als mijn groep telde, moesten wij ook zwaard tegen zwaard vechten, paard tegen paard. Het gevecht was hardnekkig; niemand gaf iets toe aan zijn vijand.

We vochten twee per twee; elke man verdedigde zijn rechterzijde en liet nooit een Saraceen tussen. De Saracenen waren wel verrast door mijn gekromd zwaard, maar ze waren niet onder

de indruk. Ze verwelkomden een duel dat aan hun oefeningen leek. Ik verwondde enkele mannen, louter door de snelheid en energie van mijn aanval, maar naarmate ik vermoeid werd in mijn armen, duurden de duels langer en gingen ze meer gelijk op. De zwaardslagen, stoten en het afweren gebeurden langzamer bij mij en bij mijn metgezellen, terwijl de Saracenen zich aflostten om met ons te vechten. We waren diep in de groep van Saraceense strijders gereden. De vijand werd samengepakt vóór onze wig, en we elimineerden heel wat vijanden tussen onze wig en de Franken aan het uiteinde. Maar maakte dat een cruciaal verschil in deze slag? Meer en meer Saracenen verzamelden zich vóór ons.

Terwijl ik een speerstoot afweerde, stond ik recht in mijn stijgbeugels om te zien wat er links van mij gebeurde. Bijna al de Frankische ridders waren verdwenen in het centrum. De linkerflank van de Saraceense ruiters had bijna de achterste Hospitaalridders geëlimineerd. Frankische ridders gaven zich daar over. De Saraceense ruitery had ook de aanrennende krijgers die te voet waren geïntercepteerd, en nu waren ze de strijders van Jeruzalem bij het dozijn aan het doden, te paard rond hen dansend, en ze doodden de Franken met gemak en plezier, alsof dit gevecht een luguber spel was. Zonder ruiters hadden de honderden mannen te voet niet de minste kans te overleven, nog minder omdat ze al lang geen hecht blok meer vormden. Het konvooi van vee werd ook al weggeleid. De grond in de vallei daar was bedekt met de lijken van de Arabische boeren. Ik zag dat alles in een oogopslag, maar moest dan verder vechten.

Misschien konden we de linkerflank van de Saracenen, waar mijn groep vocht, toch nog vernietigen, maar de enorme massa van de honderden andere Saraceense ruiters zou weldra op ons vallen, ons omsingelen en ons ook langzaam maar zeker afslachten. We waren met zo weinig, dat we niets meer konden verrichten in een verloren veldslag, tegen een overweldigende vijand. Ik duwde dus mijn steigerend paard naar rechts en riep tot mijn mannen naar die zijde te rijden terwijl we verder vochten, en ons een weg baanden uit de massa van strijders. Dit nam ons een ganse tijd, en ik zag de Saracenen links van me hergroeperen, naar ons kijken, en een tegenaanval organiseren. Ik sloeg mijn stijgbeugels in Awaj, zodat het dier schudde en naar voor steigerde.

De ridders keken even naar me. Terwijl ik hun aandacht had, wees ik naar rechts met mijn zwaard, naar het open land achter de ridders van Baniyas. Dan dwong ik Awaj door de Saracenen te rijden. Mijn groep van ridders volgde, en we verenigden ons met de groep van ridders van Baniyas en de weinige, snelste Hospitaalridders die tot vooraan in het gevecht hadden kunnen rijden. Die vormden de meest noordelijke lijn van de veldslag. Ik reed achter die lijn door, en riep aan de andere mannen me te volgen.

Ik begrijp nog steeds niet waarom mannen me in een gevecht volgen. Misschien volgen strijders gewoon altijd iedereen die iets schreeuwt wat op bevelen lijkt, en die er uitziet alsof hij weet wat moet gedaan worden. Misschien was ik één van de weinige ridders die steeds blijven nadenken terwijl ze vechten, steeds de situatie inschatten, terwijl andere mannen gewoon doorvechten zonder te denken aan de algemene situatie, en misschien voelen strijders instinctief dat in mij. Ik weet alleen dat wat ik in een gevecht doe, gewoonlijk werkt. De mannen rond me volgden me daarom ook nu, en dan volgden de anderen.

We waren ongeveer veertig ridders, en we braken het gevecht af aan de linkerflank van de Saracenen. We konden ontsnappen. De vijand bleef nog een ogenblik twijfelend staan, zich afvragend wat verder te doen. Ik keerde mijn paard en wachtte. Voor een ogenblik overwoog ik met onze veertig ridders in te slaan op de massa van de Saraceense troepen, maar we waren met te weinig, en honderden Saraceense ruiters stonden al in rij om die charge op te vangen. Praktisch geen gevecht ging nog door in hun rangen. We zouden het ganse Saraceense leger

hebben moeten aanvallen, slechts de veertig van ons. We hadden geen lansen meer. Chargeren en sterven was voor niets nog nodig. Ik wou geen zelfmoord. Deze veldslag was verloren, en we wisten dat allemaal. Velen onder ons waren gewond, allen bespat met bloed. We konden slechts weggrijden en redden wat overbleef, en dat was bitter weinig.

Ik keerde dus mijn paard en forceerde het in een galop naar Baniyas. Onze ridders volgden. Natuurlijk waren we kwaad, en natuurlijk waren we razend gefrustreerd, maar er was niets dat we konden doen, behalve gedood worden. Een grote Saraceense groep ruiters volgde ons een tijdje, maar bevelen riepen de mannen terug. Het werd ons toegestaan te vluchten.

Ik reed naar een heuvel, en op de top daarvan, in de ondergaande zon, keken we naar beneden, naar de vallei. Het Saraceense leger cirkelde te paard in grote stofwolken rond een klein groepje van groene vlaggen. Daar zou de Amir staan die de slag ontworpen en gewonnen had. De Saracenen feestten aldus hun triomf in brullen van overwinningskreten en in razende cirkels van galopperende paardrijders. De slag was over. De gronden van de vallei waren bezaaid met lichamen, van Franken en Saracenen, maar veel meer Frankische lijken lagen in het stof en het gras. Gevangenen werden nu verzameld en samengedreven. Ridders en krijgers te voet werden ontwapend, neergeslagen, en dan gebonden. Verder, naar het zuiden toe, werden al de Arabische boeren verder uitgemoord. Dit waren de armste onder de boeren van de Frankische gebieden geweest. Ze hadden gehoopt op een nieuw leven in een ander land. Ze hadden met hun leven betaald voor hun samenwerking met de Franken. Niemand onder hen werd gered.

Ik wachtte niet lang op de heuvel, want ik voelde afgrijzen voor dit zicht. Het Hospitaal had in één slag meer dan vijfhonderd ridders verloren, misschien een duizendtal strijders te voet, en hun boeren met al het proviand. Slechts enkele Hospitaalridders reden ongedeerd naast me. Dit was niet een dag van glorie geweest, de verliezen te wijten aan zorgeloosheid en onvoorzichtigheid en overmoed. De Hospitaalridders hadden gedacht dat ze in een rustig land vooruit trokken waar vrede heerste. Maar dit was schorpioenenland geworden. Ze hadden toch kunnen weten dat na de veldtocht van Boudewijn ze in zeer vijandig gebied reden! De wegzakkende zon zond haar oranje stralen diep in de vallei. De schaduwen verlengden snel over de gruwel beneden ons. De gewonde Christenen werden afgeslacht. Ik keerde mijn paard om, en we reden naar Baniyas.

Later hoorden we dat de leider van de Saracenen Nasir al-Din geweest was, de jongere broeder van Nur al-Din, de Amir-Miran, de Amir van de Amirs. Nasir al-Din sloeg al de hoofden af van de Franken die in de veldslag vielen. Hij bracht de hoofden en de gevangenen naar Damascus, en toonde ze in triomf aan het volk. Hij doodde dan in het publiek de meeste gevangenen, om de slachting van de nomaden door de Koning van Jeruzalem te wreken. De rest van de gevangenen, de rijke ridders, zond hij naar Ba'albek, naar zijn broeder en Heer Nur al-Din. De Atabeg van Aleppo onthoofdde ze allen. Nur al-Din was van dan af de held van de Syrische nomaden ook, en het aantal van zijn strijders groeide met hun steun. Nooit meer zouden we in vrede kunnen rijden rond Baniyas. Voortaan konden we elk ogenblik een pijl in onze rug verwachten. Het paradijs was omgevormd in een hel.

Het Hospitaal van Jeruzalem zond geen nieuwe versterkingen meer naar Baniyas. Hun Grootmeester werd misselijk van het verlies van zoveel onvervangbare mannen. De bescherming van Baniyas was hem te kostelijk. Ik vroeg me ook af of de Hospitaalridders zelfs nog voldoende ridders konden uitzenden nadat zo velen van hen uitgeroeid werden.

Onfroi de Toron en ik beseften dat we alleen waren in een plotseling zeer vijandig geworden land.

Het leven te Baniyas ging zijn gang. Onfroi de Toron was erg gedeprimeerd. De stad lag er ongewoon kalm bij. Handelaars en ambachtslieden verlieten de stad in kleine groepjes. De handel slonk dag na dag. Baniyas rook naar een veroordeelde plaats.

Twee weken na de slachting van de Hospitaalridders vernamen we van een grote groep Saracenen die vanuit het westen naar onze stad oprukten. Onfroi de Toron zond honderd ridders uit om die vijandelijke groep uit te dagen. Hij kon geen Saracenen dulden tussen Baniyas en zijn andere leenstad, Tibnin. Onze verkenningstroepen waren echter te snel teruggekeerd met hun nieuws. De Saracenen die ze meldden was een relatief beperkte, geïsoleerde groep, doch slechts de voorhoede van een geweldig leger geleid door Asad al-Din Shirkuh, een horde van meerdere duizend krijgers, de voorhoede van een groot leger van Nur al-Din, uitgestuurd om een beleg te plaatsen aan Baniyas, en geleid door zijn meest ervaren en meest gevaarlijke oorlogsleider.

Toen we niets meer hoorden van de vertrokken ridders, zond Onfroi me om uit te vissen wat met hen gebeurd was. Ik vond het volledige leger van Shirkuh op mars vanuit het westen, vanuit de richting van Tibnin. Dat was een uiterst ongewone richting voor de Saracenen om van te komen. Ze hadden een zeer grote boog rond onze gebieden moeten maken, maar Shirkuh was iemand die de truiks van al de Saraceense oorlogsleiders samen kende, plus nog enkele van hem zelf.

Ik cirkelde rond de verschillende groepen van Shirkuh, en vond achter de mars de lijken van de honderd ridders van Baniyas. Wel, er lagen daar geen honderd lichamen, enige minder, maar ik nam aan dat de andere levend gevangen waren om naar Damascus gebracht te worden en wellicht daar ook gedood te worden. De lijken misten het hoofd. We waren hier een waarachtig wanhopige oorlog aan het voeren!

Ik reed zo snel ik kon terug naar Baniyas, en reed daarna twee dagen naar het oosten. Ik vond met ontsteltenis nog een enorm aantal Saraceense krijgers op die wegen naar Baniyas, zelfs meer mannen dan er met Shirkuh kwamen. Ik zag eveneens met afgrijzen de mangonels, trebuchets, onagers en zelfs oude ballistas die met ossen meegetrokken werden. Nur al-Din was met een belegeringsleger naar Baniyas aan het komen, om het slot tot Jeruzalem open te breken. Hij wou ook dat niemand naar het westen uit Baniyas kon ontsnappen, en dus ook had hij een tweede leger in een omsingelende beweging naar de streek tussen Baniyas en Tibnin gezonden.

Onfroi de Toron bleef onverstoord toen ik hem aankondigde dat we binnen enkele dagen onder beleg zouden staan vanuit twee kanten. Hij zuchtte, en redeneerde dan weer met dat gevoel van superioriteit dat alle Franken hadden ten opzichte van Saracenen. Hij riep de meest vooraanstaande ridders van zijn goed bijeen, en zei hen zich voor te bereiden. Hij meende dat Baniyas en haar citadellen sterk genoeg waren om een beleg te doorstaan, zijn garnizoenen machtig genoeg om zelfs het ganse leger van Nur al-Din te verslaan onder zijn muren. Hij weefde mijn opmerkingen weg dat twee of drieduizend mannen nauwelijks konden weerstaan aan een leger van twintigduizend Saracenen. Hij was nog steeds verblind door zijn reputatie van onoverwinnelijkheid.

We herstelden en versterkten dus de muren en de torens en de poorthuizen van Baniyas. We maakten de weg naar het bovenste kasteel van Qal'at al-Subaiba vlakker om sneller te kunnen rijden en lopen van de stad naar deze laatste redding. We haalden onze povere mangonels uit de stockeerplaatsen, verzamelden zoveel olie als we konden vinden, en vulden daarmee de reservoirs boven op de muren. We sloegen alles wat eetbaars was rond de stad op, en we gaven wapens aan de resterende bevolking van Baniyas.

Nur al-Din en Shirkuh plaatsten hun tenten respectievelijk op in het westen en het zuiden van Baniyas. Hun mangonels begonnen onmiddellijk zware stenen in de stad en tegen de muren te gooien. Enige brandende projectielen werden ook door de lucht gezonden, potten gevuld met nafta, gewikkeld in stukken doek die in vuur stonden. Niet veel van die werden echter geworpen, waarschijnlijk omdat ze ook een probleem waren voor de Saracenen. Een echt probleem waren de ijzeren pijlen die de ballistas in de stad schoten. Die doodden heel wat mannen en vrouwen. De bevolking verborg zich in kelders, als ze die hadden, en ze versterkten het binnenste van hun huizen met alles wat ze konden vinden: hout, meubels, balen doek, en zakken met granen.

Het beleg duurde. De Saracenen probeerden twee maal de stad te bestormen met ladders. We wierpen hen gemakkelijk terug. Pijlen, kruisboogbouten en olie waren voldoende om de vijand op afstand te houden. De enkele Saracenen die nabij de toppen van de muren kwamen, staken we dood met onze lange lansen.

Onfroi en zijn zonen werden overmoedig door deze relatief kleine meevallers. Ze besloten een uitval te wagen om het Saraceense kamp aan te vallen. Ik waarschuwde hen tegen zulk een beweging, want de Saracenen lieten hun vijanden steeds voelen dat ze een schermutseling gewonnen hadden om hen uit een positie van sterkte te lokken, maar de ridders van Onfroi wilden niet luisteren, en Onfroi voelde zich sterk door hun raad. Ik was een slechte Christen, zeiden ze, een twijfelaar. God zou met ons zijn! Dus riskeerden ze hun uitval, en bevalen mij, als een soort van straf, de weg tussen Baniyas en Subeibe te verdedigen, de weg naar de hoge citadel.

Wel, ze vielen inderdaad aan in een mooie demonstratie van hun macht. Helaas bleken de Saracenen niet minder goede strijders te zijn dan de ridders, en de tegenstander van Onfroi de Toron was Shirkuh!

Onfroi de Toron chargeerde uit de poorten van Baniyas en donderde op zijn strijdpaard de open vlaktes vóór de stad in. De Frankische ridders waren een kleurrijke, indrukwekkende groep, want ze droegen al de vlaggen en banieren van het Christendom aan hun lansen. Onfroi had voldoende vlakke ruimte vóór zich om zijn garnizoen te verzamelen tot één massa van ridders gepantserd in maliënkolders, dat over elk ander leger kon heen rollen. De spiraalgekleurde lansen werden horizontaal gebracht voor hevige stoten.

Maar Shirkuh had boogschutters klaar in een greppel, juist vóór de hoofdboort van Baniyas. De Saracenen waren niet onvoorbereid gebleven op een uitval. Ze hadden verwacht dat dit zou gebeuren. Toen Onfroi en zijn mannen vooruit rolden over de vlakte, viel een regen van pijlen op de aandrivende ruiters. De ridders van Onfroi droegen maliënkolders, zware maliën, helmen, en ze hadden schilden. Hun paarden droegen minder bepantsering. Veel kruisvaarders vlogen hoog de lucht in wanneer hun paarden het lieten afweten. De vallende paarden trokken nog meer paarden omver, en in die chaos ging veel van de energie van de charge verloren. De ridders ploegden echter voort, en doorstoken menige boogschutter. Ze

deden hun strijdparden over de greppel springen, en ze reden verder. Shirkuh had zijn zwaarst bewapende ruitery juist daar geplaatst. Die mannen zaten ook op sterke paarden, en ze hadden ook speren, en ze wachtten niet de impact van de Franken rustig af. Ze reden ook in volle galop onbevreesd op de groep van Onfroi de Toron los.

Ik stond op de muren van Baniyas en zag het allemaal gebeuren. De ridders verdwenen in het gedrang van de Saraceense ruitery. Een zeer hevig gevecht volgde daar, toen de Frankische aanval tot een halt gebracht werd. Er bevonden zich zo veel sterke, ervaren Turkse strijders juist in dat punt waar Onfroi gehoopt had een verrassing te kunnen afdwingen, dat zijn massa in een even taaie massa geslagen had. Het gevecht duurde een hele tijd vóór we enige beslissing konden waarnemen. Vanaf de wallen konden we niet veel meer zien tenzij een tumult van stof en vechtende krijgers, en vlaggen die naar alle richtingen zwaaiden in alle kleuren van de regenboog. Honderden ridders waren ingereden op duizenden Saraceense ruiters, en meerdere honderden Saraceense krijgers te voet renden nu in de chaos, bewapend met speren. Eén na één verlieten gewonde ridders het gevecht en reden terug naar de stad. Dan volgden meer ridders, en een tijdje later werd de terugtocht geblazen. De meeste ridders kwamen aangereden in een wanordelijke vlucht. Hele groepen van ridders weken snel achteruit. Shirkuh wachtte niet om zijn triomf te juichen. Hij beval zijn ruiters naar voor, zodat een gemengde golf van Frankische en Saraceense paardrijders samen in een helse chevauchée naar de poorten reden.

Meer moest ik niet zien. Ik liep de muren af, sprong op Awaj en reed naar de andere zijde van de stad om da Qal'at al-Subaiba veilig te stellen.

De schildwacht die het poorthuis van Baniyas bewaakte durfde de poort niet te sluiten voor de aandrivende ridders. Het grootste deel van hen kon inderdaad de stad binnenrijden, maar de Saraceense cavalerie reed met hen mee naar binnen! Daarna konden de deuren niet meer gesloten worden, want de massa van paarden en mannen drukte te erg tegen de panelen. Tussen de ruiters waren evenveel Saracenen als Christenen. De Saracenen reden in de straten van Baniyas! Wanneer voldoende Saracenen binnen waren, overweldigden ze de schildwacht aan de poorten, en dan stond het grootste poorthuis vol met vijanden, en de rest van het leger van Shirkuh, ook het voetvolk, stroomde de stad in. De ridders konden niets anders doen dan naar de hoge citadel rijden. De paden naar Subeibe werden bewaakt, en de Saracenen hielden halt in de lage stad. Al de ridders die de uitval overleefd hadden reden de citadel van Subeibe in. Ik reed als laatste door de poort. We trokken de hangbrug achter ons op, en sloten de poort. Een chaos van snuivende paarden en bebloede ridders vulde de binnenplaats.

Ik zag daar Onfroi de Toron, zijn witte wapenrok rood van het bloed, gewond maar levend, vergezeld van zijn zonen, vloekend en huilend. Hij keek naar me, en hij vloekte nog meer. Hij had mijn raad moeten volgen. Ik had te tact hem daaraan niet te herinneren, maar hij wist.

De volgende, enkele weken van april 1147 waren merkwaardig. We zaten in ons nest gevangen zoals ratten. We konden Subeibe houden gedurende maanden, maar uiteindelijk zouden we tot overgave gedwongen worden. Onfroi de Toron riep me en zond me met twee andere ridders uit om voor te stellen de citadel op te geven, onder voorwaarde dat alle Franken ongedeerd zouden kunnen weggrijden. Ik reed de stad in, en kreeg een Saraceense escorte tot in het tentenkamp van de vijand. Nur al-Din ontving me niet. Dat deed Shirkuh. Ik trad naar de oude, harde krijger toe met mijn beste, beleefde Arabische groeten om mijn respect te betuigen. De groeten uitgewisseld, nodigde Shirkuh me uit een sherbet te drinken aan de ingang van zijn tent. Ik vroeg Shirkuh hoe zijn familie was, en vooral zijn neef Salah al-Din Yusuf. Yusuf werd opgeleid om de assistent van Shirkuh te worden en ja, Yusuf was een veelbelovende jongeman. Shirkuh herinnerde zich mijn naam, want Salah al-Din had over

me gesproken. Shirkuh merkte droog op dat ik nog steeds het Aiyubide paard bereed van Salah al-Din. Hij impliceerde dat ik dat paard niet lang meer zou houden. We kwamen niet verder dan een beleefd gesprek. Ik stelde het voorstel van een overgave van Subeibe voor aan Shirkuh, maar hij gaf me daar en dan geen antwoord. Nur al-Din zou het voorstel moeten beschouwen. We reden terug naar Subeibe.

Nur al-Din gaf ons nooit een antwoord. Waarom zou hij ook? Hij had zijn machtigste leger ooit staan tegenover een klein garnizoen. Hij kon nog enkele weken wachten aan de Subeibe en zien of onze situatie beter werd voor hem, dag aan dag. Hij kon al de omringende streken opruimen tot aan Tibnin van Franken en hun verbonden Syriërs.

Iets anders verbazingwekkends gebeurde echter. Nur al-Din bracht zijn mangonels niet tot aan onze versterkingen. Hij begon niet onze muren te ondergraven. Hij trok zijn troepen weg van Baniyas, en nam zijn zware tuigen met hem mee. We zagen de Saracenen systematisch de verdedigingswerken van de stad vernietigen. De verwoestingen gingen zelfs in een versneld tempo door, en dan zagen we het volledig vijandelijk kamp hun tenten opvouwen. Het groots leger van Nur al-Din verliet Baniyas in een laatste blok. Ten slotte werden de geplunderde resten van de eens zo mooie stad van Baniyas ten prooi gegeven aan de vlammen. Een dichte, zwarte rookwolk steeg boven de huizen op en werd in onze richting gewaaid.

Nadat de Saracenen de plaats tot de laatste man verlaten hadden, reden we uit Subeibe door een meelijwekkend stadsgezicht. De eens zo mooie en rijke stad van Baniyas lag totaal in puin, gans de bevolking verdwenen of afgeslacht, de huizen verwoest en afgebrand, de muren in grote delen neergetrokken, de verdedigingstorens in ruïnes. De stank van verbrand riet, uitgebrande houten balken, rottende lijken, verbrande olie en pek, deden ons walgen en misselijk worden wanneer we door de straten reden. Onfroi de Toron beval zijn ridders een kamp op te zetten buiten de stad, naast de afgebrokkelde poorten.

Ik reed met een kleine groep ridders uit om te zoeken naar de reden van de aftocht van Nur al-Din. Het leger van Nur al-Din kon goed Baniyas en Subeibe veroverd hebben, en dan daar een garnizoen achtergelaten hebben. Zijn leger was echter op mars naar het noorden, naar de Berg Hermon. Ik reed dus eerst naar de andere richting, zuidwaarts, een halve dag verder dan Baniyas, maar ik vond niets daar. Dan reed ik een halve dag naar het westen. Daar ontmoette ik de voorhoede van het Leger van Jeruzalem. Koning Boudewijn had Baniyas en zijn Connétable Onfroi de Toron op zijn geweten. Hij had een leger verzameld om Baniyas te ontzetten. Het enorme leger van al de Frankische Graafschappen samen reed naar de stad. Ik reed terug naar Onfroi de Toron om hem het goede nieuws te berichten.

Een dag later reed Koning Boudewijn de stad in. Al de Baronnen van Outremer reden met hem, de Koninklijke banieren hoog wapperend in de wind. Boudewijn keek links en rechts naar de verwoesting van de plaats. Hij reed de ruïne in, en kon niets anders doen dan zich rekenschap geven van de ramp die hier gebeurd was, en die zijn fout was. Hij glimlachte niet. Boudewijn herinnerde zich de belangrijkheid een versterkte Frankische nederzetting te hebben te Baniyas, dus beval hij Baniyas weer op te bouwen en te versterken. Ik was dan echter al weer buiten de stad, achtervolgde nog steeds de ruitery van Shirkuh, om te zien waar die naartoe trok.

Mijn mannen en ik droegen witte boernoesen over onze wapenrokken van kruisvaarders, en over onze haubergeons. We hadden geen lansen of banieren mee. We volgden Shirkuh gedurende een ganse week. Hij bracht zijn leger naar het noorden, en dan naar het oosten, naar Damascus, maar hij bewoog met zijn ruitery niet sneller dan zijn ossen zijn mangonels

konden trekken, en ik vond dat hij nog bewust langzamer vooruit trok. We werden het beu hem te volgen. Het was juli nu, zeer heet, en deprimerend te rijden in de zwoele hitte van de dag.

We stonden op het punt terug te keren, toen het leger van de Saracenen zich in twee splitste en van richting veranderde. Het voetvolk van Shirkuh en zijn mangonels vervolgden hun traag ritme noordoosten op de wegen naar Damascus. De volledige ruitery echter, keerde zich om en reed naar het zuiden. Dit maal kon Shirkuh niet weten dat hij door Christenen geobserveerd werd. Het was maar goed ook dat de Saraceense cavalerie in de valleien reed, want als Shirkuh de heuvelruggen gevolgd had, was hij recht op ons ingereden. Onze aandacht was verslapt de laatste dagen, en we waren nogal onaangenaam verrast plots ruiters zeer dicht bij ons te bemerken. We reden snel naar het westen om de verkenningstroepen van de vijand te vermijden, maar we hielden een toevallige uitkijk over de vooruitgang van Shirkuh.

Shirkuh leidde zijn leger naar het zuiden, in een zeer wijde boog ten oosten van Baniyas, over de rivieren, langs de Jordaan naar beneden, tot hij bijna aan het Meer van Huleh aankwam. Die tocht reed zijn leger snel. Wat deed hij daar met duizenden ruiters, en slechts met ruiters? Shirkuh stopte niet bij het meer. Hij reed nog verder naar het zuiden. We zagen hem halt houden net ten zuiden van het meer, aan een punt waar we wisten dat er een grote oversteekplaats was over de rivier de Jordaan, tussen het Meer van Huleh en het Meer van Tibériade. Hij bevond zich ten westen van de rivier, dus kon hij de Jordaan hier aan het wad oversteken en dan noordwaarts de oevers van de rivier volgen om snel weer in zijn eigen terrein te rijden. Maar waarom was hij hier?

Het leger van Shirkuh wachtte nog een dag aan het Wad van Jacob, zoals de plaats genoemd werd, dan leken de mannen bij zonsopgang zich te verspreiden tussen de struiken, bomen, rieten en hoge grassen die langs de Jordaan groeiden. Met de zonsopgang begon het me ook te dagen dat Shirkuh aan het wachten was op een Frankisch leger dat zuidwaarts langs de rivier trok.

Ik reed dus met mijn mannen naar het noorden, dan naar het oosten, en daar ontdekten we een kolom Frankische ridders die zich van geen onheil bewust langzaam langs de rivier, ten zuiden van het Meer van Huleh, verder trok. We reden naar de Franken toe om hen te waarschuwen van de hinderlaag waarin ze zouden lopen. Dit leger had dezelfde fout gemaakt als de Hospitaalridders die een tijd geleden in de tegenovergestelde richting reden. Deze troepen reden ook zonder verkenners. Ze waren op de terugweg naar Jeruzalem, in de foute mening dat ze absoluut veilig waren, en in de wetenschap dat het leger van Aleppo zich ver in het noorden bevond.

We reden de vallei van de rivier de Jordaan in, en zagen dat het Frankische leger dat naar het zuiden vorderde het leger was van Koning Boudewijn, die van Baniyas terugkeerde naar zijn stad. De Koning had echter veel minder ridders in deze groep dan hij verzameld had vóór Baniyas. Hij had zijn leger ontmanteld. De mannen van Antiochië en Tripoli, en van de kustlanden van het Koninkrijk, waren hun eigen weg terug gegaan. Boudewijn reed vredig vooruit met slechts de mannen van de stad Jeruzalem en de streken direct er rond. Shirkuh wist dit allemaal van zijn eigen verkenners. Hij zat nu op de loer om de Koning van Jeruzalem te vernietigen!

We reden naar de Koning. We werden niet zo gemakkelijk tot de omgeving van Boudewijn toegelaten! Ik moest drie maal aan Baronnen die me stopten uitleggen hoe en waar een hinderlaag voor hen opgezet was. Twee van hen dachten dat ik een gek was. De Saracenen

waren teruggekeerd vol schrik naar Damascus en Aleppo! De Saracenen konden niet zo ver zuidelijk zitten. De derde echter liet me toe hem te begeleiden tot bij de Koning. Ik sprak tegen Boudewijn en zijn Bisschoppen, vertelde hem van de hinderlaag en de intriges die Shirkuh tegen hen kon uitspelen.

Boudewijn zei, ‘ik ken je! Jij wordt Daniel genoemd, is het niet? Je redde ooit mijn leger in de Hauran. Ik denk dat ik je zal geloven!’

De Koning schreeuwde naar zijn mannen in het zadel te stijgen, want veel ridders wandelden in groepen en praatten terwijl ze hun dieren aan de leiband hielden. De Koning beval de ridders hun lansen te nemen en zich in veldslag formatie op te stellen, in blok vooruit te rijden.

Dat was het ogenblik waarop we het Wad van Jacob zagen, en de Saracenen.

Shirkuh had al het bevel gegeven tot de aanval, vanaf het ogenblik dat zijn verkenners ons van de heuvels naar beneden hadden zien rijden, wetende dat de val gesprongen was.

Koning Boudewijn had de tijd om zijn ridders in vier vierkante blokken te organiseren. Twee groepen zouden in het centrum van de Saracenen slaan. De andere twee groepen zouden de rechter- en linkerflanken bewaken, om te vermijden dat het leger omsingeld zou worden. Ik reed mee met de Koning. Een ridder gaf me een lans. We deden onze paarden eerst langzaam stappen. Dan reden we sneller, en wanneer we nabij de Saracenen kwamen, galoppeerden we met horizontale lansen. We dachten dat de Saraceense ruitery ons op dezelfde manier zou tegemoet rijden, maar de vijand stapte uit het zadel!

Net zoals Shirkuh te Baniyas had gedaan, deed hij zijn mannen honderden pijlen op ons afzenden om de stormaanval van onze blokken te breken. Hij wist dat hij toch niet aan onze storm kon weerstaan met zijn lichtere ruitery. Ik zag veel paarden vallen, veel ridders ontzadeld worden. De impact van de charge van Boudewijn werd dit maal echter niet gestopt, en we smakten in op de afgestegen Saracenen. We vertrappelden de eerste boogschutters, maar reden in op een muur van speren die in onze paarden gestoken werden met nauwkeurige zekerheid door de mannen die ons te voet opwachtten. Veel ridders vielen tegen de grond, maar we sloegen ook verschrikkelijke openingen in de Saraceense troepen. Shirkuh verloor veel strijders in die eerste storm. Ik reed met de Koning in de vierde rij. We geraakten dus ongedeerd voorbij de voorste lijnen van de Saracenen, en we begonnen de vijanden met zwaarden te bevechten, diep in hun centrum. We hadden een brede wig getrokken, zeer diep in het vijandelijke blok, en hun leger bijna in twee gespleten. Het gevecht was wanhopig en hardnekkig. Onze troepen aan de flanken chargeerden eveneens in de Saraceense strijders. Ons voetvolk kwam even later aan. Ze liepen onvervaard in de chaos van vechtende mannen en paardrijders. We vochten zoals leeuwen.

We bereikten bijna het uiteinde van het Saraceens blok. Ik zag daar een rijk geklede oudere strijder, da man waarmee ik gesproken had te Baniyas, Shirkuh, de oorlogsleider. Shirkuh riep bevelen naar alle zijden tegelijk, en hij stond recht in zijn stijgbeugels te midden een cirkel van groene vlaggen. Naast hem zat een jongere man op een wit paard, gekleed in zo mogelijk nog rijkere, goudbestikte klederen. Zijn Arabisch paard was een prachtige volbloed hengst. Ik vermoedde dat die man Nur al-Din was, en dat was de enige maal in mijn leven dat ik zo dicht bij de Atabeg van Aleppo kwam.

Ik zag Nur al-Din slechts van zo dichtbij en van zo ver, want van alle zijden kwamen Saraceense ruiters tevoorschijn. Vele ruiters reden aan vanaf de linkerkant, en ook vanuit de Saraceense achterhoede. We hadden slechts een deel van het leger van Nur al-Din bestormd. Het volledige Saraceense leger hergroepeerde zich nu rond hun Amirs. Binnenkort, dacht ik, zouden hier veel te veel vijanden zich verzamelen, meer dan we aankonden. We doodden veel Saraceense paardrijders en krijgers te voet. Elke man die we doodden werd echter vervangen

door nieuwkomers, door nieuwe vijanden. Onze krachten verminderden. De Saracenen verloren veel meer mannen dan wij, maar hun rangen werden steeds meer aangevuld. Onze linkerflank dreigde eerst overweldigd te worden, want aan die zijde vergaarden zich de meeste Saracenen. Steeds meer krijgers in boernoes liepen naar de slachting. Toch vochten we verder met hernieuwde energie en moed, want we kwamen nog steeds langzaam vooruit.

Het was nu bijna middag. Ik was twee maal gewond door sneden aan mijn linkerbeen, en een pijl stak in mijn maliën, was door de ringen gebroken en de ijzeren punt had zich halfweg in mijn borst geboord. Dit waren slechts vleeswonden, maar ze deden zeer, en het bloed sijpelde langs mijn lichaam. Ik had zelfs niet de tijd te denken aan het stelpen van het bloed. Ik had meer dan vijf Saracenen gedood of gewond. Afgestegen Saraceense strijders bedreigden me met hun speren. Ze drukten me achteruit. Ik bemerkte hoe ook de groep rond de Koning tegen vijanden te voet vocht. Ik besepte plots dit oneven gevecht verloren, want we waren met te weinig mannen tegen de overmacht van Shirkuh. Ons voetvolk kon ons geen verlichting brengen. We vochten tegen een overmacht, en de aantallen begonnen te tellen in dit gevecht van man tegen man. Niet alleen verminderden onze ridders omdat ze gewond of gedood werden; ik zag ook veel ridders omsingeld worden en gedwongen worden tot overgave. Als een ridder tegen drie Saracenen vocht en gedood werd, stond zijn buur tegen zes Saracenen. Ik trok Awaj wanhopig vooruit, tegen de dreiging van de speren in. Ik bemerkte dat de Saracenen het paard spaarden, waarschijnlijk omdat ze het herkenden als een zeldzaam Arabisch dier van een hoge prijs. Ik sloeg mijn zwaard naar links en rechts en reed zo tot bij de Koning. Noch Boudewijn noch ik hielden op met vechten.

Ik riep naar de Koning, ‘Majesteit, de overmacht is te groot! We kunnen dit niet volhouden. We moeten het gevecht hier opgeven! Als U nu niet weggrijdt, zult U gevangen genomen worden!’

De wanhoop toonde zich in de ogen van Boudewijn, maar hij ging door met vechten. Hij scheen niet te willen erkennen wat ik gezegd had. Ik reed nog dichterbij hem toe, weerde een venijnige speerstoot naar de Koning af. Meerdere andere ridders beschermden aldus de Koning.

Ik riep opnieuw, ‘Majesteit! U moet vluchten zolang daar nog tijd voor is. Kunt U niet zien dat er geen hoop meer is, hier? We worden omsingeld, en onze ridders worden neergeslagen in dit gevecht. Onze aantallen gaan naar beneden. Er is hier geen plaats om te manoeuvreren. Keer terug! Beveel de terugtocht!’

De Koning keek met wilde ogen naar me, terwijl ik een Saraceens zwaard wegsloeg dat hem wou bereiken. De Maarschalk van de Koning, Eudes de Saint-Amand, duwde zich ook naar ons en hij vroeg ook aan de Koning het slagveld te verlaten. Eudes beloofde de rug van de Koning te beschermen wanneer Boudewijn zou keren. Boudewijn keek rond. Hij zag Jean Guthman, één van zijn beste strijdende ridders zich overgeven, net iets verder aan zijn rechterzijde. Hij bemerkte nu zo duidelijk als ik wat er aan het gebeuren was.

Koning Boudewijn riep dan, ‘keer terug! Ridders van Jeruzalem, keer terug! Volg me!’

De Koning draaide zijn paard om, ging door met vechten, sloeg zijn zwaard links en rechts, doch stuurde zijn strijdpvaard terug, naar het noorden, roepende, ‘terug! Keer terug!’

De Koninklijke standaarddragers volgden hem, en we keerden allen onze paarden. We beschermden de Koning tot we uit het gedrang van vechtende mannen geraakten. Eudes de Saint-Amand dekte onze terugtocht en bleef nog even binnen de chaos van strijders. De Koning wou ons doen hergroeperen, maar de meeste mannen van zijn klein leger werden eenvoudig opgeslokt in de duizenden Saracenen. De kern van het fiere leger van Jeruzalem, waarvoor Nur al-Din te Baniyas gevlucht was, werd nu ofwel afgeslacht ofwel gevangen genomen. De oorlogsheer van Nur al-Din had met succes de troepen van Jeruzalem verrast en overweldigd.

Ik riep, ‘we moeten wegrijden!’

De Koning knikte, want hij wist ook wel, nu, dat dit de enige uitweg was. Hij keerde zijn paard en reed snel noordwaarts.

‘Neen,’ riep ik, ‘niet naar het noorden! We moeten naar het westen rijden, naar Safed!’

Ik twijfelde er aan dat de Saracenen ons het kleine kasteel van het Wad van Jacob zouden laten bereiken, en we konden in geen geval daar veilig zijn. In het westen echter, lag Safed, een veel grotere, versterkte plaats met een talrijk garnizoen. Ik had die plaats vroeger bezocht. Ik wist de weg. Ik wachtte niet op een antwoord, en reed naar het westen. De verbaasde Koning volgde. We galoppeerden zo snel als onze vermoeide paarden ons nog konden dragen, en we reden de heuvels in. De Saracenen volgden.

We bleven met misschien nog vijftig ridders over. Met ons reden niet de dappere ridder Jean Guthman, niet Rohart van Jaffa en zijn broeder Balian, en zelfs niet Bertrand de Blancafort, de Grootmeester van de Tempelridders, en geen Hugues van Ibelin. Al die Baronnen van Jeruzalem werden levend gevangen genomen toen ze zich overgaven aan het Wad van Jacob.

We reden zo snel we konden. Wanneer onze paarden moe waren moesten we even pauzeren. De Saracenen moesten dat ook doen. Ze konden niet dichterbij geraken. Als we stopten bleven ze even doorrijden en kwamen ze dichterbij. We vertrokken echter weer sneller dan zij. Ze wonnen geen terrein op ons. Bij het begin van de nacht kwamen we te Safed aan. We reden de stad in, en bevelen de poorten te sluiten. We waren de enige ridders die in veiligheid geraakten. Koning Boudewijn wachtte te Safed tot zijn groepen verkenners, onder wie ik, hem meldden dat de Saracenen de Jordaan overgestoken waren aan het Wad van Jacob, en naar het binnenland en noordwaarts reden.

Toen mijn groep verkenners voorbij het Wad van Jacob reed, voorbij het slagveld, zagen we honderden lijken in het rond liggen, allen onthoofd, geplunderd, ontheven van hun bepantsering, zelfs van hun klederen, en wapens. We volgden het Saraceens leger gedurende meerdere dagen, tot het bijna Damascus had bereikt. Dit maal reden de ridders echt naar huis. We zagen machteloos vanuit de hoogten hoe Nur al-Din zijn gevangenen met misprijzen behandelde. Hugues, Rohart, Balian, Jean, Bertrand en Eudes waren gebonden en moesten de ganse weg lopen en gaan. Honderden mannen van ons voetvolk waren samengebonden en werden naar voor gedreven zoals vee. Ik zag hoofden aan zadels bengelen. Nur al-Din had eens te meer zijn mannen de dode en gewonde Franken laten onthoofden. Toen we nog slechts op een dag rijden van Damascus waren, keerden we terug naar Safed om verslag uit te brengen.

Koning Boudewijn reed van Safed naar Saint-Jean-d’Acre, de dichtbij sterk verdedigde havenstad naast Safed. Hij beval me bij hem te blijven. Van Acre reden we terug naar Jeruzalem. We hoorden daar dat Nur al-Din weer aangekomen was te Baniyas, voor de derde maal op een rij dat jaar.

De Koning beval onmiddellijk een nieuw leger te verzamelen, en minder dan een week later zetten we ons weer op mars uit Jeruzalem, weer naar het noorden. We reden op de wegen langs de oevers van de Jordaan. We bereikten het kasteel van Noire-Garde, nabij Château-Neuf in de vallei van Bahr-Huleh. Van daar, van op de heuvels, konden we Baniyas zien. Steeds meer ridders kwamen daar naar ons leger toe gereden, want Outremer stond op het spel. De ridders van Antiochië kwamen aan, en ik stond weer oog in oog met de hooghartige

Renaud de Châtillon, nu Prins van Antiochië. Graaf Raymond III van Tripoli en zijn volledig leger voegden zich ook bij ons. Onfroi de Toron arriveerde van Tibnin. We dachten dat hij nog steeds in Baniyas was, maar hij had de stad verlaten nadat Koning Boudewijn zuidwaarts was getrokken. De plaats werd nu verdedigd door Guy de Scandelion, en die had dat goed gedaan. Scandelion had niets doms gedaan. Hij was binnen zijn muren gebleven en had de bestormingen van Nur al-Din geduldig weerstaan. Guy herinnerde zich hoe de vorige maal een ontzettingsleger was gekomen. Hij hoopte dat nu hetzelfde zou gebeuren. Hij had het bij het rechte eind. De stad was niet veroverd. Bij de aankomst van het leger van Jeruzalem brak Nur al-Din eens te meer het beleg van Baniyas af. Hij trok zich terug tot Damascus. We verademden. Tot wanneer? Een hevige oorlog was uitgebroken sinds Koning Boudewijn het vee en de paarden van de nomaden had gestolen, en de regels van de gastvrijheid in dit gebied had verbroken. Nur al-Din kon nu een Heilige Oorlog voeren tegen Jeruzalem. Wanneer zou die oorlog eindigen?

We reden langzaam terug naar Jeruzalem. Het leger ging zeer traag vooruit zoals een kudde vee, ten zuiden van Jenin, nabij Nablus. Plots hoorden we een gerommel in de lucht. We kregen een vreemd gevoel in onze buik. De lucht bracht ons een onzichtbare kracht, en winden bliezen plots met geweld, hoewel er voordien geen wind geweest was. Dan begon de aarde te beven. We werden onzeker op onze voeten. Niemand zei iets, maar de paarden hinnikten lang en hard, en de honden blaften. We grepen naar wat er te grijpen viel, maar zelfs de rotsen schokten. De indruk duurde slechts enkele ogenblikken, en de bevingen ook, maar ze hielden ons ter plaatse nog een hele tijd, onbekwaam te bewegen. We hadden een aardbeving ervaren, de ergste die ik tot dusver meegemaakt had. Later, weer in Jeruzalem, hoorden we dat de aardbeving veel, veel erger was geweest in het noorden. Meerdere Syrische steden langsheen de Orontes waren verwoest, waaronder Hama, Kafartab en Apamea. Nog een andere zulke schok gebeurde tien dagen later, maar dan bevonden we ons nog verder naar het zuiden, en we voelden de schokken niet meer. Dit gebeurde in het begin van juli 1157.

In diezelfde maand van juli kwam te Beiroet Thierry d'Alsace aan, de Graaf van Vlaanderen, vergezeld van zijn echtgenote Sibylle, de zuster van Boudewijn III. Het hof van Jeruzalem was zeer blij, want Thierry, hoewel slechts op pelgrimstocht, bracht een groot aantal Vlaamse ridders met hem mee, en de Vlamingen waren belust op gevechten en glorie. Koning Boudewijn wou die ridders gebruiken om vergelding te nemen op Nur al-Din. Boudewijn kon zijn nederlagen tegen de Syrische Turken niet verkroppen. Waar haalde hij de energie vandaan om zo vele keren te willen terugslaan? Wij, zijn ridders, waren uitgeput van het constante vechten en marcheren. We hadden onze buik vol van schermutselingen en veldslagen. We verlangden een tijd van vrede. We hadden de laatste tijd teveel onthoofde lichamen van vrienden gezien. Slechts Boudewijn bracht de energie op en de dapperheid om aan niets anders dan wraak te denken.

Ik kon enkele weken in de armen van Miriam vertoeven. Miriam zorgde ook voor mijn wonden die niet goed genazen. Ze maakte zich druk daarover, en ze was kwaad omdat ik niet direct een goede dokter gezocht had. Maar haar omhelzingen waren zo teder en hartstochtelijk als voorheen. Ik vroeg haar of ze zich zorgen maakte over het feit dat we niet correct getrouwd waren.

'Zwijg,' zei ze, 'kom naar bed. Zeg geen idiote dingen.'
Dat deed ik dan; naar bed gaan, bedoel ik.

Er was een nieuwe overeenkomst tussen ons, een saamenhorigheid die me deed vragen of ik ooit echt een andere vrouw had liefgehad. Miriam vervulde mijn wezen. Ze maakte dat ik een betere man wou worden, een man die voor andere mensen wou zorgen, voor de mensen waar zij zich ook zo scherp bewust van was. Ik zocht de mooie dingen in het leven, en draaide naar het licht zoals een zonnebloem. Wanneer ze niet bij me was, kocht ik haar geschenken om te tonen dat ik echt van haar hield, en om te tonen dat ik dikwijls aan haar dacht. Ik veronderstel dat dit het echte geluk was. Ze moest me ook niet vertellen dat ze weer zwanger was. Haar buik werd dikker dan gewoonlijk, haar borsten zwaarder. Ik voelde dat ze een kind droeg. Dit keer zouden we een dochter hebben, beweerde ze. De jongen had anders gelegen in haar. We besloten dan al tot 'kleine Sarah' als naam. De voedstervrouw van Miriam, Sarah, was gestorven terwijl ik te Baniyas was. Miriam wou de herinnering aan Sarah eren.

Koning Boudewijn riep wat later zijn ridders op voor een nieuwe veldtocht. Ik moest opnieuw Jeruzalem verlaten. Koning Boudewijn en zijn Baronnen reden naar de vlaktes van al-Buqei'a, nabij de Qal'at al-Hosn, het kasteel dat de Franken de Crac des Chevaliers noemden, het Kasteel van de Ridders, een enorme vesting van de Tempeliers. We marcheerden zo ver naar het noorden omdat Boudewijn Nur al-Din wou aanvallen in zijn kernland, in het Syrië nabij Aleppo. Hier, te al-Buqei'a, verzamelden zich de legers van Renaud de Châtillon en van Raymond III van Tripoli met ons leger, en met de ridders van Thierry van Vlaanderen. De Koning besloot een veldtocht aan de oostkant van de Orontes rivier te ondernemen.

We legden eerst een beleg aan het vroegere Frankische kasteel dat nu door de Saracenen bezet werd, het Chastel-Rouge, het Rode Kasteel. Mijn eerste opdracht in het Prinsdom van Antiochië was in dit kasteel geweest, dus kende ik de vesting en zijn omgeving goed. Chastel-Rouge was een indrukwekkende versterkte plaats, en we hadden niet veel mangonels met ons om de muren te bestoken. Meer mangonels bouwen, bestormingstorens samenstellen, en de muren van de citadel ondergraven, zou veel tijd vergen. Renaud de Châtillon stelde daarom voor andere plaatsen aan te vallen, nog meer naar het noorden, aan de oostelijke grenzen van Antiochië.

Terwijl we noordwaarts vooruit trokken in augustus 1157, schokte een nieuwe aardbeving het leger door elkaar. We moesten ons dicht bij het middelpunt van de schok bevonden hebben, want we werden zelfs van onze paarden geslingerd in het geweldige schuiven van de aarde. Ons leger was in totale wanorde geworpen, en bleef de rest van de dag danig aangeslagen. Deze beving duurde langer dan de vorige, een maand geleden. Spleten openden zich in de grond aan onze rechterkant, zodat we een ogenblik vreesden opgeslokt te worden door de aarde.

In de plaats van daarna naar het oosten te rijden, besloten we ons naar Antiochië te wenden, en van daar uit in de gebieden van Nur al-Din te stormen.

Antiochië had ook zwaar geleden onder de aardbeving. Delen van de muren waren afgebrokkeld en omver getuimeld, en veel gebouwen lagen in puin. We hoorden te Antiochië dat de aardbeving ook opnieuw veel Syrische steden langs de Orontes vernietigd had: Hama, Kafartab, Ma'arrat, Apamea en Homs. De ergst geraakte stad, echter, was de Arabische Munqidh stad van Shaizar. De ganse familie van de Sultan van Shaizar, Taj al-Dawla Nasir al-Din Muhammed, werd gedood in de ruïnes van zijn citadel. Usama ibn Munqidh was gered, want sinds 1154 was Usama te Damascus gebleven, bij Nur al-Din.

We hoorden dat de Seldjoek Turken Aleppo dreigden aan te vallen, en ook dat Nur al-Din ernstig ziek was. Nur al-Din lag stervende in zijn citadel van Aleppo. Hij had reeds zijn land verdeeld onder zijn broeder Nasir al-Din, die Aleppo zou erven, en Shirkuh, die Damascus

zou krijgen. De gouverneur van de citadel van Aleppo sloot de deuren van de stad voor de neus van Nasir al-Din, maar de bevolking greep naar de wapens, brak de sloten van de poorten en liet Nasir al-Din de stad binnen rijden als de wettelijke opvolger van zijn broer, Nur al-Din. De landen van Nur al-Din waren aldus verdeeld in getrouwheden, en Nur al-Din was zelf te zwak om tussen te komen in de conflicten. Saraceens Syrië had geen sterke leider meer. De tijd was gepast voor een grootse, algemene aanval op Syrië.

In september van 1157 lag ons leger nog steeds in kamp te Antiochië, maar Koning Boudewijn zond een gezant naar Thoros II, de Armeense Koning van Cilicië, en Thoros kwam snel aan met een Armeens leger om zich bij ons te voegen. Alle Christenen van Outremer, behalve de Byzantijnen, verenigden zich om een belangrijke slag toe te dienen aan het Aleppo van Nur al-Din. Het eerste doelwit was de verovering van Shaizar.

Weinig mensen in het Frankische leger wisten dat de Shaizar niet echt behoorde tot de Turken van Aleppo. Het was een oude Arabische enclave, het land van de Munqidh familie die onafhankelijk was van de Atabeg van Aleppo. Dat was slechts waar in theorie, want in de praktijk, om de stad te vrijwaren alsook de omringende gebieden, hadden de Munqidhs zichzelf als bondgenoten en vazallen van Nur al-Din moeten verklaren. De Munqidh familie was uitgeroeid sinds augustus, sinds de aardbevingen. Het leek dus mogelijk de resten van de stad te veroveren zonder teveel weerstand. Het was in onze interesse de Shaizar te bezetten, want dan zouden de Franken opnieuw een solide houvast bezitten ten oosten van de Orontes. Shaizar lag halfweg tussen Apamea en Hama, zodat ook de verbindingen tussen deze twee Syrische steden zouden verbroken worden, en zelfs de verbindingen tussen Aleppo en Damascus. Er lagen geen grote vestingen in het binnenland, en al de belangrijkste karavanen van Damascus naar Aleppo volgden de Orontes rivier, voorbij Shaizar. De streek van Shaizar kon van zeer hoog strategisch belang zijn.

Shaizar was echter dadelijk na de aardbeving ingenomen, niet weer door Munqidhs en ook niet door de Syrische Turken, maar door de Isma'ilis. De Isma'ilis bezaten een kasteel in de bergen, Masyad, op slechts een dag rijden ten zuidwesten van Shaizar, niet ver ook van Hama. Ze hadden de gelegenheid te baat genomen de Shaizar streek te bezetten, zoals ze ook andere versterkte plaatsen en arendsnest vestingen gekocht en veroverd hadden in die regio de laatste twintig jaren. Shaizar was een logische uitbreiding voor de Isma'ilis.

De Isma'ilis waren Shi'itische Moslims. Ze waren niet welkom bij de Syriërs en bij de Arabieren, bij de Sunniten. Ze waren zelfs niet welkom onder de andere Shi'iten, omdat ze tot een speciale tak van het Shi'isme behoorden.

De zesde Shi'itische Imam heette Ja'far as-Sadiq. Toen hij stierf brak het Shi'isme in drie fracties. Eén groep meende dat Ja'far as-Sadiq onsterfelijk was, en zou terugkeren in de gedaante van de Mahdi, de Shi'itische Messias. Deze groep had dus niet echt nog een Imam. Een tweede groep gaf de voorkeur aan de broeder van Ja'far, Muza al-Kazi om de opvolger van Ja'far te worden. De derde groep wou de opvolging laten verzekeren door de oudste zoon van Ja'far as-Sadiq, Isma'il. De andere fracties wilden niet weten van Isma'il. Ze zeiden dat Isma'il een dronkaard was, en onbekwaam hen te leiden. Toch bleven de volgelingen van Isma'il volhouden, en ze riepen Isma'il uit tot Imam. De Isma'ilis ontwikkelden en bevestigden de Fatimide Kaliefen in Egypte, en ook een sekte in Syrië die arendsnest kastelen kocht in onherbergzame oorden van Arabische Amirs. Een reeks van dergelijke ongrijpbare vestingen bestond nu, bezet door de Isma'ilis, zowel in Frankische territoriums als in Turkse, Syrische gebieden. Na de aardbevingen hadden deze Isma'ilis de Shaizar bezet.

Ik erkende dat de Shaizar streek een strategische positie innam ten oosten van de Orontes rivier. Ik moest ook toegeven dat, vermits het nu grotendeels verwoest was, en de bevolking er gedood, de regerende familie uitgeroeid, het gemakkelijk leek de streek te veroveren voor de Franken. Desondanks hield ik niet van de veldtocht tegen Shaizar.

We vielen niet Nur al-Din aan, die ons echte doelwit moest zijn. De Shaizar streek was Arabisch, een andere groep van volkeren die onder de Turkse overheersing van Syrië geleden had, en die we tot bondgenoten konden maken. Shaizar was ook het eigendom van de Munqidhs en dus van mijn vriend Usama. Ik hield er ook al niet van tegen de Isma'ilis te vechten, want die hadden een reputatie koelbloedig, in klaar daglicht en in zijn eigen vesting, zowel een Syrische Saraceen als een Frankische Prins te durven vermoorden. Een voorbeeld van die durf was de moord geweest op Raymond II van Tripoli, die vermoord werd door Isma'ilis onder de poorten van zijn eigen stad. Ik vreesde voor het leven van Koning Boudewijn. De Frankische Baronnen wuifden mijn argumenten terzijde, lachten met wat ik zei, en dus zetten we ons in beweging om Shaizar aan te vallen.

We kwamen te Shaizar aan in oktober van 1157 met een groot leger. Koning Boudewijn III stopte zijn paard slechts net vóór de muren, vergezeld van Raymond III van Tripoli, Renaud de Châtillon van Antiochië, Thierry van Vlaanderen en van Koning Thoros van Armenië. Achter hem stonden al zijn Baronnen. Het beleg van Shaizar kon beginnen.

Het leger had mangonels en andere belegeringstuigen meegesleept. De Franken begonnen zware stenen tegen de muren te gooien, en in de stad. Dit duurde twee dagen. Dan werd een groep voetvolk uitgezonden met ladders om de weerstand te testen van de Isma'ili strijders van Shaizar. Ik liep niet mee met die groep, maar keek van ver met Koning Boudewijn. De aanval lukte niet, en werd niet verondersteld te moeten lukken. Onze mannen bereikten echter de toppen van de muren zonder veel verliezen. Pijlen werden wel naar onze krijgers geschoten, maar weinig dodelijke kruisboogbouten. Wanneer onze mannen naar boven klauterden werd geen brandende olie gegoten. De Isma'ilitische verdedigers duwden onze mannen terug, maar we zagen weinig stadsmilities onder de tegenstanders. Onze strijders werden slechts teruggeworpen nadat ze reeds op de borstweringen van de muren vochten. Wanneer ze terugkeerden vertelden ze dat er slechts vijanden stonden op de plaats waar ze aanvielen. De rest van de muren was bijna leeg geweest van verdedigers. Een meer globale aanval had kunnen lukken al bij de eerste poging.

Koning Boudewijn en zijn Baronnen, waaronder Onfroi de Toron, werden aangemoedigd door dit nieuws. De Koning besloot een massale aanval met zijn volledig leger te wagen, waarbij alle mannen tegelijk met bestormingladders zouden lopen, en ook met belegeringstuigen, zoals rammen aan de poorten. We lieten eerst de Isma'ilis een paar dagen in de mening dat ze ons verslagen hadden bij de eerste bestorming. De morgen daarna, zeer vroeg, schalden onze trompetten voor de totale aanval. Alle ridders vochten te voet. Een deel van onze strijders wachtte echter te paard om eventuele uitvallen te weerstaan.

Ik liep met mijn mannen en onze ladders naar de muren van Shaizar. Ik haatte wat ik aan het doen was, want ik zou de mensen moeten doden die de onderdanen waren van een vriend, maar ik duwde die gedachten weg in de sensatie van de aanval. We liepen snel en kwamen al uitgeput aan onder de muren van een centraal deel van Shaizar, nabij de hoofdboort. We wierpen onze ladders recht, en mijn eerste krijgers klommen naar boven. Twee mannen vielen bijna dadelijk van de ladders boven me, maar dat was veel minder dan ik verwachtte. Weinig pijlen wonden echt onze krijgers. De mannen die vielen vonden hun dood, hun lichamen geplet door hun gewicht en het gewicht van hun maliën. Ik was de zesde op de ladder, en was verbaasd tot helemaal bovenaan te kunnen klimmen. Twee Franken vochten daar al achter de

borstweringen met Isma'ilitische strijders, maar de Franken stonden toch al op de muren. Er waren niet veel vijanden boven aan onze ladders, hoogstens vijf of zes mannen. Ik sprong in het gevecht, vond geen boogschutters rond me, en wierp mijn schild direct in het scheenbeen van een Isma'ili. De man wankelde, en deinsde achteruit. Ik gebruikte die tijd om mijn zwaard in zijn hals te steken. Terwijl ik dat deed, sloeg ik mijn stalen voet in de zijde van een tweede man, en ik zwaaide mijn zwaard tegen zijn zwaard. Dat was hoog tijd, want de Saraceen wou in mijn zijde snijden. We vochten en sloegen met zulke ijver dat de Isma'ilis aarzelden, en steeds meer achteruit weken. Tegen die tijd waren onze ladders al beveiligd, en veel mannen meer, ook ridders, sprongen over de borstweringen. De Isma'ilis werden overweldigd op ons deel van de muren. We doodden de vijanden genadeloos. De Isma'ilis stonden kansloos tegen zo veel Franken die hen tegelijk aanvielen. Ze vochten wel, maar ze waren niet voldoende in aantal om ons te kunnen weerstaan.

Overal op de muren zwermden de Franken nu over de verdedigers heen. We vochten nabij een toren, dus liepen we naar daar, en zagen slechts weerstand van een paar boogschutters op de binnentrappen, aan de openingen in de dikke muren. We keken niet naar de mannen die boven nog vochten. We liepen naar beneden, sloegen de enkele pijlen weg met onze schilden, en hakten dan direct de boogschutters neer. Hun luttele zwaardslagen konden ons niet deren. De Isma'ilis waren sterke en sluwe mannen, maar denken dat een pijl ons kon tegenhouden nu, was een foute inschatting. We stopten de pijlen op onze schilden, en wierpen ons dan op de mannen, duwden hen terzijde en presenteerden hen op een plaatje voor de slachting door onze volgers.

We kwamen zo snel aan het laagste deel van de toren, en keken door de open deur. Weinige mannen wachtten daar op ons. De vijand had geen lange speren, en ze droegen geen maliën. Ze hadden niet zo snel verwacht Frankische strijders uit de toren te zien aanvallen. Ze keken nog naar boven, naar wat er op de toppen van de muren gebeurde, en ze bewaakten eerder de trappen die naar de muren leidden dan de ingang tot de toren.

We liepen uit de toren, luid schreeuwend om nog meer vrees in te boezemen in onze tegenstanders. De toren spuwde Frankische strijders uit. We raakten slaags met de vijand, maar vochten zo vurig dat de mannen zich tot onze verbazing snel overgaven. Ze wierpen hun wapens neer en verdwenen al lopende, de nauwe zijstraatjes in. We liepen verder naar de poorten van de stad. We bevochten enkele schildwachters, maar de weerstand werd ook daar snel gebroken. We waren de eerste om een poort van de stad van Shaizar te openen. De Franken stroomden dan de stad in met tientallen en honderdtallen.

We hadden ons deel van het werk gedaan. Het Frankisch leger liep de straten in van Shaizar. De Franken doodden en plunderden overal. Ik wachtte nog een tijdje om de poorten te blijven beveiligen, dan wandelde ik ook de stad in, te midden razende Franken. Veel huizen waren vernietigd door de aardbeving, en die lagen zonder herstellingen in puin met ineengestuite muren en daken. Elke structuur die op een toren leek was ingestort. De muren van de stad hadden meestal gehouden, waarschijnlijk omdat ze zo dik waren, maar ze moesten erg verzwakt zijn door de bewegingen van de grond, en we hadden er gemakkelijk een bres kunnen inslaan met onze mangonels met nog een paar dagen meer van werken. Onze ladders hadden echter volstaan.

De Franken liepen het ene huis na het andere in. Ik hoorde de doodskreten van de mensen die hun dood vonden, en de vrouwen die verkracht werden. Ik wandelde door, wist dat ik de razende Franken niet kon tegenhouden. Ik ging, mijn bebloed zwaard in de hand, naar de citadel. De Isma'ilis liepen de citadel in. De Franken gaven er de voorkeur aan de bijna weerloze mensen te doden, eerder dan de laatste verdedigers van de stad aan te vallen. Toen ik bij de citadel aankwam, sloten de deuren van het kasteel zich al.

Ik wachtte daar tot de Koning en de Baronnen arriveerden. We konden niet veel doen aan de citadel. Het kasteel lag in puin, maar het was nog steeds een imponerende vesting. Koning Boudewijn besloot enkele dagen te wachten vooraleer de citadel te bestormen. Hij beval wel mangonels in de stad te sleuren om het fort te bestoken. Hij dacht dat de Isma'ilis zich snel zouden overgeven. Het Frankisch leger nam zijn intrek in de stad.

De volgende morgen verzamelde de Koning zijn Baronnen vóór zijn tent, in de open lucht. Hij was ongewapend, maar droeg maliën. Ik bewonderde de man die zijn Koninklijke waardigheid zo fier toonde. Ik wandelde naar Onfroi de Toron. We waren laat aangekomen. De Baronnen twistten. De twist ging over de knappe Renaud de Châtillon.

‘Majesteit,’ riep Renaud verontwaardigd, ‘U kunt onmogelijk de Shaizar streek overhandigen aan Graaf Thierry van Vlaanderen! Ik twijfel niet aan de kwaliteiten van de Graaf, maar Shaizar hoort toe aan het Prinsdom van Antiochië! Shaizar is volgens het recht van mij!’ Raymond van Tripoli antwoordde koud, ‘Shaizar was steeds Arabisch. Het behoorde nooit tot Antiochië!’

‘De ganse streek ten oosten van de Orontes rivier behoort toe aan Antiochië,’ riep Renaud. ‘De Orontes stroomt door Antiochië!’

Koning Thoros van Armenië keek walgend naar het dispuut.

De Patriarch van Jeruzalem probeerde tussen te komen met een vergelijk. ‘We kunnen Shaizar aan Thierry d’Alsace geven onder de voorwaarde dat hij een vazal zou zijn van de Prins van Antiochië.’

‘Ik aanvaard niet de vazal te worden van die ambitieuze paddendrol die tijdelijk Prins van Antiochië genoemd wordt omdat hij een vrouw verleidde! Hij is een niemand van twijfelachtige adel! Hij zou een bedelaar geweest zijn in Frankrijk! Ik ben de Graaf van Vlaanderen. Nooit zal een Graaf van Vlaanderen de mindere zijn van een dorpsbewoner uit Châtillon van Frankrijk!’ riep Thierry. ‘Als jullie me geen land in gerechtvaardigd respect kunnen toekennen, als vazal van de Koning van Outremer, dan trek ik me ogenblikkelijk terug met mijn mannen uit deze streek! De belediging die me hier aangedaan wordt is ongehoord!’ Het dispuut ging nog een hele tijd op die manier door. Onfroi de Toron en ik luisterden zwijzaam, maar ongelovig en verbaasd naar de steeds erger worden beledigingen en vervloeking die de Baronnen van het Christendom naar elkaars hoofd gooiden. De Baronnen konden niet tot een overeenkomst geraken. Ze twistten slechts, en kibbelden over Shaizar zoals gokkers in een herberg. Ze kibbelden daarna over andere veroverde landen en nog daarna over landen die zelfs nog moesten veroverd worden in de toekomst. Onfroi en ik, en ook koning Thoros, wandelden weg. We konden deze ruzie niet langer verdragen.

De Baronnen bereikten geen overeenkomst. Ze stonden klaar om weg te rijden met hun legers, woedend en in tweedracht, weg van Shaizar. Renaud de Châtillon was de eerste om zijn mannen recht te stampen, en ruw te bevelen de tenten in te pakken. Een tijdje later reed ook Thierry van Vlaanderen weg. Het Frankisch leger was hierdoor heel wat kleiner en zwakker geworden. Renaud de Châtillon was op de terugweg naar Antiochië. Koning Boudewijn was bedroefd. Hij gaf de voorkeur aan Thierry van Vlaanderen, maar meerdere baronnen van de Koning waren jaloers op de weelde die tentoon gespreid werd door de Vlaming, en die steunden Renaud de Châtillon. Boudewijn kon zijn autoriteit niet laten gelden. Hij besloot de citadel van Shaizar te laten zoals ze was, en achter Renaud de Châtillon aan te rijden, hopen de man vooralsnog te overtuigen. Thierry d’Alsace volgde de Koning op een afstand. Koning Thoros keerde terug naar Cilicië met zijn leger.

Ik verkende in die tijd de omgeving van Shaizar voor het Frankisch leger. Ik had een ongewone ontmoeting. Ik reed met drie strijders in de wadis juist westelijk van de Orontes rivier, om zeker te zijn dat we niet door een Saraceens leger onverwachts aangevallen werden, toen ik de aanwezigheid van een leeuw voelde. Ik moet het brullen van zijn krachtige keel gevoeld hebben in mijn hoofd, zonder het al echt gehoord te hebben, of ik werd getroffen door een subtiele verandering in de wildernis, misschien door de stilte van de vogels. Ik liet mijn mannen achter in de wadi, zei hen verder door te rijden langs de rivierbedding, en klom op een heuvel met mijn paard, een Frankisch strijdpvaard. Aan de andere zijde van de heuvel liep de grond minder steil af.

Ik zag een man op de grond liggen tussen asphodel struiken. Van een paard was geen spoor. De man was gewond, want ik zag veel rood op zijn benen, en hij bewoog niet. Hij lag daar alleen maar, en staarde vóór zich uit, maar hij hield ook een sterke quntariya speer vooruit, een speer van Byzantijns model. Hij droeg een zwarte tulband, en dat was ook ongewoon in deze streken. Hij was bewapend, gekleed in een kazaghand, een zwaar, opgevuld hemd van lagen van wol en maliën en lichte bepantsering, fijn versierd met zilveren draden op geloid, zacht leder. Hij was een Saraceen, en de reden waarom hij zijn speer strak vóór zich hield zag ik slechts even later. Een beetje verder boog zich een machtige leeuwin, die naar de man keek met de begerige verwachting van een gemakkelijke prooi in haar ogen.

Ik dacht slechts voor een kort ogenblik de man aan zijn lot over te laten. Dan knarste ik mijn tanden bij mijn eigen vervloekte domheid, maar had al mijn paard naar beneden aangespoord. Toen we dicht bij de man aankwamen was mijn paard te zenuwachtig om er iets mee aan te vangen, dus stapte ik uit de stijgbeugels en liet het beest wegdraven. Ik hield mijn ogen op de leeuwin. Het dier wist niet goed wat te doen: achter het paard aan rennen, op de Saraceen springen, of zijn klauwen in mij planten.

Ik stapte dicht naar de Saraceen toe en hield mijn speer ook strak vooruit. Ik was nog maar een paar stappen van de man toen de leeuw plots op de Saraceen sprong, met een snelheid die ik nauwelijks voor mogelijk had geschat. De leeuwin sprong met een ongelooflijke snelle ontlading van spanning in spieren en hart. De quntariya speer van de Saraceen ving de leeuwin op, juist in de borst onder haar muil. Tegen die tijd was ik ook op het dier en ik stak mijn speer met volle kracht diep in haar zijde. Ik duwde de leeuwin weg van de Saraceen, want in haar laatste ogenblikken klauwde ze nog krampachtig rond. Minstens één van onze speren moet het hart van de leeuwin geraakt hebben, want ze viel dood neer naast de Saraceen, slechts nadat ze met haar laatste kracht naar de borst en de benen van de man met haar klauwen had geslagen en meer bloed had getrokken. De man werd weer gewond, maar zijn bepantsering redde zijn leven.

De man viel bijna flauw. Hij ademde zwaar en moeilijk, liet zijn hoofd neerzakken tot in het zand, en keek naar me met wilde, donkere ogen. Ik ging naast hem zitten in de hitte, bevend zoals een riet, want het was de eerste maal dat ik echt geholpen had een leeuw te doden. Ik was nooit zo dicht bij zulk een dier gekomen. Pijlen hadden vroeger hun werk gedaan van op afstand. Na een tijdje keek ik weer naar de Saraceen. We grijsden beide, uitgeput meer in geest dan in krachten. De man bleef volledig op zijn rug liggen en kreunde. Ik hoorde ook hinniken dichtbij. Mijn paard was teruggekeerd. Ik stond recht, liep naar het paard, nam mijn water en zuivere doek, bond de teugels aan een struik, en begon te dabben aan de benen van de man. Hij had drie lange sneden van de klauwen van de leeuw, wel drie handen lang, in zijn rechterbeen. Die wonden moesten erg pijn doen, maar de man zou overleven, voor zover zijn wonden niet etterden. Hij had nog andere wonden, en naar wat ik vermoedde ook een zwaardsnede. Ik zuiverde al de wonden van de man zoals Miriam me geleerd had. Hij liet me

doen. Ik bond zuiver doek rond zijn snijwonden, en duwde het vlees goed samen. Gans de tijd bekeek de man me aandachtig, maar zei geen woord.

Toen ik gedaan had vroeg de Saraceen in het Arabisch, ‘wat ga je doen met mij?’ Ik antwoordde, ‘je hebt de hulp van een dokter nodig. Ik ga je meenemen naar ons legerkamp.’

De man was niet verbaasd over mijn Arabisch, en als hij het was liet hij me niets zien.

‘Je kon me dan even goed aan de leeuwin overgelaten hebben. Dood me nu!’ antwoordde de gewonde Saraceen. ‘Laat me! Ik wil niet gevangen genomen worden en gemarteld. Ik wil niet weerloos door een speer gedood worden in je leger. Spaar me die oneer!’

Ik aarzelde dan. Ik zou er ook niet van gehouden hebben gevangen genomen te worden, en ik vreesde de pijn van martelingen evenzeer. Ik wou ook niet oneervol als een gevangene door een vijandelijke hand afgemaakt worden. Ik zei de Saraceen echter niet wat ik plande te doen. Ik trok de man recht. Hij huiverde. Ik hielp hem op zijn goed been, en trok het paard dichterbij. Ik zei de man in de stijgbeugels te stappen, en ik duwde hem in het zadel. De hoge achterboog van mijn zadel hield hem recht. Dan sprong ik achter hem op het paard. Ik nam de teugels en richtte het paard niet naar mijn groep in de wadi, maar naar de richting waarin ik wist dat het Frankisch kamp lag.

Ik reed rond het kamp in een wijde boog naar het noorden. Ik sprong daar van het paard af en zei tot de Saraceen, ‘ik kan je niet verder helpen als je niet naar het Frankisch kamp wilt komen. Je zult zelf, alleen moeten rijden naar waar je hulp kunt vinden. Er zijn geen Franken in het noorden. Houdt het paard!’

De man had al koorts. Hij slonk in het zadel. Toch kon hij leven.

Hij vroeg met een schorre stem, ‘wat is je naam?’

Ik antwoordde, ‘ik heet Daniel du Pallet!’

‘Mijn naam is Abu Ahmad al-Din Saif ibn Muhammed,’ zie de man. ‘Ik ben een leider bij mijn volk, een Amir van de Nisari Isma’ilis. Neem deze ring.’

Hij trok een ring van zijn vinger en gaf die aan mij, maar ik weigerde.

Ik zei, ‘je bent vrij. Ik steel niet van je.’

‘Neen, neen,’ vervolgde de Isma’ili. ‘Neem de ring. Als je ooit hulp nodig hebt, zendt me dan deze ring en een briefje naar Hisn Masyad, naar Amir Abu Ahmad. Hulp zal komen. Ik ben je mijn leven schuldig.’

‘We zijn vijanden,’ antwoordde ik. ‘Ik denk niet dat ik ooit hulp zal vragen aan een Isma’ili. Houdt de ring.’

‘Neen,’ herhaalde Abu Ahmad. ‘Er is een gezegde in mijn volk dat wanneer twee mannen samen een leeuw doden, hun lotsbestemmingen verbonden zijn. Allah is groot en medelijdend! Wie weet wat voor ons nog in zijn boek geschreven staat? Neem de ring, en herinner je wat ik beloofde. Ik dank je voor mijn leven.’

Ik nam de ring aan en stak hem aan mijn vinger. Dat scheen Abu Ahmad voldoening te geven, want hij kon nog even grijnzen. Dan sloeg ik met de hand op het paard, en Abu Ahmad reed weg.

Ik hield de ring steeds aan mijn vinger. Het was een mooi zilveren juweel, waarin de letters van de woorden ‘Allah is groot en medelijdend’ prachtig ineengestremgeld stonden. Ik ging dan te voet naar het Frankisch kamp. Iets later reed ik weer uit het kamp met een Frankische sergeant die wist hoe dieren te villen. We namen de huid van de leeuwin. We recupereerden de speren. Een slager droogde de huid en haalde al de resten van het vlees er af. Hij looide de huid voor me, maar zonder de haren weg te halen. De leeuwenhuid lag steeds achter het zadel op mijn paard. Dit was de enige leeuw die ik ooit doodde, of hielp doden, want tot op deze

dag weet ik nog steeds niet of het ik was, Daniel, die het leven van de leeuwin nam, dan wel Abu Ahmad, de Nisari.

We bleven nog twee maanden liggen in tenten nabij Antiochië. De Baronnen bleven twisten. Ze konden nooit tot een overeenkomst komen over wie Shaizar zou bezitten. Nur al-Din loste het probleem voor hen op. De Atabeg werd langzaam weer wel van zijn ziekte. Hij zond één van zijn Amirs om de stad te bezetten met een sterk garnizoen van Turken, ervaren strijders. Die mannen hadden slechts de stad in te wandelen alsof ze op een plezierreisje waren. De Isma'ilis gaven de citadel bijna ogenblikkelijk over.

Onfroi de Toron lachte en weende tegelijkertijd. De Franken hadden hun grootste leger van de laatste honderd jaar verzameld, alleen maar om een land te veroveren voor Nur al-Din, een land dat nooit het bezit geweest was van Zengi of zijn zonen, een stad die nooit door een Turkse macht kon veroverd worden, alleen maar om ze op een presenteerblad aan bieden aan de Atabeg van Aleppo! De Shaizar streek was aan Nur al-Din op een zilveren schotel aangeboden zoals het hoofd van Sint Jan de Doper aan Herodiade! Voortaan zou Shaizar niet meer Arabisch zijn, maar ingelijfd worden in de landen van Nur al-Din! De Atabeg moet ook gelogen hebben aan Usama, want Usama ibn Munqidh was logischerwijze de rechtmatige erfgenaam van Shaizar. Hoewel Usama thans één van zijn raadgevers was, gaf Nur al-Din de stad aan een Turk van zijn Hof. Geen wonder dat de atmosfeer onder de Franken met de dag verzuurde!

De bekwaamheid van Koning Boudewijn om zijn Baronnen te sussen was bewonderenswaardig. Hij was een koppige man, en een aanhouder. Men kon hem niet van zijn doel afhouden. In de late maand van december 1157, besloten de Koning en de Prins en Graven, waaronder Thierry van Vlaanderen, de Shaizar geschiedenis te vergeten en Harim aan te vallen.

Ik kon daarmee ook akkoord gaan. Harim was slechts een groot dorp, maar het bezat een zeer sterk kasteel, dat op de weg lag tussen Antiochië en Aleppo, niet ver van Antiochië. Harim vormde een constante bedreiging voor het Prinsdom. Als de Franken Harim konden innemen aan de oostelijke zijde van de Orontes, dan zou Antiochië heel wat veiliger kunnen verademen, en van daaruit konden aanvallen gelanceerd worden naar Aleppo.

Het Frankisch leger arriveerde tegen Kerstmis van 1157 vóór Harim. Het beleg van de stad begon met veel energie. We hadden onze tijd te Antiochië gebruikt om meer mangonels en belegeringstorens te bouwen. De torens waren slechts half klaar toen het leger op mars moest, dus namen we de nodige boomstronken mee om de torens te voleindigen te Harim. Wanneer de torens recht stonden, nagelden we huiden bovenaan op de balken, en we rolden de torens naar de muren van het kasteel van Harim. We sloegen ook steen na steen, dag en nacht, de vesting in. De stenen sloegen tegen de citadel, maar ze richtten niet veel schade aan.

Koning Boudewijn besloot de muren te ondergraven. Honderden mannen werden aan het werk gezet. Ze begonnen ver van de muren te graven, ver genoeg opdat de verdedigers onze mannen niet konden bereiken, de mannen die in de aarde en de rotsen groeven, en ook de mannen die zonder ophouden uit het zwarte gat traden, beladen met manden vol zand en stenen. De tunnel vorderde langzaam, maar zeker. Koning Boudewijn hoopte dat we binnen een maand of zo aan het einde van de tunnel zouden graven, net onder de grondvesten van Harim. In de gevaarlijkste fase van de werken zou dan de aarde onder de muren opgestut

worden met houten balken, zodat de muren niet te snel, en dan niet te langzaam zouden doorzakken. Meer aarde zou weggehaald worden, en meer balken zouden de grond schragen, tot men aan de stenen van de fundering van het kasteel geraakte. Dan moest klein hout opgestapeld worden in dat deel van de tunnel. Het hout zou in vuur gestoken worden om de houten balken te verbranden. Het geheel zou instorten, en met het gat en de tunnel ook de muren van het kasteel.

Ik was heel nieuwsgierig naar dit werk. Ik had nog nooit dit soort ondergraving meegemaakt. Ik was nieuwsgierig, maar niet te gretig om dat zwart gat in te gaan en te gaan kijken binnenin. Ik was ook sceptisch of dat schema zou lukken.

Ik zag nooit de ondergraving tot een einde komen, want in de eerste dagen van februari 1158 openden zich de poorten van de stad en twee Amirs reden ongewapend naar buiten. Ik was met de Koning toen ze voorstelden de vesting over te geven in ruil voor de levens van hun mannen, het garnizoen van het kasteel en de Moslim inwoners. Boudewijn aanvaardde dit onmiddellijk. Harim werd aldus opgegeven door de vijand, geen bloed werd vergoten, en het triomferende Frankisch leger kon de lege stad overnemen. Renaud de Châtillon reed hooghartig het kasteel in, want dit maal betwistte niemand dat deze vesting, zo dicht bij zijn stad, behoorde tot het Prinsdom van Antiochië.

Ik keerde weer met het leger van Koning Boudewijn naar Jeruzalem. Ik was zeer gelukkig Miriam weer te zien. Ze sprong in mijn armen, en ik hield haar een zeer lange tijd vast. We konden opnieuw even gelukkig zijn. Miriam was heel erg zwanger. Enkele weken later werd Jonge Sarah geboren. Sarah was een popje, fijn en mooi, zoals haar moeder. Ze was ook een rustig kindje, zeer tevreden met de melk van haar moeder. Ze gedijde zeer wel, en groeide snel. Ze zou een groot meisje worden, zoals Miriam.

Miriam en ik praatten over de muntstukken en edelstenen in onze kelder. We kochten een huis met een opslagplaats in de stad van Tyr, en eveneens één in Sidon. We huurden enkele Joden uit de omgeving van Jeruzalem, om diep in de rotsen onder die twee huizen te graven, zodat we gangen bekwamen die zich verscheidene malen ombogen onder de huizen. Als het werk gedaan was brachten we de Joden terug naar Jeruzalem. We verborgen een deel van onze schat in elk van de huizen. Twee zware, houten deuren, versterkt met stalen banden, sloten de openingen naar de onderaardse gangen. Daarna metselde ik zelfs de deuren toe met stenen, alsof de muur daar zonder overgang doorging. Miriam vond lokale Joodse mannen om in de huizen te wonen. Die mannen wisten niet dat ze op een schat woonden. We gaven hen echter een deel van de muntstukken en van onze goederen, en de mannen dreven handel voor ons. We lieten zo één derde van ons geld meer goud opbrengen. We gaven de mannen de nodige fondsen om hun handel te beginnen, en we beloofden hen meer als ze hun werk goed deden, zodat ze zich als onze partners voelden, meer dan als mannen die uitsluitend voor ons werkten.

Ik had nu graag het bevel over een kasteel gekregen van Koning Boudewijn. Ik wou een plaats die veilig genoeg was om mijn familie te beschermen. Ik voelde echter wel dat geen enkele plaats echt veilig kon zijn in Outremer, niet een huis in een stad, en niet een kasteel. Ik had teveel steden belegerd gezien en ingenomen, en teveel kastelen die overgegeven werden. Maar ik wou me ook wassen! Ons huis in Jeruzalem had niet veel water! Ik kon slechts een ketel of twee water krijgen om me in te wassen in de stad. Usama en Jadwa leerden me regelmatig te wassen te Aleppo. Ik was eerst terughoudend, maar ze lieten me weinig keuze. Daarna begin ik er van te genieten met veel water gewassen te worden, en hield die gewoonte aan zelfs toen ik terug onder de Franken woonde. Nu zag ik uit naar een bad.

In de eerste weken dat we elkaar ontmoet hadden, snoof Miriam met haar neus in de lucht naar me, en merkte op dat ik lekker rook. Toen ik wegreed van Aleppo had ik een groene blok van olijvenzeep van Aleppo mee in mijn zadeltas. Wanneer ik nadien kon slenteren in de marktstraatjes van de steden, zocht ik naar die groene zeepblokken. De verkopers, meestal Syriërs, keken achterdochtig naar me, want geen enkele Frankische ridder kocht dat groene spul van Aleppo van hen. Moslims moesten zich voor elk gebed wassen, indien alleen maar symbolisch, en dat was vier maal per dag. Ik waste me minder frequent, maar grondiger, en ik behield die gewoonte na mijn gevangenneming te Aleppo. Ik dwong Miriam hetzelfde te doen, en zij kwam er uiteindelijk ook toe het wassen aangenaam en verfrissend te vinden. Kastelen hadden putten en reservoirs vol water. Ik wou een kasteel en zou daar ergens een badplaats voor mezelf bouwen.

Ik genoot niet lang van mijn vrede, want Koning Boudewijn was zo rusteloos als een hyena. We waren nog niet lang te Jeruzalem of hij wou weer de Hauran aanvallen. Hij deed dat ook, maar ik wou niet deelnemen aan de schermutselingen. Wanneer hij echter tevens een grootse aanval plande op Damascus, in maart van 1158, kon ik niet weigeren. De Koning en zijn leger plunderden eerst delen van de Hauran streek. Daarna plaatste hij zijn kamp te Dareiya, op een korte afstand van Damascus. We kwamen daar aan in het begin van april. We bleven slechts enkele dagen te Dareiya, want Nur al-Din die nu weer helemaal genezen was, verzamelde een groot leger en plaatste dat recht vóór ons, tussen ons en Damascus. Onze twee legers konden in elkaars gezicht spuwen, zo dicht stonden we tegenover elkaar.

Koning Boudewijn trok zich terug uit Dareiya. Een echt schaakspel volgde. Ons hoofdleger bevond zich in het zuiden. Shirkuh viel Sidon aan in het noorden, terwijl wij nabij Damascus zaten. De Franken van Sidon riskeerden een uitval, maar werden in een nu traditioneel schema in een hinderlaag gelokt en uitgeroeid door Shirkuh. Sidon gaf zich echter niet over.

In de zomer keerde ons leger terug naar Jeruzalem. Nur al-Din viel dan weer de streken van Baniyas aan, ver van Jeruzalem, om onze aandacht weg te trekken van Damascus. Hij belegerde het Frankisch kasteel van Habis Jaldak, ten zuiden van de Yarmuk. Koning Boudewijn reed weer uit Jeruzalem, weer vergezeld van zijn schoonbroeder Thierry van Vlaanderen, die evenveel leute in dit spel scheen te hebben als Boudewijn.

Terwijl het Frankisch leger van Jeruzalem op mars was naar het noorden, luisterde ik naar de gesprekken van de mannen. Ze zeiden dat ze elke steen van deze weg nu wel kenden, nadat ze zoveel malen al op deze paden de laatste maanden gestapt hadden. De Koning zou er goed aan doen enkele honderden arbeiders deze weg te laten afvlakken, zodat de krijgers en paarden gemakkelijker zouden kunnen gaan. De Koning kon ook telkens de helft van hen in het noorden laten, zodat slechts de helft telkens de ganse weg moest afleggen!

Ik reed naar de koning. Hij ging te voet, maar hield zijn paard aan de teugels. Hij was druk aan het spreken met Pierre de Barcelone, de Aartsbisschop van Tyr en vroegere Prior van de Kerk van het Heilig Graf, van wie de ridders het Ware Kruis meedroegen. Pierre werd ook genoemd Pierre de Syriër, een fijne naam inderdaad. Ik onderbrak hun gesprek niet, dus reed ik een beetje achter hen aan tot ze hun gesprek eindigden. De Koning voelde echter iemand in zijn rug, en wenkte me naar voor. Ik stapte van mijn paard, en wandelde eveneens naast de Koning en Pierre.

Ik zei, ‘Hoogheid, ik heb een vraag die me zorgen baarde. Mag ik U de vraag stellen?’

‘Natuurlijk, ga je gang,’ antwoordde Boudewijn in goed humeur.

Ik zei, ‘met het grote respect dat ik heb voor uwe Majesteit, mag ik vragen waarom we de Syriërs onophoudelijk aanvallen? Dit maal reageren we op een agressie van de Atabeg van Aleppo, maar dat was zijn reactie op onze aanvallen in de Hauran. We moeten ons verdedigen tegen de Syriërs, maar leg me alstublieft uit waarom we aanvallen, zelfs wanneer de Saracenen ons met rust laten.’

De Koning keek me eerst verbouwereerd en dan geërgerd aan. Ik vreesde dat hij overwoog me ergens aan de meest nabije boom op te hangen, of zoiets. Mijn vraag kon gemakkelijk aanzien worden als een kritiek op zijn acties, en als een directe afkeuring van wat hij aan het doen was. Pierre de Barcelone reed tactvol weg.

Ik probeerde zo onschuldig en naïef te kijken als mogelijk. De Koning was verveeld met de vraag. Hij vroeg zich natuurlijk af hoeveel van zijn ridders hetzelfde idee hadden, en welke groep van ridders me uitgezonden had als afgezant. Ik had echter geluk, want het goede humeur van Boudewijn kon die dag niet op. Hij verwaardigde zich me eerder als een idioot op te nemen.

Boudewijn antwoordde, ‘Heer Daniel, als ik je niet zo goed kende, zou ik je hebben laten geselen voor die vraag. Je hart is echter zuiver, dus zal ik je uitleggen waarom.’

De Koning wachtte even opdat die woorden zouden inzinken, wandelde verder, en zei dan, ‘het is vreemd hoezeer de handelingen van een man bepaald zijn door de woorden van zijn vader. Ik was dertien jaar oud toen mijn vader stierf. Hij had het altijd zeer druk, en sprak niet veel met mij. Toch, als ik alleen met hem was, op zeldzame ogenblikken, herhaalde hij me steeds hetzelfde. Hij vertelde me dan over zijn plichten, en ik luisterde aandachtig naar elk woord dat hij zei, want hij was een machtige ridder, en een grote Koning. Hij vroeg me tot wie Outremer toebehoorde. Ik antwoordde natuurlijk dat Outremer van hem was, van Foulque d’Anjou, koning van Jeruzalem. Hij lachte, en ik dacht dat ik het goede antwoord gegeven had. Maar mijn vader zei dat het antwoord fout was. De landen van Outremer behoorde niet toe aan de koning van Jeruzalem! Ik vroeg hem aan wie de landen dan wel toebehoorden. Waren de landen van de Joden, de Syriërs, de Arabieren? Mijn vader zei dat dit niet het land was van de Joden. Het was ook niet het land van de Syriërs die hier honderden jaren geleefd hadden. Het behoorde niet toe aan de Arabieren, ook niet aan de Turken, en niet aan de Perzen. Ik was verbaasd.

Mijn vader Foulque zei dat Outremer, zoals elk land, toebehoorde aan wie vocht om het te veroveren en aan wie het daarna kon verdedigen. Geen land op de hele aarde behoorde aan iemand toe, zei hij, tenzij die iemand vocht om het te behouden, onophoudelijk vocht. Slechts zolang als men vocht voor een land, was het tijdelijk de eigendom van wie er voor vocht. Hij zei, vergeet dat nooit. Ik vergat dat nooit.

Dus, Heer Daniel, het Koninkrijk van Jeruzalem is slechts eigendom van de Koning van Jeruzalem die niet meer is dan een symbool van de Franken, zolang hij er voor vecht. Daarom moet ik steeds vechten. Dat is mijn werk. Daarom hebben de Franken een Koning nodig. Het ogenblik dat ik stop te vechten voor Jeruzalem, zullen onze vijanden - wie dat ook mogen zijn, Nur al-Din of iemand anders - ons aanvallen, en het Koninkrijk van ons proberen weg te nemen. Mannen zijn hebzuchtige wezens, Heer Daniel, dus willen ze steeds meer. Als ze een zwakke buur hebben, zullen ze die zijn territorium binnendringen en voldoende argumenten vinden om te beweren dat eigenlijk zij meer recht hebben op dat land. Dat is waarom wij ridders hebben, en dat is waarom wij, Koningen en ridders, vechten, en waarom ridders geoefend zijn om overal te vechten. Het is onze rol in de gemeenschap. Als we niet vechten wordt het Koninkrijk door iemand anders gegrepen, en ik veronderstel dat dan ook veel mensen, mijn mensen, vermoord zouden worden.’

Boudewijn pauzeerde even. ‘Dus vecht ik,’ vervolgde hij, ‘en ik zal mijn hele leven vechten tot mijn tegenstanders meer vermoeid geraken dan ik. Zeg alstublieft dus aan de andere ridders wat ze kunnen verwachten in de toekomst: vechten gedurende gans hun leven!’

‘Majesteit,’ lachte ik, ‘niemand zond me en niemand behalve ik stelde die vraag. Vergeef mijn brutaliteit. Eigenlijk kwam ik voor iets anders.’

De Koning keek weer verbaasd en grijnzend naar me, zich afvragend welke volgende domme, impertinente vraag nu kon komen. Hij was geïnteresseerd.

‘En wat kan dat zijn?’ vroeg hij.

Ik vervolgde, ‘ik bemerkte hoe meerdere malen de laatste maanden de Saracenen onze legers steeds in een hinderlaag lokken door altijd dezelfde truuks toe te passen en ook altijd omdat we steeds dezelfde fouten begaan. Ik zou dat met U willen bepraten.’

‘Goed,’ zei de Koning, nog steeds geïnterigeerd, ‘ga door, man, ik luister!’

‘We gebruiken zelden verkenners,’ zei ik. ‘We gebruiken slechts groepen verkenners wanneer we een aanval verwachten. De Saracenen verrassen ons steeds wanneer we geen aanval verwachten, en zelfs in gebieden waarvan we menen dat ze zo veilig zijn als Jeruzalem zelf.’ Boudewijn keek naar me met nieuwe interesse. ‘Je kunt gelijk hebben,’ zei hij. ‘We zouden dus nu ook ridders moeten uitzenden om voor ons te verkennen, vóór ons.’

‘Niet alleen vóór ons,’ zei ik. ‘We zouden licht gewapende, snelle ridders of krijgers op snelle paarden vóór ons moeten hebben, kleine groepjes, links, rechts, en achter ons. Ik denk niet dat we van achter ons zouden aangevallen worden, maar je kunt nooit genoeg weten. Shirkuh heeft een voldoende kronkelende geest om juist dat te proberen, en hij is bekwaam om het in landen te doen waar we hem het minst verwachten, en waar we ons veilig in voelen.’

‘Goed dan. Zoek twintig ridders die dit soort werk graag doen, en stel hen aan me voor. Organiseer vier groepen van vijf ridders, en doe zoals je voorstelde. Oefen hen, rijdt uit met hen, en breng me elke twee dagen verslag uit. Wanneer je iets ziet, zendt dan twee mannen terug, en blijf kijken; zendt me nog twee mannen als het nodig is. Zie je, je krijgt wat je vraagt!’

Ik had niet echt die taak gewild, maar nu kon ik ze niet weigeren. Ik aarzelde en draalde.

‘Was er nog iets?’ vroeg de Koning.

Ik zei, ‘elke maal we een veldslag verloren was omdat de Saracenen ons verrasten. Zij kozen telkens de plaats van de veldslag. Ze deden ons in een val lopen door ons uit te lokken, onze lijnen te verlengen, ons te verdelen, ons te scheiden van ons voetvolk, en ons in wanorde te gooien. De volgende keer dus, moeten wij het terrein kiezen. En we laten ons niet afleiden door schijnaanvallen. Wij kiezen het verloop van de slag, en wanneer, en hoe aan te vallen. Wij zoeken de plaats en het ogenblik om te doen waar Frankische ridders het beste in zijn: chargeren en hen verpletteren.’

‘Dat weet ik ook,’ merkte Boudewijn op. ‘Ik kan iets doen aan de discipline om iedereen bijeen te houden, maar het is waar dat we telkens weer in de val lopen. Ik zal je zeggen wat we daaraan kunnen doen. Er is nog meer, neem ik aan, dat je wilde vertellen?’

‘De Saracenen hebben geen oplossing tegen een charge uitgevoerd door een blok van zwaarbewapende ridders met lansen in één massa,’ zei ik. ‘Ze laten ons dus eerst volop stormen, lang genoeg tot we geen massa meer zijn, en dan zenden ze een regen van pijlen op ons om nog meer wanorde te veroorzaken, en aldus de charge te breken. Dan zuigen ze ons op, met onze paarden in stilstand.’

‘Dat is juist. Dat heb ik hen zien uitvoeren. Wat doen we dus daaraan?’

‘Ik weet het niet echt,’ antwoordde ik. ‘Iets wat kan helpen is misschien te chargeren in twee golven. We chargeren met een eerste golf mannen, niet teveel, en trekken de pijlen naar die

eerste ridders. Terwijl die ridders dan de boogschutters bereiken en hen bezig houden, want veel ridders geraken toch steeds door, lanceren we onze tweede aanval. Onze eerste ridders hebben dan wat tijd om orde te herstellen in hun chaos. De tweede aanval, met veel meer ridders, kan door onze eerste mannen breken, en diep in de Saraceense ruitery slaan. Die ridders van ons, ongedeerd tot dan en ongebroken door pijlen moeten diep doordringen in de rangen van de vijand. We duwen hun bevelgevers achteruit en zaaien paniek en vertwijfeling in hun gelederen.'

'We kunnen dat doen. Maar zoiets vraagt veel aanvallers, twee golven, en kan onze flanken open en onbeschermd laten. We zouden ook geen reserve overhouden. Dan kunnen we omsingeld worden en uitgeroeid. Je schema werkt niet!'

'Ons voetvolk loopt gewoonlijk slechts achter de ridders aan,' merkte ik op. 'Gewoonlijk ook komen ze slechts in de veldslag aan, wanneer hun ridders reeds verslagen zijn. Dan wordt ons voetvolk toch slechts afgemaakt zonder dat ze iets nuttigs verricht hebben in de slag.

Veronderstel eens dat we slechts op het allerlaatste ogenblik zouden stormen, maar dan met plotse energie en snelheid, zodat we ons voetvolk dicht bij ons konden houden.

Veronderstel dat we hen meer boogschutters geven, en meer speren. We splitsen hen in twee groepen om een linkerflank en een rechterflank te vormen, en we doen hen vooruit gaan in dichte orde, als één blok, links en rechts. We hebben dan een open vierkant, open langs achter, met onze ruitery in het centrum en twee vleugels achteraan links en rechts, na de charge alleen open achteraan. Zelfs wanneer de Saracenen daar aanvallen, en als onze mensen goed bijeen blijven, kunnen ze eender welke cavalerie afslaan. Maar ze moeten dicht bijeen blijven met de boogschutters en de mannen met speren! Als ze zich verspreiden, zullen ze door de paardrijders vermorzeld worden, man na man. We moeten hen ook leren schuin te bewegen. Want als de Saracenen aanvallen, en het linker en rechter deel van onze ridders falen, dan zal de Saraceense ruitery naar achter ons komen om ons te omsingelen. Het voetvolk moet dan het open vierkant sluiten, en zich achter de lijn van de ridders plaatsen, nog steeds in één blok, om een aanval in onze rug te stoppen.'

Koning Boudewijn reageerde nu opgewonden. Zijn ogen blonken met hoop en verwachting. 'Ons voetvolk gebruiken als aanvallende leden van een lichaam, met hun eigen bewegingen,' zei hij. 'Ik vroeg me af hoe het leger te organiseren. Dit is een oplossing.'

Hij pauzeerde. 'Goed,' besloot hij. 'Jij organiseert de verkenners, zoals nodig. Doe zoals je wilt en kies wie je wilt. Wanneer een aanval op til is, kom je dadelijk naar mij en plaats je aan mijn zijde. We spreken af wat we gaan doen, wanneer en hoe. Ondertussen zal ik het voetvolk laten oefenen volgens je plan. Ik zal de ridders scheiden in een eerste, zeer zwaar bewapende groep, en een grotere, tweede groep. Het ergste probleem zal zijn ons eigen terrein te kiezen. We zullen discipline moeten hebben, want de eerste golf mag de Saraceense ruitery niet volgen tot we hun hoofdleger duidelijk zien. Ik heb het dus nodig van je te horen wanneer hun leger vóór ons is, en waar juist het wacht. We chargeren slechts een korte afstand, en gaan anders vooruit met al onze troepen, ook met ons voetvolk. Je moet uitrijden en ook aan onze zijden zoeken naar een lange, brede vallei. We zullen daarin dralen tot we aangevallen worden, zagezegd bij verrassing. Als de Saracenen ons aanvallen en dan vluchten, moet ik er voor zorgen dat ons volledige leger vooruitkomt als één lichaam, zodat we niet in een hinderlaag vallen of ons verspreiden. Ik zal met enkele Baronnen moeten praten. Thierry van Vlaanderen kan de eerste golf leiden. De Vlamingen weten wat discipline is. Thierry zal daarvan houden, eerst aan te vallen! Ik zal de tweede golf leiden. Onfroi de Toron is heel moedig, maar te onstuimig voor zulk bevel. Hij zal met mij rijden. Pierre de Barcelone kan niet aan de charge deelnemen met het Heilig Kruis. Hij moet achteraan blijven. Maar hij kan het voetvolk leiden. Ik zal met hem praten. Hij is de enige die zal begrijpen wat een belangrijke taak hij heeft in het tijdschema. Hij zal toestemmen. Op hem kan ik vertrouwen.

Ik zal hem uitleggen wat hij moet doen. Ik zal hem laten begrijpen dat dit geen vernedering is, maar ons ultiem wapen.’

Ik dacht dat de Koning gedaan had met spreken, maar hij hield me tegen, ‘ik wil geen woord hierover aan iemand anders, Heer Daniel, niet één woord, behalve aan Pierre de Barcelone, Thierry van Vlaanderen en Onfroi de Toron! Als de andere Baronnen over dit plan horen, dan zullen ze redetwisten en tot een ander schema besluiten. Ik ben de Koning, maar ik kan niet handelen tegen de Raad. Hierover wil ik geen Raad! Ik zal met Thierry en Pierre apart praten.’

Ik knikte en keerde mijn paard al om. Ik steeg op, toen de Koning een laatst woord zei, ‘dank je, Heer Daniel! Merkwaardig! Ik zou terughoudend naar enige ridder geluisterd hebben die met een Joodse vrouw getrouwd is en de idioot uithangt. Elke ridder die mijn handelingen in vraag stelt zou ik direct hebben laten geselen. Zeg me waarom ik naar jou luister, met plezier, en je vertrouw?’

We grijnsden beide, maar ik was toch tevreden dan weer naar het noorden van de kolom te kunnen rijden.

Ik wist exact welke mensen ik nodig had. Sommigen onder hen zouden tot de Arabische hulpruiterij behoren, slechts enkelen zouden ridders zijn, allen mannen die graag alleen reden. Ik had eenzaten nodig.

We zetten het leger niet rechtstreeks op mars naar de vesting van Habis Jaldak. De Saracenen hadden niets liever gewild dan ons in de ravijnen en de nauwe, uitgedroogde wadis door te lokken. We stapten aan de vlaktes van Puthaha, ten noordoosten van het Meer van Tibériade, net ten oosten van de plaats waar de Jordaan het meer instroomt, en waar de rivier een groot vlak land voor ons had geërodeerd en verzameld. Daar wachtte het Frankisch leger, omdat er voldoende ruimte was om te wachten, voldoende water dichtbij, en omdat het moe was van het stappen. In feite wachtte het om aangevallen te worden, want Boudewijn had besloten dat dit een goede plaats was voor een slag.

Hij had gelijk. De Puthaha vlakke lag nog op een hele afstand van Habis Jaldak, ver genoeg opdat de Saracenen konden denken dat de Franken zich op hun gemak voelden, en zich er niet van bewust waren dat ze konden aangevallen worden. Maar mijn mannen en ik hadden al het leger van Nur al-Din ten zuiden gevonden van hun belegering. Nur al-Din hoopte de Christenen te verrassen op dezelfde manier als aan het Wad van Jacob. Deze keer echter volgden we al zijn bewegingen. We zagen hem zijn leger opsplitsen in een grote massa ruiters en in een kleinere groep die eerst zou aanvallen, en dan vluchten.

Het was half juli 1158. Ik reed achter de heuvelruggen en zag Nur al-Din langzaam naar het Meer van Tibériade vooruitkomen. Het was een groots spektakel de duizenden paardrijders te overzien. Nur al-Din leidde zijn groot leger in één machtig blok de valleien in. Een dichte stofwolk vergezelde de mannen, en boven die wolk staken de vlaggen en banieren uit geborduurd met de gratievolle, vloeiende Arabische letters in gouddraad op groene, gele en rode velden. Ik kon zien waar Nur al-Din zelf reed, want daar reed een bos van groene vlaggen, waarop zilveren letters geborduurd waren. Slechts weinig strijders te voet versterkten zijn leger, en die mannen liepen of gingen achter de ruiters.

Nur al-Din was gehaast. Hoe verder hij naar het zuiden kon geraken, des te beter kon hij zijn vijand verrassen. Zijn leger was onderverdeeld in meerdere grote groepen ruiters, en die konden de verschillende contingenten zijn van Aleppo en Damascus, Homs en de Hauran, van Ba'albek en van de vele andere steden van Syrië. Hij had een fier leger van vrije mannen, en dit leger was onoverwinnelijk ook. Nur al-Din, of was het Shirkuh, was een voorzichtige leider. Hij ook had verkenners die zijn flanken dekten. Maar zijn verkenners verwachtten geen

Frankische ridders rond hen, zodat de meeste verkenners vooraan reden. We zagen hen gelukkig vooraleer zij ons zagen, en we reden rond hen, al de tijd uitkijkend naar wat ze deden.

Wanneer het leger van Nur al-Din bijna in de Puthaha aankwam, stopte het. We wachtten met hen. Het was daar dat Nur al-Din zijn groep echt in twee afsplitste, en dat nam een tijdje van palavers in beslag. Hij splitste echter, zoals ik verwacht had. Het werd hoog tijd voor ons om naar Koning Boudewijn te rijden. Ik verliet mijn mannen, maar beval hen me te waarschuwen van elke verandering in de richting of in het gedrag van de Saracenen. Ik reed snel naar de Koning. Boudewijn wist wat er zou gebeuren het ogenblik dat hij me zag. Hij gaf tekens aan Thierry d'Alsace, en Pierre de Barcelone reed naar de achterhoede met het Ware Kruis. Ons leger bereidde zich voor, maar wachtte af.

In het begin van de namiddag verschenen de Saracenen. Honderden paardrijders met bogen reden provocerend naar het leger van de Franken. Ze galoppeerden naar ons toe, en schoten hun pijlen af. De mannen schoten pijlen vanaf hun rijdende paarden. De pijlen hadden echter niet veel effect. Thierry van Vlaanderen leidde onze voorste groep ridders. Hij bewoog niet. Hij onderging stoïsch de pijlen op zijn mannen, en hij verbood de Saracenen te achtervolgen. Hij verduurde de bestraffing. Boudewijn had de juiste bevelen gegeven, en Thierry had die aanvaard. Thierry liet de pijlen maar komen als evenveel bijensteken, maar hij bleef koppig staan vóór de schreeuwende, wild rijdende Saracenen. Na een tijdje reden de Saracenen terug, alsof ze in terugtocht vluchtten. Ze nodigden de Franken uit hen te volgen. Eender welk Frankisch leger zou op die uitnodiging ingegaan zijn, maar niet dit. We lachten eigenlijk toen de Saracenen zich omkeerden, verbaasd na een razende maar nutteloze galop over een deel van de vlakte, om te bemerken dat niemand hen volgde. Ze keerden weer, en herhaalden hun schijnaanval. Ze moesten dat drie maal overdoen. De laatste keer reden ze bijna in de Vlaamse ridders, en enkele speerduellen werden uitgevochten. Thierry d'Alsace doorstond de pijlen. Hij schoot er zelfs enkele terug. Hij wachtte.

Koning Boudewijn keek naar me en zei, 'ben je bevreesd? Je handen beven, Heer Daniel!' Mijn handen trilden meer van de spanning en de verwachting dan van angst, maar ik kon nog grijnzen, 'Majesteit, ik vrees dat mijn blaas gaat barsten, dat mijn tanden mijn tong tot stukken gaan rijten, en al mijn ledematen beven, niet enkel mijn handen!'

De Koning lachte, 'waar heb je angst voor?'

Ik antwoordde, 'we kozen een plan. Wat als het plan niet werkt? Wat als we ons vergisten en Shirkuh of Nur al-Din toch nog een andere truc op ons toepast? Is het werkelijk zo eenvoudig een veldslag te winnen, te beslissen over een plan en dan dat toepassen en winnen? Wat als al de plannen verkeerd uitdraaien?'

De Koning lachte niet meer. Zijn mond trok van een lach tot een dunne, strakke lijn.

Hij zei, 'dit plan is het beste dat we konden uitdenken. Het meest logische ook. Finaal moet elke man doen wat hij moet doen, vechten tot de dood. Jouw plicht was een plan uit te denken, en bij God, niemand anders stelde me een beter plan voor. Of ons plan nu werkt of niet, zullen we snel weten. We deden het beste wat we konden. De rest is de plicht van elke man. Wat weten we meer over de intenties van Nur al-Din? Tot dusver handelde hij volgens onze verwachtingen!'

'Zijn hoofdleger moet nu dichtbij gekomen zijn. Dit is het ogenblik om langzaam vooruit te rijden, maar niet sneller dan ons voetvolk kan gaan. We mogen hen niet doen lopen en hen nu al vermoeien. We rijden stapvoets, tot we het volledige leger van Nur al-Din zien. Zijn leger moet nu de vallei zijn binnengereden, en wellicht wachten ze achter die helling vóór ons. Ik

zeg, laat ons naar die helling vorderen. Als we zijn leger er achter zien, dan chargeren we in op hem!’

Koning Boudewijn beval zijn leger voorwaarts. We vorderden gezapig. De ridders van Thierry werden nog steeds geteisterd door de Saraceense ruitery, maar hij hield zijn mannen samen, en keek regelmatig achter zich om zijn mannen langzamer te doen rijden als de kloof tussen zijn ridders en Boudewijn dreigde te vergroten. Boudewijn hield een oog op het voetvolk. De Saracenen hielden niet van die langzame gang der dingen. We verspreidden onze machten niet. We reden naar de helling, en als we de top ervan bereikten, zagen we inderdaad het adembenemend zicht van de volledige legerblokken van Nur al-Din in de vlakte. Het Saraceens leger leek bijna dubbel zo groot als het onze, maar hun mannen konden iets verder uit elkaar gestaan hebben dan wij. Veel Frankische ridders slaakten een zucht bij de duizenden speren en banieren die in de zon glinsterden.

‘Dat is een angstaanjagend zicht, inderdaad,’ riep de koning uit, naast me. ‘Dit wordt niet een kleine veldslag. Ik had gehoopt dat hij een deel van zijn leger zou gebracht hebben, maar het ganse vervloekte geheel is hier! Heer Daniel, alstublieft, blijf dicht bij me. Ik zal raad nodig hebben, straks. En bescherming! Jouw taak is het voor mij uit te kijken wat er overal gebeurt, en me te verwittigen.’

We gingen nog steeds langzaam vooruit, bijna hooghartig. Wij ook toonden onze rangen aan Nur al-Din, maar een deel van ons leger, vooral ons voetvolk, bleef nog steeds verstopt achter de helling.

Op het ogenblik dat ik Thierry d’Alsace zou hebben laten naar voor chargeren, keek de Koning naar me, en ik knikte. We hadden hetzelfde idee op hetzelfde ogenblik, en vonden een plots zelfvertrouwen in dat besef. Boudewijn liet zijn trompetten klinken.

Thierry d’Alsace keek over zijn schouders naar de Koning, en Boudewijn trok zijn zwaard uit zijn schede, en hield het hoog, vooruit, in de richting van de Saracenen. Graaf Thierry reed ver vóór ons, maar ik zag hem lachen, zijn vizier toeslaan, in zijn zadel draaien, naar de Saracenen kijken, en de aanval schreeuwen. De veldslag van Puthaha was begonnen.

Het gebeurde allemaal zeer snel!

De lucht werd plotseling gevuld met een hels gedonder. De grond van Puthaha was hard hier, en de zware strijdpaaarden sloegen en klauwden in de grond. Duizend Frankische ridders donderden over de vlakte, strijkkreten schreewend. De ridders van Vlaanderen chargeerden, eerst langzaam en daarna steeds sneller. Als ze nog slechts op enkele passen van de mannen van Nur al-Din waren, galoppeerden ze met volle snelheid. Thierry wist, en wij wisten wat hij moest verduren, regenvlagen van pijlen, maar wanneer die kwamen reed hij woest, onverstoord verder. Links en rechts van hem vielen paarden en ridders. Het hart van Thierry moet verpletterd zijn geweest om zoveel fiere ridders van Vlaanderen te zien vallen, vrienden die met paard en wapens in het stof vlogen. We hoorden de schreeuwen van de gewonden, de paarden hinnikten van pijn, maar waren er tien maal meer pijlen op Vlaanderen afgekomen, dan was de fierheid van hun ridders nog niet gestopt. Ondanks de chaos van vallende mannen, bereikte Thierry d’Alsace de boogschutters van de Saracenen. De Saraceense boogschutters waren strijders te paard. Ze waren echter krijgers die slechts lichte bewapening droegen, lederen wambuizen, en lichte zwaarden. De Vlaamse ridders reden gewoon deze mannen, die niet konden ontsnappen of wijken, omver. Ze staken hun lansen door zachte lichamen en sloegen de kleine, Arabische paarden terzijde. De boogschutters weken in wanorde. Dan reden de Vlamingen al in de rangen van Nur al-Din.

Nur al-Din had zijn boogschutters opgeofferd, zoals wij onze eerste groep ridders hadden opgeofferd, maar de Vlaamse ridders waren minder aangeslagen dan verwacht. De mannen van Thierry verdwenen nu in de massa van Saracenen, en werden daar opgezogen. We zagen onze ridders niet meer. We zagen slechts een chaotische wervel van lansen, banieren en zwaarden, een wervel van mannen zoals een wervelwind door hoge graanhalmen zwaait, getuige van het harde gevecht dat in het centrum van de vijand plaats had.

Het was nu de tijd om de mokerslag toe te dienen in dat zelfde centrum van de Saracenen waar Thierry d'Alsace vocht. Boudewijn nam zijn spiraalgekleurde lans aan van een page, sloot het vizier van zijn helm en beval tot de aanval. Vierduizend strijdpaarden begonnen zich sneller naar voor te bewegen, eerst nog langzaam. Ons voetvolk volgde. Wanneer onze ridders op nog slechts driehonderd voet afstand waren, beval Boudewijn tot de galop. De scherpe hoeven van onze paarden grepen in de rotsen om voorwaarts te dreunen, naar de vijandelijke rangen. We plaatsten onze gekleurde lansen horizontaal en de stalen pieken werden gericht naar de Saracenen.

De ridders van Vlaanderen lieten ons door toen we de Saraceense krijgers omver wierpen onder onze hoeven, de vijand doorboorden met onze lansen, in kleinere paarden sloegen om ze opzij in wanorde te werpen geplet tussen onze strijdpaarden, en onze tegenstanders ontzadelden. We stopten niet, want de rangen achter ons dreven ons naar voor, en dus staken we evenveel lansen in de zware ruitery van Nur al-Din. Hoewel die strijders ook speren droegen, konden ze niets verrichten tegen de impact van onze charge. Onze lansen bleven parallel hoewel ze door maliën en vlees scheurden, of schilden in stukken deden vliegen, zo hard dat hun dragers niet in het zadel konden blijven. De speren van de Saracenen waren een gevaar, maar onze lansen waren zwaarder en langer, onze schilden dikker, en de Saraceense tegenstand bleef zwak, alsof alle vijanden wisten dat niets deze, onze, charge kon tegenhouden.

We reden door aan dezelfde snelheid. Een vijand voorbijgestoken werd de prooi van de ridders achter ons. Ik reed naast de Koning in de derde lijn, en we sloegen recht door het ganse Saraceense leger. Daar was onze charge en onze energie uitgeraasd, maar niet verloren. We keerden onze paarden om, want achter ons kwamen de Frankische ridders tot stilstand. Onze krijgers bevochten nu de vijand met zwaarden. Voldoende schade was reeds toegebracht, ook aan de moed te winnen van de Saracenen. We vochten nu tegen de flanken van Nur al-Din, van binnen in zijn leger. Boudewijn wierp ook zijn lans weg, en trok zijn slagzwaard. We juichten, want de geest die veldslagen doet winnen, de glorie van de overwinning was gebroken in de Saracenen. We konden dat zien en voelen. De Saracenen vochten voor hun leven, maar hun geesten wisten reeds dat ze verslagen waren. Hun groepen lagen in wanorde, in chaos, de orde verdwenen. Bevelen werden in paniek geschreeuwd, doch de mannen renden met wilde ogen in alle richtingen. Elke Frankische ridder bevocht drie of vier Saracenen, en de vijand hield zijn grond, maar de ridders doodden elk man na man, terwijl ze zelf slechts lichte zwaardslagen op maliën en schilden opvingen.

De Saracenen verweerden zich wanhopig. Het initiatief was niet meer met hen, en ook niet de energie nodig om te overwinnen. De ridders voelden aan dat de Saracenen in hun vechten die toegevoegde razernij misten die nodig is om te doden in plaats van gedood te worden. Als een Saraceen met een zwaard sloeg, of met een speer stak, kwamen er twee zwaardslagen terug, en die waren dodelijk. Een schild werd in een Saraceense buik geduwd, een voet in een rug gestampt, een teugel werd doorgesneden, een been van een paard gebroken, of een helm gekliefd.

De linker- en rechterflanken van de Saracenen leden echter minder dan hun centrum. De ruiters daar, die niet of toch minder deelnamen aan het gevecht, poogden rond ons te rijden en ons achteraan aan te vallen. Maar Pierre de Barcelone was al bij ons aangekomen, nu, en zijn voetvolk vormde in één blok een muur van speren en schilden. De Saraceense aanval faalde op de pijlen die dit maal van Frankische kant kwamen. De vijandelijke ruitery botste dan op de schilden en spietste zich op de speren. Paarden vielen, en in die chaos aan de schilden werden de Saraceense krijgers onthaald op de lange speren van de Franken. Na een tijd beval Pierre de Barcelone zelfs zijn krijgers rond de Saraceense rangen te bewegen. Hij was het nu die aanviel.

Meer en meer Syrische strijders lagen gewond op de grond. Paarden zonder ruiters renden wild in de vlakte. De Frankische ridders hieven bloed bespate schilden omhoog. De vijandelijke krijgers werden uitgeroeid in hun centrum. De Vlaamse ridders kliefdren weer door de rangen van Nur al-Din. Hier en daar zag ik Saracenen schilden en zwaarden neerwerpen. Krijgers gaven zich over! Weinig genade werd echter gegeven, en dat speet me. Wraak werd genomen nu, om zoveel vrienden die in vroegere veldslagen de dood vonden, verminkt werden, of gevangen genomen en onthoofd waren op bevel van Nur al-Din.

Terwijl ik vocht zag ik naar waar de Saraceense bevelen vandaan kwamen. Iets naar links van het punt waar de meest hardnekkige gevechten geleverd werden, bevond zich een lage heuvel in de vlakte. Veel groene banieren stonden daar in een kleine groep van mannen, allen gekleed in zilver. De mannen weerden alle Frankische ridders af, maar ze deden dat met de rustige hooghartigheid van de allerbeste strijders. Die heuvel, wist ik, heette de Tell-Hubaish, en het was daar dat Nur al-Din vocht, en het ene bevel na het andere riep. Zijn troepen chargeerden de heuvel af, maar ze werden teruggeworpen en weer naar boven geduwd. Ik sneed met mijn zwaard en weerde zwaardslagen af met mijn schild. Een speer stak door het vlees van mijn rechterbeen, zodat de speer zelfs in het vlees van mijn paard stak. Ik sneed door de nek van de Saraceense krijger die te voet nader geslopen was, en trok de speer weg. Een pijl vloog in mijn maliën, maar de ringen hielden, en de pijl had niet de kracht om ze te doorboren. Ik sloeg een helm van het hoofd van een Saraceense Amir, en hij liet een lange, bloedige lijn achter op mijn arm. Maar dan stond ik juist onder de Tell-Hubaish, en ik riep naar de Franken zich bij mij te voegen. Dan schreeuwde ik de naam van Nur al-Din. Zijn ogen flikkerden naar me toe, en ik wees naar hem met mijn zwaard.

Onze aanval op de wachters van Nur al-Din was fel en wild. We dreven de wachters achteruit. Menige zilveren Amir sloeg tegen de grond. Ik wou hard in de groep van de Atabeg stoten, opdat hij zou aarzelen en achteruit zou wijken of vluchten, het laatste teken van een verslagen leger. Onfroi de Toron zag van ver wat ik probeerde te doen. Hij had enige ruimte vóór zich om te chargeren. Met vijf van zijn ridders vloog hij de Tell-Hubaish op. Onfroi was een machtige strijder, en hij was de Connétable van Jeruzalem, de Heer van de Oorlog van de Heilige Stad. Waar hij ging, volgde het ganse Frankisch leger. Geen Saraceen kon die dag zijn razernij stoppen. Hij sneed zich een bebloed pad in de Saraceense wachters, en stopte slechts op twee paarden afstand van Nur al-Din. Ik viel aan vanaf de andere zijde. Meer ridders volgden het voorbeeld van Onfroi, en vulden het gat dat hij in de laatste verdediging van Nur al-Din geslagen had.

De Atabeg van Aleppo was echter een fiere en dappere leider. Hij bleef bevelen roepen. Hij schreeuwde ook zinnen uit de Koran, verzen die Allah prezen en ter hulp riepen, om zijn mannen te harden in de strijd. Drie Amirs trokken echter aan zijn paard, en spraken tot hem, waarschijnlijk om hem tot de terugtocht te nopen. Nur al-Din realiseerde zich dat hij weldra zou omsingeld worden, en met de dood bedreigd werd, zijn terugtocht snel afgesloten. Hij

stopte met schreeuwen, keerde zijn paard heel langzaam en misprijzend om, en reed dan met zijn Amirs van de heuvel af, weg van de veldslag. Zijn groene, enorme banieren volgden hem. Nur al-Din verliet zijn leger. We reden de Tell-Hubaish op.

Een rimpel van paniek trok door de Saraceense tropen. Hun leiders hadden het gevecht verlaten. Van links tot rechts galoppeerden Saraceense paardrijders naar de heuvels, weg uit de dodelijke vlakte van Puthaha. Ze ontvluchtten de veldslag. In het begin reden slechts enige ruiters weg, maar dan trokken ganse groepen zich terug. Het gevecht werd een wanordelijke vlucht.

Slechts in het grote, compacte centrum van het Saraceense leger woedde de veldslag nog door. Er werd daar als razend gevochten. Pierre de Barcelone zond zijn voetvolk om zich tussen de worstelende ruiters te mengen. De Saracenen die gevangen zaten in de hoop van ineengestremde vriend en vijand, hadden daarmee geen hoop meer op ontsnappen en overleven. Weinige Saraceense strijders gaven zich over. De meesten stierven al vechtend, en hoe meer vijanden gedood werden, des te gemakkelijker werd het voor de Franken hun gruwelijk werk elders voort te zetten, en meer vijanden te doden. Als een ridder een Saraceen uit het zadel wierp, vonden twee mannen met speren het hart van de gevallen vijand. In een korte tijd aldus, bleven er geen tegenstanders meer over om te doden, want het fiere centrum van Nur al-Din bestond niet meer. Hier waren de meeste doden gevallen, aan beide zijden. De ridders dreven nu hun paarden weg van dit slagveld. Mannen te voet met speren wandelden rond in de vlakte, en ze doodden de laatste gewonde vijanden. Gevangenen werden hier niet gemaakt.

Koning Boudewijn reed naar de Tell-Hubaish en keek rond. Ik stond iets verder met mijn hijgend paard. De magere resten van de Saraceense ruiters vluchtten in volle galop, in wanorde, naar het noorden. Die groepen konden niet een nieuwe aanval lanceren. De dag was van ons. Boudewijn stak zijn zwaard naar de hemel, lang genoeg opdat alle ridders zijn gebaar konden zien en toejuichen. Pierre de Barcelone bracht ook het Ware Kruis daar. Boudewijn had de slag om Puthaha gewonnen.

Ik was zo moe dan, dat ik mijn paard niet meer kon richten. Boudewijn grijnsde naar me. Thierry van Vlaanderen reed naar ons toe. Zijn zilveren bewapening had nu de kleur van rood. Het goud van het Ware Kruis glinsterde eveneens rood in de laatste stralen van de zon. Strijdkreten van triomf klonken alom. Koning Boudewijn werd geloofd. Alle zwaarden werden geheven. Boudewijn steeg van zijn paard, knielde vóór het Ware Kruis, en bracht zijn lippen aan de gouden platen. Alle ridders in de vlakte stegen dan eveneens van hun paard, knielden, en baden even met de Koning. Dan reed Boudewijn met zijn Baronnen de heuvel af, doorheen de ridders en de krijgers. Hij had zijn triomf gekregen. Ik bleef alleen achter op de Tell-Hubaish.

Later, juist voordat de zon helemaal verdween achter de bergruggen, reed ik naar de plaats waar het Frankisch leger zich had verzameld na de veldslag, ten zuiden van de vallei. Ik reed door de vlakte van Puthaha, door een zee van lichamen die overal in de uitgestrektheid van de vallei verspreid lagen. Ik hoorde mannen nog kreunen, en sommigen maakten nog sluiptrekkingen en bewogen, maar ik reed verder. Mijn paard stapte hinnikend over de mannen die met lelijke open wonden met afgehakte ledematen lagen, met verpletterde hoofden, en met bebloede opengereten buiken waaruit de ingewanden puilden. Het dier verreed zorgvuldig zijn hoeven te plaatsen op de meelijwekkende resten van die mannen.

Toen we voorbijreden vlogen roofvogels kwaad op, tot ze gewoon weer naast ons en slechts een klein beetje opzij schoven, en zelfs aan de poten van pijn paard pikten. Jakhalzen en hyena's zochten vóór ons tussen de lijken. Ze konden morzels uitkiezen hier, uit de wonden van de krijgers. Ze likten aan het geronnen bloed. Als we langzaam aan hen ook voorbijreden, keken zij ook kwaad en wild naar mijn paard, toonden hun tanden, en bewogen slechts op het allerlaatste ogenblik. Ik had pijlen in hen kunnen zenden, want ik voelde afgrijzen voor die roofdieren. Ze bekeken naar me alsof ze zich afvroegen wat een slenterende levende man kwam doen op hun domein. Enige Frankische mannen liepen rond om de doden op de grond te plunderen. Ze doorzochten met experte vingers de verborgen zakken en de zomen van de klederen van de lijken, om enige muntstukken te vinden. Ze doodden ook de gewonde, overlevende Saracenen die vruchteloos genade smeekten in de laatste hitte van de dag. Ik gaf mijn paard de sporen. De hoeven van het dier waren nu rood van het bloed dat de grond hier modderig gemaakt had. Was ik de oorzaak van die gruwel? Van waar kwam die bekwaamheid van anders meevoelende, medelijdende mannen om een veldslag koelbloedig te plannen? Hoe was het mogelijk dat mannen bij een veldslag hun vijanden slechts aanzagen als onmenselijke tegenstanders, en niets meer? Of zagen de meeste mannen hun medemensen steeds slechts aan zonder gevoelens, zoals slachters die koeien en varkens doodden? Had God ons niet dat beetje terughoudendheid kunnen geven, wat meer afgrijzen voor het doden, zodat we anderen minder pijn wilden aandoen?

Geleidelijk aan zag ik de kleuren van de hemel van Puthaha verschuiven. Ik dacht eerst dat de zon de kleuren deed veranderen, maar de tinten die verschenen waren onaards. Het leek me ook alsof er veel minder Franken dan voorheen nog plunderden, en dan verdwenen de mannen allemaal, al zag ik hen niet weggaan. Ik zag mannen, keek ergens anders naar, en als ik weer keek waren de mannen er niet meer. Ik was snel alleen op het slagveld, alleen tussen de lijken. Mijn paard stopte. De wind huilde niet meer over de vlakte. Ik zag geen roofvogels meer in de lucht of rond mij. Het kreunen van gewonden was gestopt. Een vreemde, totale stilte hing over de Puthaha. Ik keerde me bruusk om in het zadel, want ik voelde een aanwezigheid in mijn rug.

Ik zag één enkele man staan. Hij stond stil. De lange schaduw van mijn paard bereikte hem. Hij was gekleed zoals een Franse monnik. Hij droeg een lichtgrijze pij zoals de Cisterciënzers, en een zwarte gordel. Zijn kap was echter over zijn hoofd getrokken, ondanks de hitte, zodat ik zijn gezicht niet kon zien. Het uitheemse van de atmosfeer greep plots mijn hart. Een stem sprak van onder de kap, maar ik wist dat de stem slechts in mijn hoofd dreunde. Het was een diepe, rollende stem, die de woorden echode. De stem zei, 'wie je bedreigt zal gestraft worden. Leidt mijn mensen weg. Leidt mijn mensen weg.'

De stem herhaalde die woorden, en bleef ze herhalen, tot de stem in sterkte vervaagde en ook de figuur leek me te vervagen.

Mijn paard sprong dan plots zijwaarts en steigerde. Ik keek rond, en zag weer Franken onder de lijken azen. De wind, de geluiden, de vogels keerden weer. Ik keek terug naar de plaats waar de monnik stond, maar hij was verdwenen. Niemand stond nog vóór me. Mijn helse angst verminderde. Ik was er niet meer zeker van of de monnik echt vóór me gestaan had, dan wel of ik dit alles gedroomd had in mijn vermoeidheid en gemoed van afgrijzen. Mijn hart klopte snel, en de vrees nam weer bezit van me. Ik reed in het ronde, maar ik kon nergens nog een man vinden die gekleed ging in wat op een monnikspij leek. Ik was kwaad.

Ik had geen visioen meer gehad gedurende een lange tijd. Ik meende dat zolang ik intens leefde en vocht, de visioenen zouden verdwijnen. Ik dacht dat ik teveel in de alledaagse wereld betrokken werd om nog beelden te zien en dingen te horen die tot een ander rijk behoorden. Ik had me vergist. De visioenen maakten deel uit van mijn natuur, en een nieuw buitenaards beeld was me gezonden, of had ik zelf opgeroepen. Ik was blij, echter, want het visioen was kort gebleven, en niet zo gewelddadig in uitwerking als de vorige. Ik had geen vuur gezien, geen gruwel, en slechts een stem in mijn hoofd gevoeld, een stem die sprak over straffen van wie me pijn zou doen, en die me vroeg mensen weg te leiden. Ik had er geen idee van welke mensen ik moest weg leiden, noch waar naartoe. Het visioen had me slechts weinig angst aangejaagd, en het maakte me niet ziek. Ik reed naar de Franken toe, weg van Puthaha, verdreef de herinnering aan de beelden, en weigerde de visioenen me nog langer te laten imponeren.

Het Frankisch leger bleef nog twee dagen aan het uiteinde van de Puthaha vlakte. We begroeven de doden onder de Tell-Hubaish. We verzamelden de wapens, de bepantseringen en andere nuttige rijkdommen achtergelaten door de Saracenen. Een delegatie van Amirs van Nur al-Din kwam naar ons leger en vroeg de gunst de dode Moslims te mogen begraven. Koning Boudewijn liet de Saracenen toe die plicht te vervullen. Hij loofde de Amirs voor hun dapperheid in de strijd. De gezanten van Nur al-Din glimlachten niet. Daarna ging het Frankisch leger, geleid door Koning Boudewijn, op mars naar de Sawad, naar de vesting van Habis Jaldak. De ridders herstelden het fort en versterkten het garnizoen. Alle Saracenen werden verjaagd uit de streek van Sawad.

Terwijl Boudewijn aldus een tijd talmde nabij Habis Jaldak, ontving hij afgezanten van Nur al-Din. Ik vertaalde voor de Koning. In het elegantste, diplomatieke Arabisch, vroeg Nur al-Din het einde van de vijandigheden tussen Jeruzalem en Aleppo. De Atabeg van Aleppo stelde zelfs de verzoening voor tussen de grote leider van Syrië en de Koning. Boudewijn deed me beleefde brieven schrijven om de vredesvoorstellen te aanvaarden. We beveiligden aldus Baniyas, Galilea en de Sawad. We konden rustig met het leger naar Jeruzalem weerkeren, en eens te meer naar het zuiden marcheren, op de weg waarvan we nu elke heuvel en elke steen herkenden.

Later hoorden we van Syrische en Joodse handelaars dat Nur al-Din in zijn ziekte was teruggevallen, doch weer herstelde. Terwijl hij ziek lag in de citadel van Aleppo trachtte de Amir-Miran Nasir al-Din alle macht in Aleppo naar zich toe te trekken. Maar Shirkuh haastte zich naar de stad op raad van zijn broeder Najm al-Din Aiyub, en hij deed de zieke Nur al-Din achter een open venster van de citadel zitten, opdat het volk van Aleppo kon zien dat de Atabeg niet dood was, en nog steeds zijn Amirs kon rondbevelen. Het volk van Aleppo verjoeg Nasir al-Din. Hij vluchtte naar de vesting en de stad Harran, die hij veroverde, maar de ruitery van Shirkuh verjoeg hem weer daar vandaan een tijdje later. Zoals zijn vader Zengi, zou Nur al-Din de trouw die hem getoond werd in moeilijke ogenblikken door de familie van Aiyub niet vergeten.

Hoofdstuk Vier. Jeruzalem en Constantinopel. 1159-1165.

Mijn blijdschap ontving ik van Miriam en onze twee kinderen. Miriam huurde een voedstervrouw en twee dienststers in, zodat ons huis steeds aangenaam gevuld werd met geluiden en beweging. Ik durfde niet te klagen. Miriam was nog steeds dokter. Ze hielp dikwijls in het Hospitaal van de Ridder van Sint Jan. Ik bleef discreet en vroeg haar niet naar haar patiënten. Uit stukken van gesprekken leidde ik wel af dat ze, hoe onwaarschijnlijk ook, een vriend geworden was van de Grootmeester van de Orde van Sint Jan. In de avonden zaten we dicht tegen elkaar in onze zaal op de divan, dikwijls ineengestremd, en we vertelden elkaar dan wat er gebeurd was in de maanden dat we niet samen waren geweest. Ik tekende haar met geestdrift de veldslag van Puthaha, maar ze drukte slechts afgrijzen uit over het gebeuren. Ik vertelde haar ook over het visioen dat me op het slagveld gegeven werd. Ze kon niets meer zinvols uit de beelden halen dan ik.

Ik bracht slechts enkele dagen van nietsdoen door te Jeruzalem. Daarna zond Koning Boudewijn me op een nieuwe zending. Hij riep me maar zijn paleis met zijn Connétable, Onfroi de Toron. We stonden zoals steeds vóór de Koning, in de grote zaal. Boudewijn was zo opgewonden als een krekel. Onfroi en ik leunden geamuseerd tegen een vensterbank. Boudewijn sprong van de ene plaats naar de andere, maakte grote gebaren, en probeerde ons met veel argumenten te overtuigen, hoewel hij dat helemaal niet had hoeven te doen. Hij zei dat hij Outremer wou veiligstellen. Onfroi en ik bekeken elkaar. We zeiden dat als na Puthaha het Koninkrijk van Jeruzalem nog niet beveiligd was, we niet meer wisten wat er nog meer moest gedaan worden. De ideeën van Boudewijn dartelden zo snel rond als zijn ogen. Hij moest trouwen, zei hij. Het Koninkrijk moest een erfgenaam hebben. Hij had meer macht nodig om hem te steunen. Meer Christelijke macht dan Outremer was slechts te vinden in Constantinopel. Hij had Constantinopel nodig. Boudewijn wou dat we naar Constantinopel zouden varen, naar Keizer Manuel Comnenus, om een nieuw bondgenootschap te smeden tussen het Koninkrijk van Jeruzalem en het Romeinse Keizerrijk. We moesten zijn ambassadeurs worden, naar de Keizer gaan, en een Griekse vrouw uit de Keizerlijke familie ten huwelijk vragen voor Boudewijn. Op die manier zouden de banden tussen Outremer en Constantinopel hernieuwd en hechter worden.

‘Jezus,’ merkte Onfroi de Toron op, ‘dit is wel een zeer slecht ogenblik om iets aan de Keizer te vragen! U weet toch, Majesteit, dat Renaud de Châtillon, de Prins van Antiochië, het eiland Cyprus aangevallen en geplunderd heeft in een domme rooftocht, nog niet zo lang geleden. De Keizer was razend kwaad bij die daad van piraterij op zijn landen. Renaud heeft Manuel Comnenus beledigd, en de Keizer ook uitgedaagd door in het publiek te beweren dat Antiochië van hem, Renaud, was, en van niemand anders. De Byzantijnen geloven nog steeds dat Antiochië deel uitmaakt van hun Keizerrijk. Dat twistpunt, of Antiochië behoort tot de Keizer of tot de Koning van Jeruzalem, is nog steeds actueel en pijnlijk. Als we naar Constantinopel gaan, komt dat probleem zeker als eerste op de tafel te liggen, eens te meer. We zullen niets bekomen tenzij we de wens van de Keizer in die zaak vervullen, en dat geldt eveneens voor Cilicië, terwijl Koning Thoros onze bondgenoot is. Bent U wel zeker, Majesteit, dat Manuel Comnenus ons niet in de gevangenis zal werpen en ons daar zal laten rotten tot het einde der tijden, eerder dan ons eervol te ontvangen?’

‘Wat kan Renaud de Châtillon me schelen?’ riep Koning Boudewijn. ‘Als de Keizer zich beledigd voelt, wel ik ook! Renaud denkt dat hij Prins van Antiochië is, en hij doet alsof hij

dat is, maar hij is slechts tijdelijk Regent voor het kind Bohemond, de wettelijke erfgenaam van Antiochië. Renaud heeft me niet gevraagd of hij naar Cyprus mocht zeilen! Als de Keizer Renaud levend wilt villen, laat hem dan maar doen! Wij steunen Renaud de Châtillon niet! We zullen ook zijn domheden niet dekken. Zeg aan de Keizer dat we zijn aanspraken op Antiochië welwillend aanvaardden, hoewel het een deel is van Outremer. De Keizer moet begrijpen dat Antiochië bij recht zijn territorium is, maar Jeruzalem ligt veel dichterbij Antiochië dan Constantinopel, en Jeruzalem is bekwaam het te verdedigen. We zullen die landen houden voor de Keizer, zolang hij de erfgenamen van de familie van Poitiers aanvaardt als Prinsen van Antiochië. Ik zend jullie twee op een diplomatieke missie. Gebruik dus diplomatie om dat allemaal aan de Keizer duidelijk te maken! Jij kunt dat doen, Onfroi, je moet dat doen! Heer Daniel kent Grieks zoals een Byzantijn. Hij kan de subtiliteiten van de Griekse diplomatieke taal toepassen en je raad geven. Hij is goed in het geven van raad!

Er was niet veel te argumenteren met Boudewijn, vooral niet wanneer de Koning zijn zinnen op iets gezet had. Iets anders lag op de geest van Onfroi echter, en ik zag Onfroi aarzelen om dat uit te spreken. Onfroi zuchtte. Hij draaide zijn tong meerdere malen om in zijn mond. Daarna moet hij gedacht hebben dat hij toch nog steeds de Connétable van het Koninkrijk was, en dus in een bepaalde mate vrijuit kon spreken.

Onfroi zei, ‘Majesteit, in de Keizerlijke familie trouwen is niet een lichte zaak. U zult eer moeten betonen om in de familie van de Keizer opgenomen te worden. Huwelijksrouw zal noodzakelijk blijken. Kunnen we de Keizer ervan verzekeren dat U trouw zult zijn aan uw Koningin? Kunnen we haar bestaan hier verzekeren ondanks mogelijke problemen tussen U en haar?’

Ik barstte bijna in lachen uit bij de ogenschijnlijk naïeve oprechtheid van Onfroi, maar ik hield mijn gezicht strak alsof ik een begrafenis bijwoonde. Koning Boudewijn was een knappe, vurige man van zevenentwintig jaar oud. Hij was groot en slank, droeg een klein, gesofistikeerd puntbaardje onder elegante trekken, en hij verzorgde zijn uitzicht. Hij apprecieerde erg mooie vrouwen. De hofdames waren gek op hem, en hij op hen. De Koning kon niet weerstaan aan de dames, en zij niet aan hem. Eender welke ridder of Baron die zijn vrouw aan het Hof durfde te tonen kon horens opgezet krijgen, vooral wanneer de vrouw mooi en geestig was. Onfroi suggereerde dat Boudewijn trouw zou moeten zweren aan zijn echtgenote teneinde de boosheid van de Keizer te vermijden, en dat hij garanties zou moeten geven daarvoor. Boudewijn was niet beledigd door de woorden van Onfroi. Hij wierp zijn hoofd in zijn nek en barstte in lachen uit, en wij konden ons ook niet meer inhouden dan, opgelucht, en onbekwaam onze gezichten nog langer in de plooi te houden.

‘Natuurlijk,’ lachte de Koning. ‘Ik weet wat je bedoelt! De meid zal een leengoed van het Koninkrijk krijgen voor zichzelf. Ik zal trouw zijn aan haar! Maar zorg jij ervoor dat ze aardig is, en lief.’

De zaak werd beslecht op die manier. Ik had nog slechts vijf avonden met Miriam, en ik moest weer weg. Ze was venijnig kwaad op me, maar het woord van een Koning was een bevel.

Onfroi de Toron en ik reden dadelijk naar de haven van Saint-Jean-d’Acre. We gingen aan boord van een Genuees schip voor Constantinopel. De afgezanten die Koning Boudewijn zond waren Onfroi de Toron, de Connétable van Jeruzalem, de Aartsbisschop van Nazareth Attard, en twee andere ridders, Guillaume de Barres en Jocelin Piseau. We zeilden in de zomer, maar de zee was woelig in dat jaar 1158. Het schip sloeg en kreunde naar alle kanten. Ik kon niet zeeziek worden, net zoals op mijn reis naar het Heilig Land. Onfroi de Toron en Bisschop Attard leden echter zeer. Attard moet al een zieke man geweest zijn voordat hij zeilde. Hij was zwak, had een zeer bleek gezicht, strompelde met moeite over de planken die

van de kaai van Saint-Jean-d'Acree naar het schip lagen, verdween onder het dek om er nooit meer uit te verschijnen, en at nauwelijks iets aan boord. Hij bezweek al na vijf beproevende dagen op zee. We begroeven hem in het water. De leiding van de zending berustte nu op Onfroi de Toron alleen. Hij dacht erover terug te keren, maar zag de hoopvolle, vurige Koning Boudewijn nog steeds voor zijn ogen, en besloot dan maar de zending verder te zetten.

We zeilden langs de kusten van het voormalige Ionia, maar we stopten in geen enkele van de fiere steden van de Griekse oudheid die thans tot Byzantium behoorden. We zeilden door de Hellespont naar het oosten. We zeilden langs de kusten. De oevers waar we aan voorbij voeren waren de prachtigste die ik ooit gezien had. Ik vond mooie baaien van diepblauw water en vele wondermooie inhammen, vruchtbare oevers, en soms was de horizon hier afgelijnd door de lichtblauwe, wazige pieken van de verre bergen. Ik dank de Heer nog steeds me zijn mooiste werken van de natuur op deze reis getoond te hebben. Mijn oude leraar, Jacob, plaatste de Tuin van Eden ergens aan de kusten van Phrygië, in het binnenland van deze streken, en hij kan wel gelijk hebben gehad. De oevers van deze landen waren bewonderenswaardig, de meest spectaculaire op aarde.

Constantinopel was de Keizerlijke stad. Ze was opgericht door de Spartanen, eerst Byzantium genaamd, en dan herdoopt tot Constantinopel door de grootste onder de Romeinse Keizers, de eerste Christelijke Keizer, die het weelderige oosten verkoos boven het bedorven westen. We reden de haven van de Gouden Hoorn in. Honderden transportschepen en oorlogsgaleien lagen hier aan de kaaien. De vrachtschepen ontladden hun goederen. De kapiteins laadden andere vracht aan boord. Men moest niet ver zoeken naar waar de weelde van de Byzantijnse Keizer vandaan kwam. Constantinopel was het maritieme centrum van onze wereld. De ganse handel vanuit het oosten naar de Middellandse zee, en omgekeerd, kwam hier voorbij, voorbij de Bosphorus. Een andere landroute of zeeroute bestond niet. De karavanen en de handelswegen van het noorden naar het zuiden en van het zuiden naar het noorden, convergeerden ook hier. Constantinopel was een enorm uitwisselingspunt. De westerse schepen van het Christendom voeren niet verder dan hier, en de oosterse schepen van de Zwarte Zee stopten ook hier. Goederen werden van het ene schip op het andere overgeslagen. Net hetzelfde gebeurde met de goederen van de noordelijke en zuidelijke handelaars. De overslag werd georganiseerd door tussenpersonen die voor hun werk een percentage namen van de waarde van de goederen, en daarmee rijk werden. De Keizer eiste taksen op alle transacties. Constantinopel domineerde de Bosphorus, en de Bosphorus was de sleutel tussen de vier windstreken. Grote hoeveelheden stortgoederen, granen, hout en kruiden, en de kostbare zijde, werden in de haven naar binnen gebracht, verkocht, en op Venetiaanse, Genuese en Pisaanse schepen gebracht, maar de Franken en de Perzen verhandelden hier evenveel als de Byzantijnen.

Tevens was de stad van Constantijn op een schiereiland gebouwd, en kon ze dus gemakkelijk verdedigd worden. De stad was aan twee zijden omringd door water, en aan alle zijden stonden grootse verdedigingswerken. We zeilden langs de enorme versterkingen van de stad, muren hoger en dikker dan eender welke die bestonden in Outremer of in Frankrijk, afgezet met dozijnen vierkantige en ronde torens, allen ostentatief bemand met een groot aantal Byzantijnse krijgslieden. De Romeinse Keizer had hier een duizendjarig rijk gevormd, in het goede besef dat meer dan Rome deze stad hier het centrum van de handelswereld was. De stabiliteit van overheersing was ook een factor die de handel bevorderde, want weinig verandering kwam de handelsgewoonten verstoren. De inkomsten van de handel en van de taksen werden omgezet in goud door de administratie van de Keizer. Het goud kon betalen voor steeds hogere en meer muren en zware torens, voor een talrijke vloot van oorlogsgaleien,

en voor reusachtige huurlegers, en bijgevolg voor de macht die zijn gelijke niet had in de regio, van Constantinopel tot Egypte.

Onmiddellijk na onze aankomst vroeg Onfroi de Toron om door de wachters naar het paleis van de Keizer gebracht te worden. We moesten bijna een ganse dag aan de poort van het paleis wachten, en 's avonds werden we nog niet binnengelaten. We moesten onderdak zoeken in de stad, en vonden dat in een Venetiaanse herberg.

Onfroi en ik keerden elke dag terug naar het paleis om ons verzoek te herhalen. We legden de redenen van onze komst uit aan de ene Byzantijnse Hoveling na de andere. We begrepen nooit goed de functies van de vele Griekse Hovelingen die ons over hetzelfde onderwerp kwamen ondervragen, steeds opnieuw. Dit was allemaal zo vervelend langzaam! Onfroi en ik waren krijgers, niet gewend aan dit diplomatische talmen. Het duurde meer dan een week van geduldig en gedurig onderhandelen, steeds opnieuw hetzelfde herhalen over wie we waren, en wat we wilden bespreken met de Keizer. Ik probeerde de fijnste, meest langzame, meest beleefde en gepolijste Griekse termen, en het verschrikkelijkste Latijn dat sommige Hovelingen absoluut wilden praten, zodat de mannen zich niet beledigd zouden voelen, voordat we zelfs maar toegelaten werden het paleis te betreden.

We mochten de Keizer dan nog steeds niet ontmoeten. We kregen eerst kamers in een oude vleugel van het Blachernae paleis. Onze kamers en het voedsel daar waren nauwelijks geschikt. De kamers waren vunzig en muf, en het eten was net zo. We moesten nog een week verder onderhandelingen met hooghartige Griekse notabelen doorstaan. Geleidelijk aan, zeer langzaam, kregen we te horen dat het Keizerlijke hof zeer geërgerd was met de Prins van Antiochië omdat die Cyprus geplunderd had. We moesten ons verachtelijk verontschuldigen en ontelbare malen verzekeren dat de Koning van Jeruzalem dat incident betreurde, het niet kon goedkeuren, en van de expeditie niets had af geweten tot ze al gebeurd was. Onfroi de Toron veroordeelde Renaud de Châtillon in de sterkste bewoordingen voor de aangebrachte verwoestingen.

Na vele, vele dagen van palaveren, veranderde er toch iets in de houding van de Byzantijnen. We werden naar mooiere kamers gebracht, en we kregen overvloedig nieuwe zijden klederen. Fijn versierde kamers werden ons nu toegewezen, in het hart van de Blachernae. De weelde in dit deel van het reusachtige paleis was overweldigend. Goud en zilver werden overvloedig gebruikt ter versiering op het meest kostbare cipreshout en cederhout. Het leek ons alsof enkel zijde gedragen werd door de mensen en dienaars die zich in de gangen bewogen. De dienstmeiden hier waren de mooiste onder de mooie. Allen droegen prachtige sieraden van goud en edelstenen. Het beste voedsel werd ons toegediend, veel fruit en groenten, geroosterde vogels en wild werden ons nu regelmatig gebracht. Aan de gangen van onze kwartieren stonden echter stroeve wachters, en we konden ons deel van het paleis niet meer verlaten.

We moesten nog veel dagen wachten in totale verveling. Steeds meer andere Hovelingen kwamen met ons praten, dikwijls over dingen die niets met onze zending te maken hadden. In de Blachernae was het centraal punt van de discussies steeds weer Renaud de Châtillon, en ook Armenië. Na al die dagen van voorzichtig aftasten van de bedoelingen van het Hof, begrepen we dat Manuel Comnenus de Prins van Antiochië wou straffen, en ook dat hij Cilicië weer wou heroveren op de Armeense Koning Thoros II. In evenzeer bedekte termen probeerden we uit te leggen dat Jeruzalem zich niet zou verzetten tegen toekomstige veldtochten van de Byzantijnen in Cilicië, en zelfs in Antiochië.

Ten langen laatste begonnen de Hovelingen te praten over een nicht van de Keizer, een knap meisje, dat kon voorgesteld worden aan de Koning van Jeruzalem om zijn echtgenote te

worden. We vroegen de Prinses te ontmoeten. Dat verzoek was dan weer het onderwerp van meerdere dagen besprekingen. Uiteindelijk werden we naar een galerij gebracht boven een zaal, van waaruit we naar beneden konden kijken in kamers waarin meerdere vrouwen wandelden. Eén van die vrouwen werd ons aangeduid als de nicht van de Keizer. Dit was een zeer jong meisje, maar inderdaad een grote schoonheid. Ze had een mooi, prachtig gesneden gezichtje en een hoge bos blonde haren. De zijde omkleedde haar welgevormd lichaam en suggereerde weelderige curven. We werden verzekerd van haar blauwe ogen, goede gezondheid en lief karakter. Haar intelligentie werd geloofd. Onfroi de Toron ging neerbuigend akkoord met dit kind als een mogelijke vrouw voor de Koning van Jeruzalem.

Plotseling werden we dan toegelaten tot een audiëntie bij de Keizer, bij Manuel Comnenus, de Keizer van het Oost-Romeinse Rijk.

Die ervaring was onvergetelijk. Ik kan niet in woorden uitleggen hoe de pracht en de grootsheid en de praal van de kamers waarin de Keizer vertoefde een onovertroffene indruk op ons lieten. Zelfs de wachters gingen gekleed in goud, en ze droegen zilveren speren. We werden begeleid tot in de audiëntiezaal. Die zaal was gevuld met hovelingen, mannen en vrouwen, allen gekleed in de rijkste geborduurde zijde, waardig aan een Koning of een Koningin van het Christendom. Al dit was natuurlijk ten toneel gevoerd om indruk op ons te maken. We moesten beïnvloed worden door de grootsheid van het Keizerlijk Hof, vergeleken bij de nederigheid en armoede van Jeruzalem. Het Keizerlijk Hof van Constantinopel had zich verzameld om ons met grootmoedigheid en neerbuigende welwillendheid te ontvangen. Onfroi en ik keken dan even naar elkaar, want we begrepen op dat ogenblik pas dat onze verzoeken ingewilligd werden. Het werk hier was volbracht. We zouden niet verder met de Keizer zelf nog moeten onderhandelen. Manuel Comnenus zou ons slechts welkom heten en zijn beslissing mededelen, maar die beslissing was positief. Ons optimisme steeg plots. We zouden niet aldus ontvangen zijn geworden als de Keizer nog steeds geërgerd was op Jeruzalem.

We gingen vooruit in de zaal door een haag van Hovelingen, en we moesten drie maal knielen voordat we aan de troon van de Keizer stonden. Keizer Manuel Comnenus zat daar met zijn echtgenote op een fabelachtige gouden troon. Hij was gekleed in purperen zijde. We moesten niet één woord zeggen. De Keizer sprak uitstekend in het Latijn. Hij aanvaardde de verzoeken van de Koning van Jeruzalem. Hij was voldaan met de voorstellen voor een nieuw bondgenootschap met Jeruzalem, en aanvaardde de termen van dat bondgenootschap. Hij stond aan Koning Boudewijn een Byzantijnse echtgenote toe uit zijn eigen familie. De Keizer stelde daartoe Theodora voor, zijn nicht, de dochter van zijn broeder, de Sebastocrator Isaac Comnenus, om in heilig huwelijk te treden met Koning Boudewijn. Manuel Comnenus verzekerde ons, de afgezanten van de Koning, dat Theodora knap was, goed gevormd van leden, en ook dat ze een trouwe echtgenote zou worden. Aldus, besloot de Keizer, zouden de families verenigd zijn, en de banden tussen Jeruzalem en Constantinopel verzegeled. De Keizer was opgetogen over het feit dat we de grootsheid van het Keizerrijk erkenden, alsook de aanspraken van de Keizer op Antiochië en Cilicië. Hij vermeldde dan beleefd dat het Koninkrijk van Jeruzalem een natuurlijke verlenging van het Keizerrijk was, waarover moest geregeerd worden door de Koning en zijn Keizerlijke echtgenote.

Na de audiëntie keerden we terug naar onze kamers. De Hovelingen kwamen daar met ons praten. Er bleef nog veel te bepraten, maar Onfroi de Toron was vooral opgetogen toen er sprake werd van de bruidsschat van Theodora. Koning Boudewijn zou honderdduizend hyperpyres goud ontvangen, tienduizend hyperpyres voor de huwelijksceremonie, en dertigduizend hyperpyres in speciale geschenken. Dat fortuin was enorm voor Jeruzalem. Het

kon al de mogelijke schulden van Boudewijn oplossen tot in de eeuwigheid. We veronderstelden echter dat zulk een fortuin nog klein was vergeleken bij de rijkdommen die in de Blachernae verzameld lagen. Onfroi de Toron dankte het Keizerlijk Hof, en ondertekende de ene zijden oorkonde na de andere. We beloofden de streek van Saint-Jean-d’Acre aan Theodora Comnenus, voor haar te bewaren ook in het geval dat Koning Boudewijn eerder dan haar zou sterven, en zelfs wanneer geen kinderen uit hun huwelijk geboren zouden worden. We zagen dan Manuel Comnenus nog meerdere malen om details te bespreken op een meer formele wijze. De Keizer bleek erg geïnteresseerd in de oorlogssituatie in ons gebied, maar we voelden wel dat er weinig was dat hij niet al wist in verband met het Koninkrijk. Telkens waren veel Baronnen en leiders van de hovelingen aanwezig. Onze gesprekken waren hoofs, open en eerlijk, en werden zonder ironie of cynisme geuit. De Keizer gaf er de voorkeur aan in het Grieks te spreken, wat we dan ook deden, en Onfroi de Toron ook begreep die taal wel voldoende om te begrijpen wat de Keizer bedoelde, al sprak Onfroi zelf Grieks niet vloeiend. Als beter Grieks nodig was, vertaalde ik voor Onfroi.

De Keizer beval aan zijn Hovelingen ons de stad te tonen, vooral zijn paleizen, kerken, wallen en versterkte muren. Eigenlijk lagen er dubbele muren rond de stad, de ene ring achter de andere, en de muren liepen over enorme afstanden, van zee tot zee. Het Blachernae paleis was een bijzonder groot geheel van meerdere paleisgebouwen, kerken, pleinen, stallen en garnizoen gebouwen. Het was tevens niet het enige Keizerlijke paleis van Constantinopel. We bezochten de kathedraal van Hagia Sophia, de Kerk van de Heilige Geest of van de Heilige Wijsheid, het grootste gebouw ter wereld, met zijn reusachtige koepel boven kleinere koepels. Constantinopel kon ook fier zijn op veel meer grote kerken en op de uitgebreide abdijen die in de stad lagen. We kregen het speciale privilege de meest beroemde Christelijke relikwieën van de Keizer te mogen aanschouwen: de doornenkroon die Jezus gedragen had bij zijn dood, de nagels die Hem gekruisigd hadden, delen van het hout van het Ware Kruis, en de sluier van Sint Veronica die de afdruk van het gezicht van Christus droeg. We zagen ook de witte lijkwade waarin Jezus Christus gewikkeld lag in zijn graf vóór Zijn Verrijzenis, en die de afdruk van Zijn volledige lichaam en Zijn hoofd hield. Het doek was gevouwd, zodat het enkel het gezicht van Jezus toonde, zoals een icoon. In de Theotokos Kerk van de Blachernae konden we de sluier en de gordel van de Maagd Maria zien, en vele andere relikwieën van Heiligen.

Ik mocht alleen blijven staan naast de relikwie die het hoofd van Jezus toonde. Merkwaardig was, dat ik dit gezicht zeer wel leek te kennen. Het gezicht was niet erg verschillend van het gezicht op de vele tekeningen, schilderijen op muren en mozaïeken die ik gezien had in de kerken van Frankrijk en Outremer. Ik had eigenlijk verwacht een heel ander portret te vinden, hier in Constantinopel. Het gezicht op de doeken van Veronica en op dit doek geleken niet alleen erg op elkaar, maar ze geleken ook erg op de beelden die ik voordien gezien had. Ik veronderstelde dat de schilders dan toch hetzelfde portret gekopieerd hadden door de eeuwen heen, alle portretten gelijkend op de zeer vroege afbeeldingen, op deze Griekse iconen van Constantinopel. Ik was zeer onder de indruk van de intensiteit en van de edele trekken van het gezicht. De ogen leken gesloten, de trekken waardig, gratievol zelfs, langwerpig, en sereen, ondanks het lijden van Christus. Het gezicht straalde wel medelijden uit, en toch ook ingetogenheid. Was ik naar hier gezonden zuiver per toeval, om weer voor het aanschijn van God te staan, of gezonden door een goddelijke bedoeling? Ik vond het in elk geval een buitengewoon privilege dit te mogen zien.

Ik sprak dan tot God, vertelde Hem alles wat ik geleden had, en dankte ook voor de vreugdes die ik genoten had. Ik vroeg hem Miriam en de kinderen te beschermen, de kinderen die

Joden waren zoals hij. Ik dankte Hem voor de speciale gratie van profetie die Hij me geschonken had. Ik vroeg Hem me de zin van mijn bestaan te openbaren. Ik kreeg niet meer antwoorden echter, in de pracht van de Kerk van de Blachernae, dan ik te Jeruzalem had gekregen bij het Heilig Graf. Mijn leven zou me antwoorden moeten geven.

Keizer Manuel Comnenus nodigde ons uit op feesten in Constantinopel. We konden niet weigeren, al wilden we snel terugzeilen naar het Koninkrijk van Jeruzalem om de Koning het goede nieuws te brengen.

De Keizer liet ons enkele dagen later zeilen op een schip dat naar Tyr voer. Twee Keizerlijke galeien vergezelden ons gans de weg, ter bescherming van de Keizerlijke nicht. Eens ons schip uit het zicht van Constantinopel, wandelde Theodora vrij rond op het dek. Ze wierp het protocol af dat haar begeleidende hofdames haar steeds probeerden op te leggen. Theodora praatte vrijuit met ons. We zagen zelfs haar gezicht af en toe, wanneer haar sluiers in de wind golfd, en we feliciteerden elkaar met de gelukkige afloop van de zending, want ze was werkelijk een zeldzame schoonheid.

Theodora was eigenlijk nog een kind, een jong meisje van dertien jaar oud, maar ze was al gevormd zoals een vrouw. Ze was opgevoed aan het Hof van Constantinopel, en dat was een harde school in diplomatie. Ze kende Latijn en Grieks, en ik kon zelfs enige onderwerpen van filosofie met haar bespreken. Ze hield van poëzie en muziek, en was erg geïnteresseerd in de geschiedenis van haar familie. Toen ik haar sprak van mijn eigen interesse in de geschiedenis, en Herodotus aanhaalde, gaf ze me een klein boek waarin de daden opgeschreven stonden van haar grootvader Keizer Alexis Comnenus, een boek geschreven door zijn dochter, Anna Comnena. Door dit boek begreep ik beter wat de Keizer en het Keizerrijk van Rum betekenden voor onze landen. Theodora had ook goede noties over waar de kuststeden lagen, beter dan mijn begrip daarvan. Ze vroeg de kapitein steeds waar ons schip zich bevond, en vergeleek dat met een ruwe kaart die ze meebracht vanuit Constantinopel. Theodora had een voortreffelijke geest. We waren opgetogen met deze Theodora Comnena een vrouw te hebben die waardig was voor een Koning, een Koningin die werkelijk een aanwinst zou betekenen voor Boudewijn en Outremer.

We meerden te Tyr aan in september van 1158. Onfroi de Toron en de twee andere ridders reisden verder naar Jeruzalem met Theodora. Ik vroeg Onfroi toestemming om een tijd te Tyr te blijven. Ik wou mijn Joodse handelaars daar nagaan. Ik wou ook naar Sidon rijden om te horen hoe onze handelaars vooruit kwamen in hun transacties met Syrië. Ik denk dat Onfroi de Toron heimelijk blij was me te Tyr te ontslaan: al de eer zou voor hem alleen zijn wanneer hij Theodora voorstelde aan de Koning. Onfroi vroeg vijftig ridders van de Aartsbisschop van Tyr en van de Tempeliers, en hij reed fier de stad uit met meerdere ceremoniële wagens, waarin ook Theodora en haar dames reden.

Ik bleef nog meer dan een maand te Tyr, en even lang te Sidon. Ik hoorde te Sidon van het huwelijk van Koning Boudewijn en Theodora. Het huwelijk had plaats zodra Theodora aankwam te Jeruzalem. Het huwelijk werd niet ingehuldigd door de Patriarch van Jeruzalem, want Foucher d'Angoulême was het jaar tevoren gestorven, en de nieuwe Aartsbisschop, Amaury de Nesle, was nog niet officieel aanvaard door de Paus. Boudewijn trouwde met Theodora in de Kerk van het Heilig Graf vóór Aymeri de Limoges, de Patriarch van Antiochië. Aymeri was gevlucht voor Renaud de Châtillon, en leefde nu in Jeruzalem. Koning Boudewijn was zevenentwintig jaar oud, Theodora Comnena dertien.

Ik kwam te Jeruzalem aan einde november van 1158. Ik reed naar de stad, maar liet mijn paard achter in de stallen die we buiten de stad bezaten. Ik wandelde door de Poort van David, naar mijn huis. Niemand was thuis, geen Miriam, geen kinderen, en geen dienstboden. Ik was even ontgoocheld, maar ik kon moeilijk verwachten dat iedereen geduldig zou hebben zitten wachten op mij, na zoveel maanden afwezigheid, en Miriam wist niet wanneer ik zou terugkeren. Ik veronderstelde dat ze snel weer naar huis zou komen, dus keerde ik me naar de citadel om Onfroi de Toron op te zoeken. Daarna kon ik ook naar het paleis gaan in het fort.

De schildwacht bracht me dadelijk naar de kamers van de Connétable, die zich inderdaad in het kasteel bevond. Ik moest een hele tijd wachten vóór hij met me kon spreken. Onfroi kwam uit zijn studiekamer met andere ridders, en nam afscheid van hen. Dan verwelkomde hij me hartelijk. Hij trok me naar zijn eigen kamer.

Hij zei, ‘het spijt me dat ik je heb moeten laten wachten. Ik wou je echter alleen spreken. Welkom! Hoe was je reis?’

‘Goed, goed,’ gromde ik. Ik bespeurde een lichte verlegenheid in zijn stem, en Onfroi vermeed mijn ogen. ‘Hoe was de reis met Theodora naar Jeruzalem? Hoe ging het huwelijk? Was de koning tevreden?’

‘Ja, ja, alles was in orde. Welke Koning zou niet blij zijn met een jonge, mooie bruid en een nog mooiere bruidsschat? Vooral met de bruidsschat! Vertel me, hoe lang was je al in Jeruzalem?’

‘Ik kwam net aan, op dit ogenblik! Je bent de eerste man met wie ik praat, hier, Heer Onfroi!’

‘Dat is goed,’ antwoordde Onfroi. ‘Ga zitten, Daniel. Er is heel wat gebeurd sinds je te Tyr en Sidon bleef. Ik weet niet waar te beginnen. Je moet opletten!’

Onfroi was nooit een man die naar een onderwerp kwam vanuit de gemakkelijke, eenvoudige hoek. Hij was een diplomaat. Ik vroeg me af, ‘opletten waarvoor? Alles is goed nu, is het niet, Heer Onfroi?’

‘Ja, ja, alles is goed en wel,’ vervolgde Onfroi, spelend met een dolk die hij zenuwachtig heen en weer door zijn vingers liet glijden.

Er moest meer zijn. Er was iets dat hij niet dadelijk durfde uit te spreken.

‘Vooruit, Onfroi,’ zei ik, ‘wat gebeurt er? Je bent bezorgd om iets! Vallen de Saracenen weer Jeruzalem aan?’

‘Nee, nee, de Saracenen zijn rustiger dan verwacht deze dagen. Nee, er is iets met jou! Je woont met een Joodse vrouw. We hoorden dat één of andere soort van ceremonie plaatshad.’

‘Ja,’ antwoordde ik, op mijn hoede. ‘Iedereen in Jeruzalem weet dat, en heeft het geweten sinds nu al vele, vele maanden. De Koning weet dat. Hij zei het zelfs tegen me op het slagveld van Puthaha! Veel ridders zijn getrouwd met Syrische, Armeense, Jacobitische of Nestoriaanse vrouwen, om dan nog niet te spreken van diegene die in de Griekse Kerk zijn getrouwd. Wat is het probleem?’

‘Wel,’ zei Onfroi, ‘de tijden zijn opmerkelijk veranderd sinds onze Patriarch Foucher d’Angoulème stierf en een nieuwe Patriarch benoemd werd. Er is heel wat geroddeld over jou, Daniel. Je weet hoe een Koninklijk Hof is. Er zijn vriendelijke mensen aan het Hof, maar ook jalouse en ambitieuze mensen. Je hebt heel wat aandacht getrokken, dit jaar. Je was de held van Puthaha. Nee, nee, protesteer niet! Je was de held! Het werd algemeen bekend dat je de Koning raad gaf met een plan dat ons de overwinning bezorgde. De Koning zelf vertelde dat verhaal steeds maar opnieuw, en hoe je de maatregelen voorstelde om de discipline te houden. De Koning ging voorbij aan de Raad van Baronnen te Puthaha, en dat werd niet in dank aangenomen. Je was ook mijn raadgever en vriend op onze zending naar Constantinopel. We brachten Koningin Theodora mee. Dat ook was een mooi succes, dat niet in geringe mate aan jou te danken was. De Koning was buitengewoon tevreden, zowel met de Koningin als

met het goud, en het werd snel geweten dat Jocelin en Guillaume de besprekingen zouden opgegeven hebben zonder de hardnekkigheid en het geduld van ons beide. Dat allemaal maakte van je een man naar het hart van de Koning. En dat veroorzaakte natuurlijk jaloersheid en afgunst! Geen ridder aan het Hof houdt ervan te moeten toegeven dat een andere man meer in de gunst kwam van de Koning, hoe terecht ook. Sommige Baronnen vonden ook dat de aura rond het hoofd van Boudewijn te hevig straalde. De successen van de Koning, bereikt zonder hun medewerking, wekten nog meer afgunst op. De Koning werd te populair, te machtig door zijn successen! Nu, zulke spanningen zoeken steeds ergens een ontlading, een opening langs waar ze kunnen ontsnappen, verlichting vinden, en iets raken. Ik ben de Connétable, bijna ongenaakbaar, een normale echtgenoot, een vroom man, behept met niet te veel talenten. De intriges zochten dus iemand te treffen waar ze gemakkelijker iets konden bereiken. Ze vonden jou. Ze hoorden ergens dat je met een Joodse vrouw samenwoonde. Ze bewerkten de Joodse Rabbi en verkregen de inlichting over je huwelijk met Miriam, een heidens huwelijk. Boudewijn en ik wisten dat natuurlijk. Dan hebben ze je beklad bij de nieuwe Patriarch, en ze hebben smerige geruchten verspreid aan het hof. Ze verweten Boudewijn je te steunen, zodat ze de Koning tenminste voor iets konden bekritisieren! Ze verweten Boudewijn huwelijken toe te laten tussen Christenen en Joden, en om raad te volgen, gegeven door heidenen. Het ene gerucht na het andere werd de wereld in gestuurd over je, tot zelfs de meest schandelijke, heidense ceremonies aangehaald werden. Alsof je daar ooit aan zou hebben deelgenomen! Je was te Aleppo om de duivel te aanbidden. Je ging gekleed zoals een Turk. Nur al-Din gaf je een prachtig Arabisch paard om ons uiteindelijk te verraden. Je was rijk met Syrisch en Perzisch goud. En zo voort, en zo voort. Dat waren allemaal vuile leugens, natuurlijk, verspreid terwijl we in Constantinopel waren, maar Koning Boudewijn werd constant lastig gevallen met nieuwe geruchten over je.'

Ik vroeg, zeer gespannen nu, 'wie is "ze"?'

'Och, het is steeds moeilijk te achterhalen wie dergelijke geruchten verspreidt,' antwoordde Onfroi met gefronste wenkbrauwen. 'De geruchten kwamen van verscheidene plaatsen. Ze kwamen van rond de Koningin Mélisende, van bij de nieuwe Patriarch Amaury de Nesle, waarvan we nu weten dat het een saaie fanatiekeling is, maar van wie ik niet denk dat hij zelfs maar de verbeeldingskracht heeft om de geruchten te hebben uitgevonden, omdat hij ons niet zo goed kent. Sommige van de geruchten konden we terugbrengen tot Antiochië, tot Renaud de Châtillon. Dat waren de latere geruchten. De Châtillon was heel erg geërgerd omdat we de Byzantijnse hoede over Antiochië aanvaard hebben, al is dat al een oude geschiedenis. Renaud durfde noch de Koning noch mij de blaam te geven, dus gaf hij jou de schuld. Er waren natuurlijk mensen die in je voordeel spraken: Koning Boudewijn zelf om mee te beginnen. Ik ook, natuurlijk. Aymeri de Limoges, de Patriarch van Antiochië die Renaud zelfs niet van ver kan rieken steunde ons, en ook Raoul, de Bisschop van Bethlehem die van je leek te houden, en zelfs Raymond du Puy, de Hospitaalridder. Maar de geruchten verspreidden zich, en ze werden smeriger met de dag. Er was zelfs sprake van je aan te houden voor verraad, je te arresteren en je te verbranden samen met de Joodse vrouw waarmee je samenwoont, haar tot enig soort van godsdienstige veroordeling te brengen!'

Ik werd heel bleek, en ik moet wilde ogen gehad hebben, want ik las angst af van het gezicht van Onfroi de Toron, en dat was eerder zeldzaam voor een Connétable. Ik stond echter kalm op van mijn stoel, ging rond de tafel, en schreeuwde boven Onfroi, 'waar is ze? Waar is Miriam?'

'Blijf kalm,' riep Onfroi terug. Hij had zich al herpakt, en was niet een man om bevreesd te zijn van een dreiging. 'Niets gebeurde met haar, verzeker ik je! Niemand raakte haar aan. De Koning weigerde haar of jou iets aan te doen. Ik moet je echter melden dat je niet meer

welkom bent aan het Hof. Het spijt Boudewijn oprecht, maar tengevolge die durende geruchten kan hij je niet meer officieel in het paleis ontvangen, toch niet meer op dit ogenblik. De Koning vroeg me je op te vangen voordat je zou vragen hem te spreken, en hij vroeg me de situatie uit te leggen en om je begrip te vragen. Boudewijn houdt niet minder van je, maar plots lijkt het er op dat een ridder die zich inhoudt met een Joodse een probleem is voor Jeruzalem!’

Ik werd erg in beroering gebracht door de woorden van Onfroi. De hele wereld leek mijn vijand te zijn op dit ogenblik. Sommige ridders hadden van mijn afwezigheid aan het Hof gebruik gemaakt om me te belasteren. Wat moest ik doen? Outremer verlaten met Miriam en de kinderen? Ik vroeg dat een Onfroi.

‘God, neen, neen,’ zei hij. ‘Blaas deze zaak ook niet meer op dan nodig! Je vrouw zal niet aangeraakt worden. Jij zult niet geraakt worden. De Koning kan zich alleen maar een tijdje niet tonen met jou aan zijn zijde. Je moet jezelf doen vergeten, even. Mocht er enig gevaar dreigen, kom dan naar de citadel. Ik zal je beschermen, en ook de Châtelain hier zal dat doen. Ik zal je verbergen.’

‘Me verbergen? Sinds wanneer moet ik me verbergen? Ik deed niets anders dan de Koning bij te staan! Dit is al te gek!’

We twistten op dezelfde toon de rest van de namiddag. Ik werd meer en meer opgewonden en woedend. Ik verliet de citadel, maar moest Onfroi beloven niets idioots te doen, en zeker niet naar het paleis te lopen om proberen met de Koning te gaan praten. Ik wandelde terug naar huis, vol bezorgdheid om Miriam terug te zien.

Twee Hospitaalridders stonden aan mijn deur. Toen ik wou binnen gaan hield één van die mannen mijn arm vast, en vroeg mijn naam. Ik zei hem dat ik niet moest zeggen wie ik was aan mijn eigen voordeur, en beval hem zijn handen van me weg te nemen.

De schildwacht zei, ‘dan moet jij Heer Daniel du Pallet zijn. Dit huis staat nu onder de bescherming van de Orde van het Hospitaal. U mag natuurlijk naar binnen gaan. We hebben een bericht van de Grootmeester van het Hospitaal. We moeten U melden dat Miriam, de dochter van de handelaar Jacob, wel is, en zich in het Hospitaal bevindt met haar kinderen.’ Ik dankte de man niet, want mijn ergernis had nu het toppunt bereikt. Wat deed Miriam in het Hospitaal? Was ze in bewaring genomen, in de gevangenis geworpen? Hadden de Hospitaalridders mijn huis overgenomen? In uitvoering van hun regels konden ze zo iets wel durven. Wat zeiden die verdomde regels ook weer? Ik stapte mijn huis in. Ik ging recht naar de kamer waar ik een extra maliënkolder bewaarde, en wapens. Ik deed snel de lange maliën aan, trok een gordel met een lang slagzwaard en een brede dolk rond mijn middel. Ik nam een helm en een schild. Ik vond de wapenrok van de Hospitaalridders in een koffer. Ik wou die in het gezicht werpen van de Grootmeester, dus deed ik die wapenrok niet aan, maar vouwde hem op mijn arm. Ik rende naar buiten, voorbij de verbaasde wachters, en liep rechtstreeks naar het Hospitaal. Ik vroeg achter Raymond du Puy.

De Grootmeester van het Hospitaal was in zijn studiekamer. Hij ontving me daar. Hij zat in een brede zetel achter een tafel; ik bleef recht staan. Raymond keek me aan met een hooghartig lachje op zijn mond toen hij zag dat ik gekleed was om naar een veldslag te gaan. Ik vroeg zonder een groet, ‘waar is mijn vrouw?’

Raymond legde langzaam de papieren neer die hij aan het lezen was. Hij wandelde rond zijn tafel, dan weer naar achter zijn tafel, nam me op van top tot teen, en ging weer in zijn zetel zitten, helemaal niet onder de indruk van mijn vijandigheid.

‘Heer Daniel du Pallet,’ zei de Grootmeester. ‘Een goede avond aan jou ook! Ik ben zo blij je weer te zien. De dokter Miriam is hier, in het Hospitaal, in kamers die ik haar gegeven heb.’

Ze staat onder onze bescherming. Zie je, ik hoorde vuile geruchten die haar belasterden, geruchten die ik niet kon onderdrukken. Deze laatste dagen werden de geruchten gemener. Ik stelde dan aan de dokter voor om bij ons te komen wonen. Ik plaatste ook je huis onder de bescherming van het Hospitaal. Je Miriam is veilig hier, en de kinderen ook. Miriam is onze gast. Ze is vrij te gaan waar ze wilt, vrij ons te verlaten wanneer ze dat wilt. Ik kan zeggen dat ze onze gastvrijheid in dank aanvaardde. Je huis is van jou, natuurlijk. We plaatsten een schildwacht daar, opdat niemand het in zijn hoofd zou halen er binnen te breken of zoiets.’ Raymond du Puy keek nog steeds vijandig naar mijn zwaard en dolk. Ik begon te vermoeden dat ik nogal idioot was geweest, en me weer dingen had ingebeeld die niet waren.

Ik zei, ‘Miriam is dus niet in bewaring genomen?’

Raymond du Puy glimlachte. ‘Ze is zeer zeker hier in bewaring genomen! Ik daag iedereen uit die zou proberen hier naar binnen te springen, gekleed in maliën en helm en schild, om haar mee te nemen! In bewaring is ze! In goede bewaring! Denk je misschien dat ze gevangen zit? Dat is ze niet, Heer Daniel. Wie zou zo dom zijn om zijn eigen dokter in de gevangenis te werpen? Miriam was de enige dokter in wie ik vertrouwen had voor mezelf deze laatste jaren. Ze hield me in zo goede gezondheid, dat ik er eerder de voorkeur aan geef haar wel en goed rond mij te houden, maar vrij en blij!’

Ik stond verstomd.

Raymond vervolgde, ‘ik zal je naar haar kamers brengen, zo dadelijk. Als je wilt kun je haar meenemen naar je huis. Maar alstublieft, luister eerst naar me!’

Ik aarzelde, doch wou nu inderdaad wel nog luisteren.

De Grootmeester begon opnieuw te spreken. ‘De passies laaiden op over je, de laatste dagen. Ik praatte met Onfroi de Toron, die je goed kent. We vonden allebei de geruchten walgelijk en schandalig. De bron lag zonder twijfel bij de Tempeliers, bij Antiochië, bij over-godsdienstige fanatiekelingen, en bij de domme, laffe bastaarden aan het Hof die de hele dag niets anders te doen hebben dan iemand te belasteren. Maar zoals Onfroi kon ik de geruchten niet stoppen. Dus deed ik wat ik beloofde. Ik beloofde Miriam en de kinderen te beschermen, en dat deed ik ook. Ik beschermde jou ook. Nu, waarom deed ik dat? Je bent de echtgenoot van Miriam, en dat was al voldoende reden voor me. Je bevalt me ook. En wat is meer, zelfs voordat je te Jeruzalem arriveerde wist ik al wie je was, want ik kreeg twee nogal merkwaardige brieven uit Frankrijk!

De eerste brief kwam van Bernard, de Abt van Clairvaux. Hij schreef me wie je was, en ook dat je geloof waarachtig en zuiver en ontegenzeggelijk was. Hij schreef dat je het zeldzame geschenk had gekregen in de gratie van God te staan – wat dat ook mocht betekenen! Hij vroeg me te zorgen voor je. Zulk een brief, van een man die je vader als een ketter deed veroordelen, was inderdaad heel merkwaardig!

De tweede brief kwam van iemand anders, van iemand die nu niet bepaald gekend stond in Frankrijk als een goede vriend van Bernard. Het was een brief van Suger, de Abt van Saint Denis. In de brief stond dat je de beschermer van Saint Denis en van de Oriflamme was. Suger schreef verder ongeveer hetzelfde als Bernard, plus vroeg hij me uitdrukkelijk je uit de handen van de Tempeliers te houden!

Ik stel dus voor dat je die wapenrok die je op je arm draagt niet in mijn gezicht zou gooien, maar hem zou dragen! Ik apprecieer het dat je de wapenrok tot vandaag niet gedragen hebt. Draag hem nu! Je bent een Ridder van het Hospitaal, een voornaam lid van de Orde van Sint Jan de Doper! Je bent getrouwd, en je bent rijk, wat tegen de regels is waartoe ik zelf voor de Orde heb besloten. Maar die regels dienen er enkel voor om aan onze ridders duidelijk te maken hoe ze zich moeten gedragen. Jij leefde goed, eervol, vroom. Je verdedigde het Christendom fel en zeer, en dat volstond voor de Raad van de Orde! Dat was de ware

betekenis van onze regels. Ik ben zelf niet tegen rijkdom gekant, voor zover de man de rijkdom beheerst en niet omgekeerd. Dus: draag die wapenrok! Doe wat Suger gevraagd heeft. Ik ben echt benieuwd de ridder of de Baron te ontmoeten die onze Orde zou durven uit te dagen!’

Raymond sloeg zijn vuist op de tafel, en hij zag er woest kwaad uit, een gevaarlijk man. Ik had gedacht indruk op hem te maken; het tegendeel was nu waar. Hij pauzeerde, liet zijn uitbarsting van woede zakken, en vervolgde dan, ‘niettemin, vermits de toegang tot de Koning afgesloten is voor je, stel ik voor dat je voor ons zou werken, als je daarmee akkoord gaat. Wij houden het kasteel van Beit Jibrin, wat wij Franken Gibelin noemen. Het kasteel ligt halfweg tussen Hebron en Ascalon. We missen een bevelvoerder, daar. Er zijn andere kastelen en vestingen en plaatsen waar we je beter zouden kunnen gebruiken, maar Gibelin ligt niet te ver van hier, en ik zou willen dat Miriam te Jeruzalem blijft. Ik heb mijn dokter nodig! Alstublieft, willig een oude man in, en laat me mijn dokter behouden! Miriam kan hier blijven, in het Hospitaal, of in haar huis met jou wonen. Als ze in haar huis wil blijven, zullen de Hospitaalridders haar en haar huis bewaken.’

Raymond du Puy moet de gloed in mijn ogen en de verbazing en blijdschap een nieuwe vriend te hebben gevonden duidelijk kunnen aflezen van mijn gezicht. Hij zei, ‘aha! Ik zie dat mijn aanbod je wel bevalt! Wel dan, mijn zoon, zet dan die wapenrok op als je hier buiten gaat! Toon de jaloerse mannen dat je ze nog een beetje meer jaloers kunt maken. Ik houd van enige provocatie, af en toe! Laat de geruchten nog wat meer opborrelen! Maar nu had ik graag dat je naar je Miriam zou gaan, want ze wacht ongeduldig op je. Ga naar de kleine Jacob en Sarah. Je hebt twee wonderbaarlijke kinderen. Ze zijn slimmer dan ik! Ze zijn me een groot plezier in de avonden!’

Ik ging naar Miriam, gekleed in de wapenrok van het Hospitaal. Miriam was ongedeerd, en zeer blij me terug te zien. Alles wat Raymond du Puy me gezegd had was waar! We besloten naar ons eigen huis terug te keren, met de kinderen. Ik droeg voortaan, nu fier, de zwarte wapenrok met het witte, zilveren, gepunte kruis van de Orde van het Hospitaal. De twee wachters die nog steeds aan de deur van mijn huis stonden waren niet een klein beetje verrast toen ze mijn wapenrok zagen, maar ze glimlachten met voldoening. Ze duwden de deur voor ons open.

Gedurende twee maanden wandelden steeds twee gewapende wachters van het Hospitaal dicht bij mijn huis, van zeer vroeg in de morgen tot laat in de avond.

Ik ging nog regelmatig spreken met Onfroi de Toron en Raymond du Puy. De geruchten verminderden, en stopten dan helemaal. Ik liep echter niet naar het paleis van Jeruzalem om met de Koning te spreken. Onfroi zei me dat Boudewijn wist wat er met me gebeurde. Hij was dankbaar dat ik me niet op hem duwde. Ik bleef ver weg van het hof.

In de lente van 1159 verbanden andere gebeurtenissen de geruchten rond mijn persoon naar de vergeethoek. Tegen die tijd was ik al Châtelain van Gibelin, en ging ik steeds gekleed in de zwarte wapenrok en mantel van de Hospitaalridders van Sint Jan.

Mijn leven was niet hard te Beit Jibrin, het kasteel ten zuiden van Jeruzalem. Het garnizoen van Hospitaalridders achtervolgde slechts groepen bandieten daar, weinig meer, maar de vesting was er inderdaad nodig om te helpen de streek te beveiligen voor de pelgrimswegen tussen Jaffa en Jeruzalem.

Ik ging dikwijls op jacht in dat gebied. Ik betaalde een Arabische temmer van haviken en sperwers in mijn dienst, en ik jaagde met die roofvogels zoals Usama ibn Munqidh me leerde. De Hospitaalridders organiseerden razzia's in de omgeving tegen Arabische, Bedu en Egyptische handelaars. Ik deed die rooftochten ophouden. Ik veranderde ook de andere gewoontes van de patrouilles. In plaats van twintig mannen in zware maliënmantels door de woestijnen en de heuvels te doen draven, zodat iedereen hen op hun strijdparken hoorde komen aandonderen van op een halve dag rijden, dwong ik de ridders in kleine groepen, van drie of vier mannen slechts, uit te rijden. Ze kregen snellere paarden en we kochten meer Arabische paarden. Mijn mannen droegen minder bepantsering, korte maliëns, en meer lagen van linnen of zelfs van zijde. Ze reden op de heuvelruggen, niet in de valleien. We zetten een brede cirkel van rijdende uitkijkposten op rond het kasteel, en een tweede ring binnen de eerste. Slechts wanneer we een groep bandieten ontdekten, of een groep van ronddwalende Egyptenaren, reden we uit met een zwaardere troep van ridders, en onze verkenners volgden de vijand dan steeds. Ik oefende meer mannen in het boogschieten en in het schieten met kruisbogen. We verwaarloosden echter nooit zware aanvallen in massa, te paard, met lansen, en in volle bewapening.

Na de zomer van 1158 viel de Byzantijnse Keizer Manuel Comnenus Cilicië binnen met een reusachtig leger. Hij verjoeg Koning Thoros II uit Lager Armenië, en nam de Armeense steden van Tarsus, Mamistra, Anazarbus en nog andere weer in zijn bezit. Koning Thoros vluchtte de bergen in.

Daarna bedreigde Manuel Antiochië met zijn leger. Renaud de Châtillon, daartoe aangespoord door zijn Aartsbisschop, reed naar het Keizerlijk kamp te Mamistra, en onderwierp zich aan de Keizer. Renaud knielde en knielde weer vóór de Keizer, met ontbloot hoofd, en hij gromde nauwelijks verstaanbare verontschuldigen voor zijn aanval op Cyprus. Hij moest een Griekse Patriarch te Antiochië aanvaarden in plaats van de Latijnse, en hij beloofde de citadel van Antiochië aan de Byzantijnen te overhandigen telkens Manuel daarom zou vragen. Manuel Comnenus reed triomfantelijk Antiochië in.

Een tijd later reed ook koning Boudewijn III naar Mamistra. Hij verzoende de Keizer met Koning Thoros van Armenië, in ruil voor een gelofte van Thoros voortaan een trouwe vazal van Constantinopel te blijven.

Niet lang daarna trokken Boudewijn III, Renaud de Châtillon en keizer Manuel Comnenus uit Antiochië met hun legers op een bestraffingveldtocht tegen Nur al-Din. Koning Boudewijn wou de macht van de troepen van Nur al-Din definitief vernietigen. Maar wanneer het Christelijk leger zijn kamp opsloeg vóór Aleppo, begon Manuel Comnenus op eigen houtje onderhandelingen aan te gaan met Nur al-Din. De Keizer bekwam dat alle gevangene Christenen van Aleppo, ongeveer tienduizend mannen, zouden vrijgelaten worden. Daarna reed de Keizer terug naar Cilicië en dan naar Constantinopel. De Franken begrepen dat Manuel zijn eigen doel had gehad met deze expeditie. Manuel wou enkel Cilicië en Antiochië onderwerpen. De landen van Qoniya waren voor hem veel belangrijker dan Outremer, en hij was in een oorlog verwickeld met de Sultan van Qoniya, Qilij Arslan. Nur al-Din was een doorn in het oog van de Seldjoek Turken van Qoniya, dus had Manuel Comnenus de Atabeg van Aleppo gespaard en van hem zelfs tot een bondgenoot willen maken, gericht tegen Qoniya. Veel later, in 1162, zou de verdeemoedigde Qilij Arslan te Constantinopel zweren de vazal te worden van de Keizer van Rum.

Ondertussen was Koning Boudewijn rustelozener dan ooit. Hij teisterde de Hauran en de landen van Damascus weer met razzia's, met een beperkt aantal mannen. Hij deed veel kwaad door

steden en dorpen te verwoesten, vee te stelen en karavanen te plunderen. Het garnizoen van Beit Jibrin nam geen deel aan dit alles.

In november van 1160 vertelden de medeplichtigen aan de diefstallen en plunderingen van Renaud de Châtillon hem over grote kuddes vee, kamelen en volbloed paarden die zich in de heuvels tussen Mar'ash en Duluk verzamelden. Heel wat van die veehoeders waren Syrische Christenen en Armeense Christenen, maar Renaud gaf niet veel om zulke details. Hij trok naar de streek om de dieren te vangen die veel Byzantijnse muntstukken waard waren, ook al in de overzeese handel van vee. Hij overrompelde de veehoeders en herders zonder veel moeite, want de boeren konden niet op tegen zijn zwaarbewapende Franken. De veehoeders liepen naar Aleppo om hulp te vragen. De gouverneur van de stad was toen de zoon van de voedstervrouw van Nur al-Din, een maan genaamd Majd al-Din Abu Bakr ibn al-Daja. Majd al-Din luisterde rustig naar de herders, hoorde meer over de razzia, en zag een kans om enige erkenning te verwerven van de stammen die een beroep op hem deden. Majd al-Din achtervolgde de Franken op hun terugtocht naar Antiochië. Renaud de Châtillon wist van de achtervolging, maar hij weigerde de rijke buit achter te laten, en dus bleef hij met zijn mannen geplakt aan de langzaam vorderende dieren. Hij bevocht de ruitery van Aleppo. De paardrijders van Majd al-Din teisterden de Franken. Ze versloegen de troep van Renaud, en vernietigden die macht. Renaud kon zijn leven redden door zich over te geven. Hij werd gevangen genomen. De Saracenen bonden Renaud, en dwongen hem achter hun kamelen aan te lopen, om zo schaamtevol naar Aleppo gesleept te worden. Ze wierpen hem daar in een cel van de citadel. Renaud zou zestien jaren lang gevangen blijven in Aleppo.

Ik kon moeilijk anders dan enige voldoening voelen. Mijn visioen van Puthaha had zich gedeeltelijk verwezenlijkt, dacht ik, want Renaud de Châtillon had me kwaad berokkend door Miriam te bedreigen.

Koning Boudewijn loste het probleem van de opvolging tot de troon van Antiochië op door het kind Bohemond III uit te roepen als Prins van Antiochië. Renaud de Châtillon was niet meer dan Regent in de naam van deze Bohemond. De Koning benoemde nu Aymeri de Limoges tot Regent, zolang Bohemond niet meerderjarig was. Het was niet zeker of Boudewijn het recht had in deze opvolging te oordelen, want Antiochië was een leengoed van de Keizer van Constantinopel. Keizer Manuel Comnenus kwam niet tussen, maar een reactie bleef niet uit.

De Keizer zocht op dat ogenblik een Frankische dame te huwen. Hij besloot voor Marie van Antiochië, de zuster van het kind Bohemond, in de plaats van Mélisende van Tripoli, de zuster van Graaf Raymond van Tripoli, de voorkeur van Koning Boudewijn voor de Keizer. Aldus herbevestigde Manuel Comnenus zijn aanspraken op Antiochië. Marie van Antiochië was ook één van de mooiste vrouwen van Outremer. Het huwelijk werd ingewijd in de Hagia Sophia van Constantinopel op 25 december 1161.

Niet lang nadien, in het begin van februari van 1162, stierf Koning Boudewijn III te Beiroet. Hij stierf waarschijnlijk omdat zijn dokter van Tripoli, Barac, hem gevaarlijke medicijnen had toegediend. Boudewijn III had nog geen kinderen met zijn echtgenote Theodora. Bijgevolg werd zijn jongere broeder Amaury, Graaf van Ascalon en Jaffa, al rond half februari gekroond tot Koning van Jeruzalem.

Amaury was getrouwd met Agnès de Courtenay, dochter van de vroegere Graaf van Edessa, Jocelin. Amaury had twee kinderen, een zoon genaamd Boudewijn en een dochter Sibylle. Agnès de Courtenay was eigenlijk de nicht van Amaury. De Baronnen van Jeruzalem beweerden dat zulke nauwe bloedverwantschap bij wet niet toegelaten was voor een Koning. De Baronnen eisten dat Amaury zou scheiden van zijn vrouw. Amaury werd tot de scheiding

gedwongen, al was hij blijkbaar gelukkig getrouwd met Agnès. Later, in 1164, huwde Agnès de Courtenay met de Heer Hugues I van Ibelin. Hugues was niet alleen Heer van Ibelin of Yebna, maar ook van Ramla, ten zuiden van Jaffa, en ook Heer van het kasteel van Mirabel, dat ook Mejdél-Yaba genoemd werd.

Koning Amaury was slechts zevenentwintig jaar oud toen hij de troon van Jeruzalem besteeg. Hij was geen grote man, en nogal dik in de buik, hoewel hij zeer korte schouders had. Hij had mooie ogen in een eerder vlezig gelaat, blonde haren en een donkere baard. Hij lispelde wanneer hij sprak, en hij sprak niet dikwijls, en dan liefst met zo weinig mogelijk woorden, zoals een Spartaan. Hij was zeer verstandig, maar wellicht niet zo briljant intelligent als zijn broeder Boudewijn geweest was. Amaury was een geleerde man, en had ook fysisch meer weg van een advocaat of een boekhouder dan van een krijger. Toch was hij dapper, en als hij in een veldslag betrokken geraakte, was hij zo moedig en vermetel als eender wie in het leger. De man beviel me wel. We hadden samen gevochten voor Ascalon, en Amaury was toen een aangename en dappere metgezel geweest in de slag. Hij had niet gearzeld om met ons mee te lopen naar de muren van Ascalon. Hij had zich dan gekleed als een sergeant, en hij had de andere Baronnen naast Boudewijn laten staan op hun paard terwijl ze van ver het gevecht op de muren bekeken. Amaury vocht toen met ons mee, en hoewel we meer te doen hadden om hem te beschermen dan hij ons, bewonderden we zijn inzet, en vocht hij in ons midden. Hij was niet een man die zich aan zonden overgaf. Hij was geen gokker. Hij bleef echter ook niet zeer trouw aan zijn echtgenote. Hoewel zwaar van lichaam en taal, spreidde hij een charme rond zich die vrouwen onweerstaanbaar vonden en die misschien uit zijn dikke, golvende haren straalde.

Zoals zijn broeder was Koning Amaury I een rusteloze monarch. Hij wist hoe gevaarlijk Nur al-Din van Aleppo kon zijn, dus koesterde hij de rust aan die zijde, aan zijn oostelijke grenzen. Hij brak niet de vrede die daar bewaard bleef sinds Puthaha. Hij richtte zijn ogen naar het zuiden, naar Egypte.

Om de gebeurtenissen te begrijpen die de situatie van de Fatimide heersers over Egypte kenmerkten, moeten we terugkijken naar het jaar 1154.

De Kalief al-Zafir werd in Egypte vermoord door een gunsteling, Nasr, de zoon van de Vizier ‘Abbas. Usama ibn Munqidh speelde een rol in die intrige, zoals hij me later zelf vertelde, en Usama had zelfs de moord gepland.

De gouverneur van Hoger Egypte, een Armeniër met naam Tala’i ibn Ruzzik, echter, verzamelde een leger en marcheerde naar Cairo om de dood van de Kalief te wreken. ‘Abbas en Nasr vluchtten naar Syrië. Ze trachtten honderden kamelen beladen met alle schatten van Egypte mee te nemen. Het grootste deel van die karavaan werd al geplunderd dichtbij Cairo. ‘Abbas en Usama, Nasr, enkele dienaars, met nog een goed aantal kamelen beladen met goud, vluchtten de Woestijn van Tih in. Ze trokken naar het noorden, naar Damascus. Onderweg werd ‘Abbas gedood door een groep van Tempeliers, en van andere Frankische ridders. Nasr werd gevangen genomen, en de schat viel in de handen van de zeer blijde Frankische ridders. Usama ibn Munqidh, handig en sluw zoals steeds, kon ontsnappen en Damascus ongedeerd bereiken. De Tempeliers leverden Nasr uit in de handen van ibn Ruzzik voor een hoog losgeld, en vermeerderden aldus nog hun veroverd fortuin. In juni van dat jaar 1154 werd Nasr gekruisigd en te drogen opgehangen aan de poorten van Zawila, ten zuiden van Cairo. Ibn Ruzzik regeerde daarna over Egypte tot wel in 1161 als Vizier van Egypte. Hij regeerde eerst in de naam van het kind Kalief al-Fa’iz, die echter stierf in juli van 1160 op de ouderdom van elf jaar. Ibn Ruzzik handelde snel en gaf het Kalifaat aan een ander kind van

negen, al-‘Adid, een neef van al-Fa’iz. Nog later dwong ibn Ruzzik zijn dochter met deze jongen te huwen.

Dat werd allemaal teveel voor de Amirs van Egypte. Ze vermoordden de Vizier. Hoewel hij dodelijk gewond werd door vele dolksteken, leefde ibn Ruzzik nog voldoende lang om de functie van Vizier te overhandigen aan zijn zoon, al-‘Adil ibn Ruzzik.

Al-‘Adil werd Vizier in september 1161, maar aan het einde van 1162 werd ook deze al-‘Adil vermoord door de gouverneur van Hoger Egypte, Shawar, en die Shawar werd de nieuwe Vizier van Egypte.

Miriam en ik en de kinderen leefden gelukkig in die jaren. Ik had even een bange tijd toen Raymond du Puy, onze beschermheer, overleed in 1160. Fra Auger de Balben volgde Raymond op, en dat was een opluchting, want Auger had dikwijls met ons gesproken, en kende Miriam ook goed. Hij steunde Miriam evenzeer als Raymond.

Twee jaar later sterf ook Auger. Hij werd opgevolgd door Fra Arnaud de Comps. Tegen die tijd had echter iedereen aan het hof Miriam vergeten, al diende ze nog steeds ook in het hospitaal. Ze woonde in ons huis, en niemand deed haar nog kwaad aan. Arnaud de Comps was ook al slechts Grootmeester gedurende minder dan een jaar. Zijn opvolger werd Gilbert d’Assailly, en Gilbert was een heel ander soort man.

In die tijd kwam in Egypte weer iemand tegen de Vizier in opstand. Dit maal was het een Arabische Amir, de Grote Kamerheer van de Kalief. Die Amir werd gesteund door de Kalief. Shawar werd aangevallen en verjaagd in 1163. De Amir werd de nieuwe Vizier.

Die Amir, genaamd Dirgham, herinnerde zich maar al te goed hoe zijn voorgangers vermoord werden. Hij begon bijgevolg al de Amirs van Egypte die hij maar kon verdenken van enige macht en ambitie en van terughoudendheid tegenover zijn positie, uit te roeien, en dat waren bijna al de Amirs van Egypte, honderden mannen die aldus geëlimineerd werden. Met honderden Egyptische Amirs vermoord, verbannen of verjaagd, bleef het Fatimide Kalifaat van Egypte zeer verzwakt achter, zonder verstandige en ervaren oorlogsleiders.

Amaury van Jaffa en Ascalon had die gebeurtenissen in Egypte vanuit zijn nabijgelegen Ascalon met aandacht gevolgd. Hij was natuurlijkerwijze niet gericht naar het noorden, maar naar het zuiden. Deze Amaury was nu Koning.

In september van 1163 reed Koning Amaury van Jeruzalem met een Frankisch leger Egypte in. Hij had niet veel succes, want de Vizier Dirgham vernietigde prompt de dijken van de Nijl, onnoemlijk leed bezorgend aan de boeren van die streek, maar ook zodat het land net vóór de opmars van Amaury overstroomde. Amaury keerde snel en heimelijk terug naar Jeruzalem.

Nur al-Din probeerde gebruik te maken van de afwezigheid van de Koning. Hij viel het Crac des Chevaliers aan, de Qal’at al-Hosn, en zette zijn kamp op in de naaste vlaktes. Hij dacht dat Tripoli zwak was. Maar juist in datzelfde jaar waren twee Franse Baronnen op pelgrimstocht naar Jeruzalem gekomen. Dit waren Hugues VIII de Lusignan, genaamd Hugues le Brun, Graaf de La Marche, en Geoffroi Martel, broeder van de Graaf van Angoulême. Die bevonden zich tijdens hun terugkeer in de haven van Antiochië, waar ze hoopten een schip naar Italië te vinden. Ook al bij toeval was in Antiochië een Byzantijnse Hertog, Constantin Coloman, aangekomen met een grote troep Byzantijnse strijders. Deze ridders verzamelden al de mannen van het Graafschap Tripoli. Ze vielen plots Nur al-Din aan en verrasten die volledig. Nur al-Din en zijn mannen werden voorwaar verrast terwijl ze in hun tenten lagen te slapen, in het midden van de dag, om te schuilen voor de hitte. De ridders van Tripoli konden een grote overwinning vieren, maar de vloekende en ziedende Nur al-Din ontsnapte.

Nur al-Din veranderde dan van strategie. Hij had aan zijn Hof de voormalige Vizier van Egypte, Shawar. Shawar had sinds hij aangekomen was steeds Nur al-Din lastig gevallen met de vraag een leger te krijgen waarmee hij hoopte Dirgham uit Egypte te verjagen. Wie kon Nur al-Din beter zenden naar Egypte dan zijn beste legerleider, het genie van veldslagen, Asad al-Din Shirkuh, de man die eender welke oorlog kon winnen?

In april van 1164 stuurde Nur al-Din een leger van Aleppo op mars naar Egypte. Dirgham beefde als een riet wanneer hij vernam wie de mannen van Nur al-Din leidde. Hij zocht dadelijk hulp, en kon slechts beroep doen op één man: Koning Amaury van Jeruzalem. Amaury stelde een leger samen. De oude Kurdische leider Shirkuh versloeg natuurlijk Amaury in snelheid.

Shirkuh en Shawar kwamen al te Cairo aan in mei van 1164. Ze zetten zeer snel Dirgham af, die zeer gehaat was in Egypte. Shawar probeerde wel een lief 'dank je' te zeggen aan Shirkuh, hopende dat de oude krijger netjes zou terugkeren naar Syrië, maar Shirkuh lachte hem in zijn gezicht uit, en wou betaald worden voor zijn veldtocht. Shawar weigerde dat. Shirkuh deed zijn strijders hun werk verrichten. Hij bezette de helft van Egypte. Shawar riep dan op zijn beurt de Christelijke Koning Amaury ter hulp. Amaury marcheerde Egypte in voor de tweede maal.

De troepen van Koning Amaury en van Shawar verenigden zich om de stad Bilbeis te belegeren, een stad die min of meer de sleutel tot Egypte was vanuit het noordoosten, en waarin Shirkuh zich verschanst had. De legers vochten te Bilbeis gedurende drie maanden, in hardnekkige gevechten die zeer duur uitvielen in mannen, zodat beide partijen uitgeput raakten.

Amaury stelde daarom voor aan Shirkuh om beide Egypte te verlaten. Shirkuh aanvaardde dat, en de Franken keerden in oktober van 1164 weer naar Jeruzalem. De Saraceense Syriërs van Shirkuh gingen naar Damascus.

Het was hoog tijd voor Koning Amaury om naar Jeruzalem weer te keren, want zijn Koninkrijk werd ernstig bedreigd vanuit het noorden!

In augustus van dat jaar 1164 had Nur al-Din zelf ook een reusachtig leger verzameld, bestaande uit zijn eigen troepen, de troepen van zijn broeder, de Atabeg van Mosul, en de troepen van meerdere Ortoqide Amirs onder zijn burens. Nur al-Din verscheen plotseling vóór Harim. De Franken daar gaven zich onmiddellijk over. De ridders van het graafschap Tripoli reden dan uit tegen het leger van Nur al-Din, onderschatten dat leger schromelijk, en bereidden zich voor op een slag om de vooruitgang te stoppen van de Atabeg.

Nur al-Din paste de oude Saraceense gevechtstactiek toe, viel aan eerst met een deel van zijn troepen, veinsde een nederlaag en trok zich terug met zijn snelste ruiters, liet zich achtervolgen door de Franken, trok hen uiteen, en scheidde hen zo van hun voetvolk. Nur al-Din en zijn verbonden vernietigden rustig eerst al het Frankisch voetvolk, en ze omsingelden daarna de Frankische ridders. De Franken van Tripoli lieten meer dan tienduizend doden en vele gevangenen te Harim. Raymond III van Tripoli werd gevangen genomen, en ook Jocelin III de Courtenay, Hugues VIII de Lusignan, Bohemond III de Prins van Antiochië, en zelfs de Byzantijnse Hertog Constantin Coloman.

Een tijdje later veroverde Nur al-Din ook de citadel van Harim. Hij had dan Antiochië en Tripoli kunnen veroveren, maar hij was een zeer voorzichtige man. Hij had schrik van het Byzantijnse leger. Hij trok zich dus terug.

Op zijn terugkeer viel Nur al-Din nog Baniyas aan. De Connétable Onfroi de Toron was toen in Egypte met Koning Amaury. Baniyas werd verdedigd door één van de ridders van Onfroi, Gauthier de Quesnay, en Gauthier was niet alleen wit van angst toen hij het leger van Nur al-

Din zag aankomen, hij zag ook een kans om zijn hebzucht te verzadigen. Nur al-Din kocht Gauthier om. Voordat Koning Amaury kon tussenkomen, gaf Baniyas zich over aan Nur al-Din in oktober van 1164.

Ik haal dit alles lichthartig aan, terloops, maar kunt U zich de gruwel van de doden en gevangenen van al deze plaatsen voorstellen? De ironie van het gebeurde, en de domheid van de Frankische Baronnen, was toen al schrikbarend geworden. Lieflijk en machtig Baniyas, waarvoor ik zo hard had gevochten, en dat Boudewijn III zo moedig had verdedigd, het Baniyas waarvoor Onfroi zo lang had gewerkt, was verkocht aan Nur al-Din, en ingenomen door de Saracenen in de tijd van een vingerknip. Mijn hart bloedde.

Nur al-Din liet Prins Bohemond van Antiochië vrij voor een enorm losgeld in de zomer van het jaar daarop, in 1165. Bohemond voer dan naar Constantinopel en trouwde met een andere nicht van Manuel Comnenus die eveneens Theodora heette. Hij aanvaardde tegelijk de Griekse Patriarch Athanasius II als geestelijke leider van Antiochië. De Latijnse Patriarch, Bisschop Aymeri de Limoges, verliet onmiddellijk de stad in protest, om te gaan pruilen vanuit zijn kasteel van Qusair, een halve dag te voet ten zuiden van Antiochië.

Bohemond had een tekort aan Frankische ridders. Hij gaf daarom meerdere kastelen en abdijen ten geschenke aan de Hospitaalridders. Sommige gaf hij aan de Orde, andere verkocht hij aan hen.

Gilbert d'Assailly, de Grootmeester van de Orde, had grote ambities. Hij hongerde naar macht. Hij wou aan het Hof van Jeruzalem de gelijke worden van de Grootmeester van de Tempeliers. De Orde van het Hospitaal werd inderdaad machtiger in kastelen. Het slonk ook geweldig in middelen. Als een resultaat daarvan werd Beit Jibrin ontdaan van vele van zijn ridders en van zijn beste sergeanten, en geld werd schaars in de Orde. Ik moest jongeren oefenen die hun eerste zwaard in onze vesting zagen, en die onderbetaald werden. Gelukkig bleef onze omgeving relatief rustig. Er gebeurden geen belangrijke invallen van gewapende troepen in de landen van Beit Jibrin in die tijd, hoewel de Franken constant vochten aan hun oostelijke grens van Tripoli en Jeruzalem, tegen de troepen van Shirkuh. Deze schermutselingen konden eeuwig voortduren, zodat de Baronnen van Jeruzalem matig gelukkig werden gehouden, bezig bleven met hun geliefkoosde tijdverdrijf, en iets hadden om mee te bluffen rond de haarden van hun avonden.

Hoofdstuk Vijf. De David Citadel van Jeruzalem. 1166.

Ik bleef meer in mijn kasteel te Gibelin dan de meeste bevelvoerders van de andere vestingen van de Hospitaalridders. Die namen regelmatig deel aan de langdurige razzia's en de veldtochten van het leger van Jeruzalem. Ik weigerde deel te nemen aan die campagnes, en kon steeds een geldig excuus inroepen. Beit Jibrin lag aan de zuidelijke grens van het Koninkrijk, had praktisch geen ridders meer die bekwaam waren om zulk kasteel te verdedigen, en de dreiging van bandieten en van infiltratie van Egyptische en Syrische troepen bleef een constant probleem. Andere Châtelains konden gelijkaardige uitvluchten voorleggen, want geen enkel kasteel van het Hospitaal lag in rustige gebieden, en geen kasteel had voldoende ridders, maar de andere bevelvoerders waren meer hebzuchtig en meer ambitieus dan ik. Weinigen onder hen hadden families – tenminste niet dat ik wist -, want de meesten waren echte monniken die Fra of Broeder genoemd werden.

Ik maakte weinig ophef rond Miriam en de kinderen. Ik bracht ze nooit naar het kasteel, al had ik dat wel graag gedaan. Slechts een handvol mannen van Beit Jibrin wisten dat wanneer ik niet in de vesting verbleef ik bij Miriam in Jeruzalem was. Iedereen wist wel dat ik in die stad was, maar de meesten dachten dat ik dan aan het Hof of in de citadel van de stad bleef. Ik was bevriend met slechts één andere ridder van Beit Jibrin, Benoît d'Entraygues, een moedige man, die in Outremer aangekomen was ongeveer op hetzelfde ogenblik als ik, maar die met de kruisvaart van Koning Louis meegekomen was. Hem benoemde ik tot bevelhebber in mijn afwezigheid. De Hospitaalridders van Beit Jibrin en de krijgers waren gewoon aan mijn afwezigheden, maar ik bleef nooit langer weg dan een paar achtereenvolgende weken. Ik was wel bevriend met de sergeanten van Gibelin. Ik had trouwens meer vertrouwen in mijn sergeanten om het kasteel te houden dan in de ridders. Die sergeanten waren allen sinds veel langer in Outremer, en hun families woonden in of rond de vesting. Sommigen waren nog jong, enkelen waren zelfs geboren in het Koninkrijk. Die konden ook Arabisch praten, al was het met weinig woorden. Ze kenden de veehoeders, de herders en de karavaanleiders goed, want ze patrouilleerden dieper het land in, terwijl de ridders verkozen in of dicht bij de citadel te blijven. De sergeanten werden algemeen gerespecteerd door de Bedu, de Joden en de Syrische stammen.

Ik bezocht Miriam dikwijls. In 1166 waren we beide bijna vijftig jaar oud. Miriam werd zwaarder, maar ze was nog steeds een prachtige vrouw. Ze was ook zeer vrouw. Ze werd snel radicaal nu in haar ideeën en besluiten, zekerder van haar opinies, en ze sprak er gemakkelijker en sneller over. De Joodse gemeenschap van Jeruzalem was discreet en werd geleid door mannen, maar de Rabbi en de ouderen ontmoetten elkaar dikwijls in ons huis, en dan werd Miriam niet uitgesloten uit de gesprekken. De Rabbi zocht haar raad. Als de Rabbi iets delicaats moest weten of graag iets verwezenlijkt zag door de Frankische leiders, dan sprak hij met Miriam, en daarna sprak Miriam met mij. Ik had nog steeds toegang tot Onfroi de Toron en via hem tot de Koning. Vele Joden van Jeruzalem klopten op onze deur om een tussenkomst van Miriam te vragen in hun zaken. Ook de assistenten van de Rabbi voelden zich bij ons thuis. Ze duwden gewoonlijk de deur maar open en riepen wie binnengekomen was, en zaten dan in onze kamers. Ze kregen altijd wel iets te drinken, hoorden een praatje, kregen olijven en vijgen en een stuk brood. Ze werden ook gewoon aan de zwart bemantelde Hospitaalridder aan de zijde van Miriam, een man die Hebreeuws met hen praatte, en ook hun families kende.

Er stonden geen wachters van het Hospitaal meer aan onze deur, al sinds een lange tijd niet meer. Niemand viel Miriam lastig. Ze ging ook nog af en toe iemand helpen in het Hospitaal, waar ze naartoe geroepen werd voor zware ziekten, maar ze kwam of diende er niet meer regelmatig. Ze had veel gehouden van Raymond du Puy en ook nog van diens opvolgers als Grootmeesters, Auger de Balban en Arnaud de Comps, en ze was de dokter van die eerste twee geweest. De laatste Grootmeester was ondanks zijn uiterlijke sterkte reeds een zieke man geweest, intern in zijn lichaam, toen hij Grootmeester werd. Miriam had weinig contact met Gilbert d'Assailly, de huidige Grootmeester van de Orde. Gilbert gaf weinig om het Hospitaal. Hij gaf om macht en bleef aan het hof, en organiseerde zijn kastelen en zijn invloed. Miriam was er niet zeker van of Gilbert zelfs wist dat ze bestond en voor de Christenen werkte. Misschien wou hij het niet weten.

Miriam bleef zeer vaag over de mensen die ze voor ziektes behandelde, en ook over haar remedies. Ik probeerde haar uit te horen, maar ze beantwoordde mijn vragen slechts in stukken en beetjes van informatie. Ik leerde niet meer te vragen.

Ik was telkens heel blij Miriam weer te zien, haar in mijn armen te houden en te omhelzen, en ook om de kinderen te vertroetelen. We mochten Jacob niet langer Kleine Jacob noemen. Hij drong er op aan hem Jacob de Jonge te noemen, en vermits Sarah slimmer en meer vormelijk was dan de jongen, moesten we ook Sarah de Jonge aan haar zeggen. Jacob de Jonge was tien jaar oud dan, en Sarah een jaar jonger, maar Sarah kon met Jacob al doen wat haar klein vingertje maar wou. Dat klein vingertje kon mij ook overal brengen waar Sarah me wou hebben, en zelfs Miriam vond het moeilijk aan Sarah te weerstaan, of Miriam realiseerde zich tot haar verbazing dat ze na lange, kronkelende discussies aan het eind toch aanvaard had wat Sarah in het begin al had gewenst. Sarah de Jonge was slim! Jacob en Sarah waren natuurlijk Joden, maar ik leerde hen ook veel over het leven en de ideeën van Jezus Christus, en deed hen niet enkel de Torah lezen maar ook de verhalen van Jezus. Noch Miriam noch de Rabbi scheen dat erg te vinden.

Ik was aldus met mijn familie in elke twee of drie maanden gedurende twee of drie weken op een rij. Er waren periodes waarin ik langer te Beit Jibrin bleef, vooral de laatste maanden nadat het Hospitaal de meeste ridders weggetrokken had uit het kasteel, maar ik slaagde er dan toch in Miriam regelmatig weer te zien, zij het voor kortere periodes.

Ik was daarom nogal verbaasd wanneer op een dag een schildwacht me aankondigde dat een Rabbi genaamd Isaac Ben Asher me wou spreken met een bericht van een zekere Miriam. Men had de Jood laten wachten buiten aan de poort, dus beval ik de wacht de man naar mij te brengen. Isaac was de jongste van de assistenten van de Rabbi van Jeruzalem, een bewonderaar en vertrouwensman van Miriam, bijna een zoon van ons huis, maar ook één van de heetste hoofden onder de jonge Joden in de stad. Isaac was soms een probleem. Hij was lang, had een mooi, bleek gezicht, was een slanke, lenige en beleefde jongeman. Hij sprak snel, open en opgewonden over vele onderwerpen. Hij was slim en wou dingen doen, zoveel, dikwijls ondoordacht en vurig, zodat we hem nogal eens moesten kalmeren en tegenhouden.

Isaac zat onder het stof en het zweet, zijn haren hingen in pieken, en hij was duidelijk zeer moe van een lange rit, toen hij in mijn kamer gebracht werd. Isaac zei dat Miriam gevangen genomen was in de citadel van Jeruzalem, en binnenkort door rechters zou geoordeeld worden. Isaac wist niet waarvan Miriam beschuldigd werd, maar de beschuldigingen moesten zwaar zijn, want ze was met geweld uit ons huis getrokken, met weinig respect voor haar

persoon. Gewapende mannen van het Frankisch garnizoen van Jeruzalem hadden haar geslagen in de straat, en ze hadden haar direct meegenomen naar de citadel.

Ik dacht onmiddellijk dat de oude geschiedenis van een Joodse vrouw die met een Christen getrouwd was weer aan de oppervlakte was opgedoken, dat niemand mij rechtstreeks durfde te raken, en dan maar een hulpeloze vrouw in mijn plaats lastig viel.

Ik moest een tijdje gaan zitten, want het bloed liep weg uit mijn hoofd en ik werd zwak in mijn leden. Ik was eens te meer onvoorzichtig geweest, had me in de illusie laten wiegen dat er geen gevaar meer dreigde voor de mensen die ik liefhad, en ik had teveel vertrouwen gehad in de ridders aan het Hof. Welke waarde hadden oude geloften van beloofde bescherming door het Hospitaal nog bij mannen zoals Gilbert d'Assailly? Ik bleef zwijgend zitten, een lange tijd, vóór Isaac, want ik dacht aan wat ik kon doen om Miriam uit de citadel te halen. Ik kon naar de Baronnen lopen die ik kende, en bij hen pleiten. De Hovelingen waar ik beroep kon op uitoefenen waren echter diegenen juist die de sleutels van de citadel bewaarden! Geen van die mannen zou Miriam gevangen gezet hebben, en zeker niet zonder me eerst gewaarschuwd te hebben. Het bevel moest van zeer hoog aan het Koninklijk Hof gekomen zijn, van de nieuwe Bisschoppen of van de Baronnen in de directe omgeving van de Koning. Ik moest naar Jeruzalem rijden. Was ik in gevaar daar ook gevangen genomen te worden? Neen, een afvaardiging van ridders had me dan al afgehaald, hier te Beit Jibrin. Waarom dan Miriam gevangen nemen? Ik besloot zeer voorzichtig te handelen.

Ik zei slechts, 'we rijden,' aan Isaac. Ik ging uit de kamer met hem, nam mijn maliënkolder, mijn wapens, beval een paard aan Isaac te geven in plaats van de muilezel waarop hij tot in Gibelin geraakt was, en we reden naar Jeruzalem zo snel we konden.

Ik reed niet direct de stad in. Ik ging niet naar mijn huis. Isaac zei me dat de kinderen veilig waren. Niemand had hen aangeraakt toen Miriam was meegenomen. De sergeanten hadden geen aandacht gegeven aan de kinderen. Jacob en Sarah waren in ons huis gebleven met de dienstboden, en de familie van Isaac zorgde nu voor hen. Ik bleef dus op onze boerderij buiten Jeruzalem. Ik beval aan Isaac weer naar huis te gaan, en zich kalm te houden. Ik ging gewapend en in de wapenrok van een Hospitaalridder, zwaard aan mijn zijde, dolk aan de andere, om met de Baronnen van Jeruzalem te praten. Ik ging direct naar de citadel.

Ik stapte door de poort van het Kasteel van David, en geen schildwacht vroeg me iets. Ik had geluk, want ik vond Onfroi de Toron in de binnenplaats. Hij hield me tegen het fort in te stoten, en vertelde me zoveel als enige andere ridder van het Hof me zou willen en kunnen zeggen.

Hij vertelde me met weerzin dat ja, Miriam naar de gevangenis gebracht was, op bevel van Koning Amaury. Zelfs Onfroi de Toron wist niet juist waarom Miriam in de cel gesmeten werd. De Koning had ruw geweigerd de zaak met Onfroi te bespreken, al had Onfroi erg aangedrongen. Onfroi wachtte nu een tijd om meer te horen. Hij wist helemaal niet waarvan Miriam beschuldigd werd. Haar misdaad noest echter groot geweest zijn, want ze wachtte op een oordeel dat zou uitgesproken worden door een Raad van Bisschoppen, voorgezeten door de Patriarch Amaury de Nesle zelf, en ze zou bijgevolg veroordeeld worden voor een godsdienstig vergrijp. Geen Baron van de citadel wou of kon haar vrijlaten wanneer de Koning zelf haar had laten aanhouden. Het oordeel kon zwaar zijn, en Miriam kon veroordeeld worden, gedood, misschien verbrand op de vuurstapel, of onthoofd in de gevangenis. Niemand had iets vermeld over het huwelijk van een Christen met Miriam. Het Hospitaal was ook niet vernoemd, al kon dat eenvoudig zijn wegens de belangrijkheid en de diplomatie van Gilbert d'Assailly. Niemand had mijn naam vermeld, noch mijn banden met

het Hospitaal. In feite, zei Onfroi, praat niemand over iets, en niemand mocht Miriam zien of spreken, zelfs niet de Châtelain en zelfs niet de Connétable. De hele geschiedenis werd strikt geheim gehouden tussen Amaury de Nesle en de Koning en de Bisschoppen, en waarom de spreekstilte zo erg gehouden werd, wist ook niemand. Maar het leger van Jeruzalem werd weer verzameld. De Bisschoppen zouden ten oorlog trekken met de Koning. Een oordeel zou niet snel uitgesproken worden over Miriam. Er was die hoop. Met tijd zou Onfroi wel meer te weten komen.

Ik verliet de citadel en Onfroi de Toron. Ik was in een staat van opperste bezorgdheid, verwarring en woede. Miriam was aan het lijden in de vesting, zo dichtbij. Ze had wellicht pijn, werd ziek van de koude en de honger en de slechte behandeling. Er was niets dat ik kon doen om haar uit de gevangenis te krijgen, zei Onfroi.

Hoe zou Amaury reageren als ik naar hem zou gaan om te protesteren? Hij kon één van meerdere dingen doen! Hij kon weigeren me te spreken. Hij kon me met hem laten spreken, maar weigeren Miriam vrij te laten. Hij kon met me spreken en Miriam vrijlaten. Hij kon mij ook in de gevangenis werpen. Er was dus één kans op vier dat met Amaury praten iets zou uithalen in het voordeel van Miriam. En in een andere kans zou alle hoop vernietigd zijn, want ik zou ook in de gevangenis zitten. Gaan praten met de Koning nu had dus niet veel zin. Ik wou mijn luttele kansen niet verspelen.

Isaac vond een uitweg, niet ik!

Ik zat in de boerderij met mijn hoofd in mijn handen, toen Isaac met twee van zijn vrienden mijn kamer instapte.

Hij zei, ‘Miriam is in de gevangenis in de citadel. Ik probeerde te weten te komen waarom, maar kon niets uitvissen. We weten wel dat ze voor de rechters moet verschijnen, maar dat zal niet binnenkort gebeuren. Het zal tijd nemen om de Bisschoppen samen te brengen. Ja, we weten ook dat haar rechters de Bisschoppen zullen zijn. Het is allemaal een enigma. Wie zou iets kunnen verwijten aan Miriam? Waarom?’

‘Dat allemaal weet ik ook,’ antwoordde ik. ‘Ze werd gevangen genomen op rechtstreeks bevel van de Koning. Ik ben aan het piekeren of beroep doen op de Koning zou helpen. Ik vrees van niet, maar wat kan ik anders doen?’

Isaac aarzelde, en fluisterde dan, ‘we weten een middel om in de citadel te geraken.’

‘Wat bedoel je?’ vroeg ik.

‘We weten een middel om binnen in de citadel te geraken,’ herhaalde hij. ‘We kunnen mensen in de vesting van David gedurende de dag binnensmokkelen, hen daar laten wachten tot in de nacht, en dan een deur openen om weer buiten te komen.’

‘Suggereer je aan mij, een Frankische ridder, de citadel van Jeruzalem aan te vallen?’ vroeg ik, want ik kon mijn oren niet geloven.

‘Nee, nee, niet de citadel aanvallen. We zijn geen strijders, tenminste niet voldoende of voldoende goede krijgers om de wachters van het kasteel aan te kunnen,’ zei Isaac. ‘Ik zeg je enkel dat we een deur van de citadel bijvoorbeeld ’s nachts kunnen open doen.’

Isaac aarzelde, maar keek me toch met grote ogen vol verwachting aan. De drie mannen keken naar me, en ze verwachtten iets van me. Ik was een ridder. Ik kon een wachter aan. Maar ik kon niet de vijftig wachters aan die dag en nacht het kasteel bewaakten, zelfs niet wanneer de beste wachters op veldtocht waren. Mannen van Beit Jibrin konden me helpen, maar wat zouden die zeggen als ik voorstelde ’s nachts de citadel van Jeruzalem binnen te trekken om er een Joodse vrouw uit te halen? Wie kon ik vertrouwen? Hoeveel mannen kon ik vertrouwen? De Joden zouden helpen, maar hoeveel mannen hadden zij? Hoeveel strijders? Ik vroeg, ‘hoeveel mannen zou je in het kasteel kunnen brengen?’

‘Drie. Wij drieën. Alleen wij weten van de deur.’

‘Zou je mannen buiten klaar kunnen hebben?’

‘We kunnen vijf mannen brengen, misschien meer.’

‘Hoeveel onder hen zijn strijders?’

‘Geen! Maar drie onder ons kunnen redelijk goed een zwaard hanteren. We hebben ook enkele quntariya speren.’

‘Je kunt dus acht mannen monsteren, misschien meer. Waarom zouden jullie je leven riskeren voor een vrouw?’

‘Miriam is Miriam. Ze is meer dan een vrouw. Ze is één van de meest geëerde leden van onze gemeenschap. We kunnen niet blijven zitten en één van onze leiders, zelfs al is dat een vrouw, zomaar laten gevangen nemen. Miriam redde onze kinderen en onze ouders.’

Isaac wees naar de twee mannen die bij hem waren. ‘Zijn vader zou gestorven zijn, en zijn vrouw!’

Ik keek hard naar de Joden, en ik zag woede, medelijden en vastberadenheid op hun gezicht. Maar hoe zouden deze mannen zich gedragen in de hitte van een gevecht met wachters van de citadel?

‘Hebben enige van jullie ooit al gedood, mannen gewurgd of hen doorstoken met zwaarden of dolken?’

Isaac was kwaad met die vraag, die zijn bekwaamheden in vraag stelde.

‘Nee,’ antwoordde hij, ‘maar indien nodig kunnen we doden. We hebben dieren geslacht.’

Het was niet nodig in discussie te treden betreffende het verschil tussen een geit te slachten en een man.

Ik zuchtte, en zei, ‘veronderstel dat één van jullie mannen door de wachters gevat wordt. Hoe lang denken jullie, zal het duren voordat de Franken vinden wie de man is en van welke gemeenschap hij is? Wat zou er dan gebeuren met de Joden van Jeruzalem, en met de Joden overall rond Jeruzalem, als het bekend werd dat Joden de citadel aanvielen?’

Isaac had ook al een antwoord daarop, ‘we zullen ons ervan moeten vergewissen dan, dat geen Jood in de citadel gevat wordt!’

Het was zo eenvoudig als dat, en hij deed me voor de eerste maal lachen. Isaac was jong, intelligent, roekeloos, en zeer dwaas.

‘Er staan schildwachten op de muren van de vesting,’ merkte ik droog op.

‘Ja,’ antwoordde Isaac. ‘De wachters kijken naar buiten. Wat er binnen in de citadel gebeurt, kan hen niet schelen. De wacht van het kasteel verzekert dat niemand over de muren komt.

Dus hebben ze toortsen geplaatst op de borstweringen van de muren, en ze kijken uit naar wat er daar gebeurt. Ze kijken niet ver, en ze moeten ook niet ver kijken, want ze moeten zich enkel bekommeren om het wandelpad boven op de muren, vóór hen en achter hen. Door de toortsen kunnen ze zien waar ze gaan. Het licht verblindt hen echter te zien wat er beneden aan de muren gebeurt. Wij zullen niet verblind zijn! Wij zullen hen zien; zij zullen ons niet zien.’

Mijn mond hing open. Waarom stellen Joden steeds in vraag wat andere mensen normaal vinden, zien ze dingen die anderen niet zien? Isaac had natuurlijk gelijk.

Ik had trouwens ook een idee.

Ik zei, ‘al goed, Isaac Ben Asher! Al goed! Veronderstel dat ik mannen kan bijebrengen, echte strijders. Kun jij de zaken hier voorbereiden? Ik moet mijn strijders gaan halen ver van hier. Veronderstel dat ik terug ben in vijftien dagen. We zullen moeten hopen dat er in die vijftien dagen niets met Miriam gebeurt, en ik kan nog wel even gaan praten met enkele mensen in Jeruzalem om het oordeel uit te stellen. Wees hier terug in vijftien dagen! Zorg dat je de dag nadien in de citadel kunt zijn, en dat je de nacht daarop een deur kunt openen in de Citadel van David. Zorg dat je enkele mannen klaar hebt. Die mannen moeten het kasteel niet

indringen. Ik zal hen echter nodig hebben voor andere acties. Vijf tot tien mannen is voldoende. Die mannen moeten een geheim kunnen houden. Zeg hen dat als ze geen geheim kunnen houden ik hun nek persoonlijk zal komen doorsnijden. Slechte één man, of twee of drie, zullen in het kasteel moeten zijn, zoveel als nodig, het minimum, om de deur te openen 's nachts. Ik moet door die deur kunnen met vijftien tot twintig strijders, geen Joden, mijn strijders, ongezien. Eén van jullie moet ons naar de gevangenis kunnen brengen. Kun je dat doen?'

'Het is niet nodig om ons te bedreigen,' antwoordde Isaac. 'Natuurlijk kunnen we dat. We kunnen een deur open doen, een kleine deur, wanneer je maar wilt. Er is een huis van ons, kort aan die deur, aan de andere kant van de straat, tegenover de deur. We kunnen twintig mannen in dat huis verbergen en ze 's nachts door de deur de citadel binnensluizen.'

Ik vroeg, 'hoe ga je het kasteel in geraken?'

Isaac aarzelde, keek naar zijn metgezellen. Dan besloot hij dat hij me evengoed alles kon vertellen.

'Het is verboden aan Joden de citadel binnen te gaan. Het is ook verboden aan de Joden goederen te leveren aan de citadel. Toch doen we dat! We doen het al sinds jaren. We brengen goederen naar binnen zonder dat de Baronnen het weten, of willen weten. We brengen groenten, kaas, doek, wild en gevogelte, en voer voor de paarden. Zeg maar wat, en wij brengen het aan, goedkoper en van veel betere kwaliteit dan eender wie. We maken koopjes met de sergeanten. En we laten altijd meer achter dan waarvoor we betaald worden, zodat we ook de volgende malen nog kunnen leveren. We kunnen binnen geraken wanneer we dat maar willen! We ontdekten hoe één of twee mannen binnen te smokkelen, in twee leveringen bijvoorbeeld, en mannen te verbergen op een bepaalde plaats, voorbereid door ons, in een opslagplaats. Bij nacht kunnen die mannen uit de plaats waar ze zich verborgen hielden komen, en de deur in de verdedigingsmuren openen. De deur is geen poort. Ze is slechts een smalle opening die vroeger leidde naar waterreservoirs, misschien zelfs naar een oude bron. De meeste Franken van de citadel weten zelfs niet dat die deur nog bestaat. Maar ze bestaat! Ze bevindt zich een het einde van een lange doorgang in de muren. Wij kennen die deur. We hebben takken gegooid in de doorgang, zodat iedereen die daar gaat kijken denkt dat het een doodlopende gang is. We hebben de bouten en scharnieren ingevet. We hebben de deur al geopend en weer gesloten. Ze opent alleen van de binnenzijde, maar ze werkt, kan zeker weer geopend worden. Waarom heb je mannen van ons buiten nodig?'

'Wel dan,' zei ik, 'heb dan één of twee mannen klaar om de deur te openen, en één van die moet ons naar de gevangenis kunnen brengen. Ik moet wellicht niet-Frankische strijders in de stad krijgen, en dat is ook verboden. Kunnen de Joden, de andere mannen over wie ik sprak, daarmee helpen? Dat zal het enige zijn dat van hen gevraagd zal worden. Het risico zal nochtans ook hoog genoeg zijn voor hen!'

'Ja, dat kunnen we doen. We zullen echter geld nodig hebben. We moeten wagens kopen, en we moeten betalen voor de ladingen waarin we de mannen kunnen verbergen om door de poorten binnen de stad te geraken. Misschien moeten we andere Joden betalen, misschien zelfs Frankische wachters. We moeten de krijgers binnensmokkelen langs al de poorten van de stad.'

'Ik heb het geld. In de morgen zal je zoveel geld hebben als nodig. Meer dan voldoende. Betaal ook je vrienden. De mannen die binnengesmokkeld worden moeten naar je huis dicht bij de deur van de citadel gebracht worden. Eén van je mannen moet al de tijd bij hen blijven, zonder vragen te stellen. We moeten vijf wagens hebben, om drie of vier mannen telkens binnen te smokkelen. Jouw mannen brengen ze naar het huis, en dan kunnen ze weer gaan slapen. Ze zouden moeten slapen en vergeten!'

'We doen wat nodig is,' grijnsde Isaac.

‘Ik moet Bedu klederen hebben tegen morgen vroeg,’ zei ik.
‘Dat kan geregeld worden,’ antwoordde Isaac laconiek.

We bespraken nauwgezet alle aspecten van de operatie. De mannen gingen weg. Ik wandelde naar mijn huis in Jeruzalem, ging de kelder in, en de geheime gangen. Ik opende de geldkist en nam de gouden munten die nodig waren voor de Joden, een klein fortuin voor Jeruzalem. Dan greep ik twee grote zakken, en ik goot daar de meeste edelstenen en de rest van de gouden munten in. Ik keek wat de waarde was van wat ik bezat. In de zakken zaten voor meer dan vijftigduizend dinars. Daarmee kon ik een klein leger kopen. De zakken wogen zwaar, maar ik kreeg ze uit het huis, alleen. Ik smet ze op een kleine handkar, verborgen onder enige balen doek. Ik betaalde een bedelaar om de kar uit Jeruzalem te duwen, mij achter de man aan. Daarna verborg ik de zakken buiten aan mijn boerderij. Alle dienaars en de boer had ik vroeger al gezegd enkele dagen elders te gaan wonen. Ik betaalde de man rijkelijk, en hij stelde geen vragen.

Zeer vroeg in de morgen van de volgende dag overhandigde ik de kleinste zak munten aan Isaac. Isaac had vuile Bedu klederen mee, juist wat ik nodig had. Ik wierp die over een korte maliënkolder. Het succes van mijn operatie hing volledig af van Isaac, en dat zei ik hem ook zo. Ik vertelde hem wat ik dacht van hem, en over de fout in zijn karakter die onze ondergang kon worden. Hij grijnsde, en antwoordde dat hij dat ook wel wist. Hij zou me niet ontgoochelen. Isaac kon me elk ogenblik verraden. Maar hij was een Rabbi, en een goede Jood, en ook een goede en verstandige jongen. Zijn vastberadenheid was onwankelbaar. Zag hij zich als een nieuwe Mattathias? Ik had trouwens geen andere keuze dan deze jongeling te vertrouwen, en verder kon ik alleen maar nog bidden. Ik liet hem bij de boerderij staan en afscheid naar me wuiven. Ik nam twee Arabische paarden. Dat waren geen volbloedpaarden, maar snelle dieren die lang konden galopperen.

Ik reed van Jeruzalem naar het noorden, langs de wegen die onze legers zo dikwijls al genomen hadden, de wegen naar Baniyas die ik zo goed kende. Ik bereed één paard en liet het andere achter me aan lopen. Ik veranderde regelmatig van paard.

Ik reed naar Hisn Masyad. Ik reed naar Abu Ahmad al-Din Saif ibn Muhammed, mijn leeuwenbroeder, naar Ahmad de Isma’ili.

Ik reed voorbij Nazareth naar Tibnin. Ik deed mijn paarden galopperen zolang ik kon, sliep slechts korte tijd per dag, en reed dan ook in die delen van de nacht waarin ik nog iets kon zien. Van mijn tijden te Baniyas kende ik ook ridders te Tibnin. Ik vroeg daar naar verse paarden, en wisselde die uit tegen mijn dieren en nog wat munten erbij. Daarna reed ik de Beqa’ regio in, ten westen van de Berg Hermon, en draaide rond het Crac des Chevaliers zonder te stoppen. Ik deed hetzelfde met het kasteel van Montferrand, tot ik in de bergstreken ten westen van de Orontes geraakte, tussen de steden Homs en Hama. Dat was de streek van de Nisari Isma’ilis. Hun vestingen vormden alle samen een lijn tussen de Isma’ilitische kastelen van Qadmus en Masyad. Ik kwam nabij Masyad in vier dagen en nachten, maar had er geen idee van hoe bij Abu Ahmad al-Din te komen zonder mijn hoofd te verliezen. Ik wist zelfs niet of Ahmad nog steeds te Masyad was. Ik hield me wanhopig vast aan de ring die hij me gegeven had, en ik besloot gewoon direct naar de vesting te rijden, wat er ook mocht gebeuren.

Ik moest twee maal aan veedrijvers en handelaars mijn weg vragen. Ze keken me argwanend aan, maar ze waren niet agressief. Ik veronderstel dat tegen dan, door dat vreemd mirakel van

deze landen dat ik tot op de huidige dag onverklaarbaar vind, de hele streek reeds gewaarschuwd was van een vreemdeling en krijger die de vesting van Masyad zocht te bereiken.

Isma'ili wachters vingen me inderdaad een halve dag later op, toen ik in de verte al vaag kon onderscheiden wat op de torens van een kasteel leek. Ik reed in een wadi, in het open, en maakte zoveel lawaai als maar enigszins mogelijk, langzamer rijdend dan ik tot dan toe had gedaan, onschuldig en zorgeloos. Ik liet mijn tweede paard weglopen in de heuvels.

Plots reed een groep van vijf krijgers tussen steile klippen omlaag, naar me toe. Ze stonden rond me in een ogenblik. Ze volgden me al een hele tijd, want ik had hun schaduwen aan de pieken van de heuvels gezien. Ik stopte gedwee mijn paard. De mannen omringden me. Ze hielden hun speren omhoog, vielen me niet aan, maar waren duidelijk voorbereid op zulke mogelijkheid.

De leider vroeg me, of beter, eiste van me, te zeggen wie ik was en wat ik in deze streken kwam doen. Ik zei dat ik al-Abbas ibn Mahjub heette, en kondigde me aan als een vriend van Abu Ahmad al-Din Saif ibn Muhammed. Ik had tegen de Franken gevochten in de Shaizar voor Abu Ahmad al-Din, hoewel ik een Bedu strijder was. Ik wou mijn vriend bezoeken. Was hij in het kasteel? Konden de mannen me naar hem brengen?

De leider van de groep stelde me vragen, strikgevragen, om te controleren of ik inderdaad Abu Ahmad kende. Ik gaf hem de juiste kleur van het haar en de baard en de exacte kleur van de ogen van Ahmad. Ik zei de man dat de beetwonden niet op zijn linkerbeen zaten, maar op zijn rechterbeen, en dat hij niet gebeten was door een hyena maar door een leeuw. De man werd allengs minder argwanend. De strijders wilden me nog een tijdje bij hen houden, maar ik weigerde, en beweerde dat ik snel mijn vriend wou terugzien. Ze lachten dan. Men kon vriend en vriend zijn in deze streken.

Ten slotte lieten ze iemand van de groep met me meerijden naar Masyad. Terwijl we doorreden sprak ik met de man, en bracht hem op zijn gemak met vele sappige oorlogsverhalen. Hij leidde me recht de vesting binnen.

Masyad was een arendsneest, een erg indrukwekkend geheel van torens en bastions en zeer hoge muren, geplaatst op een scherpe bergpiek, leunend tegen een andere, imponerende bergtop. Een lang, nauw, hobbelig pad wond zich naar boven, en aan de beide zijden van dat pad doken de steile hellingen van een ravijn naar beneden.

We moesten voorbij drie controles van zwaarbewapende en zeer alerte mannen. Ze droegen allen volle baarden, vreselijk vuile hemden over maliën, en ze keken naar me alsof ze me rauw wilden opeten. Ze hadden grote schilden, zwaarden en speren. We reden twee bruggen over die elk verdedigd werden door sterke, ronde torens. Ondanks mijn metgezel werd ik nog twee maal ondervraagd. De naam van Abu Ahmad werd met respect begroet.

Eenmaal in de binnenplaats van het kasteel verliet mijn metgezel me, en een Isma'ilitische wachter bracht me naar Abu Ahmad in een kleine kamer van een toren.

Ik had mijn baard lang en wild laten groeien van in Jeruzalem, en ik had me niet elke dag gewassen, ondanks de aanbevelingen van de Koran. Ik was bedekt met stof. Abu Ahmad herkende me niet. We hadden elkaar slechts een korte tijd gezien in de Shaizar. Hij stond daarom vóór me met zijn zwaard uit de schede getrokken.

Hij riep, 'ik ken geen al-Abbas ibn Mahjub! Wie ben je? Wat wil je van me?'

Ik haalde de ring uit een zakje onder mijn maliën en toonde hem aan Ahmad. Hij nam de ring, keek naar me, bestudeerde me, en dan gingen zijn ogen wijd open.

'Al-Abbas Mahjub,' riep hij uit, 'de verborgen leeuw! Wat een naam! Mijn leeuwenbroeder!' Hij aarzelde, zei dan, 'een Frankische ridder in Masyad! Ben je gek geworden, Christen? Ben je gekomen om ons kasteel te bespioneren?'

‘Nee, neen,’ zei ik. ‘Ik kwam enkel om jou terug te zien. Toen je me die ring gaf zei je dat ik steeds beroep kon doen op je, eender wanneer, eender waarom. Ik heb je nodig.’

Ahmad stak zijn zwaard weer in de lederen schede. Hij lachte.

‘Dat is waar,’ zei hij met een grijns. ‘Nu, welke Firinjah zou zo dom zijn dat ook maar één ogenblik te geloven en zich in Isma’ili handen over te leveren?’

Mijn hart zonk in mijn laarzen. Ik had de woorden van de man nooit in twijfel getrokken. Ik had hem volledig vertrouwd. Als hij me slechts wat voorgelogen had, dan was Miriam gedoemd. En ik met haar. De Isma’ili lachte echter weer, eerst misprijzend, dan barste hij hard in lachen uit toen hij mijn gezicht zag verdonkeren en droevig, gelaten worden.

‘Ik houd van grappen, broeder! Wat is het dat je van me wilt?’

De Isma’ilis hadden werkelijk een vreemd gevoel voor humor.

Ik antwoordde, ‘ik wil niet veel. Ik heb vijftien tot twintig strijders nodig, mannen die heimelijk kunnen doden, mannen ervaren om te doden in de nacht zonder lawaai en efficiënt. Ik heb hen nodig om een vesting binnen te dringen, en enkele gevangenen uit hun cellen te bevrijden. Ik zal met hen meegaan, natuurlijk. Ik weet hoe in het kasteel binnen te geraken, en hoe er weer uit te komen. Ik zal mannen in het kasteel hebben die een kleine deur ’s nachts zullen open doen, maar ik heb stilte nodig en efficiënt, snel doden nadien.’

‘Is dat alles?’ vroeg Ahmad ongelovig.

‘Ja, dat is het, meer of minder,’ antwoordde ik spottend terug.

‘Waarom gebruik je geen Franken?’ vroeg hij.

‘Omdat de vesting waar ik wil inbreken een Frankische vesting is!’

‘In welk kasteel wil je inbreken?’

‘De David Citadel van Jeruzalem,’ voegde ik onschuldig toe. ‘Ik moet in zeven dagen weer te Jeruzalem zijn. Er is geen tijd te verliezen!’

De ogen van Ahmad werden wijder. ‘De David Citadel van Jeruzalem! Niet minder dan dat?’

Wie wil je naar buiten halen? Koning Amaury in persoon?’

Ik maakte de dingen alleen maar nog erger voor hem.

‘Neen,’ antwoordde ik, ‘slechts een Joodse vrouw. Mijn vrouw.’

‘Oh, Firinjah, Firinjah,’ riep Ahmad uit. ‘Je wilt me de eerste citadel van het Christendom doen aanvallen voor een vrouw? Ik heb al veel gekken in mijn leven ontmoet, maar nog nooit één die zo erg gek was als jij! Waarom maken we dit allemaal niet eenvoudiger? Ik zal je tien mooie houris leveren, allemaal fijn en mooi, en zeer bekwaam in het bedrijven van de liefde. Ze zullen je in geen tijd je Joodse vrouw doen vergeten. Wat zeg je me daar van?’

‘Ik wil geen houris,’ grijnsde ik. ‘Ik wil slechts mijn vrouw terug. Ik ben natuurlijk gek, dat weet ik wel! Maar ik ben ook de Frankische Bevelvoerder van Beit Jibrin, een kasteel zoals dit, en zelfs jij moet van die vesting gehoord hebben. Ik ben ook een Hospitaalridder en een bevelvoerder bij het hospitaal. Ik was de raadgever van Koning Boudewijn, en ik reed met hem te Puthaha. En ik dacht dat de eer van een Isma’ili beter was dan wat ik van je hoorde! Ik ben gek, maar geen idioot. Ik heb een middel om veilig en wel in en uit de citadel van Jeruzalem te komen in de nacht. Ik kan de gevangenis bereiken. Je hebt drie opties, nu. Je stuurt me weer weg, of je doodt me, en in die twee gevallen ben je een man zonder eer, een leugenaar en een bedrieger en een lege opschepper. Of je kunt met me meekomen, met je mannen, en we gaan die verdomde citadel binnen. Kies, maar kies snel. Ik heb geen tijd te verliezen!’

Een mengeling van verschrikkelijke woede en uitdaging verscheen op het ruwe gezicht van Ahmad. Hij trok zijn zwaard weer half uit. Dan duwde hij het wapen weer terug, en zijn

gezicht kalmeerde. Ik zag hem de beheersing over zichzelf weervinden in een snel ogenblik. Hij wachtte. Hij lachte plots, zeer luid en langdurig.

‘Niemand trekt mijn eer in twijfel, Frank, niemand!’

Abu Ahmad draaide en keerde zich in de kamer, dacht na, en vervolgde dan, ‘en als Abu Ahmad al-Din zegt dat hij de citadel van Jeruzalem gaat overvallen, ze innemen en ze veroveren, dan is dat wat Abu Ahmad al-Din zal doen!’

Ik lachte nu ook. Ik had deze man goed aangemeten. Hij beviel me.

‘Niet de citadel veroveren,’ zei ik. ‘Dat kan ik niet toelaten. En we zouden veel meer dan twintig krijgers nodig hebben om de citadel te veroveren! We gaan alleen maar enkele mensen er uithalen, met zo weinig mogelijke verliezen!’

‘Zelfde ding,’ grijnsde Ahmad weer, ‘zelfde ding!’

Dan zei hij, me begerig aankijkend, ‘veronderstel dat ik met je zou meekomen. Ik zal komen omdat je mijn leeuwenbroeder bent. Ik heb mannen, maar het zal heel moeilijk zijn hen te overhalen met me mee te komen.’

Ik wist wat hij wou. Ik zei, ‘ik kan hen vijftigduizend dinars geven.’

Zijn ogen werden weer groter. ‘Vijftigduizend dinars! Is je vrouw de Koningin van de Joden? Waar zou een arme ridder zulke som halen?’

‘Dat hoeft je geen zorg te zijn. Maar ik heb ze! Op mijn eer! Handelaars in alle havens van het Koninkrijk werken voor me. Ik beloof vijftigduizend dinars voor de bevrijding van Miriam.’ ‘Akkoord,’ riep Abu Ahmad, maar ik zag hem nog steeds aan de dinars twijfelen.

Abu Ahmad vroeg twee dagen van voorbereidingen. Ik gaf hem er drie. Hij vertelde me later dat hij een hele dag nodig had gehad om de Isma’ilitische leiders te overtuigen hem te laten gaan. Hij had eigenlijk slechts zijn vader moten bewerken, de Sjeik al-Jebal, de Oude Man in de Bergen, de leider van de Isma’ilis, Abu Muhammed, en ook de rijzende ster in de sekte, Rashid al-Din Sinan, een Isma’ilitische leider gezonden vanuit Perzië om de controle te verzekeren over de Syrische sekte. Ahmad moest uitleggen wat hij ging doen. De Isma’ilitische Raad vreesde een oorlog met Jeruzalem. Ahmad moest beloven dat niemand in Jeruzalem zou te weten komen dat het Isma’ilis waren die ingebroken hadden. Uiteindelijk verlangden de mannen zo erg te weten of in zulk een citadel werkelijk kon ingebroken worden, en hoe, dat ze akkoord gingen. De mannen namen zelfs weddenschappen aan, in de aanwezigheid van Ahmad, op zijn al of niet succes. Ze gaven hem vijftien strijders van zijn keuze, zonder enig teken van de Isma’ilis op hen.

Drie dagen later reden we uit Masyad, zuidwaarts naar Jeruzalem. De Isma’ilitische krijgers waren gehuurde doders voor mij, de ruwste, wreedste mannen die ik ooit ontmoet heb. De verhalen die ze rond de kampvuren ’s avonds vertelden waren adembenemend en deden mijn haren ten berge rijzen, zelfs voor iemand zoals ik die in veldslagen gevochten had. In het begin waren de mannen terughoudend, en verborgen ze hun geheimen over hoe ze vochten en waar voor me, maar ze openden zich snel, en ze waren zeer nieuwsgierig, zodat als ze iets van me wilden weten ze me ook iets moesten vertellen van hun. Tot dan dacht ik dat deze Isma’ilis brutale doders waren, en niets meer dan dat. Na een tijdje zag ik echter ook dat ze graag praatten, graag lachten en grappen maakten met alles en nog wat. Maar ze waren bekwaam een keel door te snijden tussen twee grappen door. Hoe was dit Shi’itische volk dat slechts in en rond vestingen leefde, op woestijnheuvels, omringd door Franken en vijandige Syriërs die de Sunna volgden? Hoe konden ze overleven? Beleefden ze enige vorm van geluk, periodes van kalmte, zonder spanning? Lachen is een uiting ook en een tegengif voor

constante bezorgdheid en angst. De Isma'ilis lachten dikwijls! Ze waren mensen die gezelschap zochten. Eén na één kwamen ze naast me rijden, met mij en Ahmad. Ze vroegen me verhalen, en ze luisterden naar mijn oorlogsverhalen van Baniyas en Puthaha. Ze bespraken onderwerpen van gevechten zeer vurig. Er was ook een zeker mysticisme in hun karakter, en ze hielden ervan over hun godsdienst te praten.

Abu Ahmad was ook zo een Isma'ili die niet kon ophouden met praten en vertellen. Na een paar dagen stopte hij niet meer met kletsen terwijl hij reed, en hij vroeg me uit over alles. Ik antwoordde zo goed ik kon, durfde hem niet te stoppen wanneer ik verveeld werd met zijn vragen, en ik probeerde toch hem niet teveel te vertellen over de verdedigingen van onze Frankische kastelen en steden. Ook leerden de Isma'ilis veel van mij over onze levensgewoonten, de manier waarop we vochten, en hoe we onze godsdienst beleefden.

De Isma'ilis kenden betere en snellere paden naar de Jordaan. Daarna was ik het die de betere wegen kende. We vermeden de valleien, en de Frankische patrouilles daarin. We verborgen onze zwaarden. We reden zonder speren, zonder schilden, slechts gekleed in korte maliën onder onze zwarte gewaden. We reden in drie verschillende groepen, en verzamelden slechts 's avonds. We draaiden rond de Crac, vermeden Nazareth, en kwamen in de morgen van de vijftiende dag aan in de heuvels rond Jeruzalem. Ik bracht de mannen s' nachts naar mijn boerderij, verborg hen en hun paarden in de stallen.

In de namiddag kwam Isaac naar ons. Ik zei hem dat ik vijftien Isma'ilitische strijders in de nabij liggende kamers had zitten. Hij verstikte zich bijna in zijn eigen speeksel. Ik had de rest van de namiddag nodig om Isaac te overtuigen verder te doen, te vragen of hij Miriam werkelijk uit de gevangenis wou halen, of niet. Uiteindelijk gaf hij toe.

Jeruzalem was verboden terrein voor Moslims. We moesten dus de mannen binnensmokkelen, verborgen in Joodse wagens. Dat was allemaal klaar. De wagens kwamen, en we verborgen de Isma'ilis in voer en in tonnen, onder groenten en onder balen doek, en enkelen moesten zelfs verkleed gaan als vrouwen, Joodse vrouwen, met zware sluiers. Er waren onder de Isma'ilis wel enkele zeer jonge mannen die bijna geen baard hadden. We scheerden die hun baard glad, en deden hen de zwarte sluiers aan. Iemand stelde voor ook Ahmad als een vrouw te verkleeden, en daarmee hadden we af te rekenen met een gevecht in regel gedurende een tijdje, waarin ook wat bloed werd getrokken. Ik zuchtte van opluchting toen de laatste Isma'ili op weg was naar Jeruzalem. De Isma'ilis zouden door de poorten gaan juist vóór zonsondergang, op het ogenblik van de grootste drukte aan de poorten. Ze zouden dan elk door een Jood naar het huis dicht bij de deur van de citadel gebracht worden, geen enkele vraag gesteld en geen woord gesproken. Ik wachtte in dat huis met zwaarden, dolken, schilden en speren.

De Isma'ilis sijpelden de ene na de andere in. De 'vrouwen' werden met veel hilariteit onthaald, dus moest ik het roepen en lachen stoppen, opdat de burens en de straat ons niet zou horen. De meer ervaren mannen, onder wie Ahmad, waren zo zenuwachtig in het huis als ratten in een val. Ze haatten het te moeten wachten in een klein huis in een Frankische stad, omringd door vijanden en ongelovigen. We wachtten op een teken aan de deur van het kasteel. Isaac Ben Asher had ons al verlaten in de late namiddag. Hij moest nu binnen in de citadel zitten – hoopten we.

Ik zat aan een klein venster van het huis, en keek in de straat, me afvragend met welk mirakel het werkelijk mogelijk was dat we in dit huis zaten, ongezien, met vijftien Isma'ilitische strijders van de ergste soort. De mensen in de straat wandelden voorbij, onwetend over wat er

zich in dit huis afspeelde. Dat gaf een vreemd, onveilig gevoel, maar alles buiten was normaal.

Abu Ahmad kwam naast me zitten. Hij maakte het me moeilijk door lastige vragen te stellen. Hij was even zenuwachtig als ik.

‘Wat als die deur niet open gaat, vannacht?’

‘Dan wachten we nog een dag.’

‘Wat als ze niet open gaat de nacht daarop?’

‘We wachten drie nachten op een rij, en als de deur dan nog niet open gaat, fluiten we de hele geschiedenis af.’

‘Hoe komen we weer naar buiten de stad?’

‘We wachten tot in een nacht, deze of een volgende, snijden een paar kelen door en nemen de paarden.’

‘Hebben we voldoende voedsel om hier drie dagen te wachten?’

‘Ja, dat hebben we wel.’

‘Hoe komen we deze nacht naar buiten, nadat we de citadel veroverd hebben?’

‘We veroveren de citadel niet. We maken zo min mogelijk heibel, en brengen zo weinig mogelijk beroering. We bevrijden de vrouw Miriam en enige andere gevangenen om de Franken in verwarring te leiden, dan vertrekken we.’

‘Ja, daar hebben we al over gepraat. We laten ook niemand levend achter in de handen van de Franken. Maar hoe geraken we de stad uit?’

‘Zoals ik al zei. We lopen naar de Poort van David, hier dichtbij. Slechts enkele schildwachers zullen daar wakker zijn. We overmachten de wachters met zo weinig mogelijk lawaai, openen de deur in de poort een heel klein beetje, en lopen weg. Isaac Ben Asher zal de deur achter ons weer sluiten om de Franken opnieuw in verwarring te brengen, en om hen te vertragen als ze het alarm luiden in het kasteel. We lopen naar de boerderij en rijden weg.’

‘Er staat een wacht boven op de muren en in de wachthuizen.’

‘Tijdens de nacht kijken de wachters enkel naar wat er gebeurt bovenop de muren. Zolang niemand over de muren klautert, is de stad veilig. De wachters zijn dus nu niet geïnteresseerd in wat er onderaan de muren gebeurt. Tevens wandelen ze in toortslicht. Ze kunnen niet ver zien. Hun ogen zijn niet gewend aan de duisternis. De onze wel!’

‘Eén wachter die schreeuwt is voldoende om het alarm te slaan!’

‘Ik dacht dat jullie, Isma’ilis, expert waart in het neutraliseren van een man zonder enig lawaai.’

Ahmad keek me spottend aan, maar hij wierp niets op. Hij moest zijn reputatie laten gelden.

‘Weet je, de Koran zegt dat men mensen van zijn Geloof niet mag doden. Ik neem aan dat je Jezus Christus iets van dezelfde soort voor de Christenen heeft verordend. Je realiseert je natuurlijk dat we enkele Christelijke Franken daar zullen moeten doden!’

‘Natuurlijk!’

‘Hoe rechtvaardig je dan het doden van die mannen? Je God zal daar niet van houden!’

Voor een Isma’ili was Abu Ahmad een bijzonder godsdienstige man.

‘Miriam is mijn vrouw,’ antwoordde ik. ‘Door mijn vrouw in de gevangenis te gooien, wat een zeer kwade daad is, want ik ben er zeker van dat ze niemand pijn gedaan heeft en de beste dokter is van Jeruzalem, is iets in beweging gezet. Ik wil geen onschuldige mannen doden. Maar Miriam is mijn vrouw. Het is mijn plicht haar uit de gevangenis te halen. De sergeanten in het kasteel zijn krijgers. Ze moeten in gevechten leven of sterven. Ze hebben gekozen om strijders te worden. Ik haat hen niet. Ik verontschuldig me aan de mannen en aan Allah voor elke persoon die deze nacht gedood wordt, en het spijt me echt voor die doden. Maar zo zal het zijn. Wie ook mijn vrouw pijn deed en haar gevangen nam, was de echte boosdoener, en

al wat er deze nacht gebeurt, zal op zijn hoofd moeten neerkomen. Ik moet iemand bevrijden die onrechtvaardig gevangen wordt gehouden, en die misschien binnenkort onterecht ter dood wordt gebracht. Ik laat iemand die ik liefheb niet alleen. Ik ben gebonden door plicht en eer haar daar weg te halen. Als dat tegen de verordeningen van Allah indruist, dan moet dat zo maar zijn. Ik bid om zijn vergeving. Ik kan echter niet anders handelen. Ik kan ook niet geloven, dat wat ik meen het juiste is een zonde tegen Allah zou zijn.'

'Dat is waar. Goed gesproken,' zei Ahmad. 'Maar is dat niet je eigen regel? Misschien is het niet de regel van Allah!'

'Ik heb in mijn geweten gekeken,' antwoordde ik. 'Ik herhaal; ik kan niet op enige andere manier handelen, en ik zal dat ook niet doen. Ik hoop dat God me begrijpt. In feite weet Hij dit alles al, natuurlijk. Als Hij akkoord is, dan geraken we uit het kasteel met Miriam zonder mannen te verliezen.'

'Ik zou wel willen weten waarom je Miriam in de gevangenis geworpen is. Ze moet iets vreselijks gedaan hebben!'

'Nee. Miriam zou geen vlieg kwaad kunnen doen. Ik weet niet wat er gebeurde. Ze zal me dat wel vertellen.'

'Kijk,' voegde ik toe, 'we zitten hier te wachten om de citadel van Jeruzalem binnen te stormen, en om te doden of gedood te worden. Denk je werkelijk dat het nu het ogenblik is om over dat allemaal te praten?'

Ahmad bleef een tijdje zwijgen, maar dat kon hij niet lang volhouden. Hij was werkelijk een onverbeterlijke babbelaar.

'Dank je dat je God Allah is?' vroeg hij plots.

'Natuurlijk,' antwoordde ik, verrast met die vraag. 'Er is slechts één God, en dat is God. Jij en ik en Isaac, we hebben allen andere denkwijzen en beelden over wat Allah is en wat hij doet, en hoe hij werkt. Maar wie zijn wij? We zijn slechts mensen! Wat we geloven zijn vooral uitvindsels en ideeën van mensen.'

'Waar, waar,' antwoordde Ahmad. 'Weet je, de profeet zei dat de Torah van de Joden en de Evangelies van de Christus de goede boeken waren, die ingegeven werden door Allah, en dat is ook het geval met de Koran. De Profeet gaf een nieuwe interpretatie aan die eerdere boeken. Ik las de drie boeken. Ik vond de Torah en vooral de rest van de Joodse boeken lang en soms vervelend, al staan er mooie oorlogsverhalen in, maar het zijn ook de woorden van Allah. De Torah is waarachtig, zoals de Profeet zei, en dus moeten de Joden nog steeds het uitverkoren volk van Allah zijn, want dat staat zo in de Torah geschreven. Daar zit ik mee verveeld. De andere teksten, al de rest dat gezegd werd en geschreven staat – behalve voor wat in de Torah, de Evangelies en de Koran staat -, de vele Hadith teksten bijvoorbeeld, de zogenaamde uitspraken van de Profeet, ik geloof dat die toegevoegd zijn door mannen, en niet werkelijk ook ingegeven zijn door Allah. Ik twijfel aan hun waarachtigheid. Al de ceremonieën die in de drie religies gehouden worden, werden uitgedacht door mensen. Behalve enkele praktische dingen die in de Koran geschreven staan, bevatten de boeken van de Joden, de Christenen en de Moslims essentieel dezelfde fundamentele boodschappen. Waarom vechten we dan?'

'We vechten niet tengevolge onze godsdienst, want onze boeken leren ons elkaar te respecteren, en ons Allah te laten zoeken zoals we kunnen. Weet je waarom we vechten? We vechten voor dit land, voor de overheersing over dit land, voor de rijkdom hier, de producten van het land, de inkomsten van de transporten door het land, opdat enkele leiders – wel, eigenlijk honderden leiders, maar toch nog weinige wanneer we al de mensen die hier wonen in beschouwing nemen -, opdat die leiders rijk zouden kunnen worden en machtig, en ze hun verwaandheid zouden kunnen tentoon spreiden, de illusie dat ze grote mannen zijn. Jezus

Christus veroordeelde zulke houdingen vele malen, maar weinige mensen beseffen werkelijk dat wat ze doen indruist tegen de wil van Allah.'

'En dus vechten we,' bevestigde Ahmad.

'Ja,' vervolgde ik. 'En omdat we vrienden hebben en familie die we liefhebben, vechten we wanneer die leed wordt aangedaan. Het lijden hier is eindeloos. Ik vraag me af of dit op een dag zal stoppen. Ik geloof van niet!'

'Allah is groot en medelijdend,' kon Ahmad nog zeggen, maar ik zal nooit weten of hij akkoord ging of niet, en wat hij wilde toevoegen, want aan de kleine deur van de citadel werd een toorts opgelicht en weer snel gedoofd. Dan kwam Isaac Ben Asher ons huis in, en riep dat we de citadel konden binnen lopen. De deur tot de vesting van Jeruzalem was open!

We liepen in lijn, de ene strijder na de andere, gekleed in zwart, met zwart doek rond onze gezichten gewikkeld, zodat alleen onze ogen kwaadaardig glommen in de duisternis. Zelfs onze zwaarden waren zwart gemaakt. We hadden de schilden ook achtergelaten op bevel van Abu Ahmad. De helft van ons was bewapend met speren, Joodse speren, en die mannen hadden geen zwaard. We liepen met zachte laarzen.

Isaac Ben Asher toonde ons de weg. Hij liep als eerste, recht de straat over, en in enkele stappen waren we in de citadel. Twee Joden die ook in zwart gekleed waren hielden de deur open, één aan de binnenkant en één aan de buitenzijde. Ze hadden geen wapens, op lange dolken na. We moesten ons bukken om door de lage en nauwe opening te geraken. We liepen enkele passen in de lage gang door de muren, en dat toonde ons hoe dik de oude muren van de citadel van Jeruzalem wel waren. Dan liepen we een kleine binnenplaats in. Ik wist waar we waren, en ik wist eigenlijk ook wel waar de gevangenis nu was, maar Isaac liep nog steeds voorop, en ik liet hem leiden. Hij ook wist waar de gevangnissen van de David Citadel begonnen. Hij leidde ons op de goede weg.

We gleden langs de muren van de gebouwen, maar liepen snel. We bleven overal in de schaduwen, vermeden de enkele toortsen die in het plein brandden en waarvan de Joden er ook een paar hadden uitgedaan. We moesten onder een gebouw door, dan door een gang waar een schildwacht half slapend stond. Isaac stopte, maar Abu Ahmad ging nu vooruit. Een paar ogenblikken later werd de schaduw van de wachter verdubbeld. Dan gleden de twee schaduwen tegen de muur. We liepen verder. We kwamen in een andere binnenplaats, en ik kon daar de dreigende massa van het fort bemerken, waar ik ook dikwijls in geweest was. Het fort zou de meeste wachters hebben, maar we bewogen verder in de duisternis zonder te wachten, zonder te aarzelen, langs de muren. Onze laarzen dempten het geluid van onze stappen op de droge stenen, zodat de donkere stilte van de vesting niet verbroken werd. We kwamen aan een trap die naar beneden liep, vooraan aan het fort. Ik dankte de hemel dat er geen honden in de binnenplaats liepen.

'De gevangiscellen zijn daar beneden,' fluisterde Isaac, en ik wist weer dat hij gelijk had. We lieten Isaac Ben Asher en drie Isma'ilitische krijgers daar achter om onze rug te dekken, mocht dat nodig blijken. We liepen de trappen af. Nu leidden ik en Abu Ahmad.

Beneden aan de trappen was een kamer die met zware stenen bogen overwelfd was. Er was licht in die kamer. Ik keek rond de hoek. Drie mannen zaten aan een tafel en speelden met dobbelstenen. Ik hield drie vingers omhoog naar Ahmad. Hij zond drie van zijn mannen voorwaarts. Ze liepen zeer snel de kamer in met hun speren, zonder geluid, en wij volgden direct. Eén Frankische wachter stierf ogenblikkelijk, want hij greep naar een zwaard. De andere twee werden neergeslagen. Ik vloekte, want we hadden één van die mannen moeten gijzelen om te weten in welke cel Miriam werd gehouden.

Er waren twee deuren in de kamer. Ik opende langzaam de eerste deur, en vond daar slechts een kleinere ruimte met een ridder die in een bed lag te snurken. Het was een ridder, een volledige bewapening was in een hoek gesmeten, met wapens, speer, schild en maliën. Twee Isma'ilis liepen de kamer in en hielden de man vast. Ik duwde een dolk naar zijn keel, mijn hand over zijn mond.

‘Geen kik,’ zei ik in gebroken Frans, ‘of je sterft. Waar zijn de gevangenen? Hoeveel mannen zijn er nog binnen?’

Ik trok mijn hand weg. De ogen van de man werden wild en wijd open van de angst. Zijn adem stonk naar wijn.

‘De andere deur,’ kon hij zeggen, ‘vijf wachters. De cellen zijn beneden.’

‘Waar zijn de sleutels van de cellen?’

‘De mannen daar beneden hebben de sleutels!’

Ik sloeg de man bewusteloos met een harde klap van mijn dolk. De Isma'ili achter me sneed echter de keel over van de man. Ik had geen tijd om daarover te twisten.

Ik opende voorzichtig de tweede deur. Meer trappen. Meer licht. We hingen behoedzaam naar beneden.

Een stem riep in het Frans, ‘Jean? Waar is de wijn die je ons beloofde?’

Een schaduw verscheen aan het einde van de trap, dan een man, en we moesten vechten. Abu Ahmad duwde de man hard tegen de grond, maar de wachter schreeuwde, en wanneer ik de kamer inliep stond ik vóór drie andere mannen. Ze waren verrast, maar ze hadden de tijd om naar hun wapens te grijpen. Ze zwaaiden hun zwaarden, en we vochten. Ik had een zwaard in één hand, een dolk in de andere. Ik boorde een man direct door en stootte mijn dolk diep in zijn borst. Ik weerde een zwaard af van een andere wachter, en die man had op hetzelfde ogenblik een Isma'ilitische speer in zijn buik. We vochten in stilte, maar de wachters riepen luidkeels alarm. Ik dacht niet dat die kreten meer dan twee trappen hoger konden gehoord worden, en we hadden de deur achter ons gesloten.

Vier meer wachters liepen plots de kamer in. De ridder had gelogen tegen ons. Er waren meer wachters in de gevangenis. Het gevecht in de kleine, ondergrondse kamer was nu wreed en venijnig. Onze dolken deden beter werk dan de lange zwaarden in die beperkte, afgesloten ruimte. De Isma'ilis waren meesters in het messenwerk. Er was gewoon niet genoeg plaats om met een zwaard te snijden of te steken, teveel mannen liepen de kamer in. Ik kreeg een pijnlijke snede in mijn arm en bloedde overvloedig. Meerdere Isma'ilis werden aldus gekwetst. We vochten wanhopig, hingen aan de lichamen van tegenstanders vast terwijl we de mannen die we moesten doden recht in de ogen zagen wanneer we onze dolken naar hen toe staken. We roken hun adem; we hielden hun vlees in een dodelijke omhelzing vast, en we voelden hoe ze stierven in onze armen. Het gevecht duurde niet lang maar het was zeer hevig. Ons aantal speelde in ons voordeel, want terwijl een Isma'ili een tegenstander greep, duwde een andere een dolk in de rug van de Frankische wachter.

In enkele ogenblikken hadden we al de wachters uitgeschakeld. Twee Franken waren niet dood, maar ze lagen nog bij bewustzijn op de grond, hijgend en gekwetst; bloed spoot uit hun wonden. Ze hielden hun borst en buik vast. Ik ging naar één van hen toe, trok hem terzijde zodat de man van pijn kreunde, en schreeuwde in zijn gezicht, ‘de sleutels van de cellen! Waar zijn ze?’

‘Op de muur, bastaard,’ antwoordde de man.

Ik keek naar de muur achter me, en zag een rij sleutels.

‘Daar!’ riep ik in het Arabisch tot de Isma'ilis, en we openden de deur die naar nog dieper leidde, naar de diepste cellen. Toen werd ik bijna gedood, want had Abu Ahmad niet naast me gestaan en me weggetrokken, dan was er een speer dwars door mijn lichaam gegaan zodra de

deur opende. Een halfnaakte man stond achter de deur en een andere volgde, maar dat was ook zover als ze konden geraken, want de speren van de Isma'ilis bereikten hen dadelijk. We trokken de mannen de kamer in waar we stonden. Die kamer lag nu glibberig van het bloed. We stapten door de deur. We waren inderdaad nu aan de cellen van de gevangenis. Er stond slechts één toorts aan een tafel, de rest van de kamer was volledig donker. We zagen een lage gang en langs die gang stond er de ene houten deur naast de andere. De cellen droegen nummers. Ik keek naar de sleutels die een Isma'ili toonde, en vond ook nummers op de sleutels. Ik begon de deuren met veel moeite te openen.

In de eerste cel vond ik een naakte Bedu. In de tweede zat een Frank, waarschijnlijk een moordenaar of een dief. De derde en vierde cel werd bezet door twee Syriërs. Ik moest acht cellen openmaken. De tijd ging te langzaam voorbij! Dan vond ik de halfnaakte figuur van een vrouw die op de grond lag en met angstige blikken naar me keek, maar ze keek naar me met de mooiste ogen ter wereld.

'Ik zei, 'alles is in orde, liefste, ik ben het, Daniel! Ik ben voor je gekomen om je hier uit te halen!'

De Isma'ilis bevrijdden een dozijn meer gevangenen, maar sommige van hen konden zelfs niet recht staan, dus ook niet lopen. De gevangenen waren niet vastgemaakt met ketens aan de muren. In een cel vonden we vijf Saracenen samen, en lieten hen vrij. De cellen stonken naar urine en uitwerpselen, maar ik weigerde de beelden van deze hel in mijn geest op te nemen. Ik wou Miriam hier zo snel als mogelijk uit. Ze was blootsvoets, maar ze kon gaan. Ik zag haar ogen al pijn doen van het licht van de toortsen. Ik trok haar verder.

'Wat doen we met de andere gevangenen?' fluisterde Abu Ahmad.

'Laat de Syriërs vrij en neem ze mee, maar verzeker jullie ervan dat ze ons niet ophouden, en zeg hen stil te blijven. De anderen moeten voor zichzelf zorgen. Ik zal de Franken zeggen geen geluid te maken. Doe jij hetzelfde met de Syriërs.'

We braken al de cellen open en lieten al de gevangenen vrij, ongeveer dertig mannen, en we bezworen hen stil te blijven. Dan gingen we terug naar de trap. Miriam viel twee maal en kreunde van de pijn. Ik zei haar ruw in stilte te lijden. Ze bereikte de binnenplaats, en de Joden. Die ondersteunden haar. We liepen terug naar de deur in de muur. De Joden en de Isma'ilis liepen eerst. Een lange rij gevangenen volgde.

Ik was er zeker van dat we nu zouden bemerkt worden, want zulke lange rij van strompelende mannen die niet allen tegen de muur bleven, moesten wel de aandacht trekken. Ik duwde Miriam vooruit. Ik denk niet dat ze zag waar ze ging. We kwamen door de gang die naar de tweede binnenplaats leidde. Op dat ogenblik klonk een alarm in de citadel. Een stem riep bevelen in het Frans.

Ik voelde mijn ruggengraat trillen van angst wanneer de Frankische wachters het fort uitliepen, achter ons, in de rij vluchtende gevangenen. Ik hoorde schreeuwen, en mannen doodskreten slaken wanneer gewapende wachters inhakten op de achterste, zwakste gevangenen. Ik duwde Miriam en de Joden vooruit. We waren bijna aan de kleine deur in de muur van de citadel, wanneer de wachters ook uit twee deuren van de binnenplaats liepen waarin we waren. We stonden echter in de duisternis, en we verspilden geen tijd. We liepen verder, en verdwenen in de muur. Ik was de laatste van onze groep om in de muurgang te geraken. Gevangenen volgden me. De Isma'ilis liepen voor me uit, want door Miriam vooruit te helpen had ik moeten vertragen. Dan slopen we door de kleine deur, de straat in.

De Isma'ilis stonden allen met de rug tegen de muur van de citadel, in de straat. Isaac en de Joden duwden een kar volledig beladen met balen tegen de deur, zodat de opening een tijdje

zou gesloten blijven. We hadden ook de vlucht van veel gevangenen geblokkeerd daarmee, maar Miriam was buiten.

Isaac liep naar de Poort van David. Achter ons, in het kasteel, was een pandemonium losgebarsten. Ik betwijfelde of het garnizoen al begrepen had wat er gaande was. We liepen verder in de duisternis, Isaac Ben Asher achterna. We kwamen aan bij de poort. Ik verwachtte me aan een gevecht met de alerte schildwacht daar, maar een deur in de poort stond al open! Drie mannen hielden die deur voor ons open, juist breed genoeg om ons één per één door te laten.

‘Een kleine verrassing van mijn vrienden,’ grijnsde Isaac. ‘Ik had enkele mannen meer, om zeker te zijn. Die openden de deur voor ons!’

Ik stelde geen vragen daar, hoewel hij een duidelijk bevel van mij genegeerd had. We liepen slechts verder. Ik ging nu, zonder te lopen, en trok een hinkende Miriam naar buiten de stad. De Joden zouden de poort weer sluiten achter ons, en dan zich verbergen in hun huizen in de stad.

Ik was niet sterk genoeg, niet meer, om Miriam te dragen. Dus trokken twee Isma’ilis de doeken weg van hun gezicht en ze droegen haar; de ene nam haar schouders, de andere haar benen. Ze kwamen zo sneller vooruit dan ik voordien. Ik leidde de mannen weer naar de boerderij, waar onze paarden klaar stonden.

De stad was in rep en roer, nu. Overal werden toortsen aangestoken op de muren. We hoorden paniekerige kreten, en stormklokken luiden.

We kwamen aan op de boerderij. De Isma’ilis sprongen op de paarden. Er waren niet genoeg dieren voor al de Saraceense gevangenen, ongeveer een dozijn, weliswaar allen Syrische Sunni Moslims, maar de Isma’ilis namen hen toch achter zich op hun paarden. Ze galoppeerden weg van de boerderij, naar de heuvels.

Ik bleef achter met Abu Ahmad en Miriam. Ik ging het huis in, en kwam weer naar buiten met twee zware zakken.

Ik zei tot Ahmad, ‘je moet ook wegrijden. Het kan zijn dat we elkaar nooit meer zullen weerzien. Ik sta bij jou in de schuld, nu. Dank je. Neem deze zakken. Er is daar meer dan vijftigduizend dinars in!’

Ik gaf hem ook een andere ring, één van mijn ringen.

‘Je weet wat zo een ring voor mij betekent,’ zei ik. ‘Ga nu, broeder! Moge Allah je steeds leiden en je beschermen!’

‘Vaarwel, mijn broeder,’ zei Ahmad, en greep de zakken mee. Een Isma’ili verzaakt nooit aan een gegeven muntstuk. ‘Het was me een genoeg!’

Ahmad reed in galop weg.

Ik bleef alleen met Miriam. Ze zonk op de grond, tegen een muur. Ze kon niet langer rechtstaan. Ze was nog halfnaakt. Ik zocht een mantel voor haar, sloeg haar die om, en bracht haar dan naar drie paarden in een andere stal. Ik had die paarden voordien al voorbereid. Ik plaatste haar op het zadel van één van die paarden, maar ze kon niet blijven rechtzitten, en nog minder de teugels vasthouden en zelf rijden. Ik sprong daarom achter haar in het zadel. We konden verder in het zuiden rusten. Ik wou eerst naar het zuidwesten rijden, in de tegenovergestelde richting van de groep Isma’ilis. Ik reed langzaam. Miriam leunde tegen me, tussen mijn armen waarmee ik de teugels hield. We geraakten goed vooruit. Ik dacht niet dat ruiters in de nacht zouden uitgezonden worden, en mocht dat toch gebeuren, dan zouden de ruiters eerder naar het noorden rijden, achter de Isma’ilis aan.

De zon rees, en ik reed nog altijd. Miriam sliep in mijn armen. In de late namiddag van die dag vond ik een opeenstapeling van grote rotsblokken achter de rug van een heuvel, vanwaar ik de ganse vallei beneden ons kon overschouwen, en waar ik ook onze paarden kon verbergen. We overnachtten daar. Ik waste teder de wonden van Miriam, en vervloekte de bastaarden die haar pijn gedaan hadden. Ze was slecht behandeld geweest, gemarteld en gesneden, gekneusd op plaats, en ze had brandwonden, maar gelukkig voelde ik geen gebroken beenderen, en ik hoopte dat geen van haar interne organen geraakt waren. Ze liet zich gedwee wassen met het weinige water dat ik in mijn lederen zakken had. Ze bond zelf verbanden rond sommige van haar snijwonden, of toonde me hoe dat te doen. Ze sprak geen woord. Ze keek naar wat ik deed, en haar ogen verlieten me nooit. Dan sliep ze weer. Tegen de middag van de volgende dag werd ze wakker en weende. Ze brak, en weende. Grote tranen rolden uit haar ogen, en ze kreunde. Ik nam haar in mijn armen. Ze liet me haar omhelzen. Ze weende lang, en haar ganse lichaam schokte van haar snikken. Ik moest haar uiteindelijk vragen niet teveel geluid te maken, want mannen reden in de vallei. Ik kon haar echter niet stoppen met wenen. Later kalmeerde ze wel, zeer langzaam, in mijn armen. We bleven nog twee dagen op die heuvel. Dan kon Miriam weer alleen gaan, zij het met pijn, en haar ogen werden rustig.

Haar eerste woorden kwamen als een vraag, ‘de kinderen?’

‘Die zijn in orde,’ zei ik. ‘Isaac Ben Asher, de Rabbi, zorgt voor hen. Ze zouden nu ook al uit Jeruzalem moeten zijn.’

‘Waar naartoe?’

‘Tyr,’ zei ik. ‘We moeten nu naar het noorden rijden. Ik breng je naar Tyr. We zullen daar veilig zijn. Niemand kent ons daar. Ik zal het nieuws laten verspreiden in Jeruzalem dat je gedood bent, dat je verdween tijdens de overval op de citadel. In Tyr zullen we weer met de kinderen samen zijn. We hebben een huis te Tyr. Onze handelaar leeft in de haven, en we kunnen daar een paar dagen blijven. We kopen wel een ander huis, later.’

‘Mijn huis is te Jeruzalem,’ kloeg Miriam droevig.

‘Ja, natuurlijk. Misschien wordt het later weer ons thuis. Maar niet nu. Misschien later. We kunnen later terugkeren. Het kan daar gevaarlijk blijven de volgende jaren voor je.’

‘Ja,’ antwoordde ze. ‘Ooit kan het daar weer ons thuis worden. We moeten rijden. Ik ben in orde. Ik wil de kinderen zien. Ik ben herboren, weet je. Je bracht me weer tot leven!’

We reden dan de heuvel af, en reden zoals twee gewone pelgrims naar Tyr. Ik nam de tijd om goed naar Miriam te kijken tijdens die rit. Ze was tien jaar ouder geworden. Ik reed met wat nog steeds een sterke vrouw was, maar ze was een oude vrouw, nu. Toch was ze mijn Miriam, en ik wou voor haar doden op eender welk ogenblik.

Ik voelde me sterker dan de wereld dan, want de laatste vervloekingen die ik dacht over de hoofden van de mensen die ik liefhad te hangen, leken gebroken. Misschien was dat omdat ik ook zo erg verouderd was. Er waren nu nieuwe banden gesmeed tussen Miriam en mij, banden die nooit meer zouden gebroken worden.

Ondanks de gruwel die Miriam had meegemaakt, en ondanks de gevaren in de citadel van Jeruzalem, brachten we een aangename tijd door te Tyr. We bleven slechts enkele dagen in het huis waar onze Joodse handelaar woonde. Hij opende zijn kamers, en stelde geen vragen. Ik kocht een ander, een groter huis voor Miriam, in de haven, met een mooi zicht over de schepen en de zee. We wandelden ook met de kinderen langs de oevers. Ik werd treurig wanneer ik besepte dat ik binnenkort naar Beit Jibrin moest terugkeren opdat het garnizoen

daar niet zou denken dat er iets vreemds met mij gebeurd was. Ik was al langer dan gewoonlijk weggebleven.

Ik liet de zaken hun gang gaan, maar een paar dagen vóór ik absoluut moest vertrekken vroeg ik aan Miriam waarom ze gevangen werd genomen. Ik had dat onderwerp niet eerder aangesneden. Ik moest aandringen opdat ze zou antwoorden, want ze bleef eerst stom en wou niet reageren. Ik moest haar herhalen hoeveel mannen hun leven geriskeerd hadden om haar uit de cellen te bevrijden, voordat ze antwoordde. Haar woorden vervulden me met afschuw.

Miriam vertelde me hoe ze naar het paleis van Jeruzalem werd geroepen. Guillaume de Tyr, de Aartsbisschop van de stad waar we nu woonden, had om hulp gevraagd aan het Hospitaal. Guillaume verbleef de meeste tijd in Jeruzalem dan, omdat hij de leraar was van de jonge Prins Boudewijn, de zoon die Amaury had met zijn vorige echtgenote, Agnès de Courtenay. Boudewijn was de Prins die ooit Koning zou worden. Guillaume de Tyr vroeg Miriam Prins Boudewijn te onderzoeken en na te gaan of de jongen ziek was. Miriam onderzocht de jongen twee maal, maar vond hem ogenschijnlijk in goede gezondheid. Boudewijn was een levendig kind, knap, charmant, edel, lief, en verstandig. Miriam vond het een genot hem te hebben leren kennen, en ze praatte vrijuit met de jongen, die er niets op tegen had dat ze een Joodse was.

Miriam zei aan de Aartsbisschop, dat er niets verkeerd was met de jongen.

Guillaume de Tyr drong aan.

Miriam was verrast, verbijsterd, en achterdochtig. Ze onderzocht Boudewijn verder, grondiger. Ze onderzocht en voelde aan zijn ledematen. Dan vond ze wat Guillaume de Tyr ook bemerkte had. De jongen had geen gevoel, voelde geen pijn, in een arm en een hand. 'Ik beseftte dan,' zei Miriam, en ze greep me vast wanneer ze me de gruwelijke waarheid mededeelde, 'dat Boudewijn aan een verschrikkelijke ziekte leed. Hij had de vroege tekenen van melaatsheid. Ik prikte hem met een naald in zijn arm, en de jongen was zeer fier om me te zeggen dat hij in bepaalde plaatsen niets voelde. Hij had geen kwetsuren op zijn arm, maar binnen enkele jaren zouden wonden ontstaan op die arm. Zijn wonden zouden openbreken en etteren in open letsels, en langzaam rotten. Er is geen genezing voor melaatsheid! Het vernietigt niet slechts het vlees maar ook de zenuwen! Een melaatse voelt daarom niet dat hij gewond is. De wonden helen niet goed, of helemaal niet. Ik kon hopen dat met de medicijnen die ik had de melaatsheid niet over zijn ganse lichaam zou verspreiden, maar ten langen laatste zou ik het niet kunnen stoppen. Prins Boudewijn is een melaatse, Daniel! Aan het einde van zijn leven kan hij de ziekte in zijn hoofd hebben. Ik weet niet hoe snel ze zal vorderen bij hem. Hij zal niet lang leven!'

Ik was geschokt natuurlijk, maar ik had teveel gedode en verminkte mannen gezien, gedefigurerde mensen en kinderen, om de gruwel niet te kunnen verdragen. We leefden met ziekten en lelijke wonden elke dag in Outremer.

Ik dacht slechts, 'goede God, dank U omdat mijn kinderen niet melaats zijn!'

Ik vroeg, 'hoe snel zal Boudewijn sterven van de ziekte?'

'Dat weet ik echt niet,' antwoordde Miriam. 'Guillaume stelde me die vraag ook al.

Boudewijn kan nog vrij lang leven, lang genoeg om een melaatse Koning te worden! Ik heb melaatse kinderen zien opgroeien en volwassen worden, en de melaatsheid langzaam maar zeker zien bezit nemen van hun lichaam. Ze verzwakken, rotten weg, tot de ziekte in hun hoofd geraakt en hen gek maakt. Wanneer ik me dat noodlot realiseerde, werd ik tegen de muur van het paleis geworpen, alsof ik door een duivel bezeten was! Ik deed ook al wat ik kon om Jacob de Jonge en Sarah de Jonge niet te besmetten!'

'Wat gebeurde er daarna?' vroeg ik.

‘Ik vertelde aan Guillaume wat ik gevonden had. Ik legde de symptomen uit. Hij knikte slechts. Hij had al hetzelfde gevreesd. Hij vroeg me wat ik kon doen om de ziekte te stoppen. Ik zei hem naar waarheid dat niet veel kon gedaan worden. Toch gaf ik medicijnen aan het kind, zeer zwakke porties, en ik paste zalven toe op zijn arm. De medicijnen hielpen een beetje, niet veel. Ik ging elke week terug naar het paleis, en ik zag de ziekte toenemen. Na een tijd vertelde Guillaume aan de Koning wat we gevonden hadden. De Koning riep dan andere dokters bij, Frankische dokters, om Boudewijn te behandelen. Guillaume keerde weer naar zijn stad, naar hier.

De andere dokters gaven erg zware remedies in nutteloze, grote porties die soms zelfs giftig waren voor het kind naar mijn mening. De medicijnen verzwakten de jongen nog meer, terwijl hij juist gezond en sterk had moeten blijven. Sommige zalven brachten huiduitslag, en blaren op zijn armen, dan wonden, en de wonden sloten zich niet! Dat was juist het ergste wat ze het kind konden aandoen! Priesters en monniken baden dag en nacht bij Boudewijn. Ze hielden de jongen binnen, hoewel hij veel beter in de blakende zon had gespeeld, en aan de helende machten van het licht had moeten blootgesteld worden. De zon had hem kunnen versterken, maar de priesters sloten de jongen op in het paleis. Ik zei dat de Frankische dokters verkeerd aan het werken waren. Ik zei dat de priesters niet hielpen.

De dokters namen me dat kwalijk, en de priesters vonden wat ik zei de gruwelijke onwetendheid van een ongelovige. Eén van de priesters kloeg bij Amaury de Nesle, de Latijnse Patriarch van Jeruzalem. De dokters vonden geen remedie, de gebeden van de priesters hielpen niet, zo het minste wat die mannen konden doen, was een oorzaak zoeken voor de ziekte.

De priesters dachten eerst aan de bloedverwantschap tussen de Koning en Agnès de Courtenay. Die reden konden ze niet openbaar aanhalen, omdat het schandaal te groot zou zijn. Ze wisten dat ik een Joodse was. Daarmee hadden ze een andere en een betere reden bij de hand. Ze beschuldigden mij ervan de ziekte op het kind te hebben gebracht. Plots verschoof al de aandacht weg van de onbekwaamheid van de dokters en priesters om het kind te genezen, naar mij, naar de oorzaak van de ziekte. Guillaume de Tyr had mijn onschuld kunnen bewijzen, en hij zou zeker gezegd hebben dat dit allemaal verzinsels, uitvluchten waren, maar het argument dat ik het kind bezoedeld had, was zo wreed en zo sterk, dat het niet verworpen werd. Integendeel! Ik kwam nu nog slechts zelden naar het paleis, en daarna zelfs helemaal niet meer, maar ik werd in de gevangenis geworpen om veroordeeld te worden, en zonder twijfel zou ik ter dood worden gebracht!’

Miriam zei iets later, ‘ze deden me pijn in de cellen, en wilden weten wat ik gedaan had om de melaatsheid op de jongen te brengen. Ze martelden me, Daniel! Ze wilden me doen bekennen dat ik Boudewijn bezoedeld had met opzet. Ik zei echter keer op keer, steeds weer, dat ik slechts Boudewijn gezien had nadat hij de ziekte al opgelopen had, maar alles wat ik kon zeggen diende tot niets. Dan hoorde ik de protesten van Guillaume de Tyr. Hij kwam zelfs één maal naar de cellen en vervloekte de cipers omdat ze me slecht behandelden. De laatste weken liet iedereen me met rust. Ik veronderstel dat de priesters niet meer goed wisten wat met me aan te vangen. Ze konden me niet meer beschuldigen, want Guillaume zou dan de waarheid zeggen. Maar ze konden me ook de wereld niet insturen met wat ik wist. Bisschoppen en priesters kwamen naar me kijken. Ze keken slechts naar me, spraken niet met me. Ik hoorde één van hen zeggen dat hij nog steeds overtuigd was van mijn schuld, en ook dat ik één dezer dagen in stilte zou gedood worden, zonder een openbaar oordeel. Ik moest verdwijnen, niets meer. Ik wanhoopte!’

Miriam beefde en greep me vast. ‘En dan kwam jij, Daniel! Je kunt je niet inbeelden hoe eenzaam en verlaten ik me voelde in die verschrikkelijke, donkere plaats! Ik zag geen licht gedurende veel dagen. Hoezeer verlangde ik naar jou en de kinderen! Ik bedelde om nieuws aan de mannen, maar ze traptten slechts naar me, en noemden me een vuile, Joodse hoer. Waarom moest ik zo erg lijden? Ik heb niemand kwaad gedaan! Ik probeerde enkel maar te helpen waar ik kon, en ik zei steeds de waarheid. Waarom waren al die mannen, de Koning, de Bisschoppen, de priesters, de dokters en de wachters zo slecht met mij? Waarom sprak niemand ten gunste van mij, behalve dan Guillaume de Tyr?’

Ik probeerde een antwoord, ‘weinig wisten dat je in een gevangenis zat, liefste, en nog minder mensen wisten exact waarom. De Koning en zijn Raadsheren en de Bisschoppen willen het geheim van de ziekte van de troonopvolger waarschijnlijk nog een hele tijd bewaren.’

Ik kon ook geen andere reden uitdenken voor het lijden van Miriam. Ik kon haar slechts in mijn armen houden, haar omhelzen, en haar zeggen dat ze nooit opnieuw in een donkere cel zou gestopt worden, en pijn gedaan worden. Maar ik wist ook dat om haar beter te beschermen ik snel weer weg moest gaan. Ik probeerde haar te kalmeren, maar Miriam zou nachtmerries hebben gedurende de rest van haar leven, zoals ook ik nachtmerries had. Ik praatte nog veel met haar, zei haar steeds opnieuw hoe veilig ze nu was, te Tyr, onder de Genuese en Pisaanse handelaars die onze burens waren.

De laatste dag vóór mijn vertrek naar Gibelin, en op het ogenblik dat ik dacht dat Miriam haar gevangenneming achter zich had gelaten, sprak ze weer tegen me, en toonde ze me dat ze over de gebeurtenissen verder bleef nadenken.

Ze zei, ‘je hebt een heel lelijk iets gedaan voor me, Daniel. Toen je me uit die cel trok, zag ik veel bloed in de kamer van de wacht. Ik zag veel dode mannen op de grond liggen. Je had geen medelijden. Zoveel mannen gedood en gewond voor mij! Misschien had je het niet moeten doen. Is mijn leven zoveel verschrikking waard? Die doden spoken in mijn dromen, ’s nachts!’

‘Natuurlijk,’ antwoordde ik, ‘ze spoken ook in mijn dromen, samen met nog vele anderen! Maar ze moesten uit de weg geruimd worden, en we konden dat niet op een lieve manier doen. Hoe kon ik de mannen die bij me waren overhalen de wachters niet te doden? Ik kon de Isma’ilis slechts leiden door sterker en meer vastberaden te zijn dan zij! We durfden ook het risico niet te lopen dat een wachter het alarm zou slaan. De mannen bevochten ons. Praten met hen konden we niet. We moesten snel en grondig zijn. We lieten niets aan het toeval over. De wachters gaven zich niet over! Ze vochten! Het was hun leven of het onze! Ik kon toch niet beginnen praten met die wachters over waarom we in de gevangenis drongen, en hopen op het begrip van de Franken! Wie is schuldig aan die doden? Ik geloof dat de schuld ligt bij diegenen die deze ganse geschiedenis in beweging gebracht hebben, bij de mannen die je in de gevangenis wierpen. Wat ook, hoewel ik de doden erg betreur, ik zou vandaag opnieuw beginnen! Ik kon niet anders handelen.’

‘Toch kan ik slechts denken dat het misschien beter geweest was als je me aan mijn lot had overgelaten. Slechts één persoon was dan gestorven!’

‘Dat is wat jij kunt denken,’ zei ik, ‘maar niet wat ik moet denken. Ik heb een plicht ten opzichte mijn familie, en tegenover mezelf. Ik zal je uit eender welke gevangenis halen, eender wanneer, eender de prijs!’

Miriam zei dan niets meer, maar ze bleef nadenken, geschokt door wroeging, en als we later samen zaten of samen wandelden, veel maanden later nog, raadde ik haar gedachten. Ik hield nog meer van haar dan, want ze was een goede, rechtvaardige vrouw.

Ik keerde terug naar Beit Jibrin. Ik hoorde daar veel wilde geruchten, het ene vreemder dan het andere, over de aanval op de citadel van Jeruzalem. De citadel was in de nacht overvallen door Saracenen, in een poging de stad te veroveren. De gevangenen werden bevrijd.

Saracenen hadden de stad aangevallen, doch ze hadden gefaald in hun opzet. Veel gevangenen, onder wie ook Miriam, waren verdwenen. Sommige gevangenen werden gevat en gedood. Niemand wist wie de overvallers waren.

Voortaan vertelde ik aan iedereen die het wilde horen, dat Miriam, de Joodse vrouw met wie ik samenwoonde, waarschijnlijk in de overval gedood was. Dat gerucht bleef plakken in de oren, en ik verspreidde het verder. In de maanden na die gebeurtenissen kwam ik nog zelden in Jeruzalem. Ik was niet meer dagen afwezig van Beit Jibrin dan te voren, maar nu was ik dan te Tyr. Niemand ondervroeg me waar ik naartoe reed, of waarom. De zaak Miriam werd in de doofpot gestopt, definitief.

Isaac Ben Asher was een regelmatige bezoeker te Tyr. Hij meldde ons dat het nu algemeen aanvaard werd dat Miriam gestorven was in de overval op de citadel. Hij zei met een fijn lachje dat zelfs de Joden dat verhaal geloofden. Slechts drie personen wisten de volledige waarheid: ik en Miriam, Isaac Ben Asher, en die vreemde Isma'ili, mijn leeuwenbroeder, Abu Ahmad al-Din.

Hoofdstuk Zes. De opgang van Saladin. Jeruzalem, Tyr, Gibelin, Ascalon en de Sinai. 1167-1177

Terwijl dit alles aan mij en Miriam gebeurde in het jaar 1166, was er een andere ongelukkige man in Syrië, en dat was de oorlogsleider Shirkuh. Shirkuh was gefrustreerd teruggekomen van Egypte. Hij had bemerkt hoe rijk Egypte was, hoe weelderig de tuinen van de Nijl, hoe overvloedig de schatten van de vruchtbare landbouw, en welke winst de handel met Constantinopel, met het Christendom en Griekenland en met de andere landen rond de Zee aan Egypte bracht. Hij misgunde Shawar die schatten. Hij mispreeft de Vizier ook, want Shawar was een lafaard en een slechte leider. De Egyptische troepen waren zwak. Shirkuh was ervan overtuigd dat hij met voldoende strijders de Egyptenaren kon verslaan. Waren de Egyptenaren geen Shi'iten, afvalligen? Was het niet de plicht van elke ware Sunniet de echte Islam naar Egypte te brengen? Shirkuh bewerkte het gemoed van Nur al-Din. Hij herinnerde Nur al-Din aan zijn plichten.

In januari van 1167 gaf Nur al-Din tweeduizend ruiters aan zijn veldheer, en Shirkuh reed daarmee door de woestijn naar Egypte. Zijn tweede in bevel was zijn jonge neef Salah al-Din Yusuf.

Eens te meer deed de Vizier Shawar beroep op de Franken. Einde januari van 1167 ging het Frankisch leger van Jeruzalem daarom voor de derde maal op mars naar Egypte. Dit leger vorderde langs de kust van Gaza naar al-Arish.

Het Egyptisch leger van Shawar verbond zich met het Frankisch leger van Koning Amaury te Bilbeis. Shawar beloofde een reusachtige som geld aan de Franken om hem te ontdoen van Shirkuh. Het bondgenootschap werd verzegeld door de Kalief van Cairo. De legers van Amaury en van Shawar, en de vijandelijke troepen van Shirkuh bewogen zich langs de tegenovergestelde oevers van de Nijl, rond Cairo en al-Fustat, oud Cairo. Schermutselingen werden gevochten, maar Shirkuh vermeidde een veldslag, omdat hij tegenover veel talrijker troepen stond dan Nur al-Din hem gegeven had. Hij manoeuvreerde en manoeuvreerde, tot in maart, nabij Babain, tot hij uitgemanoevreerd was. Shirkuh had veel te weinig mannen om op te stellen te Babain, zelfs hoewel de Franken zo snel vooruit gestoten waren, dat ze het grootste deel van hun voetvolk hadden moeten achterlaten. Amaury moest ook enige van zijn ridders achterlaten, want de steden onderweg moesten verdedigd worden met garnizoenen, en de Egyptenaren misten goede leiders.

Eens te meer had Shirkuh meer sluwheid dan strijders. Hij paste de goede, beproefde, oude tactiek toe die de Franken nooit zouden leren, de tactiek die ik uit mijn hoofd kende. Hij viel aan met zijn moedige ruitery in het centrum. Hij verloor enkele mannen daar, en trok het centrum terug. Koning Amaury en zijn Baronnen stormden triomfantelijk achter de troepen van Shirkuh aan, denkende dat de oude vos recht vóór hen uit reed. Terwijl Amaury de Saraceense ruitery die hij zag in galop vatte en versloeg, daarbij veel vijandige strijders doodde, en ook daarmee het leger van Shirkuh dacht vernietigd te hebben, reed Shirkuh in feite rechts van hem. Amaury en de zonen van Shawar hadden aan die kant het grootste deel van het Egyptisch leger en enige troepen van Frankisch voetvolk geplaatst, aan hun rechterflank.

Shirkuh vernietigde de rechterflank van de Franken in de rug van de ridders, zonder dat Amaury zich zelfs maar bewust werd van wat er aan het gebeuren was. Dan draaide Shirkuh zich om, en deed hetzelfde met de linkerflank van het Egyptisch en Frankisch leger. Nadat de Syrische ruitrij in het centrum de schok van de Franken opgevangen had door zich bijna volledig te laten vernietigen, wierp Shirkuh zijn verborgen, echte, machtiger hoofdleger in de strijd, en wanneer Amaury naar zijn flanken keek voor hulp, zag hij slechts Shirkuh! Amaury moest vluchten. Hij gebruikte de kracht van zijn Normandische strijdpaarden om zich een weg te banen door de eerste troepen van Shirkuh, maar Shirkuh versperde die uitweg in een nauwe vallei.

Koning Amaury was moedig. Hij verzamelde voldoende ridders rond zich om door het leger van Shirkuh te slaan. Hij bereikte zo al-Fustat, waar andere ontsnapte Franken zich met hem samenvoegden. De Koning was heel gelukkig slechts honderd ridders in de slag te hebben verloren. Hij telde niet het verloren voetvolk en het vernietigde Egyptische leger!

Terwijl Amaury en Shawar hun wonden likten te Cairo en al-Fustat, reed Shirkuh triomfantelijk de havenstad van Alexandrië in. De Egyptenaren verwelkomden Shirkuh als de grote bevrijder van Egypte; vooral natuurlijk de vele Sunnitische handelaars van de stad deden dat. Zelfs de fractie van de Shi'iten van Alexandrië haatten het bondgenootschap tussen de Vizier Shawar en de Franken. De Alexandriërs openden hun poorten, en ze bewierookten Shirkuh.

Ik hoorde over die gebeurtenissen van verschillende bronnen. Ik hoorde Arabische en Egyptische handelaars uit in de karavanserais. Ik sprak met gewonde Frankische ridders die naar Jeruzalem weerkeerden. Ik sprak met Bedu veehoeders die van Bilbeis wilden weg trekken.

Het was in die tijd dat ik voor het eerst hoorde spreken van de jongeman die het centrum van Shirkuh had geleid, en die zo goed de stormloop van de Frankische ridders te Babain had doorstaan tot de rest van het leger van Shirkuh aankwam. Diezelfde jongeman, de vertrouweling van Shirkuh, aan wie Shirkuh al zijn truiks leerde, werd benoemd tot Gouverneur van Alexandrië. Die jongeman was dertig jaar oud, en de neef van Shirkuh. De Frankische handelaars en ridders noemden hem Saladin. Zijn ware naam, zeiden de Bedu me, was Salah al-Din Yusuf ibn Aiyub. Saladin was mijn jonge vriend Yusuf.

Saladin had niet veel geluk met zijn eerste toewijzing. Koning Amaury en Vizier Shawar belegerden Alexandrië. De hoofdtroepen van Shirkuh belegerden toen de stad van Qus, meer naar het zuiden, nabij het oude Thebe, zodat Saladin Alexandrië op zijn eentje moest verdedigen. De Franken blokkeerden Alexandrië te land, en ook ter zee, want Ferry, de Aartsbisschop van Tyr dan, bracht een vloot met wapens en proviand voor de Franken, en met zijn vloot stopte hij de haven van Alexandrië af. De Franken hadden ook mangonels gebouwd, en wierpen daarmee zeer grote stenen in de stad. De rijke handelaars van Alexandrië zagen dit beleg met lede ogen aan. Hun huizen werden verwoest, hun opslagplaatsen vernietigd, hun handelswegen werden versperd. Ze begonnen schepen te verliezen, echtgenotes, minnaressen, kinderen, opslagplaatsen, en dus veel geld. Koning Amaury had hout nodig voor zijn mangonels. Dus hakte hij de bomen neer in de tuinen rond Alexandrië. Het hart van de inwonenden bloedde. Ze begonnen allen samen de schuld te geven aan Saladin, zodat Yusuf al de problemen in de wereld plots naar zijn hoofd gegooid kreeg. Hoe kon hij de Alexandriërs bezielen de stad te verdedigen, wanneer allen hem de schuld gaven van de rampen? De Alexandriërs dreigden zijn luttele troepen aan te vallen en de poorten te openen.

In het begin van de zomer van 1167, zette Shirkuh zich op mars tegen de Franken die Alexandrië belegerden. Hij zond echter Arnoul de Turbessel, een vriend van Koning Amaury die bij gevangen hield sinds Babain, naar de Koning van de Franken, en hij stelde opnieuw voor dat de twee legers van Franken en Syriërs Egypte zouden verlaten. Alexandrië zou dan teruggegeven worden aan de Egyptenaren, en dat betekende eigenlijk aan Amaury. Koning Amaury aanvaardde de wapenstilstand gretig. Amaury had daarmee het pact met Shawar vervuld, en hij kon zijn beloning innen.

De troepen van Saladin reden ongedeerd uit Alexandrië. Shirkuh liet alle Frankische en Egyptische gevangenen van Babain vrij. Amaury deed hetzelfde met de Saraceense gevangenen uit andere schermutselingen. Dan trokken de beide legers huiswaarts, maar niet voordat Koning Amaury Alexandrië kon binnen rijden. Shirkuh was terug te Damascus begin september. Nur al-Din troostte hem met het leengoed van Homs.

Na die derde expeditie van Amaury in Egypte, kon de Koning van Jeruzalem Egypte als zijn protectoraat beschouwen. Vizier Shawar moest jaarlijks een grote som betalen om Egypte te kunnen behouden. Hij moest een Frankisch garnizoen te Cairo gedogen, en een Frankische Gouverneur te Shihna.

In datzelfde jaar van 1167 voer een afvaardiging van Koning Amaury naar Constantinopel. De afvaardiging bestond uit Erneys, Aartsbisschop van Caesarea, en Eude de Saint-Amand, de Échanson of Bekerdrager van de Koning. De delegatie kwam terug van Constantinopel met Marie Comnena, dochter van de neef van Keizer Manuel Comnenus, van de Protosebastus Johannes Comnenus. Marie Comnena trouwde met Koning Amaury einde augustus. Het Byzantijnse bondgenootschap dat aldus opnieuw gesmeed werd was niet de echte reden tot het huwelijk. Weinigen aan het Hof van Jeruzalem wisten de echte reden waarom Amaury zo vurig wou hertrouwen. Amaury wou zijn opvolging op de troon van Jeruzalem veilig stellen, want zijn oudste zoon, Boudewijn, zou niet genieten van een langdurig leven.

Twee Byzantijnse ambassadeurs vergezelden Erneys en Eude op de terugweg: George Paleologos en de Sebastus Manuel Comnenus, neef van Keizer Manuel. Het doel van deze afgezanten, en van Koning Amaury, was te praten over een gezamenlijke veldtocht van de Byzantijnse en Frankische legers ter herovering van Egypte. Voordat deze besprekingen echter tot een besluit kwamen, drongen de Baronnen van Jeruzalem aan bij Koning Amaury om nog maar eens Egypte binnen te vallen. Zulke inval was natuurlijk niet in overeenstemming met de akkoorden die ondertekend waren met Shawar, de Vizier van Egypte, maar de Baronnen zetten die akkoorden en eden naast zich neer.

Koning Amaury aarzelde. Hij herinnerde zich zijn eed aan Shawar. De Baronnen vertelden hem dan echter van geruchten over een mogelijk bondgenootschap tussen Egypte en Syrië. Het gerucht liep dat een huwelijk voorgesteld was tussen een dochter van Shawar en Saladin, de neef en erfgenaam van Shirkuh, en ook tussen een zoon van Shawar, al-Kamil Shuja, en een dochter van Nur al-Din. Dit, zeiden de Baronnen, was voldoende bewijs dat Shawar zijn eden eerder al verbroken had, zodat Koning Amaury zich ook niet meer gebonden moest voelen door zijn eden.

Één van de mannen die het meest achter Koning Amaury aan zaten en hem steeds maar noopte tot handelen, was de Grootmeester van het Hospitaal, Gilbert d'Assailly. Het Hospitaal was thans vele kastelen rijk, maar het verdedigen van die vestingen met garnizoenen, kostte meer geld dan het Hospitaal had aan inkomen. Gilbert d'Assailly begeerde de rijke streek van Bilbeis, het doorgangspunt van alle karavanen uit het oosten naar Egypte.

In oktober van 1168 verzamelde Koning Amaury zijn leger, en marcheerde naar Bilbeis. De Franken verwachtten dat Bilbeis dadelijk haar poorten zou openen zoals de vorige malen. Maar de tijden waren veranderd. Dirgham was niet meer Vizier, maar Shawar, en Shawar was toegeeflijk voor de Egyptenaren. De bevolking van Bilbeis groette Koning Amaury niet als een bevrijder, maar als een veroveraar. Ze sloten de poorten, bewapenden al hun mannen, en bereidden zich voor op een lang, hardnekkig beleg. De Franken belegerden inderdaad Bilbeis. Ze veroverden de stad na vier dagen van hevige gevechten, zodat de Franken verbitterd wraak zochten. De Frankische troepen verwoestten daarom de stad, en ze plunderden Bilbeis. Dat was zowat het ergste wat ze hadden kunnen doen, want gans Egypte wist nu wat van de Franken kon verwacht worden. Koning Amaury trok met zijn leger van Bilbeis naar Cairo. Hij marcheerde op de hoofdstad van de Fatimide Kalief en diens Vizier. Een verschrikkelijk zicht deed hen terugdeinzen. De Vizier Shawar, in paniek, had bevolen de oude stad van Cairo, al-Fustat, in brand te steken. De oude stad brandde af vóór de ogen gevuld met afgrijzen van Amaury. Shawar zond dan een boodschap naar de Koning waarin hij meldde niet te zullen aarzelen ook Cairo in vuur en vlam te zetten, mochten de Franken naar daar vorderen. De bevolking van al-Fustat was naar Cairo gevlucht, en Cairo bereidde zich voor op een beleg. Amaury vreesde de dreiging van Shawar, en hij vreesde het beleg. Hij erkende zijn fout. Hij kon ofwel Egypte in bloed en vlammen vernietigen, ofwel een grote som geld eisen van de Vizier en zich terugtrekken. Shawar gaf geld, maar Amaury moest zich tevreden stelen met één tiende van de som die hij vroeg, en verder met vage beloften op meer.

Koning Amaury van Jeruzalem keerde ook terug omdat een groot leger van Syrische Saracenen op weg was naar Egypte.

Nur al-Din had opnieuw een leger gegeven aan Shirkuh, een leger van tweeduizend Syrische elite ruiters en zesduizend bijkomende Turkse ruiters, vier maal het aantal mannen dat Shirkuh op zijn laatste veldtocht had meegekregen. Shirkuh had ook een grote hoeveelheid muntstukken voor zijn uitgaven gekregen. Hij moest dus niet een langzame karavaan van lastpaarden achter zich meeslepen. Hij kon van het land leven, want hij kon betalen.

Door Egypte binnen te vallen zonder daartoe uitgenodigd te worden, hadden Koning Amaury en zijn Baronnen Shawar en de Egyptische Amirs in de armen van Nur al-Din gedreven. Shirkuh vorderde zo snel met zijn leger, dat hij te Cairo aankwam lang voordat de Franken zijn weg konden sperren. De Koning van Jeruzalem kon niet de gezamenlijke legers van Egypte en Syrië bestrijden. Hij trok zich terug. Hij liet zelfs Bilbeis zonder Frankisch garnizoen achter.

In januari van 1169 was het bijgevolg Shirkuh die in Egypte als de bevrijder verwelkomd werd. Cairo lag aan zijn voeten. Shawar kwam Shirkuh in groot ornaat tegemoet. Enkel Saladin ontving echter de vizier, vergezeld van zijn bevelvoerders. Saladin nam Shawar gevangen. De Kalief van Egypte, al-'Adid ondertekende een doodsofbeeld voor Shawar. In het midden van de maand zond Shirkuh het hoofd van de Vizier naar de Kalief, die Shirkuh daarop benoemde als nieuwe Vizier van Egypte. Maar Shirkuh stierf van ouderdom twee maanden later, einde maart 1169. Hij liet de functie van Vizier van Egypte na aan zijn neef Salah al-Din, aan Saladin. Saladin was meester van Egypte.

Saladin moest wel zijn macht over Egypte verstevigen. In het begin werden opstanden tegen hem uitgelokt. Hij moest een veldslag leveren tegen vijftigduizend Nubische wachters, reusachtige zwarte kerels die een onafhankelijke macht in Egypte gevormd hadden, een macht die aan de vorige Vizier trouw bleef, de Vizier die hen betaald had. Saladin verloor die veldslag bijna, tot hij het kamp van de Nubiërs in brand kon steken. Wanneer de Nubiërs hun tenten en hun goederen in vlammen zagen opgaan, en hun vrouwen en kinderen bedreigd

wisten, verloren ze hun discipline, en werden ze in wanorde gedreven. Saladin versloeg de Nubische garde op die wijze.

Kalief al-‘Adid had eerst min of meer openlijk de troepen van Saladin te Cairo aangevallen. Dat waren de troepen die geleid werden door de broeder van Saladin, Fakhru al-Din Turanshah. Wanneer Turanshah ten einde raad dreigde het paleis van de Kalief plat te branden, verklaarde ook al-‘Adid zich voor Saladin als Vizier, en sprak de Kalief zich uit tegen de zwarte garde.

Saladin verving langzaam aan al de gezagvoerders rond al-‘Adid met mannen die trouw gezworen hadden aan zijn zaak.

Aan het einde van de zomer van 1169 was Saladin de onbetwiste heerser van Egypte. Hij was pas dertig jaren oud.

Door hun rampzalige laatste inval in Egypte hadden de Frankische Baronnen de Syrische overheersing van het land versneld, en vermits Saladin voor Nur al-Din regeerde, was nu het Frankisch Outremer gans omringd, langs alle zijden, door de dynastie van Zengi, door de macht van de zoon van Zengi, door Nur al-Din. De mogelijkheid van de Franken om in te spelen op de bondgenootschappen en tegen-bondgenootschappen om de macht en de legers rond hen in evenwicht te houden met hun eigen geringe macht, had opgehouden te bestaan.

Einde september van 1169 was ik te Tyr bij Miriam en de kinderen. De stad lag in rep en roer toen ik aankwam. Een reusachtige Byzantijnse vloot van galeien en zeilschepen legden aan in de haven van Tyr. Het zicht van zoveel oorlogsschepen wond de stadsmensen van Tyr op, en trok al de kinderen van de stad naar de haven. Het groot aantal Griekse schepen, geschilderd in alle kleuren, met wapperende zeilen en banieren, was inderdaad indrukwekkend. Deze vloot zou gelukkig aan onze zijde vechten. Meer dan zestig Byzantijnse schepen lieten hun ankers neer in de haven van Tyr. De overmacht op zee van Constantinopel werd aldus prachtig en groots ontplooid. De Basileus Manuel Comnenus zond de vloot onder het bevel van de Megaducas Andronic Kontostephanos. De schepen bleven niet lang te Tyr, slechts lang genoeg om proviand in te slaan. Dat maakte me nog een beetje rijker. Dan voeren de galeien en zeilschepen naar Saint-Jean-d’Acre. De vloot zeilde voor een nieuwe, verenigde veldtocht met Koning Amaury tegen Egypte, tegen Saladin.

Ik moest niet weigeren ook aan die veldtocht deel te nemen. De Hospitaalridders waren praktisch failliet. Ze konden niet meegaan met Amaury. Ik moest te Beit Jibrin met mijn eigen geld zelfs tussenkomen om hongersnood in het kasteel te voorkomen. Toch nam de Grootmeester van de Orde nog steeds kastelen aan, zoals de onlangs veroverde vestingen van ‘Akkar en ‘Arqa in het graafschap Tripoli. Met het kasteel al-Hosn bewaakten de Hospitaalridders nu bijna al de grenzen van Tripoli.

De Frankische en Byzantijnse legers geraakten tot aan Damietta, en ze belegerden die stad. Saladin gebruikte de waterwegen tussen Cairo en Damietta om ervaren strijders en proviand naar de stad te brengen. De Byzantijnen en het leger van Jeruzalem bleven ongeveer twee maanden te Damietta, maar tegen die tijd leden niet de stadslieden honger, maar wel de Byzantijnen. Ze hadden slechts proviand voor drie maanden meegenomen, en ze hadden veel tijd verloren te Acre. Einde 1169 bliezen de Byzantijnen de expeditie naar Egypte af. De fiere Keizerlijke vloot keerde weemoedig en zonder resultaat terug naar Constantinopel. De vloot werd later zelfs bijna volledig vernield door stormen in de Zee.

Saladin had zijn eerste grote overwinning behaald als Gouverneur van Egypte, en hij had die behaald alleen, zonder de hulp van Nur al-Din. Hij had Nur al-Din niet meer nodig.

In juni van 1170 deed een geweldige aardbeving weer de regio van de Orontes rivier schokken. Veel steden werden vernield. Saracenen en Franken kropen van onder hun puin uit, en hielden een wapenstilstand om hun woonsten weer op te bouwen.

In de herfst van dat jaar stierf de broeder van Nur al-Din, de Atabeg van Mosul. De twee zonen van deze Qutb al-Din Mawdud vochten voor de opvolging. Nur al-Din kwam tussen, en gaf het land aan de zoon genaamd Saif al-Din, maar hield deze toch onder zijn eigen welwillende overheersing.

Nur al-Din bezat daarmee al de landen ten oosten en ten zuiden van Outremer, van Mosul tot Egypte.

Eind december 1170 viel Saladin de Frankische streken langs zijn noordoostelijke grens, rond Gaza, dicht bij Beit Jibrin, aan. Hij overviel de vesting van Daron. Koning Amaury kwam aan met een leger, en Saladin brak het beleg van Daron direct af. Hij viel Gaza aan. De Heer van die stad, Milon de Plancy, trok zijn ridders snel weg uit de lage stad, en verborg zich in de citadel. De Egyptenaren vermoordden de stadsmensen, maar konden de citadel niet innemen. Saladin keerde terug naar Cairo.

In het daarna volgende jaar van 1171 reisde Koning Amaury met tien galeien naar Constantinopel om een nieuw bondgenootschap met de Byzantijnen te bespreken, gericht tegen Nur al-Din. Het bondgenootschap was nu in de interesse van beide partijen, en dus werd Amaury feestelijk onthaald in de Keizerlijke stad. Hij keerde terug naar Jeruzalem in juni van 1172, na veel festiviteiten, hopende binnenkort een nieuwe veldtocht tegen Egypte te kunnen lanceren met de hulp van de Basileus.

Die jaren van 1171 en 1172 verliepen zeer kalm voor me. Te Beit Jibrin gebeurde er niet veel belangrijks. Saladin versterkte zijn greep op Egypte, maar hij viel de Frankische landen van Gaza en Ascalon niet aan. Dus bleef mijn streek rustig. Heel wat schermutselingen werden echter uitgevochten aan de noordelijke grens van Outremer en in het oosten, maar ik hoorde slechts van ver daarvan, en nam er niet aan deel. Koning Amaury bevocht ook de nieuwe Armeense Koning Mleh die de troon van Cilicië onrechtmatig gegrepen had met hulp van troepen van Nur al-Din.

In 1173 viel Nur al-Din de Crac van Moab aan, het kasteel van Pierre du Désert, in de Frankische landen van de Jordaan. De Heer van dat kasteel was dezelfde Milon de Plancy die Daron had verdedigd. Hij was getrouwd met Etiennette de Milly, weduwe van Onfroi III de Toron, de erfgename van die delen van Outremer. De Koning moest slechts zijn leger in beweging zetten om de horden van Nur al-Din angst aan te jagen en zich te doen terugtrekken.

Saladin verstevigde zijn overheersing over Egypte. In september van 1171 stierf de Fatimide Kalief al-'Adid. Hij werd niet vervangen. In de openbare gebeden van de moskeeën was trouwens de naam van al-'Adid reeds vervangen door die van de 'Abbasside Sunni Kalief van Baghdad, al-Mustadi. Egypte was Sunni geworden.

In dezelfde maand viel Saladin de Crac van Shawbak aan, ook genaamd Montréal, in de Wadi al-'Araba, over de Jordaan. Koning Amaury reageerde en leidde een leger naar de regio. Nur

al-Din marcheerde zuidwaarts met een Syrisch leger. Amaury liep het risico verpletterd te worden indien de twee Saraceense legers hem tegelijk aanvielen. Maar Saladin redde de Franken door zich om te keren en naar Cairo terug te rijden. Koning Amaury begreep verbaasd dat hij nieuwe hoop gekregen had om de Saraceense machten tegen elkaar uit te spelen, want Saladin was blijkbaar weggereden om zich niet te moeten verenigen met Nur al-Din, en zich aan de Atabeg van Aleppo niet publiek te moeten onderwerpen. Nur al-Din werd echter razend kwaad. Hij wou direct Egypte binnenvallen om zijn Amir de les te lezen. Saladin haastte zich zijn totale onderwerping aan Nur al-Din in een brief te verzekeren. Dat bespaarde hem een knieval. Saladin zocht echter meer macht. In 1172 veroverde hij Nubië, een land dat zeer goede krijgers leverde, en hij won ook delen van Jemen.

In juni van het volgende jaar, 1173, viel Nur al-Din eens te meer de Frankische landen van over de Jordaan aan. Saladin zette zijn leger eveneens op mars naar die gebieden. Hij veranderde echter van mening en keerde zich om voordat de Saraceense legers zich konden verenigen. Saladin was zijn eigen meester, speelde zijn eigen spel! Opnieuw was Nur al-Din zo kwaad dat hij in mei van 1174 zich echt begon voor te bereiden voor een aanval op Egypte, op Saladin.

Saladin doorstond ook moeilijkheden in Egypte. Hij moest een opstand van Shi'itische Amirs onderdrukken. Hij handelde snel, elimineerde de laatste Fatimide Amirs, en rukte alle wortels van enige openbare opstand verder uit.

Koning Amaury stond klaar om die opstand in Egypte te steunen, en ook de Normandische Koning van Sicilië, Guillaume II, was al met een vloot vóór Alexandrië verschenen. Maar de opstand in Egypte werd gestikt voordat hij kon ademen, zodat de Frankische en Normandische legers huiswaarts moesten keren.

Ik kreeg het bezoek van een onverwachte gast te Beit Jibrin in 1173. De alarmklok luidde in mijn kasteel. Een zeer opgewonden wachter hakkelde me hijgend toe dat een Saraceense Amir aan de poorten van de vesting stond met een escorte van Frankische ridders van Jeruzalem. De Amir wou me spreken. Ik ging met de man mee de binnenplaats in, en bemerkte dat het kasteel in alarm was gesprongen. Mannen liepen op de toppen van de muren, namen hun posities achter de borstweringen in, maakten hun kruisbogen klaar, en de meeste van mijn sergeanten liepen al door de stallen, de pleinen en de gebouwen om een aanval voor te bereiden. Ik lachte, want er was geen reden voor een alarm, maar ik riep hen niet terug. Het was goed voor mijn mannen alert te blijven. Er was hier een goede oefening aan de gang, en ik keek naar wie klaar was, en wie niet. Ik deed echter de poorten openen, en liet de ruiters de binnenplaats inrijden.

Een opzichtig geklede, volledig zwarte ruiter galoppeerde mijn plein in, geleid en geflankeerd door twee rijen van mijn strijders, en gevolgd door een afdeling van Frankische ridders van Jeruzalem. Ik herkende de bergkrijger die naar me toe reed met steigerend paard. Het was Abu Ahmad! Ik hield mijn mond gesloten, maar ik vroeg me af wat een Isma'ilitische Amir zo ver in het zuiden kwam doen, met ridders van Jeruzalem, en waarom hij naar mijn kasteel was gekomen. Ahmad sprong elegant van zijn paard, en niets vrezend, hooghartig, fier, stapte hij door zoveel vijanden heen om me te begroeten. Vóór de verbijsterde Franken van Jeruzalem en van Beit Jibrin omhelsden we, lachten, en sloegen onze handen op elkaars schouders. Mijn wachters konden moeilijk het woord 'leeuwenbroeder' missen. We stapten arm in arm, schouder tegen schouder, mijn zaal in.

Abu Ahmad loste snel het enigma van zijn aanwezigheid op. Hij was uitgezonden als afgezant van de Oude Man van de Berg, nu Rashid al-Din Sinan, want zijn eigen vader en leider was vier jaren geleden gestorven. Hij kwam naar de Franken van Jeruzalem om een bondgenootschap tussen de Franken en de Isma'ilis te beslechten.

‘Sinan zei dat ik het beste de Franken kende,’ zei Ahmad, ‘dus zond hij mij.’

Koning Amaury was zeer blij met de afvaardiging, en hij zou het bondgenootschap ondertekenen. Amaury had reeds aan de Isma'ilitische ambassadeurs beloofd dat ze niet langer de bijdrage aan de Tempeliers moesten betalen voor hun aanwezigheid in de Frankische landen. De Koning zou die bedragen uit zijn eigen schatkist aan de Tempeliers betalen. Amaury hechtte veel waarde aan het bondgenootschap met de Isma'ilis.

We lachten, dronken, en vertelden onze oorlogsverhalen gedurende twee dagen. Abu Ahmad vertelde me hoe de Isma'ilis werkten onder Sinan, wat hun bedoelingen waren, hoe sterk hun discipline bleef, en hoe Sinan langzaam maar zeker verder wegdreef van Sunni en Shi'i Islam, zelfs meer naar het Christendom toe. Na die twee dagen echter, moesten Abu Ahmad en zijn escorte terugkeren naar Jeruzalem.

Later hoorde ik dat de Isma'ilitische afgezanten op hun terugkeer naar Hisn Masyad in een hinderlaag gelokt werden, iets verder dan Tripoli. De Tempeliers, geleid door Gauthier du Mesnil, hadden de val gelegd, en alle Isma'ilis gedood. Dat was het einde van mijn vriend Abu Ahmad.

Het nieuws bedroefde me zeer. Ahmad was niet de ondankbare Isma'ilitische moordenaar die de Franken dachten dat hij was. Ahmad was een vurige, hartstochtelijke man, een grote strijder en jager, een man die natuurlijk volledig toegewijd was aan zijn volk en aan zijn metgezellen in de strijd, maar ook iemand die echt en eerlijk probeerde meer te begrijpen over zijn religie, en die open stond voor de ideeën van anderen. Waarom verloor ik al mijn vrienden in geweld?

Koning Amaury was ook erg kwaad om de hinderlaag. Hij zond Séhier de Maimendon en Godechaux de Turout om te eisen van de Grootmeester van de Tempeliers, Eude de Saint-Amand, hem de schuldigen tegen de gerechtigheid van de Koning uit te leveren. De Grootmeester weigerde onbeschaamd, en antwoordde aan de Baronnen dat de zaak zo nodig voor de Paus kon gebracht worden, want de Orde van de Tempel, de Orde van Monnikenstrijders, moest haar handelingen niet rechtvaardigen tegenover de Koning van Jeruzalem.

Koning Amaury aarzelde niet één ogenblik. Hij reed met zijn Baronnen direct naar Sidon, waar de Tempeliers een Raad hielden, voorgezeten door de Grootmeester. De Koning sloeg de deuren van de vergaderzaal open in het midden van een sessie van de Raad, en zonder talmen arresteerde hij Gauthier du Mesnil van tussen de aanwezige ridders, en hij leidde Gauthier weg, vóór de ogen van de protesterende Grootmeester. Amaury bracht Gauthier du Mesnil in kettingen geslagen naar Tyr, en wierp hem daar in een donkere gevangenis. Dan zond de Koning een boodschap naar Sinan, de Isma'ili, om hem te bevestigen dat gerechtigheid geschied was.

In 1174 veranderde het sterrenbeeld van machten in Outremer dramatisch. De Schikgodinnen besloten het schaakspel van Syrië omver te werpen, en levenslijnen door te knippen of in meer knopen te draaien.

In midden mei van dat jaar stierf Nur al-Din in de citadel van Damascus. Zijn opvolger, zijn zoon al-Malik al-Salih Isma'il was slechts elf jaar oud. Saif al-Din, de Atabeg van Mosul, nam direct meerdere vestingen in van de streek van Jazira, een streek die behoord had tot de Atabeg van Aleppo. Dat betekende een oorlog tussen Mosul en Aleppo. De Amirs van Nur al-Din vochten echter onder elkaar om het Regentschap over Syrië. Vanuit Egypte eiste Saladin eveneens dat Regentschap op.

Al die tijd beschermde de Amir Ibn al-Muqaddam de Malik al-Salih, en hij leek de bovenhand te krijgen in de strijd en de intriges.

Koning Amaury nam de gelegenheid te baat om Baniyas aan te vallen, hopen de vesting weer te kunnen veroveren. De Saraceense verdediging van Baniyas was te sterk. Amaury kon niets meer bereiken dan een wapenstilstand met Ibn al-Muqaddam, en de vrijlating van vele Frankische gevangenen.

Maar dan, in juli van 1174, stierf ook Koning Amaury aan een ziekte die hij opgelopen had tijdens dat onvruchtbare beleg van Baniyas. Hij was slechts achtendertig jaar oud.

Amaury liet twee dochters na: Sibylle, een dochter van zijn eerste vrouw Agnès de Courtenay, en Isabella die zijn dochter was met Marie Comnena. Hij had één zoon met zijn eerste vrouw gehad, Boudewijn. De jonge Boudewijn werd onmiddellijk tot Koning van Jeruzalem gekroond als Boudewijn IV.

Het Regentschap over de jonge Boudewijn werd eerst gehouden door Milon de Plancy, de Sénéchal van Jeruzalem. Graaf Raymond III van Tripoli echter, die in 1172 voor een groot losgeld uit een Saraceense gevangenis was vrijgelaten, eiste het Regentschap voor zichzelf op. Was hij niet de kleinzoon van Koning Boudewijn II? Raymond III wist natuurlijk dat Boudewijn IV een melaatse was, en niet lang zou leven, en kinderloos zou blijven. Raymond was meer bezig dan het Regentschap aan het opeisen: hij eiste de troonopvolging na Boudewijn IV!

Milon de Plancy keek niet zo ver in de toekomst. Hij deed Raymond onverricht met lege handen terugkeren naar Tripoli. Maar Milon werd vermoord te Acre in 1174. Vele Hovelingen verdachten Raymond II van Tripoli van de moord, maar niets kon bewezen worden, en de graaf was te machtig. Graaf Raymond III werd de nieuwe Regent van Jeruzalem.

Te Aleppo moest de Amir Ibn al-Muqaddam afrekenen met steeds heviger weerstand van de andere Amirs tegen zijn Regentschap over de landen van Nur al-Din. Ten einde raad riep hij Saladin ter hulp. Saladin kwam van Egypte te Damascus aan tegen eind november van 1174, vergezeld van zeventienhonderd van zijn beste strijders. Voordat het jaar ten einde was had hij Hama en Homs veroverd, en konden zijn troepen onder de muren van Aleppo paraderen. Maar Aleppo gaf de voorkeur aan de traditie, sprak zich uit voor het kind al-Salih, en die jongen vroeg de stad zich te verdedigen tegen Saladin. Aleppo riep zelfs de hulp in van Graaf Raymond III van Tripoli.

Raymond gebruikte het leger van Jeruzalem, bestormde Homs als afleidingsmanoeuvre, en trok zo Saladin weg van Aleppo. Raymond kon de stad niet innemen, want Saladin bracht zijn leger snel tegen de Graaf van Tripoli, en Raymond durfde de gevaarlijke confrontatie niet aan. Vermits hij enkel beloofd had Aleppo te redden, trok hij zich genoeglijk terug naar de Frankische gebieden. Saladin was voldoende ver naar het zuiden gelokt om Aleppo zich opgelucht te laten voelen. Raymond had zo bereikt dat Syrië nogmaals in twee rivaliserende Saraceense fracties was verdeeld.

Saif al-Din, de Atabeg van Mosul, zond dan een Turks leger om Saladin te onderwerpen. Saladin vernietigde dat leger netjes in 1175 nabij Hama. Hij riep zich dan uit tot opperste leider van Syrië, de Sultan van het land. Hij plaatste opnieuw een beleg aan Aleppo. In mei van 1175 zocht de jonge al-Salih vrede. Saladin zond een afgezant naar Graaf Raymond III om hem te vragen of hem te waarschuwen niet tussenbeide te komen. Als teken van zijn goede wil liet Saladin zelfs al de Frankische gevangenen vrij die in zijn handen gebleven waren. Graaf Raymond en de Connétable Onfroi aanvaardden de voorwaarden van Saladin.

In de zomer van 1175 echter, verwoestten de Franken de gebieden rond Damascus. Saladin zocht niettemin de wapenstilstand met de Franken te bewaren, zodat hij zijn pact met Jeruzalem herhaalde, ondanks de beledigingen van die overval.

In april van het volgende jaar 1176, versloeg Saladin een groot leger van de Turken van Aleppo en Mosul. Hij belegerde nogmaals Aleppo in juni. Na een maand van hevige, hardnekkige gevechten om de stad, ging Saladin einde juli een vredesakkoord aan met de Zengiden. Malik al-Salih Isma'il behield Aleppo, doch enkel Aleppo. Saladin trok zijn troepen terug naar het zuiden, en hij zette zijn residentie op te Damascus. Hij was nu de meester van drie vierde van Syrië, en van Egypte. Maar de krijgers van zijn tegenstanders bleven zijn posities teisteren.

In augustus van 1176 bereikten twee Frankische legers de Beqa vallei. Één van die legers werd geleid door Graaf Raymond van Tripoli, het andere door de nu vijftien jaar oude Koning Boudewijn IV. Shams al-Dawla Turanshah, de broeder van Saladin, stuurde een leger naar de Franken. De kracht van de verenigde Frankische legers was te overweldigend. Turanshah verloor de slag van 'Ain Anjarr en vluchtte. De Franken trokken zich terug naar Tyr en Jeruzalem.

Koning Boudewijn IV kon geen kinderen verwekken omdat hij melaats was. In 1177 was zijn zuster Sibylle getrouwd met Guillaume Longue-Épée, Langzwaard, zoon van de Markies van Montferrat in Frankrijk, een neef van zowel Koning Louis VII als van Keizer Frederick Barbarossa van Duitsland. Na drie maanden huwelijk viel Guillaume ziek in zijn leengoed van Ascalon. Hij stierf in juni.

In september van 1177 kwam Philippe d'Alsace, Graaf van Vlaanderen, zoon van Thierry d'Alsace, op pelgrimstocht aan te Jeruzalem. Hij had een groot aantal Vlaamse ridders bij zich. Hij was de neef van Boudewijn IV, en zoals ze dat gedaan hadden met de vader van Philippe, probeerden de Baronnen van Jeruzalem de Vlaamse ridders voor een goed doel in te zetten. Boudewijn stelde zelfs voor Philippe Regent te maken, maar de Vlaamse Graaf wees die eer hooghartig van de hand. Hij was slechts op pelgrimstocht! Hij weigerde ook een veldtocht naar Egypte te ondersteunen, hoewel een vloot van zeventig Byzantijnse schepen plus evenveel transportschepen te Acre was aangekomen. Hij weigerde ook de assistentie van de net weer vrijgelaten Renaud de Châtillon. Philippe vond dat Renaud werkelijk beneden zijn waardigheid stond.

Wat Philippe echt wou dan, was de twee zonen van Robert V de Béthune, een vazal van hem, te doen trouwen met de twee zusters van Boudewijn IV. Dat was echter niet bedoeld om zijn invloed over Jeruzalem te verstevigen. Jeruzalem kon Philippe geen zier schelen. In ruil voor de dubbele trouw, en eventueel de kroon van Jeruzalem, zou Philippe d'Alsace de landen van Béthune krijgen om toegevoegd te worden aan Vlaanderen.

Koning Boudewijn weigerde dat plan.

Ook Boudewijn van Ramla wou heimelijk van Sibylle zijn vrouw maken, dus sprak hij ook zich in de Raad van Baronnen van Jeruzalem uit tegen het huwelijk van de Koninklijke zusters met de Béthunes.

Philippe weigerde dan weer op veldtocht naar Egypte te rijden, ging akkoord, weigerde opnieuw, en Koning Boudewijn kon zich niet tot een veldtocht besluiten zonder veel meer ridders dan hij thans nog had. De Byzantijnse vloot keerde terug naar Constantinopel, overtuigd dat de Franken hen voor de gek hadden gehouden.

Philippe d'Alsace reed wel mee in een veldtocht met Graaf Raymond III van Tripoli tegen Hama in november, maar na enkele schermutselingen moesten de Frankische ridders het beleg van Hama opschorten. Prins Bohemond III van Antiochië nam daarna Philippe mee op een razzia tegen Harim, ten oosten van de Orontes rivier. Bohemond en Philippe speelden meer met de dobbelstenen, met het schaakspel, en ze verleidden meer de vrouwen die de mannen vergezelden, ze feestten en hielden grootse banketten, meer dan aan oorlog te denken. Het leger van Aleppo kwam hun pret verderven, en ook Saladin dreigde op mars te trekken tegen de Frankische ridders. Bohemond en Philippe eisten snel een grote som geld om Harim te verlaten. Eens die som betaald lichtten ze het beleg.

Op dat ogenblik gebeurde er iets zeer gevaarlijks voor Jeruzalem, een kans voor Saladin om al de macht van de Koning van Outremer te breken. Koning Boudewijn IV had aan Bohemond, Raymond en Philippe zo veel ridders gegeven voor hun veldtochten, dat er in Jeruzalem slechts vijfhonderd ridders overbleven, en in dat getal waren ook de Ridder van het Hospitaal en van de Tempel meegerekend.

Saladin had steeds goed ingelichte spionnen rond zich. Eind november van 1177 brak hij plots door naar de streek van Gaza met een groot Egyptisch leger. Hij stootte dadelijk naar Ascalon. Een groep van Tempeliers sloot zich op in de vesting van Gaza. Saladin stak dan naar de halsslagader van Jeruzalem.

Een totaal uitgeputte boodschapper te paard, bedekt met stof, verscheen aan mijn poort van Beit Jibrin om me hortend en stotend al die ontwikkelingen te vertellen. Hij riep me op om naar het leger van de Koning te rijden, dat op weg was naar Ascalon. Elke ridder van het Koninkrijk moest de Koning vervoegen. De boodschapper was een ridder van Onfroi de Toron. De Connétable lag erg ziek te Jeruzalem. De Koninklijke boodschapper had twee brieven bij voor me.

De eerste brief was geschreven door Onfroi. Hij vroeg me de staf van de Koning te vervoegen. Onfroi schreef dat de Koning wist wie ik was, en hij vroeg me nadrukkelijk in zijn plaats de Koning ter hulp te snellen met raad.

De andere brief was geschreven door de Koning zelf, een eer waarvan ik niet wist aan welk mirakel ik ze te danken had. De Koning vroeg me naar hem te komen.

Dit was zonder twijfel een standaardbrief, gekopieerd voor elke ridder van Jeruzalem, maar ik bleef verward en verrast. Ik had er geen enkele zin in de Koning van Jeruzalem te helpen. Niet nadat Miriam ooit in een Koninklijke gevangenis voor hem was gestopt! Ik was bijna zestig jaar oud. Ik moest Beit Jibrin verdedigen. Ik haatte nog steeds de mensen die Miriam gemarteld hadden. Was het niet voor de Melaatse Koning dat haar pijn was aangedaan? Ik was er ook niet zeker van dat ik tegen Salah al-Din Yusuf wou gaan vechten.

Maar ik kon moeilijk iets weigeren aan een oude vriend zoals Onfroi de Toron, vooral niet terwijl hij ziek lag. Ik wou niet ondankbaar zijn aan Onfroi. Hoe zou ik ontvangen worden aan

het Koninklijk Hof? Zou iemand me nog herkennen en zich me herinneren voor de gewonnen veldslagen? Ik dacht meer dat ik een onzichtbaar, vergeten iemand zou blijven.

Dus wierp ik mijn maliënkolder over mijn schouders, nam mijn schild en wapens, en reed uit Beit Jibrin met twee van mijn meest bekwame en jongste ridders, en half het garnizoen van het kasteel. Als ooit de troepen van Saladin het in hun hoofd zouden halen Beit Jibrin aan te vallen, dan zouden ze weinig werk hebben aan het beleg!

Ik reed niet naar Jeruzalem. Ik reed naar Ascalon om het Egyptische leger al te bespieden, en om daar te wachten op de Koning.

Tot mijn verbazing was het leger van Jeruzalem al aangekomen met vliegende banieren.

Boudewijn mocht dan een melaatse Koning zijn, hij wist wel hoe zijn mannen te doen vooruitkomen op mars!

Het was echter een klein, meelijwekkend klein leger dat in de brede vlakte beneden me marcheerde! Er konden daar beneden nauwelijks vijfhonderd ridders rijden, en niet meer dan duizend mannen voetvolk stapte mee. Saladin kon deze groep gemakkelijk vernietigen, en dan zou de weg naar Jeruzalem wijd open voor hem liggen! De Frankische troepen kwamen snel maar lusteloos aan te Ascalon. Ik zag de voorhoede reeds door de poorten van de stad rijden. De Koning en de Bisschoppen reden naast het Ware Kruis. Ik reed langzaam naar Ascalon langs de lage heuvels, maar aarzelde het leger direct te verwoegen.

Ver achter me, in het westen, zag ik de stofwolk van een ander leger oprijzen, de mars van de troepen van Saladin. Het leger van de Sultan had ook al Ascalon bereikt! Koning Boudewijn had minstens een beetje geluk aan zijn kant, want hij kwam eerder in de stad aan dan Saladin. Ik reed dicht bij het Egyptisch leger. Meerdere groepen van Turkse ruiters reden langs de marcherende horde van Egyptische krijgers. Saladin had een aanzienlijk leger op stap gezet, troepen die meerdere malen de aantallen van Boudewijn overtroffen. Ik kon van zo ver moeilijk schatten hoeveel strijders Saladin tegen Jeruzalem kon werpen, en ik kon ook niet goed schatten hoeveel delen van zijn leger Egyptisch waren en hoeveel Turkse elite troepen, maar dit leger was reusachtig, alle proporties in beschouwing genomen. Hele groepen strijders waren nog aan mijn zicht onttrokken achter de heuvels. Ik vermoedde echter dat minstens vijfduizend Saraceense strijders naar Ascalon trokken. De troepen in de vallei hadden geen mangonels mee of andere katapulten, maar die konden nog vanuit de achterhoede verschijnen.

Ik voelde de kilte van de ramp aan tot in mijn beenderen. Wat zou er gebeuren als Saladin Boudewijn en zijn klein leger binnen Ascalon vatte, of hem daar met een deel van zijn leger vastpinde om met een ander deel van zijn mannen Jeruzalem en de andere steden van het Koninkrijk te gaan verwoesten? Wat als een ander leger, het leger van Saladin van Syrië, van Damascus, ook op mars werd gezet?

Ik had graag meer gezien van het Saraceens leger, maar ik moest me tot mijn spijt spoeden om nog de stad binnen te geraken samen met de laatste groepjes van de achterhoede van Jeruzalem, zodat de poorten van Ascalon niet voor mijn neus zouden gesloten worden, en het terrein vóór de poorten niet al te gevaarlijk gevuld werd met Saraceense ruiters. Ik dwong mijn paard de Franken achterna, en onze kleine groep reed met de laatste ridders Ascalon binnen.

Het gaf me een vreemde gewaarwording me weer in deze stad te bevinden, en ze niet te belegeren maar zelf belegerd te worden. Ik dacht na over wat Saladin nu zou doen.

Hij kon geduld hebben en de stad belegeren. Hij had de Koning van Jeruzalem gevangen. Hij kon Boudewijn hier afmaken. Hij kon natuurlijk vrezen dat een ander Frankisch leger uit het noorden de Koning kon proberen te ontzetten. Graaf Raymond van Tripoli, Prins Bohemond

van Antiochië en Graaf Philippe d'Alsace konden zuidwaarts stoten om de Koning te helpen. Maar, dacht ik, de troepen van Damascus kunnen die beweging stoppen. Saladin kon dus wel degelijk te Ascalon blijven en het veroveren, en Boudewijn gevangen nemen. Daarna kon hij gemakkelijk Jeruzalem aanvallen en de rest van het Koninkrijk.

Saladin kon ook ongeduldig zijn, enkele strijders nu Ascalon laten blokkeren, en direct doorstoten met een ander deel van zijn leger om de valleien te verwoesten ten noorden van dit gebied, ten oosten van Jaffa en ten westen van Jeruzalem, en dan kon hij Jeruzalem veroveren, want de stad was praktisch zonder verdediging gebleven. Maar een belegering van Ascalon kon maanden lang aanslepen, en ook Jeruzalem was niet zo gemakkelijk te veroveren, want de stadsmensen zouden de poorten sluiten en de stad verdedigen.

Misschien wou Saladin slechts de omgeving van de steden verwoesten, zoals Saraceense leiders zo dikwijls razzia's hadden gelanceerd, zonder een beslissing te forceren. Neen, dacht ik, dat was niet de stijl van Salah al-Din Yusuf.

Binnen in Ascalon waren de ridders overal huizen aan het zoeken om hun verblijf in te organiseren. De stad lag in chaos. Strijders liepen wel al naar de muren en begonnen de verdedigingsmuren van de halve maan rond de stad op te lopen, de trappen van de torens te bestijgen, en wachters te plaatsen rond de poorten. Iemand moest dan toch aan verdediging gedacht hebben! Ik zag heel weinig kruisboogschutters, en tot nog toe geen stadsmilitie. Ik reed langzaam met mijn groep door de straten, en zocht naar de Koning. Ik vermoedde dat hij zich in het fort van de citadel zou kunnen bevinden, dus reed ik naar daar. Ik liet mijn paard bij mijn metgezellen, en zei hen ook onderdak te zoeken in de stad. Ik ging de laatste passen te voet naar het kasteel. De wachters brachten me naar de Koning.

Boudewijn sprak in de grote zaal van het hoofdgebouw van de citadel, niet in het fort. Hij sprak tegen zijn Baronnen die ook luid in groepjes discussieerden. Ik herkende sommige van die mannen: Renaud en Baudouin en Balian van Ibelin stonden bij de Koning, Renaud van Sidon, de Sénéchal Jocelin, Bisschop Auberg van Bethlehem, Hugues van Tibériade en zijn broeder Guillaume, Robert de Boves, en nog enkele mannen meer die ik niet kende. Ik voelde me hier weinig op mijn gemak. Hoeveel van deze mannen konden me verdenken van de overval op de David Citadel? In die eerste ogenblikken leek het me of ze allen alles wisten. Natuurlijk had niemand er enig idee van wat er eigenlijk gebeurd was, en wie de overval geleid had, en op die dag te Ascalon kon die overval ook niemand nog iets schelen. De Baronnen hadden meer dringende zaken aan hun hoofd. Toch was ik niet te driest me onder die mannen te mengen. Ze stonden daar te schreeuwen en te tieren rond de jonge man die de Koning was. Toen ik naar voren kwam, zwegen ze de ene na de andere. Ik was een vreemde verschijning, hier aan het Hof. Ik was hier niet op mijn plaats. Ik was zestig, groot en sterk, had een witte baard en wit haar, maar ik was groter en leniger, en veel meer de strijdende ridder dan velen van die Baronnen. Ze hadden ook al de tijd gehad zich in prachtige kleren en kleurige wapenrokken om te kleden zoals Hovelingen, terwijl ik hier binnentrad in volledige maliënkolder, bezweet, stinkend naar paarden, en bedekt met stof en zand, een zwarte verschijning in mijn zwarte mantel van de Hospitaalridders. Ik zag de koning vragen wie ik was, en iemand hem mijn naam toefluisteren.

De Koning stond me een teken van groet toe, en gaf een ander teken om te wachten. Daar was ik dankbaar voor. Ik moest dus niet naar die mannen toegaan onder wie ik niet meer paste. Ik ging terug naar de deur, en stapte buiten om te wachten in de binnenplaats. Na een tijdje kwamen de ridders uit de zaal, alleen of in groepjes van twee of drie. Niemand stopte om met me te praten. Ik was inderdaad iemand die kon genegeerd worden.

Ik wachtte. Uiteindelijk wandelde ook de Koning de zaal uit. Hij wenkte naar me. Ik ging naar hem toe met de hand op het heft van mijn zwaard. Vóór ik een beleefde groet kon uiten zei de jongen, de Koning, ‘kom met me mee!’

We gingen het fort binnen, stapten een wijde stenen wenteltrap in, dan nog een trap, en bereikten een spaarzaam verlichte kamer. De Koning ging in een stoel zitten. Hij nodigde me uit met een handgebaar ook plaats te nemen, in een andere stoel, naast een tafel. Boudewijn zag er zeer vermoeid uit. Ik bestudeerde hem om tekenen van zijn melaatsheid te ontdekken, maar vond geen zichtbare letsels. Één van zijn armen was praktisch lam echter, want die hield hij gebogen vóór zijn borst wanneer hij bewoog, en de hand aan die rechterarm droeg een lederen handschoen. Het gezicht van de jonge Koning was fijn en lang, bleek, zeer jongensachtig, regelmatig, edel, baardloos, maar energieke ogen brandden diep in hun sokkels onder dikke zwarte haren van lange en brede wenkbrauwen. De jongen zat kalm, speelde niet zenuwachtig met zijn vingers, zat en keek, en woog me af. Boudewijn zag hoe ik hem eveneens bestudeerde, verder dan enkel zijn gezicht, een houding waar hij nu wel gewend moest aan zijn. Een snelle glimlach verscheen op zijn gezicht, een pijnlijke trek, alsof hij reeds geraden had waaraan ik dacht, iets wat hij moest gevoeld hebben van vele mensen die hem voor het eerst ontmoetten, en die wisten.

Boudewijn bleef lang naar me staren. Misschien daagde hij mijn nieuwsgierigheid uit. In mij kon hij slechts een waardige, oude krijger hebben gezien, gekleed in zware en op plaatsen al verroeste maliën, gehuld in een oude zijden mantel van het Hospitaal. Ik hield erg aan die mantel, het geschenk van en een herinnering aan Raymond du Puy. Mijn gerimpeld, zonverbrand gezicht toonde de Koning voorzeker in de vele lijnen van de jaren evenveel littekens, diepe littekens, maar ik wist mijn ogen jong en zo actief en doordringend als die van Boudewijn. We hadden beide geleden, hij wellicht even veel als ik ondanks zijn jeugd.

De jongen sprak met een enigszins hoge, maar duidelijke, goed articulerende stem, ‘Heer Daniel du Pallet, Bevelvoerder van Gibelin, is het niet? Je bent een vriend van Onfroi de Toron, onze beschermer. Onfroi is ziek, erg ziek, maar hij bezwoer me vertrouwen te hebben in jou en naar je raad te luisteren, meer dan naar alle raad van mijn Baronnen. Dat was merkwaardig van Onfroi. Hij zei dat je veldslagen gewonnen hebt voor mijn oom, de vroegere Koning Boudewijn. Je kent de Saracenen goed, zei Onfroi, en hoe ze strijden. Onfroi zei me met aandrang te luisteren naar wat je te zeggen hebt. Hij verzekerde me dat als er één man me naar een overwinning kon leiden, dat zeker jij was!’

‘Onfroi de Toron is al te vriendelijk,’ opperde ik, nauwelijks hoorbaar.

Boudewijn lachte even, ‘Onfroi is alles behalve vriendelijk! Hij kan wreedaardig zijn, en ik ken geen beter zwaard in het Koninkrijk. Hij is praktisch de enige ridder in wie ik volledig vertrouwen heb, en wiens raad ik volg in de oorlog. Hij zegt me ook steeds de waarheid, zelfs als die me niet bevalt. Als Onfroi jou vertrouwt, en je aanbeveelt aan mij, dan moet je heel speciaal zijn. Toch ben je niet aan het Hof. Waarom is dat?’

‘Heeft Onfroi U niet verteld waarom, Majesteit?’

‘Hij zei me dat aan jou te vragen!’

‘Toen U nog een kind was, werd een Joodse vrouw naar U gezonden om te zoeken naar de ziekte waaraan U leed. Ze was dokter en werkte ook af en toe in het Hospitaal. Ze ontdekte dat U melaats was!’ Ik was bot.

‘De vrouw behandelde U en deed U enig goed, ogenschijnlijk. Daarna, op bevel van uw vader, werd ze beschuldigd U beoedeld te hebben, hoewel U al melaatsheid had vóór ze u aanraakte. Ze werd gevangen genomen, gemarteld en in een cel geworpen. Die vrouw was mijn echtgenote. Het Koninklijk Hof houdt niet van Christenen die met Joden getrouwd zijn!’

De Koning was niet beledigd. Hij bewoog niet.

‘Ik ken dat verhaal!’ riep Boudewijn verbaasd uit. ‘Ik herinner me de vrouw Miriam. Ze was lief. Mijn vader zei me dat hij haar had moeten verwijderen, omdat zijn Bisschoppen haar beschuldigden. Hij zei me ook dat hij geen kwaad aan haar wou laten doen. Dat vroeg ik ook. We wisten niet dat ze gemarteld werd. Mijn vader zou dat niet hebben toegelaten. Als ik me niet vergis, werd de citadel van Jeruzalem later overvallen, en de vrouw verdween, samen met andere gevangenen.’

‘Ja,’ antwoordde ik. ‘Miriam was mijn vrouw, de moeder van mijn twee kinderen. Ik nam aan dat ik daarna niet meer welkom was aan het Hof.’

Ik grijnsde, ‘en ik had ook geen zin meer om aan het Hof te paraderen!’

Boudewijn was nog steeds niet geschokt of beledigd.

‘Maar nu ben je hier,’ probeerde hij.

‘Nu ben ik hier, inderdaad,’ herhaalde ik, verschoof me op de stoel, en zei verder, ‘en ik houd er helemaal niet van opgesloten te zitten zoals ene straatrat in een stad die belegerd wordt.’

‘Wel,’ antwoordde de Koning droog, ‘we zijn hier veilig, nietwaar?’

‘Neen!’ riep ik woedend terug. ‘We zitten hier niet veilig! Ik heb al meerdere belegeringen van steden en kastelen gezien en meegemaakt. Als een leger, een groot leger, zijn zinnen zet op het veroveren van een stad, hoeveel mannen ook die stad verdedigen, dan zal die stad of dat kasteel vroeg of laat vallen! Sultan Saladin heeft de middelen en misschien zelfs het geduld om deze stad te veroveren, zoals vele jaren geleden wij ook Ascalon op de Egyptenaren veroverd hebben. Bid God dat de Sultan het geduld niet opbrengt, want als hij dat geduld wel toont, dan zal Ascalon ingenomen worden, met ons opgesloten in de val. Ik heb niet één stad en niet één vesting geweten die zich langdurig kon verzetten tegen een groot leger zoals de Saracenen hier brengen. Als dat leger de middelen, de proviand, de wapens en het geduld heeft, en de vastberadenheid houdt om hier te blijven, dan zal Ascalon veroverd worden! Hun prijs is groot: U!’

‘Mijn Baronnen zijn die mening niet toegedaan,’ zei Boudewijn. ‘Saladin is een Saraceen. Hij brengt zoveel geduld niet op. Hij zal weggaan.’

‘Saladin is zeer geduldig, en zeer verstandig,’ wierp ik op. ‘Misschien hebben zijn Amirs zoveel geduld niet, en dan kan het zijn dat hij verplicht wordt sneller en meer spectaculair te handelen in plaats van vóór onze muren te blijven zitten. Maar als hij werkelijk Ascalon wil verpletteren nu, dan zal hij dat doen, en kan hij dat doen!’

‘De Saracenen zijn wankelmoedig,’ protesteerde Boudewijn. ‘Guillaume de Tyr vertelde me hoeveel malen Nur al-Din en zijn leiders, ook Shirkuh en Saladin, zich omkeerden en weg draafden van onze legers hoewel ze overwinningen konden behalen.’

‘Saladin is niet zo,’ antwoordde ik. ‘Saladin is een man die op het juiste ogenblik kan wachten, zoals zijn oom Shirkuh. Geen Frank heeft ooit een veldslag gewonnen tegen Shirkuh, en Saladin weet alles van de oorlog door Shirkuh, en nog heel wat meer.’

‘Oh, maar ik ken wel een man die Shirkuh overwon,’ zei Boudewijn, en hij keek me recht in de ogen. ‘Onfroi de Toron vertelde me dat jij het was die raad gaf aan mijn oom Boudewijn te Puthaha. Jij won van Shirkuh!’

‘Shirkuh was inderdaad te Puthaha,’ was ik het eens, ‘maar Nur al-Din beval te Puthaha. Was het Shirkuh die te Puthaha de leiding had, of was het zijn Malik, Nur al-Din?’

Boudewijn liet dat onderwerp rusten. ‘Wat zou je hier doen, dan?’ vroeg hij.

‘Wel, vermits we in Ascalon gevangen zitten, is er niet veel meer dat U kunt doen dan hier knus zitten en kijken naar wat Saladin voorheeft, is het niet? Natuurlijk kunt U de machten van Jeruzalem samenroepen, van Tripoli en van Antiochië, en van Vlaanderen, de ridders die nog steeds ergens rijden of belegeren. Maar het zal tijd nemen om die troepen naar hier te brengen, en ze kunnen opgevangen worden door troepen van Damascus. Saladin kan uw

troepen afzonderlijk aanpakken, ze vernietigen, en dan terug naar hier komen. U kunt ze echter oproepen, en de bewegingen nagaan van het leger van Saladin. Als een deel van zijn leger vertrekt, kunnen we een uitval wagen en hopen dat Saladin niet één of andere truc uithaalt om U te verslaan, eerst, in plaats van de aankomende legers van Tripoli en Antiochië aan te pakken. Wegrijden en dan plots op zijn stappen terugkeren was één van de geliefde truuks van Shirkuh, en Shirkuh was de leraar van Saladin. We kunnen natuurlijk proberen Ascalon per boot te ontvluchten, maar ook dat is een gevaarlijke en zeer kostelijke zaak, en ik geloof niet dat er voldoende boten zijn om het leger met paarden en al weg te varen. Hoe meer mannen Ascalon verlaten, hoe gevaarlijker het wordt voor de overblijvenden.’

Boudewijn bleef een tijdje zwijgzaam. Zijn hoofd zakte.

Dan zei hij, ‘je tekent een zeer pessimistisch beeld, Heer Daniel du Pallet. Ben je steeds zo weemoedig? Of enkel thans? Is er dan geen hoop meer? Waarom denk je dat Saladin zo verstandig is?’

Ik aarzelde. Dan zuchtte ik, en antwoordde, ‘ik ken Saladin. Ik heb met hem gegeten en gedronken en gepraat. Hij was ooit mijn vriend, zeer lang geleden, toen hij nog een jongen was. Hij was de slimste jongen die ik in die tijden ontmoette. Hij kon al slimmer zijn dan volwassenen. Hij bezit niet die abstracte intelligentie die men in geleerden bemerkt, maar die ook geleerden ver brengt van de realiteit. Saladin heeft een ontzaglijke kennis van de dingen in de wereld, praktische kennis. Hij berekent. Hij denkt na. Hij werkt op lange termijn. En hij heeft de intuïtie van een grote leider. Hij doet de juiste dingen op het juiste ogenblik. Hij oordeelt intuïtief, maar foutloos. Geloof me, Saladin is sluw, en hij kan geduld opbrengen als dat nodig is.’

Boudewijn was verrast en geïnteresseerd. ‘Waar heb je Saladin gekend?’

‘Ik kende hem te Aleppo, toen ik daar de gevangene was van een Arabische edelman, een Prins van Shaizar. Die Arabische Amir redde me, verzorgde mijn wonden, en uiteindelijk lieten Saladin en de Amir me weer vrij. Ze lieten me gaan omdat we vrienden waren geworden. De Amir was ook een sluwe politiker, en een ambassadeur, die de Franken zowel als de Arabieren, de Egyptenaren en de Syriërs kende. Hij gaf me een boodschap mee voor de Prins van Antiochië.’

‘Kan dat Usama ibn Munqidh geweest zijn?’

‘Het was Usama, inderdaad,’ zei ik nu, verrast dat Boudewijn over Usama wist. Ik vroeg hem hoe hij dat geraden had.

Boudewijn legde uit, ‘ik las de kronieken van mijn familie, Heer Daniel! Usama bezocht ons met Mu’in al-Din Unur van Damascus, toen Jeruzalem nog bondgenoot was van Damascus.’ ‘Ja,’ antwoordde ik. ‘Usama vertelde me dat verhaal. Maar dat gebeurde vóór mijn tijd. Ik kwam in Outremer aan juist vóór de Kruisvaart van Koning Louis.’

Boudewijn keerde weer naar zijn oorspronkelijk onderwerp. ‘Ik heb reeds boodschappers gezonden naar Raymond van Tripoli en naar Bohemond van Antiochië. Die zullen snel zuidwaarts trekken, naar hier.’

Boudewijn zuchtte. ‘Ik weet niet hoe snel Raymond zal komen. Ik vroeg ook meer hulp van Jeruzalem. Daar heb ik echter al spijt van, want veel stadsmensen van Jeruzalem zetten zich dapper op weg om ons ter hulp te snellen. We hebben nieuws van hen ontvangen. Ze werden opgevangen door de ruitery van Saladin, en ze zijn uitgeroeid.’

‘Dat is ook wat hij zal proberen te doen met de legers van Antiochië en Tripoli,’ beaamde ik. ‘Saladin kan ook nog iets anders doen,’ speculeerde Boudewijn. ‘Hij kan tot ongeduld aangezet worden door zijn Amirs, en proberen Jeruzalem aan te vallen, een vooruitzicht dat even afschuwelijk is als mij gevangen te nemen!’

‘Ja, dat kan hij ook doen,’ zei ik, ‘en dat vooruitzicht is inderdaad nog vreselijker dan U hier te zien gevangen zitten!’

‘Was het werkelijk jij die aan mijn oom zei wat hij moest doen te Puthaha?’

‘Nee. Ik zei hem hoe Shirkuh vocht, en hoe ertegen te reageren. Ik stelde een methode van werken voor. Uw oom was in bevel. Hij had een andere tactiek kunnen volgen. De overwinning was de zijne. Dat was hoe we wonnen!’

‘Wel dan,’ antwoordde Boudewijn, ‘vanaf nu, beschouw je als mijn raadgever. Ik wil je bij me, steeds. Zeg me hoe Saladin vecht, en wat hij kan doen. Stel voor hoe te handelen. Ik zal het bevel houden.’

Dat was een vreemde en wel zeer zelfverzekerde uitspraak, te horen van een zeventienjarige!

Boudewijn vervolgde, ‘ik heb niet kunnen leren hoe alle wapens te hanteren. Mijn vader liet me dat niet toe. Ik kan wel een zwaard zwaaien met mijn linkerarm, maar niet meer. Dus las ik boeken. Ik las veel boeken van allerhande soorten. Het is verbazingwekkend hoeveel men uit boeken kan leren. Mijn Baronnen hebben bijna nog nooit zelfs één boek opengedaan, laat staan gelezen, tenzij misschien delen uit de Bijbel of de Evangelies. Ik weet dingen. Ik weet hoe te handelen in bepaalde situaties, nieuwe situaties voor mijn Baronnen en ridders, omdat ik zulke gebeurtenissen reeds gelezen heb in boeken. Ik las boeken over oorlogen, over veldslagen en belegeringen. Ik las Herodotus en Thucydides. Een belegering in oude Griekse of Romeinse tijden is niet zo verschillend van een belegering thans. Ik sprak daarover veel met Onfroi de Toron. Hij zei me dat je net was zoals ik, alleen had jij nog meer gelezen dan ik omdat je ouder was, en jij kende de Saracenen en hun tactiek. Je bent agressief en hebt weinig respect voor je meerderen, maar nu begrijp ik waarom. Toch ben je ook eerlijk en rechtuit. Ik denk dat ik je zal vertrouwen. We hebben hier twee problemen om aan te werken: hoe Ascalon verdedigen als Saladin een bestorming beveelt, en hoe hem te stoppen moest hij naar het noorden trekken, naar Jeruzalem, terwijl hij ons hier gevangen houdt.’

Boudewijn stond plots op, wachtte niet naar een antwoord of verdere argumenten. Hij had een bevel gegeven. Hij zei, ‘ik moet rusten. Je moet nu vertrekken!’

Ik liep de trappen af, wandelde uit het fort en ging mijn mannen zoeken.

Tijdens de volgende dagen kende de belegering van Ascalon een normaal verloop. Alleen was ik deze keer binnen de stad in plaats van er buiten. Er werden geen mangonels of trebuchets of andere katapulten naar de muren getrokken, en ook geen stormtorens. Ik veronderstelde dat het leger van Saladin bezig kon zijn die te bouwen op enige afstand van de stad. We moesten geduldig zijn om te ontdekken wat de Saracenen voor hadden. De Saracenen omsingelden de stad, maar verder bleef alles rustig.

Ik wandelde dikwijls naar de toppen van de muren om het Egyptische leger te observeren, en enige verandering in hun bewegingen te bemerken. De vijand plaatste enkel in de weiden honderden tenten neer, getuigen van de aanwezigheid van een groot aantal strijders, en van hun vastberadenheid in de belegering. Duizenden paarden, Arabische volbloeden meestal, en lastpaarden, en zelfs ezels, werden verzameld achter afsluitingen. Ik bemerkte ook een kudde kamelen. Groepen van Saraceense ruiters patrouilleerden overal rond de stad.

Op een avond wandelde Boudewijn naar me toe. Hij ook kwam soms de trappen op naar boven op de muren van Ascalon. Hij bleef echter gewoonlijk dicht bij de poorten. Hij was nu een redelijke afstand van de poorten gewandeld, en vond me. Hij stond naast me vóór ik hem gezien had; hij was geruisloos nabij geslopen.

Boudewijn vroeg, ‘waar wachten ze op?’

‘Er is iets vreemd aan de gang,’ antwoordde ik. ‘Ze zouden nu moeten bezig zijn stenen en pijlen naar ons te gooien. Trebuchets zijn niet zo moeilijk te maken. Een week is nu al voorbij, en ze zitten daar maar. Ze zouden moeten bezig zijn de muren te ondergraven. Maar

niets daarvan! Saladin moet over iets aan het nadenken zijn, of aan het twisten met zijn Amirs, of hij verwacht van ons iets te doen.'

'Als dit zo doorgaat kunnen we een uitval wagen,' stelde Boudewijn voor. 'Mijn Baronnen willen uitvallen.'

'Niet doen, houdt de ridders tegen,' zei ik. 'Dat kan juist zijn waarnaar de Saracenen wachten! Ze hebben zoveel mannen, dat ze ons kunnen vernietigen wanneer we uitvallen. Ik heb hen al zien wachten tot een garnizoen uitvalt om dat dan op hun gemak te verpletteren. Houd de Baronnen tegen!'

'Geef jij nu bevelen aan mij?' grijnsde Boudewijn.

Ik was opgelucht de grijns te bemerken.

'Dat zou ik niet durven,' antwoordde ik. 'Ik was slechts bezig een raad te geven.'

'Dat dacht ik al,' zei de koning, en hij keek nog een tijd naar het vijandelijk kamp. Er was niet veel te zien die dag, en ook eigenlijk niet de vorige dagen, tenzij de tenten en de ontelbare rookpluimen die van de kleine kampvuren opstegen. De rook steeg bijna verticaal naar boven, want er blies geen wind, wat een zeer rustige blik gaf op de Saraceense tenten. Af en toe reed een Saraceense strijder langs de muren om Ascaloniërs uit te dagen en grove beledigingen te schreeuwen. Maar heel veel ruiters zagen we ook niet onder de muren. We leunden over de borstweringen, en keken.

'Ik ben aan het denken geweest aan die overval op de citadel van Jeruzalem,' begon plots Boudewijn. 'Dat was een vreemde overval! Mijn vader vertelde me toen dat geen enkele belangrijke gevangene werd vrijgelaten, omdat er ook niemand van enig belang in die cellen zat. Er werd geen schade aangericht in het kasteel. Geen enkele poort werd opengebroken, niets werd gestolen. Slechts dommeriken omringden mijn vader, zei hij zelf, want sommige ridders en sergeanten vertelden hem en Onfroi de Toron dat de overvallers Hebreeuws spraken, terwijl anderen hem vertelden dat Frans gesproken werd, en nog anderen hadden schreeuwen gehoord in wat op Arabisch leek. Mijn vader geloofde geen enkel van die rapporten. Hij weigerde de Joden van de stad te doen ondervragen. Was dat niet vreemd? Niemand wist wie eigenlijk in de citadel had ingebroken, en waarom.'

Mijn keel was droog. 'Ja,' zei ik, 'dat lijkt me inderdaad vreemd.'

Boudewijn bleef nog even stil, alsof hij me wou laten absorberen wat hij al gezegd had. Ik vroeg me af waarom hij hier bleef talmen, boven op de muur.

'We ontvingen ooit een gezantschap van de Isma'ïlis aan het Hof van mijn vader,' ging de Koning voort. 'Één van de Isma'ïlis vroeg waar Gibelin was, en we gaven hem een escorte om je kasteel te bezoeken. Dat was ook vreemd. Mijn vader stelde geen vragen, toen. Hij hield aan het bondgenootschap met de Isma'ïlis.'

Ik antwoordde niet.

'Jij bent een vreemde man ook, Heer Daniel,' zei de Koning. Hij bleef in de verte kijken, niet naar mij.

'Je hebt een Joodse vrouw, een vreemd feit op zichzelf, want geen religie die ik ken houdt van huwelijken van mensen van verschillend geloof. Je kent de Joden goed. Je had vrienden zoals Usama ibn Munqidh en Saladin, die Saracenen zijn. Je draagt een gekromd zwaard. De zoon van een Isma'ïlitische leider, de eigen zoon van de vroegere Oude Man in de Bergen komt je bezoeken. Van wat ik gehoord heb zou de helft van het garnizoen van Gibelin voor je door vuur wandelen en de andere helft zou zich eerder laten verdrinken in een wad dan een bevel van je te weigeren. Je bent ook één van de rijkste mannen in het Koninkrijk!'

Ik verbaasde me weer over waar hij die informatie vandaan had gehaald. Van Onfroi de Toron? Onfroi was niet in Ascalon, en de Connétable wist ook niet dat ik geld had.

'En,' vervolgde Boudewijn, 'de David Citadel wordt overvallen door laten we zeggen Joden, Franken, wellicht Saracenen of Isma'ïlitische fidais, of door allen samen. Enkele gevangenen vluchten, een vrouw verdwijnt, die per toeval jouw vrouw is.'

Ik werd nu oppermatig zenuwachtig, maar ik bleef recht vooruit me kijken. Misschien werd ik rood achter mijn witte baard. Hij gelek zo zeer op de jonge Saladin, deze Koning. Hij was wijzer dan zijn Baronnen, en wist meer dan zijn Hof. Uit een hoek van mijn rechteroog zag ik Boudewijn me bestuderen, wachtend op een reactie. Ik bewoog niet.

Boudewijn duwde de dolk dieper in.

‘Ze moet gevlucht zijn naar één van de havensteden. Acre misschien, Sidon, niet Jaffa. Te dichtbij Jeruzalem, Jaffa! Tyr misschien. Fijne stad, Tyr. Goede haven. Goede zeelucht. Goede Aartsbisschop. Mijn vriend, Guillaume de Tyr, toonde me de stad. De rijkste man van Tyr was zelden in de stad, hoorde ik.’

Ik keek naar de jongen. Er kon een pleidooi in mijn blik gelegen hebben.

Boudewijn zei zacht, ‘je kunt haar naar Jeruzalem brengen, Heer Daniel. Ik wou haar nooit kwaad doen. Mijn vader wou haar nooit kwaad doen. Ze zal niet meer gevangen gezet worden, nooit meer. Dit land moet verder leven, zonder Frankrijk en Duitsland en Engeland, Heer Daniel. Niet enkel Christenen wonen hier. Ik zal niet lang leven, maar dit Koninkrijk kan slechts overleven als we leren samen te wonen met Joden en Sunniten en Isma’ilis en Armeniërs en Jacobieten en Nestorianen en Turken, Bedu nomaden en Arabieren en Grieken en Venetianen, en met nog veel meer volkeren. Als we beginnen te menen dat die mensen ons kunnen bezoedelen, dan zullen we ons allen samen uitroeien, en het Koninkrijk zal ophouden te bestaan. Marie, Miriam, kan naar haar huis terugkeren in Jeruzalem. Ik zal haar ontvangen, en ik zou graag hebben dat ze naar mijn letsels kijkt. Ik herinner me dat toen ze me verzorgde ik minder pijn had dan erna. Ik ben er zeker van dat het gevaar dat ik haar bezoedel groter is dan dat zij mij zou bezoedelen! Breng haar terug, Daniel!’

‘Uw Baronnen en uw Bisschoppen kunnen daarmee niet instemmen,’ merkte ik op. ‘Dat was wat gebeurde met uw vader.’

Boudewijn zond me een blik van opflakkerende woede, zelfs van haat.

‘Dan zal ik ze doen zwijgen,’ zei hij. ‘Denk niet dat je de enige bent die geleden heeft. Ik ben niet vergeten dat deze zelfde Baronnen mijn vader dwongen zich te laten scheiden van mijn moeder. Weet je wat het is, Daniel, te leven zonder een moeder aan je zijde en je moeder een verschoppeling te weten?’

‘Toch wel,’ antwoordde ik. ‘Bij God, toch wel, ja! Mijn moeder, Héloïse, was nooit aan mijn zijde, en evenmin mij vader, Abélard.’

‘De Héloïse en de Abélard, de filosofen?’ vroeg Boudewijn, nu stomverbaasd.

‘Ja,’ zei ik. ‘De Héloïse. Héloïse de Non. De vrouw die de voorkeur gaf een non te worden, eerder dan voor een zoon te zorgen. En de Pierre Abélard, de filosoof, die verkoos zijn leengoed op te geven om te studeren en les te geven.’

‘Ik geloof mijn oren niet,’ riep Boudewijn uit. ‘Ik las boeken van Abélard! Guillaume de Tyr wou me dat niet toelaten, al sprak hij me wel van Pierre Abélard, maar ik zond brieven naar Cluny om die boeken op te vragen! Daarna ontdekte ik dat Guillaume ook een kopij had in zijn bibliotheek! Jij bent de zoon van Pierre Abélard?’

‘Ja, dat ben ik. Mijn ware naam is Astralabius. Daniel is de naam die mijn tante me gaf, niet mijn ouders. Ik ben opgevoed in Bretagne, te Le Pallet, maar dat is niet langer mijn leengoed, als het dat al ooit geweest is. Het behoort nu tot Clisson.’

Boudewijn zei, ‘ik herhaal. Als je Miriam terug naar huis wil komen, naar Jeruzalem, laat haar dat dan doen. Zend haar naar mij! Neen, beter: laat me weten wanneer ze in de stad is, en ik zal haar een escorte van Koninklijke Wachters geven naar het paleis!’

Voor ik een gepast antwoord kon vinden, wandelde Boudewijn verder langs de borstweringen. Ik durfde ook niet op te merken dat zolang we in Ascalon zaten met vijfduizend Saracenen die naar onze poorten keken, praten over Jeruzalem nogal boven alle realiteit leek. Maar zo is de jeugd. Jonge mannen dromen en oude mannen hebben nachtmerries. Jonge mensen hopen, en oude mensen wanhopen.

De volgende dag bemerkte ik een verschil in het Egyptische kamp. Vroeg in de morgen waren een aantal tenten aan de verste kant verdwenen. Meer tenten werden op lastpaarden geladen, en op kamelen. Een deel van het kamp lag in bruisende drukte. Mannen liepen rond, ruiters galoppeerden weg. Een groot deel van de tenten bleef echter staan, nog steeds zeer veel. Ik schatte dat wellicht nog een duizendtal strijders, wellicht meer, Ascalon bewaakte. De rest was vertrokken. Als dit een hinderlaag was, en de meeste troepen zich slechts een beetje verder achter de heuvels verborgen, waarom hadden ze dan tenten meegenomen? Om de illusie van hun vertrek meer waarachtig te doen lijken? Ik vroeg me af wat er gebeurde.

Boudewijn en enkele Baronnen kwamen ook kijken, zo verbaasd als ik, druk pratend over de gebeurtenis. Ze schreeuwden van een triomf, en wilden een uitval uit de poorten lanceren. Boudewijn kwam naar me toe.

‘Geen uitval,’ siste ik. ‘Met het kleine leger dat U hier hebt kunt U niet winnen van het hoofdleger van Saladin, en die macht kan daarginds achter de heuvels zitten, en op ons wachten!’

‘Onze mannen hebben het leger van Saladin naar het noorden zien rijden! Het Koninkrijk ligt open! Ik denk dat Saladin naar Jeruzalem stoot!’

‘Dat is zeer goed mogelijk. Maar we moeten ons daarvan vergewissen! De enige manier om van Saladin te winnen met onze magere krachten, is hem te verrassen, niet het omgekeerde! Kennis van wat hij aan het doen is, is de sleutel tot de overwinning. Als Saladin hoort dat we uitvallen, keert hij zich dadelijk om, en vernietigt ons bij verrassing. Voldoende ogen kijken nog steeds naar Ascalon. Zelfs als we na een uitval snel kunnen terugkeren naar Ascalon, wat hebben we dan gewonnen? Begin nooit een veldslag zonder zeker te zijn dat je kunt winnen!’ ‘Je raadt me dus aan niets te doen?’ riep Boudewijn. Hij was zeer zenuwachtig, gespannen. Ik gaf hem geen blaam daarvoor. Hij zat hier, met vijfhonderd ridders niets anders te doen dan zijn vingers om te draaien, terwijl de Saracenen alles konden vernietigen en veroveren wat ze maar wilden in het Koninkrijk van Jeruzalem, inclusief het weerloze Jeruzalem zelf.

‘Ik zei dus, ‘neen, zeker niet! We moeten handelen. Maar we vallen niet uit! We denken na! We zouden de stad moeten kunnen verlaten en toch de Saracenen doen geloven dat we nog steeds binnen zitten. Misschien kunnen we langs de kust weg geraken, of schepen ons en beetje verder laten brengen, en ons afzetten op de oever ten noorden van Ascalon. Dat zal tijd nemen, maar de zandheuvels verbergen het zicht langs de kust. Enkele honderden mannen, stadsmensen, kunnen een uitval proberen, doch als ze aangevallen worden snel terugkeren naar Ascalon. Misschien denken de Amirs vóór ons dan dat we schrik hebben van hen, en bijlange niet met zoveel mannen zijn als ze dachten. Terwijl zulke afleiding bezig is, ook al om het lawaai van een bewegend leger te verstoppen, en om de aandacht weg te leiden, kan ons hoofdleger langs de oevers naar het noorden trekken. Opnieuw is de sleutel te weten wat Saladin aan het doen is. Het moet wel Saladin zijn die vertrokken is! Hij zou hier niet blijven zitten, te Ascalon, met slechts een duizendtal krijgers. Maar als Saladin zich slechts een klein beetje verder verbergt, en wacht op zo een uitval, in hinderlaag, dan zullen we dat snel weten. Hij zal onze uitvallende groep met man en macht aanvallen. We moeten dus iedereen uitzenden die we kunnen krijgen, vrouwen en kinderen zelfs, verkleed als krijgers. Als Saladin zich nabij ons verbergt, moeten onze uitvallers zeer snel en direct terugkeren, en ook ons hoofdleger aan de kusten. Twee trompetsignalen: één om de uitvallers te doen terugkeren, een ander om het hoofdleger terug te roepen. Komt Saladin niet, dan betekent het dat hij naar het noorden trekt. We kunnen dan de stadsmensen iets langzamer terugtrekken, en wij rijden met de ridders verder ook naar het noorden, Saladin achterna. Op onze mars mogen we niet

verrast worden. We moeten dus groepen verkenners uitsturen. Veel groepen verkenners! Ik wil kleine groepjes van snelle ridders op goede paarden in een cirkel rond het leger, te allen tijde, aan alle zijden! Die mannen moeten Saladin zoeken zonder dat zijn eigen troepen ons zien. Hij mag niet weten dat we ons in zijn rug bevinden. Dan kunnen wij hem verrassen!’

‘We mogen niet in zijn rug zitten,’ voegde Boudewijn toe. Hij was nog slimmer dan ik dacht. ‘We moeten vóór hem geraken! Saladin verwacht ons niet vóór hem! Hij verwacht ons hier te Ascalon, of in zijn rug. Ik versloeg hem in snelheid naar Ascalon. Hoe kan ik in zijn rug blijven terwijl hij zich naar Jeruzalem beweegt? Neen, ik moet vóór hem geraken, tussen hem en Jeruzalem!’

‘Goed,’ antwoordde ik hem. ‘Dan moeten we nog steeds weten waar hij is, op elk ogenblik van de dag, dag na dag. Geef me twintig goede, jonge ridders. Zeg hen me in alle omstandigheden te gehoorzamen. Ik zal hen leren hoe uit te kijken voor andere troepen, voor verkenners van de vijand, en hoe boodschappers terug te zenden. Ik zal Saladin voor U vinden, dat is, als Saladin niet achter die heuvels, hier, gebleven is. Dan verrassen we hem!’ ‘Wat voor goed zou een verrassing ons doen?’ vroeg Boudewijn bitter. ‘We hebben veel te weinig ridders om hem in problemen te brengen. Hij zal ons in alle gevallen verslaan, verrassing of geen verrassing!’

‘Terwijl hij naar het noorden vordert zal hij verzwakt zijn, want verdeeld,’ zei ik. ‘Hij heeft lastpaarden bij zich, zijn oorlogsschat, kamelen, ezels, en nog veel meer. Al dat komt slechts samen voor het beleg van een grote stad. Zijn leger is groot, maar hij beweegt zich, en de beweging kan wanordelijk gebeuren, niet geconcentreerd. Zijn leger zal in een lijn uiteen getrokken zijn. De organisatie ervan even verwaarloosd. Hij zal de streek verwoesten, daarom zijn troepen uitspreiden om te plunderen. Waarom zou hij dat niet doen? Dus: wij laten hem een tijdje plunderen en verwoesten, en wanneer hij denkt dat hij alles kan doen wat hem bevalt in het Koninkrijk, wanneer hij verdeeld is, dan vallen we hem aan in een niet te brede vallei, zodat hij niet kan manoeuvreren. We stormen dan met alle ridders tegeneen, zoals een muur, en we smakken in zijn midden met volle macht.’

Ik lachte droogjes, ‘trouwens, we zullen slechts een centrum hebben! We hebben niet genoeg strijders om flanken te bemannen. Saladin weet dat echter niet. Als hij denkt dat we nog steeds achter hem zitten, dan denkt hij misschien dat hij aangevallen wordt door de legers van Tripoli en Antiochië! Dat kan paniek veroorzaken in zijn gelederen. Geen paniek in Saladin, want de Sultan kan niet in paniek gebracht worden, maar zijn Amirs kunnen hun zelfverzekerdheid kwijt geraken, en een leger dat zijn zelfverzekerdheid kwijt is, is verloren! Paniek paralyseert een leger steeds, ook dat van Saladin.’

‘Ik ga hem niet mijn land laten verwoesten!’

‘Toch wel, dat gaat U wel,’ riep ik door mijn tanden. ‘Als U hem nu aanvalt, weldra, zult U alles verliezen wat U hebt. U zult verslagen worden, en uw mannen zullen op de vlucht slaan. Als U valt, valt Jeruzalem, en Jaffa, Acre, Tyr, en meer. Luister goed naar me, want ik ga U dit nog slechts één maal zeggen. Ofwel houdt U het hoofd koel en laat Saladin doen wat hem bevalt, hier, zelfs al slaat hij duizend hoofden af en legt honderd dorpen in de as, maar U verrast hem uiteindelijk en verslaat hem op een beslissende wijze, of U zult alles verliezen wat waarde voor U hebt. Kies!’

Dat kalmeerde Boudewijn. Gedurende enkele ogenblikken zag hij er uit als een opgeschrikt kind, dan kwam er haat in zijn ogen. Zijn hoofd groeide hoger uit zijn schouders.

‘Goed,’ antwoordde hij. ‘Hoe in ’s hemelsnaam ga ik de Baronnen onder de duim houden? Die zullen allen snel willen aanvallen!’

Ik lachte, dat is waarom U Koning bent, in een paleis woont, en in zijde gekleed gaat. Hoe gaat U de Baronnen ervan weerhouden Miriam in stukken te rijten als U ze hier al niet kunt in

de handen houden? Werk eerst op de Bisschoppen, en doe de Bisschoppen dan iedereen met excommunicatie bedreigen die U niet wilt gehoorzamen. U bent de koning! Niemand anders!’ ‘Zo waar, zo waar,’ grijnsde de jonge Koning, en we begonnen ons voor te bereiden zoals twee zondige samenzweerders. Hij deed zijn werk, ik het mijne.

We ontdekten een kleine poort in de muren langs de kust van Ascalon. De poort was juist wijd genoeg om een paard door te laten. Één na één gingen onze ridders en onze strijders te voet door die deur, en we probeerden zo weinig mogelijk geluid te maken. Zelfs het Ware Kruis geraakte door de poort, al moesten de Bisschoppen het horizontaal dragen. De Koning reed met die groep uit.

Tegelijkertijd reden enkele van onze ridders en de Frankische inwoners van Ascalon van alle ouderdommen uit de hoofdboort. Zelfs enkele struise vrouwen liepen mee met wapperende banieren, en helmen op om hun lange haren te verbergen. Al dat volk stormde de poort uit, roepend en tierend. Ik stond uit te kijken boven op de hoogste toren die het dichtst bij het Saraceens kamp stond. De Frankische ruiters die uitvielen, een honderdtal, reden langzaam, en hooghartig. Het voetvolk liep tussen hen. De jongere mannen en de vrouwen liepen achteraan. Onze uitval vormde een lange kolom op die wijze van ongeveer duizend krijgers, en de Saracenen konden niet weten hoe lang die kolom zou zijn.

Zeer snel klonk een alarm in het Saraceense kamp, en dan begon al een schermutseling tussen onze ruiters en de Saraceense ruitery. Ik had aan de ridders gevraagd toch enige tijd te weerstaan, en te vechten alsof ze echt de vijandelijke troepen uitdaagden. Enkele honderden Saracenen liepen in het veld, niet meer, en andere strijders reden snel uit de heuvels.

Desondanks waren de Saracenen in overmacht. Onze ridders hakten in op de Saracenen, maar de Saracenen vluchtten niet achteruit, integendeel, ze riepen steeds meer mannen samen. De tactische truc van de vluchtende strijders werd hier niet toegepast. Saladin zat hier niet ergens verborgen met zijn groter leger.

Ik liet trompetten schallen om de stadsmensen en de vrouwen dadelijk terug te roepen. Een tijdje later riep ik op dezelfde manier de stadsmilities van Ascalon naar binnen, en dan onze ridders, maar op zulke wijze dat de terugtrekking enigszins op een paniekerige aftocht leek. Één ding moet je toegeven over ridders: wanneer je hen een bevel geeft en toevoegt dat ze gekruisigd zullen worden als ze het bevel niet strikt opvolgen, dan voeren ze elke beweging tot in de perfectie uit. Ik was er relatief zeker van nu, dat het hoofdleger van Saladin niet in hinderlaag lag nabij Ascalon. Dat leger zou een uitval direct vernietigd hebben, en de poorten aangevallen hebben terwijl onze mannen terug de stad in vluchtten. Het leger van Boudewijn, hoe klein ook, kon de stad stiekem verlaten.

Ik was onder de laatste mannen die door de deur aan de oevers van de Zee reden. De groep van ridders en voetvolk marcheerde eerst langzaam in het zand en over de rotsen om niet teveel stof op te gooien. Ik vond Boudewijn in het midden, en zei hem dat ik zou uitrijden met mijn verkenners. Zoals voorheen, met de oom van Boudewijn, cirkelden we rond het leger. Ik had vierentwintig mannen in zes groepen van vier: een groep vooraan en achteraan, twee groepen aan elke zijde. De mannen reden met een boernoos over hun maliën. Ik had de ridders verteld hoe te verkennen, en wat te zoeken, te zien en niet gezien te worden. Velen van hen hielden niet veel van dit soort werk, maar als ze iets durfden te zeggen toonde ik hen het kruisbeeld dat rond mijn nek hing.

We waren nu de ogen van Koning Boudewijn. Mijn groepen reden snel. We ontdekten dat het Saraceens leger van Egypte hun konvooi van lastpaarden achtergelaten hadden met ook hun kamelen, samen met een kleine achterhoede te al-'Arish. De vijandelijke voorhoede had al Ramla bereikt, en het platgebrand. We zagen groepen van Saracenen en Egyptenaren, geleid door Turken, zo ver als Lydda. Het leger van Saladin marcheerde naar Jeruzalem. Het zou binnenkort het kasteel van Blanche Garde bereiken te Tell al-Safiya, meer ten oosten van Ascalon dan ten noorden van de stad. Jeruzalem lag oostwaarts, dus dat was waar Saladin naartoe reed. Een groep die ver naar het zuiden verkende, vond de lijken van de mannen die Jeruzalem gezonden had om de koning te Ascalon ter hulp te snellen. Saladin had hen opgevangen, de meeste mannen gedood, de rest gevangen genomen, en daarna allen onthoofd. Ik kon moeilijk geloven dat Saladin dit bloedbad bevolen had, maar de slachting was gebeurd. Ik vermoedde dat het Egyptisch leger nu te Ibelin was.

De troepen van Koning Boudewijn vorderden sneller dan de troepen van Saladin. Ons leger volgde nog steeds de kust, slechts een heel kleine afstand landinwaarts. We wisten op elk ogenblik waar Saladin zich bevond, en waar Boudewijn. Mijn verkenners leidden het leger van Boudewijn weg van de mannen van Saladin, ook weg van de Saraceense verkenners, doch zodanig dat Boudewijn zich langzaam maar zeker vóór de troepen van Saladin bewoog. Saladin liet grote groepen in de streek rondzwerfen en het land verwoesten. Hij beschouwde deze groepen blijkbaar ook als verkenners rond zijn hoofdleger. We konden ons tussen die groepen door bewegen, ongezien, of zo hoopte ik toch.

Ik zag Saladin stoppen om de nacht door te brengen de eerste dag van onze mars. Ik zond een ridder terug naar Boudewijn om hem te vragen naar Ibelin te trekken, dan naar het oosten door te steken, en pas dan ook even te stoppen en te rusten. De Koning zou zich dan al iets ten noorden van Saladin bevinden, in een richting vanwaar de Franken niet verwacht werden, en waar Saladin geen roofgroepen gezonden had. Saladin liet al zijn troepen nu meestal ten oosten roven, en ook ten zuiden van hem.

Ik keek van op de heuvels uit tot de volgende morgen, en zag Saladin zijn vooruitgang naar het oosten verder zetten. Boudewijn moest in de nabijheid liggen, dus stopte ik, maar hield twee van mijn mannen rond Saladin om me te waarschuwen als de Saracenen van richting mochten veranderen. Ik reed naar Boudewijn, zei hem wat Saladin deed, en we stapten verder in geforceerde mars. Het voetvolk leed van die snelheid, maar wat we deden was noodzakelijk. Saladin ontdekte ons niet, en dat was een eerste mirakel.

Nabij de Wadi al-Dahr, dicht bij Tell al-Safiya, ontdekte ons leger de eerste troepen van Saladin. Het centrum van de Saracenen moest zich een beetje verder bevinden. De uitgedroogde vallei was nauw daar, niet breed genoeg voor Saladin om zijn vleugels uit te slaan. Ik legde de situatie uit aan de Koning, en aan de Bisschoppen die naast het Ware Kruis stonden. Boudewijn besloot in een donderende charge door de vallei te stormen en de mannen van Saladin nu al vóór hem weg te vegen. Het feit dat Saladin door de Wadi al-Dahr reed was ons tweede mirakel. De Baronnen wisten van mijn verkenners dat Ramla verbrand was. Boudewijn van Ibelin, Heer van Ramla, vroeg de Koning de toelating en de eer de aanval te leiden.

Boudewijn van Ibelin en zijn broeder Balian plaatsten zich aan het hoofd van het leger. We hadden geen voorhoede en geen achterhoede. We waren slechts met iets meer dan driehonderd ridders, maar we hadden het Ware Kruis in ons midden, fier gedragen door de dappere Bisschop Auberg van Bethlehem. De glinsterende edelstenen van het kruis

verhoogden onze vastberadenheid. In de wadi hadden we het overwicht van driehonderd zwaar bewapende strijdpaarden, en de punten van driehonderd lange, horizontale lansen, en we hadden het voordeel van de verrassing. We namen ons voetvolk eerst met ons mee en dan, wanneer de eerste mannen van Saladin ons zagen, reden we in wilde galop, maar in dichte rijen, door de vallei, en sloegen in op de lange kolom van de ruiters van Saladin.

We verpletterden de eerste troepen van Saladin, en waren in geen tijd in zijn centrum. Ik reed met andere Baronnen rond de Koning. We keken elkaar bezorgd aan, want we zagen duidelijk hoe vermoeid de Koning was. We bemerkten nu ook al kleine letsels van wonden in zijn nek, rond zijn maliën. Toch reed hij zo snel als wij. Hij was de enige echter, die geen lans hield.

Was het de snelheid waarmee we door de wadi reden en die een dichte stofwolk met ons meetrok, of bewerkte het Ware Kruis het derde mirakel van de dag? Een zandstorm volgde ons, en vloog ons voorbij toen we in de horde van vijandelijks strijders stootten. De storm wierp zand in de ogen van de verbaasde Saracenen, zodat ze ons niet goed konden zien tot we al voorbij reden aan hen, en hen doorstaken. Ze zagen ook niet met hoe weinige ridders we slechts waren. Dan verdwenen we in de zee van strijders van Saladin.

Het Egyptisch leger van de Saracenen werd volledig verrast. Een groep van vijandelijke ruiters, ver aan onze linkerkant, aan de rechterflank van Saladin, bewoog zich naar het centrum en plaatste zich tegen een heuvel, maar Boudewijn en Balian van Ibelin hadden zich dan al een weg geboord doorheen de kern van Saladin. Onze ridders staken nog steeds lichamen door met hun lansen, en daarna begonnen ze met hun lange slagzwaarden te werken. Onze zware strijdpaarden sloegen in op de lichtere Saraceense, Arabische paarden, en gooiden de vijandelijke paarden en ruiters op de harde, rode grond, uit de weg voor de rest van de aanstormende rijen ridders.

Koning Boudewijn en zijn Baronnen reden op volle kracht in de veldslag. Boudewijn hief ook zijn zwaard hoog, en hij hield zijn teugels met zijn stijve arm vast. Hij vocht, maar de Baronnen beschermden hen, en ze wierpen de Saraceense strijders op een afstand, weg van de Koning, zoveel als mogelijk. Zo sneden we in het Saraceense leger. We lieten dood en vernietiging in ons zog. De vijanden die te midden ons stonden of achter ons, werden volledig gescheiden van hun leiders. Ze stonden gedesorienteerd en verbouwereerd, en wisten niet hoe groot of hoe klein de groep die op hen insloeg was.

Ik weerde een zwaardslag af, sloeg links en rechts, duwde mijn paard bovenop een Saraceense boogschutter, dook onder een quntariya speer en sloeg mijn zwaard in een sleutelbeen. Dit was eind november, maar er lag nog veel hitte in de lucht van de wadi. We zweetten zeer, maar vochten verder. Twee Egyptenaren die hun zwaarden hoog zwaaiden botsten tegen me, maar mijn paard hield zijn grond, en ik ontweek één slag en weerde een snede van een ander zwaard af. Guillaume van Tibériade doodde één van die mannen voor me door zijn speer door de maliën van de man te steken. Ik zag dan de rauwe vrees van de overblijvende vijand vóór me, en ik had spijt van wat zou volgen, maar ik kon hem geen gratie geven, niet nu, niet hier. We vochten kromzwaard tegen kromzwaard, tot de man het gevecht afbrak en probeerde te vluchten. Dat had hij niet mogen doen, want ik sloeg mijn Damasceens zwaard uit voor een snede door het achterste deel van zijn nek. Bloed spoot over zijn paard, en de man zakte lichtjes door in zijn zadel, en viel dan van het dier af. Ik reed al door om een andere tegenstander uit te dagen.

Het gevecht was wreedaardig, nu. We forceerden al onze opgekropte energie uit, in die eerste ogenblikken, waarin we door de ganse voorhoede en door het gros van het leger van Saladin

sneden. De Saracenen misten de energie en de vastberadenheid om stand te houden. Ze waren ontredderd. Er kon in hun plannen geen slag plaats hebben, daar en dan. Dit was niet hun keuze. Ik zag links en rechts Saraceense ruiters en Amirs al achteruit vluchten. Het is vreemd hoe strijders die nog in overmacht zijn, zich plots verslagen kunnen voelen. Plots missen ze dan alle kracht om terug te slaan, en zelfs om zich goed te verdedigen. De impact van onze aanval was overweldigend geweest voor het moreel van onze vijanden. Vermits we hier durfden te stormen, moesten we wel met veel meer mannen rijden dan zij! Onze dichte rijen hadden de vijand nu verzwolgen. We reden nog steeds verder en lieten de Saracenen achter ons over aan het Frankisch voetvolk dat ook de strijd bereikt had. We vochten verder. We bekommerden ons niet over wat achter ons gebeurde.

Vermoeidheid zette zich al in, maar we reden nog steeds door. Dan bereikten we een veld waar minder ruiters en minder voetvolk vochten. Achter die enigszins open plaats wachtten enkel honderden prachtige ruiters, zwaar gewapende mannen, allen gekleed in gele mantels. Dit waren de Mamlukken van Saladin, de elite slavenstrijders van de Sultan, zijn persoonlijke garde van ervaren, Turkse strijders. We zagen een gouden muur vóór ons, en stopten.

Veel Frankische ridders waren door de chaos achter ons gebroken, en die verzamelden zich met ons in de open plaats. We riepen de overwinning dan in onze strijdkreten, dronken van het bloed, dronken van de opwindende van een gewonnen slag, onoverwinbaar in de opwindende van de massieve hamerslag die het hoofdleger van Saladin naar de vergetelheid had gesmeten. Meer en meer ridders vertoonden zich uit het gedrang van vechtende mannen achter ons. Ons voetvolk maakte daar nu vele slachtoffers, want ze liepen door de Saraceense ruiters en doodden ze. Boudewijn van Ibelin deed zijn paard steigeren, en gaf het bevel verder door te chargeren.

Een dichte, dubbele rij van stalen ridders vormde zich dan tot een nieuwe, brede hamer die sloeg op het gouden aambeeld van de laatste wacht van Saladin. Het gevecht werd nu nog erger, want de Mamlukken waren fris, wij moe, en ze wisten hoe zulk een slag te weerstaan. Ze hielden stand, en menige ridder vloog van zijn strijdpard, doorstoken door een speer. Deze Saraceense strijders waren geoefend zoals de beste Frankische ridders. Het gevecht ging nu pas gelijk op. We hadden echter bijna evenveel mannen als de wacht van Saladin. Onze ogen waren wild van haat en wraak. Boudewijn en Balian van Ibelin namen wraak voor Ramla en Ibelin. Hun kracht was bovenaards. Ik vocht vele duels, en werd twee maal gewond. Mijn paard had een pijlpunt in zijn zijde, maar het dier droeg me verder.

Ik zag Saladin. Het vizier van zijn zilveren helm lag open. Hij moest hier geen pijlen vrezen, want onze ridders hadden geen bogen, en ons voetvolk was nog steeds achter ons, en vocht met de voorhoede van Saladin en met zijn kern, waarvan de ruiters stil stonden in de stofwolk van vechtende mannen. Saladin kon niet zien wie daar de bovenhand behaalde. Ik herkende het gezicht van Saladin, zijn regelmatige, fijne trekken die nu slechts donkerder waren door een fijn gesneden, lichte baard. Hij droeg een gouden, geborduurde boernoos en een wapenrok van zijde. Meerdere Amirs, evenzo prachtig gekleed als hij, wellicht allen familieleden, reden met hem.

Met elke houw van onze zwaarden kwamen de Frankische ridders vooruit en sneden ze door de mannen van Saladin heen. Het paard van Saladin stapte achteruit, langzaam en fier, stap na stap, dansend, zonder zich om te keren, het hoofd nog steeds gericht naar onze ridders. Het dier week echter achteruit onder de impact van de schok van de invallende, Frankische ridders. Ik vocht aan de linkerkant van Saladin en zou binnenkort in zijn rug vechten. Plots chargeerden drie Frankische ridders op hem af, met lansen vlak gehouden. Slechts twee geel geklede Saraceense strijders te voet zwaaiden hun kromzwaarden tussen Saladin en de

aanstormende ridders. Die zouden weggeveegd worden door de strijdpaaarden van de ridders. Saladin zag de dood voor open. Dat kon ik niet laten gebeuren. Ik sloeg mijn sporen hard in de zijden van mijn paard, trok het zijwaarts, en over vechtende krijgers steigerend, sloeg ik het in de aandrivende Frankische ridders zodat hun paarden en lansen naar de rechterkant van Saladin geworpen werden, in een ander gedrang van vechtende strijders. De ridders vervloekten me, maar we hadden geen tijd om te twisten, want de wachters van Saladin sprongen op hen aan die kant. Gedurende enkele ogenblikken stond ik dicht bij, vóór Saladin. Ik liet mijn bebloed zwaard naar beneden zakken, opende mijn vizier helemaal, en riep in het Arabisch, ‘Yusuf, Sultan Salah al-Din, redt U! U hebt het veld verloren!’

Saladin schreeuwde zijn woede uit. Verrassing toonde zich op zijn gezicht toen hij herkende wie zich in de weg van de ridders had gegooid. Ik zag zijn lippen ‘Daniel? Daniel?’ maken, maar in het gekletter van de mannen rond me kon ik zijn woorden niet horen. Zijn paard steigerde, en dan hakten twee van zijn wachters naar me, en een speer stak zich diep en pijnlijk in mijn been. Ik moest mijn paard weer zijwaarts trekken om een zekere dood te ontwijken. De speer reet mijn been open. Ik draaide mijn paard helemaal om, ging naar de Saraceense strijders vanaf de andere kant, en sloeg naar hen in dodelijke sneden. Ik sloeg een man in de nek, opende een hals en deed mijn paard een man tegen de grond slaan, en keek dan weer naar Saladin.

Sultan Saladin reed achteruit, langzaam, langzaam. Hij week terug. Meer Saraceense strijders bevochten me. De zon ging onder, en het zou binnenkort donker worden. Saladin moest nu vluchten, terwijl hij nog kon. Hij moet de veldslag afgeblazen hebben, want ik zag hem even verder draaien en keren, dan wegrijden, vóór ons, vóór zijn gouden strijders die hem nog steeds beschermden tegen afzonderlijke Frankische ridders die al zo ver vooruit geraakt waren. Hij verdween aan het einde van de wadi, achter een bocht in de rivierbedding.

Ik hield mijn paard stil dan, al mijn krachten opgebruikt. Rond me wierpen de Egyptenaren hun wapens neer in overgave. Veel groepen van vijandelijke ruiters vluchtten. Mijn been deed me helse pijn. Bloed droop langs mijn voet op de grond. Ik werd echt te oud voor dit soort veldslagen. Ik trok een stuk doek af van mijn wapenrok, en stelpte het bloed door dat rond mijn been te knopen. Ik duwde een ander doek in de wonde, hopende dat de snede nu niet zou beginnen te etteren. Het laatste wat ik hier nodig had was een rottend been. Ik reed naar terug naar de Koning die iets meer naar achter gebleven was. Ik vond hem in het midden van de troepen van Saladin, waar hij de laatste weerstand van de vijand uitroeide.

Boudewijn wuifde met zijn zwaard.

‘We wonnen!’ schreeuwde hij, roepend en lachend tegelijkertijd. Balian van Ibelin, Robert de Boves en ook Bisschop Auberg reden naar ons toe, en slaakten overwinningskreten.

‘We kunnen stoppen met vechten,’ zei Koning Boudewijn. ‘De overwinning is aan ons! Zeg de mannen te stoppen met het doden, en te hergroeperen.’

De Baronnen reden weg.

Ik zei tot Boudewijn, ‘Majesteit, het is nu niet de tijd te stoppen. Het is goed te hergroeperen en nieuwe bevelen te geven. Maar U mag niet toestaan dat de Saracenen ook hergroeperen! Ze zijn nog steeds talrijker dan wij, en als U ze nu gerust laat, dan staat Saladin morgen vóór ons met evenveel mannen als we vandaag gezien hebben. Laat uw voetvolk al de vijanden afmaken of gevangennemen die zich nog in de wadi bevinden! Ze moeten niet doden; ze kunnen gevangenen nemen. De ridders moeten blijven rijden, in grote groepen, zo lang als ze nog in de duisternis iets kunnen zien. Ze moeten de vluchtende groepen van Saracenen nu nog uitschakelen, vinden en hun wapens afnemen. Dit is geen tijd om te stoppen en

overwinningskreten te kraaien, voordat het werk volledig beëindigd is. U moet dit Saraceens leger vernietigen, en al de vluchtende vijanden achtervolgen, waar ze ook naartoe rijden! Laat Saladin niet toe zich te hergroeperen! Vernietig zijn leger grondig, nu!’

Boudewijn keek me even verward en kwaad aan, want ik had weer aan een Koning gezegd wat hij moest doen, maar wanneer zijn Baronnen terugkwamen, gaf hij toch het bevel het gevecht onophoudelijk verder te zetten, en de vluchtende vijand te achtervolgen tot het einde. Hoewel hij de uitputting nabij was, reed hij verder, en riep overal zijn bevel om de ridders te doen hergroeperen in grote, compacte groepen, maar het gevecht voor te zetten en de Saracenen te achtervolgen.

Het gevecht raasde in de wadi de ganse nacht door, zo lang er maar een sprankje licht was om te zien. De ridders achtervolgden de geïsoleerde groepen Saraceense ruiters ver.

De Koning, enkele Baronnen en ik, vonden een kleine, verlaten boerderij onder aan een heuvel in de wadi. We stapten niet van onze paarden; we vielen van de dieren. We sliepen een tijdje in de open lucht, met onze rug tegen de muren leunend.

We stonden op in het eerste licht van de zonsopgang, en besloten opnieuw de resten van het leger van Saladin te achtervolgen. De Koning bleef bij een grote groep voetvolk met enkele ridders, met Bisschop Auberg en het Ware Kruis. De boerderij werd een hoofdkwartier, waar meer en meer mannen verzamelden. Boudewijn zond alle ruiters onmiddellijk weer uit, achter de vijand aan.

Ik vroeg aan gevangen Saracenen waar Sultan Saladin naartoe was gevluht. De uitgeputte mannen wezen naar het zuiden. Honderden geïsoleerde Egyptische strijders werden gevat door de Frankische ridders. Strijders van beide legers zwermden nog rond, alleen of in kleine groepen, gespreid over lange afstanden rond het slagveld. We blokkeerden alle wegen naar Ascalon. De Franken namen overal de Saracenen gevangen.

Dan kwamen de winterregens. In de moerassen van de Wadi al-Hasi, gezwollen door het water, lieten de strijders van Saladin hun meeste bewapening van maliën en wapens achter. Ons voetvolk haalde die weg en verzamelde ze. Ze recupereerden zo voldoende panoplicën om honderden mannen mee uit te rusten.

De stortregens van die dagen doorweekten de wadis, en nieuwe stromen vloeiden die niet bestaan hadden de dagen te voren. Paden verdwenen, en ook de sporen van de groepen die de dag voordien de weg naar huis, naar Egypte, nog gevonden hadden. De Egyptische Saracenen hadden geen gidsen meer. Ze stapten of reden in kleine groepen die hun weg verloren in de heuvels van Judaea. Het volstond voor ons hen op te wachten aan de uitgangen van de valleien, om hen gevangen te nemen. Weinige Saracenen boden enige weerstand. De meesten gaven het op ons te bevechten, en lieten ons hen volgzaam wegleiden. Afgezonderde Frankische ridders vonden ook het bagagekamp van Saladin, al geplunderd door Bedu krijgers.

Saladin dreef zijn mannen onophoudelijk naar het zuiden en daarna naar het westen, maar de wegen naar Egypte waren versperd. Hij durfde de Woestijn van Tih in te rijden. We dwongen Saraceense Syriërs en Bedu om gids te zijn voor ons. We bevochten nog steeds verder de groepen van Egyptenaren die hun land probeerden te bereiken, en we elimineerden hen. We konden echter nooit Sultan Saladin en zijn wachters vatten, en ik moet toegeven dat ik wel enige voldoening had van dat feit.

Ik ook achtervolgde de Egyptenaren en Turken met een groep van twintig ruiters, zonder een Frankische ridder met ons. Ik liet mijn gewond Frankisch strijdpard met het leger, maar één van mijn mannen bracht me een Arabische volbloed die gegrepen werd op het slagveld. We reden naar het zuiden. De mannen bij me waren geen strijders van Beit Jibrin. Mijn eigen mannen had ik teruggezonden naar ons kasteel van Gibelin. We vingden meerdere groepen van vijandelijke, vluchtende Saracenen op. We namen geen gevangenen. Als we moesten vechten, doodden we. De verwilderd uitzieende, moede Saracenen gaven zich meestal zonder tegenstand over, blijkbaar blij met het einde. We namen hun hauberken af, hun helmen en maliën, en alle lange wapens zoals speren en zwaarden, en toonden hun de snelste weg naar Egypte, uit de woestijn. Als ze erom vroegen gaven we hen water, en namen hen mee naar een dorp om voedsel te bekomen. Daarna bedreigden we hen, en deden hen beloven nooit meer terug te keren, voor wat zulke eden waard waren. We toonden hen de richting van de kust, naar het westen en niet meer recht naar het zuiden, want de woestijnwegen betekenden slechts een wrede dood.

Ik volgde de sporen van een nogal grote groep Egyptische ruiters. Ze brachten ons niet naar het westen, naar Egypte en Cairo, naar Bilbeis, maar naar het zuiden, diep de Woestijn van Tih in. We reden langzaam in de intense hitte, in een moeilijk terrein van scherpe heuvels, diepe ravijnen, rotsachtige paden, en wadis van kronkelende beddingen van uitgedroogde rivieren die naar nergens leidden. In het begin konden we de troep Egyptenaren gemakkelijk volgen, want af en toe vonden we resten van uitrustingen die de mannen weggegooid hadden: een helm, een speer, een deel van een maliënkolder, lege lederen waterzakken. We vonden ook een gele wapenrok, en dat deed me geloven dat we op de hielen van Saladin zaten. We vielen op drie groepen van ongeveer vijf mannen elk, mannen die half dood van dorst en vermoeidheid reden op afgejakkerde paarden, mannen die hun weg verloren hadden in dit land dat geen fout vergaf. Die krijgers waren inderdaad Mamluk Turken, strijders uit de persoonlijke wacht van de Sultan. We hadden twee Bedu gidsen met ons. Ik vertrouwde die gidsen niet, maar ze leidden ons toch mee, op zoek naar de magere schatten die misschien nog konden gerecupereerd worden op dode en verlaten Egyptenaren. Ze waren niet erg nuttig in schermutselingen, want hun paarden kletterden hals van de hauberken en stukken zilver die ze van de dode strijders langs de paden hadden afgenomen. Maar de Bedu gidsen wisten goed hun weg in de woestijn. Twee maal zond ik enige van mijn mannen en een gids terug noordwaarts, uit de Woestijn van Tih, met Egyptische gevangenen. Ik weigerde mensen in de woestijn te laten sterven, en ik weigerde de mannen die zich overgaven te doden. Sommige van mijn Frankische strijders waren woedend op me daarvoor, daarna opgelucht wanneer ik de meeste van diegenen die mijn bevelen begonnen in vraag te stellen beval terug te keren met de gidsen. Ik haalde echter geen inlichting over wie vóór ons uitreed uit de Turkse gevangenen. De mannen bleven stom over wie de groep Saracenen die we achtervolgden konden zijn.

Uiteindelijk had ik nog slechts drie sergeanten bij me, maar toch bleven we zonder gids de achtervolging verder zetten in de woestijn. Mijn been deed erg pijn, en ik vreesde dat de wonde begon te etteren. Ik drong echter hardnekkig aan om de Saraceense ruiters nog steeds te volgen, zoals alle ridders van Jeruzalem moesten doen, ondanks wonden. Ik weet niet waarom ik zulke koppige ijver aan de dag legde, waarom ik hardnekkig naar het zuiden bleef doorrijden, ondanks de protesten van mijn mannen. Na enkele dagen wisten we ook al niet meer welke sporen we nog volgden, die van de oorspronkelijke groep Saracenen of van andere ruiters die toevallig de woestijn doorkruisten.

Ik voelde me echter gelukkig in de woestijn, want meer naar het noorden was het wintertijd. Tenminste hier, in het woestijnzand en in de droge lucht, groeiden mijn wonden sneller dicht, waar de regens en de vochtigheid van Ascalon of Bethlehem zeker mijn pijn zouden erger gemaakt hebben. Ik kon dit echter niet lang meer volhouden.

Nadat we vele dagen aldus naar het zuiden hadden gereden, tussen de ene rotsachtige, zandige heuvel na de andere, besloot ik onverricht terug te keren. Zandstormen hadden ieder spoor van Saracenen uitgewist. We vonden geen nieuwe sporen na een dag rijden.

Toen begon de koorts. Mijn been klopte alsof het zich uitzette en weer kromp rond de lange wonde, en ik vreesde dat mijn been aan het rotten was en er nu snel gangreen zou inzetten, en dat dan waarschijnlijk zich zou voortzetten in mijn volledig been. Ik had doeken rond mijn wonde gebonden, maar durfde die doeken zelfs niet meer af te nemen of te bevochtigen uit angst voor wat ik zou zien. Ondanks de hitte van de zon voelde ik soms intense koude in mijn ledematen. Ik begon te schokken en te beven over mijn gans lichaam, kon soms nauwelijks nog mijn teugels vasthouden en op mijn paard blijven zitten. Ik bracht twee nachten in doodsangst door. Ik had het zeer koud 's nachts. Ik had er ook geen idee van waar ik mijn escorte nog naartoe leidde, naar het noorden of naar het zuiden. Ik zag de sergeanten wel bezorgd naar me kijken. Ze waren ongerust over mij, en over zichzelf, maar zij konden een heel stuk sneller uit de woestijn rijden zonder mij, naar het noorden of naar het westen, maar niet zuidwaarts, steeds dieper de hel van het zand en de hitte in. Ik wist niet meer waar ik naartoe reed, maar zei ook niets meer aan de mannen.

Daarna zag ik de paden in de heuvels nog slechts vaag. Ik zag de keien en de scherpe, kleine stenen niet meer die mijn paard pijn deden. Het dier kwam vooruit uit eigen wil, draaide naar waar het wou. Ik zakte neer op de rug van het paard. Ik sloot mijn ogen af en toe, en liet het dier zelf een weg vinden. Ik was te vermoeid, te zwak, om over de dood na te denken. Ik rolde slechts heen en weer in mijn zadel, mijn rug nog ondersteund door de zadelboog. Zonder die achterboog was ik in het zand gevallen. Mijn paard sleurde zich voort, tot ik bemerkte dat ik alleen was. Mijn paard was ergens afgedwaald van mijn metgezellen. Ze hadden me laten verder rijden zonder te roepen, of ik had hen niet gehoord, moesten dan ergens hun paarden gedraaid hebben, en weggereden. De mannen hadden me in de woestijn achtergelaten voordat ik hen een last werd of hen naar de hel en vergetelheid bracht. Ik reed nog bijna een volledige dag verder. Ik dronk weinig, spaarde mijn water, ondanks mijn koorts. Ik had er geen besef meer van waar ik me bevond, te zwak om regelmatig nog naar de zon te kijken en uit te vissen of ik nu naar het zuiden dan wel naar het noorden reed, of naar het westen of het oosten. Mijn paard bracht me ergens naartoe, maar het kon me niet meer schelen naar waar dat was.

Ik voelde me licht van geest, zorgeloos, totaal in vrede met mezelf en met het land. Was dat het effect van de koorts of van de woestijn? Ik besepte dat ik in een staat was waarvan ik Bedu herders had horen praten in de streek van Beit Jibrin, wanneer ze vóór hun tenten zaten en rond de kampvuren, me een hete drank voorstelden en praatten. Bedu nomaden hadden allen één of ander verhaal over hoe ze hun weg verloren in de woestijn, in de heuvels, en rondwaalden, alle zin voor richting kwijt, en ook alle zin voor de dingen die belangrijk waren voor de gewone mensen uit de vruchtbare vlakten, en dan toch op een vreemde manier uit de woestijn geraakten. Hoevelen echter waren niet uit de woestijn geraakt?

Ik hield in een bepaalde zin van deze toestand, want voor de eerste maal sinds mijn prille jeugd voelde ik me zo vredig en opgelucht, zo één met de azuren hemels en de geelbruine, rotsachtige heuvels die mijn paard leken te leiden door de wadis.

Ik keek op naar de hemel waar het diepste blauw glansde, niet het minste spoor van een wolkje in haar grenzeloosheid te bespeuren.

Roofvogels cirkelden boven mijn hoofd. De zwarte beesten gleden geruisloos en majestueus in de lucht boven de vallei en de heuvels.

De vogels veranderden langzaam van kleur en ze werden groter. Sommige van hen toonden nu rode vleugels, en ze waren geen roofvogels meer, maar geleken op rode draken, vurige monsters waaruit oranje vlammen sprongen uit meerdere plaatsen van hun lichamen. Ze daalden echter niet lager om me aan te vallen. Ze bleven slechts boven me hangen en draaien, vlogen recht boven mijn hoofd, soms zo dicht dat ik het slepend geluid van hun bevederde lichamen kon horen wanneer ze langs mijn oren gleden met grote, opgevouwen vleugels die lange, ruime schaduwen goten op het zand. Ze vlogen zoals gloeiende kolen, zoals brandende toortsen in de hemelen. Ze hadden elk nu zes vleugels, niet twee. Twee vleugels kwamen uit hun hoofd, twee vleugels bedekten hun poten, en ze vlogen met twee vleugels aan hun borst. De vogels vergezelden me, leken mijn paard te leiden. Mijn paard hinnikte niet, stapte slechts verder met gebogen hoofd, blijkbaar zonder angst.

De vurige wezens veranderden dan in blauwe vogels, even groot en verschrikkelijk om te bekijken. Ze schenen koude beesten te zijn, nu. Ondanks de hitte van de woestijn brachten ze een kolom van ijskoude lucht over me, zodat ik verkilde tot in mijn beenderen. Mijn paard had ook geen schrik van dit vreemd spektakel. Ik dreef het dier naar voor om aan de vrieslucht te ontsnappen, maar het arme beest kon nauwelijks nog sneller stappen dan voordien. De blauwe draken, met nu blauwe vlammen die overal uit hun veders sloegen, vlogen nog een tijdje boven me met bijna onbeweeglijke vleugels. Daarna flapten hun vleugels met een geluid zoals een zweeps slag, en ze lieten me alleen in de kokende hitte.

De kleinere, zwarte roofvogels keerden weer. Had God me zijn Serafijnen en Cherubijnen gezonden om me te straffen of om me verder te leiden? Waar werd ik naartoe gebracht? De vurige vogels waren naar links en naar boven gevlogen, dus trok ik instinctief aan mijn teugels om mijn paard in die vage richting te trekken, een diep ravijn in, een lage heuvel op. Het dier deed met tegenzin wat ik beval, en stapte door. Ik sloot mijn ogen en liet mijn paard zijn zin doen.

Mijn paard hinnikte luid, zodat ik mijn zonverbrande ogen pijnlijk opentrok, en door het waas keek die nu permanent mijn zicht belemmerde. Ik trok mijn handen door mijn ogen, veegde daarmee slechts meer zand in hen, irriteerde mijn ogen, en trok de laatste druppels zout water die nog in mijn lichaam overbleven naar buiten. Ik stond met mijn paard bovenop een heuvel. Hoge pieken omringden een vallei vóór me.

Ik zag een luchtspiegeling, een zinsverbijstering. De vallei toonde me een grote kom in het landschap, een plaats omringd door scherpe bergheuvels, niet zeer hoog dichtbij, maar die nauwe doorgangen vormden. Geen wadi leidde naar de kom. In die plaats, helemaal beneden, stond een reeks van gebouwen omringd aan alle zijden door hoge, dikke, gladde, witte muren. Had ik een versterkt woestijndorp gevonden? De vorm van de muren die glad gestreken waren met gedroogde modder en dan wit geverfd, was bijna een perfect vierkant. Ik zag een kerkstoren en klokken hingen in die toren, hoog, dus was ik op een Christelijke plaats aangekomen. Was dit een echte, reële plaats of was ik in mijn ijlen van de koorts aan het dromen?

De zon ging onder. Met de laatste krachten van mijn linkerbeen spoorde ik mijn paard aan, en het dier bracht me naar beneden de heuvel. Een klok luidde, maar ik herinner me enkel nog dat ik mijn paard naar de muren trok om ze te betasten en me te vergewissen dat de muren echt daar stonden. Ik viel van mijn paard aan de muren toen ik naar voor neeg, en dan viel mijn paard ook, zijwaarts, naast me.

Ik werd wakker op een bed in een kleine, wit geverfde kamer. Behalve het bed stonden er geen meubels in de kamer, tenzij een wankele, kleine tafel, waarop een kan water stond in handbereik, een schaal met een stuk brood en een erg ruikende kaas. Ik nam de kan en dronk er gretig uit, spilde het frisse water over me. Ik probeerde de kaas, proefde geitenkaas, en vond die heerlijk. Ik voelde me uitgehongerd, dus stopte ik het brood met beide handen in de mond.

Dan herinnerde ik me wat er voorgevallen was, en keek naar mijn rechterbeen. Het was nog steeds daar. Het been was verbonden, nu, met zuiver wit linnen, en geen bloed sijpelde door het doek. Een soort van vette zalf bedaarde de pijn, maar de zalf stak ook een beetje, zoals scherpe punten. Ik was dankbaar voor de prikken echter, want dat betekende dat er nog steeds leven zat in mijn been. Ik zat meer dan ik lag op het bed, en trok me nog iets verder recht. Mijn rechterbeen deed me niet erg pijn meer, maar voelde stijf aan. Ik was niet naakt, maar mijn maliën en hemd en wapenrok en alles andere wat ik droeg, waren verdwenen. Ik droeg nu lange, witte hemden, twee gewaden zoals boernoesen, de ene bovenop de andere. Ik had hoofdpijn, maar probeerde toch recht te staan om te weten of ik dat nog kon. Ik probeerde uit het bed te stappen met mijn blote voeten op de grond, zittend op de rand van het bed, toen plots een deur naast me open ging, aan de zijde waarnaar ik nog niet had gekeken. Een man, gekleed in zwart, kwam binnen. Hij had een lange, zwarte baard die bijna al het vlees van zijn gezicht verborg, donkere ogen, een sterke, wrattige zonverbrande neus, en hij droeg lange, zwarte gewaden die aan zijn middel gebonden werden door een eenvoudig stuk koord.

De man bekeek me met verwijtende ogen, zei eerst niets maar deed me weer gaan liggen. Daarna sprak hij Grieks.

Hij zei, 'ik ben blij dat je beter bent. De koorts heeft je verlaten. Je zult genezen.'

Ik antwoordde hem in het Grieks. Ik vroeg, 'waar ben ik?'

De man was slechts licht verrast dat ik verder in het Grieks praatte.

Hij zei, 'je bent in de Abdij van de Berg Sinai waar God op wandelde. Of, als je verkiest, in de Abdij van Sint Katharina in de Woestijn. We vonden je op een avond. Je lag tegen onze muren, en je hield nog de teugels vast van een Arabisch prijspaard. Het dier diende je goed. Het liep niet weg om je door de rotsen heen te trekken. Het staat in onze stallen nu, en eet zijn buik vol van ons hooi. Het spijt me, maar we zullen enige muntstukken van je nemen om voor dat hooi te betalen! Kijk, ik bracht je fruit. Probeer de druiven! Ze zijn zoet en zullen je sterk maken. Ik groei ze zelf! Ik ben Broeder Johannes. Ik ben de dokter en de wijngaardenier van de abdij. Eet nu, later praten we nog wel meer. En kom niet van dat bed af vóór ik je het toelaat!'

Ik at en dronk. Ik riep voor meer brood, de deur opende en een andere man kwam binnen, luisterde naar me, zei geen woord, ging weer weg, en bracht brood. Ik voelde me veel beter, nadien.

Later kwam ook Broeder Johannes weer, en hij kwam dikwijls de volgende dagen. Hij vertelde me dat ik vier dagen geslapen had, en in mijn slaap in verschillende talen had geroepen en getierd. Ik had koortsaanvallen gehad. Hij wist dat ik van Jeruzalem kwam en een Frankische ridder was. Ik was slechts ontwaakt toen de koorts mijn lichaam verlaten had. Broeder Johannes behandelde mijn wonden met kruiden. Hij had mijn wonden gebrand met een witheet ijzer. Ik zou leven, en mijn been behouden, maar ik zou ook een zeer lang, dik litteken op mijn been overhouden. Miriam zou daar niet van houden.

Na nog twee dagen liet Johannes me toe in mijn kamer rond te wandelen met een stok. Een dag later kon ik vrij door de abdij en de wonderlijke tuin in de woestijn huppelen.

Als de tuin en de druivenstronken al een mirakel waren in de Woestijn van Tih, dan was de ganse abdij een mirakel. Dit was een Christelijke abdij die in het midden van de woestijn overleefd had, en dat in het midden van Moslim landen. Toen ik de Abt ontmoette, vertelde hij me langzaam hoe het klooster gebouwd werd op bevel van Sint Helena, de moeder van de eerste Romeinse Keizer Constantijn de Grote, de Helena die het Ware Kruis te Jeruzalem had ontdekt. Het was een Byzantijnse Abdij geweest, maar slechts weinig Byzantijnen kwamen nog op pelgrimstocht naar de plaats. De Abt was een Aartsbisschop van de Griekse Kerk, koppig onafhankelijk echter ten overstaan van andere Aartsbisschoppen of Patriarchen. De plaats was behoed gebleven voor de bandieten, meer door zijn geïsoleerde plaats dan door zijn hoge muren, die leken of ze sinds eeuwig hadden gestaan, zo oud waren hun stenen en hun bakstenen van modder. Deze muren onderhouden nam veel tijd van de monniken. In de muren waren slechts zeer smalle deuren, en men moest zich bukken om door de lange, lage, nauwe gangen te komen die gemakkelijk konden verdedigd worden, om in de abdij te komen. Een paard geraakte daar niet door! De Moslims hadden de abdij behouden uit het respect die alle volkeren hadden voor Heilige Plaatsen. Niet alleen hield de abdij de relieken van Sint Katharina, die af en toe pelgrims aantrokken. Dit was ook de plaats waar de Heilige Brandende Struik groeide waarin Mozes God gezien had. Rond die plaats stond nu een kapel, en de monniken toonden me het altaar en de stenen van de rots waarop God tot Mozes gesproken had en hem de Tien Geboden had gegeven. Mozes was ook een Profeet die geëerd werd door de Moslims, dus was de plaats ook min of meer Heilig voor de Islam. Op de binnenplaats, tegen een muur, zorgden de monniken nog steeds voor een struik zoals ik nergens anders gezien had, een kleine boom die toch hoger was dan ik, maar niet veel groter, en die groeide tegen de stenen, en waarvan de monniken beweerden dat het de enige struik was van die soort die nog groeide in de ganse wereld, het enige resterende van de echte struik die God aan het gloeien had gebracht.

Ik genas snel in de vredige en kalme abdij. Ik herwon mijn krachten. Ik besef nu hoe ik in de euforische staat was, toen, van een zieke man die de dood bij mirakel ontsnapt is en die naar de wereld kon kijken met nieuwgeboren, verbaasde ogen en geest.

Ik was gelukkig in deze abdij. Ik voelde me daar zeer dicht bij de natuur, de elementen, en God. De monniken toonden me zeer oude beeltenissen van de Heiligen, van Sint Katharina, van de Maagd Maria, en van Christus. De Christus van Sint Katharina was dezelfde als de Christus van het Blachernae paleis. Sommige van die iconen waren gezet in grote, brede, gouden kaders die echter zwart geworden waren van het roet van de kaarsenrook der eeuwen. Men kon de kleuren amper nog bespeuren. Alles was zeer oud in de abdij.

Ik nam deel aan missen die in een ritueel gehouden werden dat helemaal verschilde van onze Latijnse misvieringen. De gezangen klonken mystiek, en ze verhieven de ziel. Ik werd ook tot de bibliotheek toegelaten, en ontdekte daar tot mijn grote verbazing meer boeken dan ik te Cluny en Saint Denis samen had gezien.

Ik verliet ook de abdij om rond de muren te wandelen. Ik slenterde wat verder af om te kijken naar het wonderbaarlijke landschap van ruige heuvels en rotsachtige gronden. In deze verlatenheid vermoedde niemand een abdij!

Dan vroeg ik me af welk mirakel me naar deze plaats gebracht had. God had me zonder twijfel naar hier geleid om me iets te leren, misschien om me te tonen wat volledige sereniteit en geestesgeluk kon betekenen, in een plaats die dicht bij Hem stond dan eender welke plaats op aarde, en me de gelegenheid te geven daar over mijn leven na te denken.

Ik lachte bij zulke gedachten, want mijn rede zei me dat ik slechts door de woestijn was getrokken, mijn weg verloren had en door zuiver toeval op deze plaats was terechtgekomen door het instinct van een paard op zoek naar water. Een andere zijde van mijn wezen zei me dat neen, ik kon hier niet per toeval aangekomen zijn. Engelen hadden me tot hier geleid. Ik herinnerde me goed de vurige rode en koude blauwe Engelen van God die me gedurende mijn koorts de richting hadden getoond, en ook mijn visioen van Puthaha, waarin een stem me geroepen had Zijn volk te leiden. Mozes was hier voorbijgekomen tijdens de Exodus uit Egypte, duizenden jaren geleden, en had hier tot God gepraat. Was God hier? Mozes was geen strijder geweest. Hij was een priester, een leider van mannen, een man die de weg toonde. Was ik niet eerder een leider dan een strijdende ridder?

God toonde me uiteindelijk de futiliteit van mijn wereld, de domheid en de doelloosheid van de veldslagen en de achtervolgingen, van de schermutselingen, de oorlogen en de belegeringen, vergeleken bij de eeuwigheid van de vrede en van de stilte en van de natuur in plaatsen zoals deze. Voor welke magere, kleine winsten waren de volkeren aan het vechten in het noorden? Om wat te winnen? Om te lijden, bloed te verliezen, wonden te krijgen, en om schatten te stelen die de dag daarna door iemand anders konden veroverd worden. Alles wat de mens nodig had was hier, in deze abdij: een beetje voedsel, warmte, bescherming, de lach van vrienden, de nabijheid van God, en een intimiteit en samenhang met de natuur in zijn zuiverste vorm. Was het dit in feite waar ik achter gezocht had in mijn leven? Had Hildegard von Bernersheim gelijk gehad? Ik kon hier blijven en elke dag met God praten. Ik was er nu zeker van dat ik Hem nergens beter zou kunnen begrijpen, vinden, en dat vergezeld van de vele schrijvers van de boeken die in de bibliotheek verzameld waren.

Ik bleef nog lang in de abdij, dacht na over mijn leven en over de Schepping van God, en las de oude boeken.

De gedachten en ideeën en het inzicht kwamen snel en duidelijk tot me in de abdij in de woestijn. Ik sprak met de Abt en met Broeder Johannes. De eerste hielp me met zijn kennis, de andere met wijsheid. Ik dacht na over God, over Christus, over de Profeet Mohammed, over de oorlogen rond Jeruzalem. Jeruzalem vulde mijn geest. Ik dacht na over het kwade van de veldslagen, over de verschrikkingen van de nederlagen, en over de huichelarij van de ophemeling van de overwinningen. Ik begon te begrijpen wie ik was, en waarom de wereld was zoals ik hem zag.

Ik bleef vele weken in de abdij, maar ik wist dat ik moest gaan. Ik was geen monnik. Ik was een ridder. Ik had een vrouw en kinderen, en hoe langer ik in de abdij bleef, ondanks de vrede, des te meer verlangde ik naar hun gezichten en wou ik weer de huid van Miriam tegen mijn huid voelen. Miriam was misschien aan het wanhopen me nog ooit weer te zien, kon me dood geloven.

Ik praatte met de Abt van de abdij over mijn terugkeer. Ik deed hem mijn intentie mee de abdij te verlaten. Hij bood me een gids aan tot waar ik een weg zou vinden die me eerst westwaarts naar de kust zou brengen. Als ik dan naar het noordwesten zou rijden, zou ik de streek van Gaza bereiken. Ik aanvaardde de gids graag. Mijn paard was goed verzorgd. Ik dankte iedereen en zei vaarwel.

Mijn gids reed op een kleine ezel, dus kwamen we slechts langzaam vooruit. We reden vanuit de abdij door vele diepe ravijnen, bergen en zandheuvels. We reden twee dagen. Dan zei de man dat hij naar de abdij moest terugkeren, maar hij toonde me een pad dat ik moest volgen om me uit de woestijn te brengen. Ik reed naar het westen, dan naar het noorden, met

voldoende water en brood in een pak op mijn paard. Ik reed nog zes dagen in de woestijn. Ik vermeed de verkennende troepen van Saraceense strijders die de omgeving bewaakten van Egypte. Dan bereikte ik de kust van de Zee, en ik reed door naar Gaza en Ascalon.

Hoofdstuk Zeven. Jeruzalem. 1178-1187

Het gros van het Frankisch leger keerde terug naar Ascalon na de veldslag van de Wadi al-Dahr. Het versloeg ook volledig de rest van het Saraceens leger dat nog steeds vóór de stad lag, de troepen die niet wisten dat Saladin in het noorden verslagen was. Dan reed de Koning terug naar Jeruzalem.

Een ware triomf wachtte te Jeruzalem op de jonge Melaatse Koning. De stad feestte. Kleurige bloemenblaadjes werden onder de hoeven van het paard van Koning Boudewijn geworpen. Nooit hadden de Franken een mooiere overwinning behaald dan te Tell al-Safiya in de Wadi al-Dahr, de plaats die de Franken Montgisard noemden. En toch streden we met zo weinigen in die veldslag! Het ganse leger van Jeruzalem had zelfs niet gevochten, en niet de legers van Tripoli en Antiochië. Boudewijn, zeventien jaar oud, had de beste krijgsheer van Egypte en Syrië verslagen, de grote Sultan Saladin, aan dat einde van de maand november en het begin van december van 1177.

Ik verbleef nog steeds in de Woestijn van Tih toen de Koning Jeruzalem binnenreed. Ik zag echter dikwijls de jonge Boudewijn in de late lente van 1178. Dag aan dag vorderde zijn ziekte nu, en eiste grotere delen van zijn lichaam op. Allen die hem goed kenden wisten dat hij niet lang zou leven.

Ik keerde niet terug naar Beit Jibrin, naar de vesting van Gibelin. Op de uitdrukkelijke wens van Koning Boudewijn IV ontsloegen de Hospitaalridders me van mijn plichten. Na die tijd droeg ik nog slechts zelden de wapenrok van het Hospitaal, want ik bevond me aan het Koninklijk Hof. Boudewijn sprak bijna dagelijks met me, maar ik vergezelde hem niet op zijn veldtochten. Ik was meer dan zestig jaren oud, en hinkte gedurende vele maanden. Ik kon nog wel een paard berijden, maar vechten te voet was uitgesloten in die tijd. Ik benijdde de mannen van over zeventig die wegrede met het leger. Allengs verbeterde mijn been wel.

Waarom keerde ik dan niet terug naar Frankrijk? Waarom bleef ik in Jeruzalem? Dit land was natuurlijk het thuis van Miriam en van de kinderen, maar als ik had aangedrongen waren ze me wel gevolgd. Het leven in Provins bijvoorbeeld, kon zo aangenaam zijn als in Jeruzalem. Outremer hield me echter nog steeds in zijn ban. Er was veel wat me tegenhield uit deze streken te vertrekken. Ik wachtte nog steeds op een nieuwe waarheid, een nieuwe ervaring om het enigma van mijn leven te begrijpen, een openbaring van de complexiteit van de Schepping, en Jeruzalem leek me nog altijd de beste plaats om iets daarvan te ontdekken. Nergens anders dan te Jeruzalem laaiden de passies zo hoog op, bleken de ambities zo groot, de ontwikkelingen in de confrontatie tussen de volkeren zo snel en zo intens. Men leefde op snelheid te Jeruzalem.

Sinds Puthaha had ik geen visioenen en geen waarschuwingen meer gekregen. Ik veronderstelde dat met de ouderdom de Rede het won van de intuïtie en van de instincten, en dat mijn bekwaamheden om voeling te vinden met de andere wereld verminderden. De Rede nam bezit van mijn geest naarmate ik ouder werd. Ik verwachtte nu enige soort van dramatisch einde, de conclusie van mijn leven, maar ik wist niet wat de aard van dat einde kon zijn. Ik verwachtte niet rustig, eenvoudig in te slapen en te sterven. Wat kon ik nog vinden vóór mijn dood? Had ik niet alles gezien, alles beleefd? Ik wanhoopde dan, begon me

af te vragen of het leven en het universum wel werkelijk zin hadden. Maar ik dacht ook veel na over de antwoorden die ik in de abdij in de woestijn gevonden had.

Ik wanhoopde over de zinloosheid van de onophoudelijke kleine veldslagen, razzia's, veldtochten, en expedities die de Franken en de Saracenen tegen elkaar organiseerden. Die campagnes zag ik nu met lede ogen aan als nutteloze speldenprikken, waarbij elke partij de sterkte of zwakte van de andere partij mat, maar waarin geen partij ooit enige beslissende overhand haalde. Het leek me alsof er een gigantisch schaakspel gespeeld werd op het bord van Outremer en Syrië, en aan één kant van dat bord zaten Boudewijn en ik, aan de andere kant zat Saladin. Het schaakspel kon slechts gewonnen worden wanneer één van die spelers een grove fout maakte. Het schaakspel veroorzaakte leed en pijn en ellende aan de boeren en de handelaars. Veel strijders aan beide zijden werden gewond, verminkt, onbekwaam gemaakt te werken of te handelen. Bedelaars en hoeren vulden de straten van de steden van het Koninkrijk. Voor een gewonde krijger was het beter direct gedood te worden dan gered te worden en in armoede te moeten leven, maar een merkwaardig groot aantal mannen overleefden aan hun beproevingen. De ridders hadden enige middelen. De Orden beschermden hun leden en zorgden voor hen tot op een bepaalde hoogte. Het armere voetvolk werd aan zijn lot overgelaten. Gewapende benden van vroegere krijgers zaaiden terreur in het platteland, en drong soms zelfs steden binnen om kwartieren aan te vallen.

De ellende in het Koninkrijk was alom verspreid, en diep geworteld in onze gemeenschap. Weinige ridders van onze thuislanden, van Frankrijk en Duitsland en Italië, Vlaanderen of Engeland, kwamen de mannen vervangen die gedood werden. Het aantal ridders in het Koninkrijk daalde met elke expeditie, maar een oude man zoals ik was nodig om de verandering op te merken. Als de zaken zo verder gingen, zouden de Franken langzaam maar zeker uit Outremer verdwijnen. We hadden een nieuwe kruisvaart van Christenen nodig, met mensen die zich in Outremer wilden vestigen, maar Outremer was gevaarlijk, en iedere pelgrim die naar huis terugkeerde had verhalen over hoe hard en risicovol het leven kon zijn in onze landen. Toch, en zoals voordien, leken de Koning en de Baronnen dit niet te bemerken.

Er was meer. De gemeenschap van de Franken in Outremer, en nog meer zo in Jeruzalem, begon te gelijken op de rottende wonden die ik op het lichaam van Boudewijn wist.

Ik kon Miriam ervan overtuigen dat ze, als ze nu naar Jeruzalem wou terugkeren, ze dat ook kon doen. Het was moeilijk haar over te halen, maar Jeruzalem was haar thuis en ik wist hoezeer ze de stad miste. Als ze hoorde hoeveel ik met de Koning sprak, en hoorde dat de Koning vroeg om hem weer te komen verzorgen, gaf ze toe.

In het midden van het jaar namen we onze kinderen terug naar ons huis in de stad. Ik zeg kinderen, maar onze Jacob en Sarah waren opgegroeid tot volwassenen. Ze waren beide net over de twintig. Rabbi Isaac Ben Asher trok vreemde blikken van Sarah. Isaac maakte grote ogen naar Sarah. Telkens Sarah de kamer binnenkwam sprong hij op en struikelde over stoelen en tafels, tot groot jolijt van Sarah. Isaac was nog niet getrouwd, maar Miriam en ik verwachtten dat hij niet veel langer alleen zou blijven. Jonge Jacob, niet langer jong, werd een snuggere handelaar. Hij werkte vooral te Tyr, en wist hoe te kopen en te verkopen aan de Genuese, Pisaanse en Venetiaanse handelaars. Hij nam mijn werk met onze agenten in de havensteden van het Koninkrijk over, en ik geef graag toe dat hij veel beter deed wat ik had moeten doen, maar er nooit echt mijn geest had naar kunnen zetten. Hij had de talenten van het handel drijven geërfd van zijn gelijknamige grootvader. Toch was Jacob minder Joods dan Sarah. Vanaf die tijd bleef Jacob minder en minder te Jeruzalem. Hij reisde tussen Tyr, Sidon, Acre, Beiroet en Saint-Siméon, en leek daarvan te houden. We werkten ook met handelaars

van Damascus, vooral met Nasr ibn Qawam, een zeer rijke Saraceen die karavanen van Damascus naar Acre zond om zijn goederen daar te verkopen aan het Christendom. Ik kocht ook specerijen en doeken en zijde en juwelen, en vele andere dingen, en transporteerde die langs Jacob naar de landen rond de Zee in meestal Genuese schepen. Jacob organiseerde gans het kopen en verkopen, en we werden rijker met de maand. Jacob werd een graag geziene gast in de Genuese families van Tyr. Mijn koffers in Tyr en Sidon en Jeruzalem vulden zich weer.

In april van 1178 pas vertelde ik aan Boudewijn dat Miriam weer te Jeruzalem was. Hij zond haar direct een escorte van vier schildwachten die de wapenrokken, de kleuren en de schilden van de Koning droegen. Mijn nu zoete, oude vrouw, ging fier tussen de reusachtige wachters naar het paleis. De ganse Straat van David kwam kijken naar wat er gebeurde. Miriam zag en sprak met Boudewijn. Van dan af zou ze minstens één keer per week naar Boudewijn gaan. Ze verbond zijn wonden, en hielp hem de ziekte te dragen. Maar er was geen hoop meer voor de Koning. De ziekte eiste zijn lichaam op. Miriam praatte veel met hem, en hij leek enige troost te vinden in haar zorgen.

Ik moest me herinneren aan het visioen dat ik vele jaren geleden gekregen had, waarin de verrotting die ik bij Boudewijn kende zich verspreidde over Jeruzalem, en uiteindelijk de mensen vernietigde. Wanneer zou dat gebeuren? Jeruzalem was in vrede na de slag van Montgisard. Wat betekende mijn visioen? Wat kon ik doen om mijn familie tegen een ramp te beschermen die Jeruzalem kon slaan? Ik had het gevoel dat naar deze stad terugkeren een foutieve beslissing kon geweest zijn. Uiteindelijk bleek dat Jeruzalem niet slechts verdierf in de jonge Koning Boudewijn IV. De leiding van Jeruzalem rotte weg, meer nadat de Melaatse Koning stierf, maar dat lag nog in de toekomst.

Schermutselingen werden gans die tijd uitgevochten aan elke grens van Outremer. Koning Boudewijn leidde nog steeds zelf zijn campagnes. Hij beging bijna dezelfde vergissing als zoveel jaren geleden Renaud de Châtillon had begaan. Hij stal vee in de wouden van Baniyas, spreidde zijn mannen uit, en werd onverhoeds gevat door een belangrijke groep Saracenen uit de voorhoede van de troepen van Saladin, strijders geleid door Farrukhshah, de neef van Saladin. Boudewijn reed met Onfroi de Toron en met slechts enkele ridders, toen de Saracenen hen in een hinderlaag lokten. De oude Connétable redde de Koning, maar Onfroi kreeg een pijl in zijn gezicht die door zijn neus sneed, in zijn mond sloeg, en onder aan zijn kin uitstak. Een tweede pijl vloog door zijn voet, een derde brak zijn knie. Andere Baronnen werden eveneens zwaar gewond. Onfroi de Toron, mijn ware vriend, stierf iets later, einde april 1179.

In mei van 1179 viel Sultan Saladin de nieuw opgerichte Frankische vesting van het Wad van Jacob aan. De vesting hield echter goed stand, en Saladin moest afdruppen. Maar de Sultan bleef met zijn troepen nabij Baniyas daarna, en lanceerde razzia's tot diep in de kustlanden van Galilea.

De Amirs van Saladin werden goede strijders. Bohemond III van Antiochië werd aldus geconfronteerd met de neef van Saladin, Taqi al-Din Omar. Een andere neef van Saladin, Nasir al-Din Mohammed ibn Shirkuh vocht rond Homs tegen Graaf Raymond III van Tripoli. De expedities van Saladin in Galilea werden geleid door nog een neef, Farrukhshah. De Aiyubiden waren wrede en bekwame strijders. De broeder van Saladin, al-'Adil, was nu gouverneur van Egypte, en hij steunde de Sultan regelmatig met zijn troepen.

In al die gevechten moest Koning Boudewijn een belangrijke zet plaatsen op het schaakbord. Dus praatten we over hoe en waar de Koning een prik kon geven. Boudewijn verzamelde zijn leger en marcheerde zeer snel, in ijltempo, recht op Saladin af. Ik had de Koning bezworen dat snelheid en verrassing zeer noodzakelijk waren als hij iets van belang wou volbrengen. Boudewijn organiseerde ook zijn groepen verkenners wel. Hij verraste Farrukhshah te Marj 'Ayuir, versloeg hem, en achtervolgde de resten van de Saraceense troepen tot in Baniyas. Maar daar maakte de koning een vergissing die hij had kunnen vermijden. Zijn troepen waren weer verspreid, daar. Ik had hem nochtans bezworen zijn troepen steeds samen te houden. Wat er echter gebeurde was meer de fout van de Baronnen dan van de Koning. De Baronnen waren weggereden zonder Boudewijn te verwittigen. Boudewijn was de mannen van Raymond III en van de Tempeliers weer aan het verzamelen, toen Saladin hem eerst vond. Saladin had geleerd voorbereid te zijn op verrassingen. De Sultan viel snel Raymond en de Tempeliers aan, en versloeg hen totaal. De vluchtende Franken verloren hun weg in de bergen en in de wadis. De Saraceense ruiters achtervolgden hen onophoudelijk, zoals wij gedaan hadden na Montgisard, en de Saracenen doodden talrijke ridders, en namen nog meer gevangenen. Eude de Saint-Amand, de Grootmeester van de Tempeliers geraakte zo in vijandelijke handen, en ook Boudewijn van Ibelin en Hugues de Tibériade, moedige ridders met wie ik gevochten had te Tell al-Safiya, te Montgisard, werden gevangen genomen. Dan keerde Saladin zich naar de Koning. Boudewijn kreeg wel nieuwe hulp. Dat jaar kwam Graaf Henri II van Champagne op pelgrimstocht naar Jeruzalem. Veel Franse Baronnen vergezelden hem: Graaf Pierre de Courtenay, Graaf Henri de Grandpré, Bisschop Philippe de Beauvais, en vele anderen. Deze ridders kwamen aan op het ogenblik dat Boudewijn zijn campagne leidde in Galilea, en zij spoedden Boudewijn ter hulp. Vóór ze echter de Koning konden bereiken, viel Saladin het kasteel van het Wad van Jacob aan, en hij veroverde het nu. Honderden Franken stierven in dat beleg, gedood door een speer of een zwaard, verbrand in het vuur dat het kasteel vernielde, gedood door pijlen, of onthoofd in de wraak van Saladin. Er lagen zoveel rottende lijken in de vesting, dat een pest uitbrak in het kamp van Saladin, en die ziekte kostte de Sultan veel mensen. Saladin verwoestte de vesting tot op de grond. Een Egyptische vloot overviel Acre in die tijd, brandde veel Christelijke schepen af en zond een wolk van pijlen op de stad, zodat veel mensen gedood werden.

Koning Boudewijn stelde dan een vrede voor aan Saladin, en Saladin aanvaardde die vrede in 1180. Het vredesverdrag gold slechts voor het Koninkrijk Jeruzalem. Saladin ging door met het teisteren van het Graafschap Tripoli en van het Prinsdom van Antiochië, met vele invallen van ruitery. Raymond III van Tripoli vroeg daarom ook de vrede aan. Tegen dat ogenblik had Saladin zijn handen vol met twisten van de Seldjoek Sultan van Qoniya, 'Izz al-Din Qilij Arslan II, en met de opvolging van de landen van Aleppo en Mosul, waarvan de twee heersers stierven. Tot het einde van 1181 moest Saladin zijn legers aan zijn verre noordelijke grens houden, en was hij elders nodig dan om expedities tegen de Franken te kunnen voeren.

Miriam probeerde Boudewijn van zijn melaatsheid te genezen. Ze kon nog steeds niet veel meer doen dan zijn letsels te kalmeren. Ze waste zijn wonden, paste verzachtende zalven toe, en verbond hem waar ze kon. Boudewijn leed niet, want in al de plaatsen die zijn ziekte bereikte voelde hij niet veel. De medicijnen die zijn dokters hem gaven maakten hem echter nog meer ziek en zwak dan hij moest zijn, zodat de pogingen van Miriam dikwijls ertoe gericht waren die effecten te verminderen. Boudewijn zond meerdere dokters weg, en verkoos de meer eenvoudige methoden van Miriam. Miriam zag de melaatsheid van Boudewijn over zijn ganse lichaam vorderen, onlangs ook tot in zijn gezicht. Boudewijn toonde zich nog

slechts in het publiek verborgen achter donkere sluiers, en hij verscheen minder en minder aan andere mensen.

Het was een droevig ogenblik toen hij me zei dat hij geen kinderen zou hebben. Tot dan had hij zich geen zorgen gemaakt over die mogelijkheid. Nu aanvaardde hij het feit, en hij maakte zich daar erge zorgen over. Hij moest zijn zuster uithuwelijken aan een gepaste opvolger.

Geruchten hadden wel al gelopen over een mogelijk huwelijk tussen Boudewijn van Ibelin en Sibylle, maar Sibylle verveelde zich bij de ruwe strijder, en Boudewijn bleef gedurende vele maanden afwezig van het Hof, de gevangene van Saladin. Boudewijn van Ibelin kon dus Sibylle niet behagen. Boudewijn van Ibelin vertelde me later echter dat Sibylle wel degelijk beloofd had met hem te trouwen. Maar wanneer hij terugkeerde uit gevangenschap, nadat hij een reusachtig losgeld aan Saladin had beloofd, was Sibylle al verliefd geworden op iemand anders. Het gevaar voor Boudewijn van Ibelin kwam uit zijn eigen familie!

Te Jeruzalem verbleef een ridder genaamd Amaury de Lusignan die getrouwd was met Échive van Ibelin, en die zo de schoonbroeder was van Boudewijn van Ibelin. Deze Amaury draaide aan het Hof rond Sibylle terwijl Boudewijn van Ibelin gevangen zat. Amaury vertelde aan Sibylle mooie verhalen in de meest lovende bewoordingen over een broeder van hem in Frankrijk. Sibylle werd verliefd op de broeder van Amaury vóór ze de man zelfs gezien had. Die man was Guy de Lusignan, en toen hij te Jaffa aankwam, brandde een vurige hartstocht Sibylle in de vlammen van de liefde.

Koning Boudewijn was blij dat zijn zuster een fijne aanzoeker had gevonden, en hij was ook blij met een nieuwe Franse ridder tussen zijn Baronnen. Boudewijn liet zijn zuster Sibylle dus trouwen met Guy de Lusignan, en hij verleende hem de Graafschappen van Jaffa en Ascalon als bruidsschat.

Ik ontmoette Guy de Lusignan aan het Hof. Er lag onmiddellijke vijandigheid tussen ons, want Guy benijdde mijn aanwezigheid nabij Boudewijn en mijn invloed op de Koning. Guy de Lusignan was de jongste zoon in zijn familie, dus bezat hij geen geld en kon hij ook geen aanspraak maken op een leengoed. Hij was een mooie jongeman echter, vriendelijk, verleidelijk, en geestig en charmant met vrouwen. Hij hield van feesten, van frivoliteiten en verrukkende complimentjes. Niets kon mij antipathie ten opzichte van hem op het eerste zicht opwekken en aanwakkeren, maar ik hield niet van hem. Als we samen met de Koning spraken vond ik hem vleidend, zwak en besluiteloos, dan weer impulsief, naïef, verwaand en ambitieus voor de verkeerde redenen. Hij verspreidde geen autoriteit rond zich, geen natuurlijk leiderschap, geen charisma met mannen, en ook de andere Baronnen van Outremer hadden onmiddellijk een hekel aan hem. Ze beschouwden Guy als een ongewenste buitenstaander. De Baronnen van Outremer vochten dikwijls samen, met mij en met Boudewijn van Ibelin. Ze hielden aan hun kameraadschap met Boudewijn, die één van hen was. Ze kenden de dapperheid, de eerlijkheid en de houding van Boudewijn. Guy de Lusignan kwam van Frankrijk zoals een hond in een kegelspel, en die hond was gaan lopen met de vette klui. Guy kwam niet van Outremer. Hij had zijn goed uitzien misbruikt om een vrouw te verleiden, en daardoor op het hoogste voorplan te geraken. Een lichtzinnige en wispelturige vrouw zoals Sibylle kunnen verleiden was niet een voldoende goede kwaliteit om een Koninkrijk te leiden.

De andere zuster van Boudewijn IV, Isabella, werd verliefd op Onfroi IV de Toron, de kleinzoon van mijn vriend Onfroi II. De moeder van Onfroi IV was Etiennette de Milly, die in 1177 hertrouwde met Renaud de Châtillon. Die Onfroi IV was niet getemperd uit hetzelfde staal als Onfroi II. Hij ook was verwaand en zwak zoals Guy de Lusignan. De macht achter Onfroi IV was Renaud de Châtillon die nu ook door Etiennette de Heer was van de streek van Transjordanië, en Heer van het Kasteel van Kérak. Onfroi IV was een speeltuig in de handen

van Renaud. De landen van Transjordanië waren cruciaal belangrijk voor de handel tussen Egypte en Damascus, want alle karavanen tussen Syrië en Egypte reden door die streken. De overheersing van Renaud daar zou vroeg of laat voor problemen zorgen.

Die twee huwelijken waren slechte tekenen voor de opvolging van de Melaatse Koning.

En er was erger. Zo was het met de ambitieuze ridders van Outremer in die tijd. Als ze geen oorlog konden voeren tegen een gemeenschappelijke vijand, dan maakten ze oorlog onder elkaar. En als ze geen oorlog voerden, dan gaven ze zich over aan wellustigheid. De pest lag niet slechts in de kleine, weinig verlichte kamer van het paleis van Jeruzalem met de Melaatse Koning. De pest verspreidde zich uit die kamer zoals een donkere wolk over het ganse Koninkrijk, en ze bereikte de verste uithoeken van het land. De tragedie was dat de pest inderdaad in die kamer begon, en dat de man aan wie ze ontsprong, hoewel hij een edele en wijze man was, de verspreiding van de verrotting niet meer kon tegenhouden. Het was alsof die kamer en dat paleis niet binnen de muren van Jeruzalem lagen, maar op de Heuvel van de Slechte Raad stonden.

De slechte raad kwam niet van mijn kant. Het rot was niet alleen in Koning Boudewijn. Het was in Guy de Lusignan, in Onfroi IV en in Renaud de Châtillon, en ook in andere Frankische Baronnen.

Prins Bohemond III van Antiochië verliet zijn vrouw Theodora Comnena, en hij verstootte haar zelfs na de dood van Keizer Manuel Comnenus in september 1180. Hij woonde samen met een ontuchtige vrouw, een vrouw die ook Sibylle heette, de schoonzuster van de Heer van Burzey, een leengoed ten oosten van Laodicée, ten noorden van Apamea aan de oostelijke zijde van de Orontes. De Patriarch en Aartsbisschop van Antiochië, Aymeri de Limoges, was het natuurlijk niet eens met dit losbandige leven van Bohemond, en ik vond dat Aymeri gelijk had. Aymeri drukte publiekelijk zijn misprijzen uit, en moest zich dan schuilen in zijn kasteel van Qusair, juist ten zuiden van Antiochië. Bohemond plaatste zelfs een beleg aan het kasteel van de Aartsbisschop! Aymeri vluchtte naar Marqab, waar één van de belangrijkste Baronnen van Antiochië, Renaud II van Marqab, hem onderdak gaf en hem beschermde. Aymeri sloeg het Prinsdom van Antiochië in de Ban van de Kerk. Antiochië was nu verdeeld in twee kampen, en Bohemond kwam ook in opstand tegen Jeruzalem tengevolge deze zaak. Hij twistte tevens over grensgebieden met Roupén III, de Armeense Prins van Cilicië, en begon een oorlog tegen hem.

Het rot zat ook in de Latijnse Kerk van Jeruzalem. Heraclius, de Patriarch van het Koninkrijk, was een eenvoudige klerk geweest van de Géraudan streek. Hij was een zeer aantrekkelijke en vleierende man die veel succes had bij de vrouwen. Hij werd in 1180 tot nieuwe Patriarch verkozen, onder de invloed van het Hof van Agnès de Courtenay, de moeder van de Koning. Heraclius had Agnès verleid met zijn beleefde manieren en goed uitzien en vleierij. Hij wist meer over vrouwen dan over kerkelijke aangelegenheden. Heraclius had een minnares, de echtgenote van een handelaar in stoffen van Nabloes. Zij heette Paque de Riveri, en ze had zelfs al een kind van de Patriarch. Guillaume, de Aartsbisschop van Tyr, protesteerde daarom tegen die keuze. Heraclius excommuniceerde prompt Guillaume in april 1181. Guillaume reisde dan naar Rome om tegen de benoeming verzet aan te tekenen. Heraclius liet echter de Aartsbisschop tot in Rome volgen, en de vroegere, trouwe leraar van Koning Boudewijn werd in de Pauselijke Stad vergiftigd. De Patriarch Heraclius werd een schandaal in Jeruzalem, het onophoudelijke onderwerp van obscene grappen, maar de grappen klonken bitter in mijn oren.

Koning Boudewijn was zozeer de prooi van zijn ziekte dan, dat hij meestal onbekwaam was over het Koninkrijk en zijn Baronnen te regeren. Het Hof van Jeruzalem werd daarom min of meer overgenomen door zijn moeder, Agnès de Courtenay, en door haar broeder Jocelin III de Courtenay, de Sénéchal, en Graaf van het nu niet meer bestaande Graafschap van Edessa. Rond hen hing een groep van ambitieuze en onscrupuleuze Baronnen, die zeer aan de zaak van Agnès en Jocelin toegewijd waren.

De enige nog fatsoenlijke macht in Outremer was Graaf Raymond III van Tripoli, en die was ook niet onbesproken. Natuurlijk keerden dus alle kwaadwillige, boosaardige krachten in het Koninkrijk zich tegen Raymond. De Courtenay groep vreesde dat Raymond tot Regent zou benoemd worden. Ze weigerden zelfs Raymond over de grenzen van Jeruzalem naar het Hof te laten rijden.

De gezondheid van Boudewijn verslechterde zienderogen. Ik wou Miriam uit Jeruzalem weghalen, want ik vreesde opnieuw voor haar leven, het ogenblik dat Boudewijn zou sterven.

De wapenstilstand met Saladin hield nog steeds. De man die de oorlog weer in beweging trok was natuurlijk Renaud de Châtillon.

Door zijn huwelijk was de Châtillon Heer van Transjordanië, van de vesting de Crac de Moab, van Montréal of Shawbak, van Petrea, en van een reeks kleinere versterkte plaatsen. Die kastelen beheersten de wegen tussen Egypte en Moslim Syrië, en ook de wegen van Damascus naar Mekka, de Hajj routes. In de zomer van 1181 zette Renaud de Châtillon zijn eigen klein leger op mars voor een razzia tegen de Oase van Taima', halfweg tussen Transjordanië en Medina, zeer dicht bij de Hajj routes. Sultan Saladin reageerde onmiddellijk. Hij zond zijn neef Farrukhshah om Transjordanië binnen te vallen. Toch kreeg Renaud de Châtillon de tijd om een zeer rijke karavaan te plunderen die rustig van Damascus naar Mekka reed.

Koning Boudewijn, die nog slechts zelden uit zijn bed kwam, zond mij en een delegatie van Tempeliers en Hospitaalridders om Renaud te beschuldigen het vredesverdrag met Saladin te hebben geschonden. Renaud lachte ons in ons gezicht uit. Hij wou er niet van weten de gestolen goederen aan Saladin terug te geven. Hij verjoeg ons bijna uit zijn land, en bespote de wettelijke, feodale macht die de Koning van Jeruzalem over hem moest uitoefenen.

Koning Boudewijn kon slechts naar de Sultan schrijven om mee te delen dat hij geprobeerd had Renaud de Châtillon in het gareel te doen lopen, maar in die inspanning gefaald had. De Koning had zijn troepen moeten verzamelen om Renaud af te straffen, maar Boudewijn was te erg ziek en te zeer omringd door Baronnen die in de gunst stonden van Renaud om zulke actie te ondernemen. Te Jeruzalem wisten de oudere ridders wat dat betekende: het einde van het vredesverdrag met Sultan Saladin.

In 1182 was Saladin in Egypte. Hij keerde naar Damascus weer met troepen, door langs de Woestijn van Tih naar Aila te rijden, aan het uiteinde van de Golf van 'Aqaba. Boudewijn IV hoorde van die mars, voelde Jeruzalem bedreigd, en nodigde de Baronnen uit met hem in zijn paleis te vergaderen. Dit maal was ook Graaf Raymond van Tripoli aanwezig. De Raad van Baronnen besliste de weg naar Damascus voor de troepen van Saladin te versperren. Raymond ging niet akkoord met die beslissing, en ik ook niet. Maar de aanhangers van de Courtenay familie, geleid nu door Renaud de Châtillon, controleerden de stemming. Saladin ontweek de zoekende Frankische troepen door meer naar het oosten te rijden, langs de Hajj route, en hij verwoestte zelfs kort de streek van Shawbak.

De Koning zond het ganze leger van Jeruzalem naar Transjordanië. Farrukhshah viel daarop Galilea binnen, waar geen Frankische troepen waren achtergebleven om de streek te verdedigen. Hij plunderde dat land, en viel dan zelfs de gebieden aan ten oosten van het Meer van Tibériade, en veroverde daar de vesting van Habis Jaldak. Farrukhshah keerde naar Damascus weer met duizend gevangenen en twintigduizend koppen vee.

Als Saladin dan uiteindelijk te Damascus arriveerde in juni van 1182, zond de Sultan een belangrijk leger naar een plaats ten zuiden van Semakh en ten noorden van het Meer van Tibériade. Saladin beet zich vast in de driehoek gevormd door het Meer van Tibériade, de rivier de Jordaan en de rivier de Yarmuk. Hij stuurde Farrukhshah uit om de gebieden ten zuiden van hem te verwoesten, en om aldus het Frankisch leger naar zich toe te lokken. Hij bedreigde met zijn tienduizend strijders ook het kasteel van Belvoir.

Het leger van Jeruzalem kon amper duizend ridders in het veld brengen. De Franken vielen nochtans aan, en vochten hard. De veldslag eindigde onbeslist. De Franken trokken zich terug, en Saladin keerde met zijn troepen terug naar Damascus.

In augustus van 1182 verzamelde Saladin opnieuw een leger en dat begaf zich naar het zuiden van de Beqa. Saladin viel Beiroet aan. Zijn broeder, de gouverneur van Egypte, zond dertig galeien om Beiroet aan te vallen vanuit de Zee. Al-‘Adil viel tegelijk de kusten aan van Daron, Gaza en Ascalon, om te zorgen voor een afleiding. Beiroet werd aangevallen te land en ter zee. Als Saladin Beiroet veroverde, was Outremer in twee gesneden. Saladin lanceerde aanval na aanval tegen de stad.

Het leger van Koning Boudewijn naderde echter snel. Het had de garnizoenen van Gaza en Ascalon aan hun eigen lot overgelaten, om zich zelf met de voorhanden middelen te verdedigen. De Koning herinnerde zich de eerste les van het schaakspel: verspreid je krachten niet. Toen het leger van Boudewijn vanuit Tyr naderde, vermeed Saladin opnieuw een directe confrontatie met het Ware Kruis in een veldslag. Hij trok zich terug naar Damascus.

Vanaf de herfst van 1182 werd Saladin weer bezig gehouden aan zijn noordelijke grens. Hij vocht schermutselingen tegen Aleppo en Mosul, steden die nog steeds geregeerd werden door afstammelingen van Nur al-Din en Zengi, de Atabegs van de Zengide dynastie. Saladin legde een beleg aan Mosul.

Koning Boudewijn die het leger van Saladin ver in het noorden wist, hield razzia's in de Hauran en in de streken ten zuiden van Damascus. Ik was niet op de hoogte van verdragen tussen de Zengiden en Jeruzalem, maar deze expedities van Boudewijn IV konden enkel betekenen dat de Atabegs van Aleppo en Mosul aan Boudewijn gevraagd hadden de gebieden van Saladin aan te vallen om hun eigen landen te ontzetten. De afleiding werkte, want Saladin stopte het beleg van Mosul en bewoog zich naar het zuiden. Aleppo en Mosul slaakten een zucht van verlichting. Saladin reed echter niet verder dan Aleppo, en belegerde die stad in 1183. ‘Imad al-Din ibn Zengi II van Aleppo verloor het hoofd. Hij stelde voor een paar plaatsen en zijn groot fortuin te behouden, maar Aleppo over te geven aan Saladin. In juni van 1183 kon Saladin de rijke stad Aleppo eindelijk de zijne noemen. Eind juni viel ook Harim aan hem. Het Prinsdom van Aleppo was dan praktisch volledig in de handen van Saladin. De macht van de Zengiden bestond niet meer. In augustus 1183 was Saladin terug te Damascus.

Koning Boudewijn IV was er dan van overtuigd dat Saladin met alle macht vanuit Damascus zou toeslaan. Hij bracht al zijn ridders van Outremer samen in Galilea, onder wie ook Bohemond III van Antiochië en Raymond III van Tripoli. Boudewijn vergezelde het leger zelf van Jeruzalem tot Nazareth. Hij kon niet meer gaan of staan, maar hij wou bij het leger zijn. Hij was volledig blind. Zijn ledematen, zijn armen en benen rotten zo erg weg dat hij ze niet

meer kon gebruiken. Hij werd in een draagstoel meegebracht. Toch was hij bij het leger, en dat was goed, want sinds Montgisard vreesde Saladin hem.

Te Nazareth was Boudewijn aan het einde van zijn krachten. Hij liet het Regentschap over het Koninkrijk over aan Guy de Lusignan, en hield voor zichzelf enkel de stad Jeruzalem en een persoonlijk inkomen van tienduizend Bezanten. Hij keerde naar het paleis weer.

In de herfst van 1183 viel Saladin inderdaad Galilea binnen. Guy de Lusignan reed naar hem toe met het leger van Jeruzalem. De twee legers bleven elkaar meerdere dagen schatten. De Franken durfden geen veldslag te leveren aan de Saracenen, omdat ze voelden dat hun leger te klein was in vergelijking met het grote aantal mannen van Saladin. De Saracenen omsingelden de Franken op hun gemak. De Franken leden geen dorst, want ze lagen aan de Bronnen van 'Ain Jalud en van 'Ain Taba'un, maar ze hadden niets te eten. Gelukkig waren de meren van de Bronnen rijk aan vis. De Franken aten de vis, en ze overleefden. De Franken hadden zich te goed verschanst voor Saladin. Hij kon niet voldoende manoeuvreren daar met zijn groot leger, en hij kon de Franken niet uit hun posities uithongeren. Hij reed weg, hopende dat de Franken hem zouden volgen, maar de Franken vluchtten naar Nazareth en weigerden elke confrontatie. De ridders van Jeruzalem waren gered.

De beslissing om een grote veldslag te vermijden die de vernieling van het volledige leger van Jeruzalem had kunnen veroorzaken, was vooral ingegeven door Graaf Raymond III van Tripoli, terwijl Guy de Lusignan een veldslag had gezocht. De andere Baronnen van Outremer volgden de raad van Raymond. De ridders van Outremer misprezen eveneens erg het feit dat Koning Boudewijn zijn macht aan Guy de Lusignan had afgestaan. Ze weigerden het leger van Saladin aan te vallen. Natuurlijk noemden nadien Guy de Lusignan, Renaud de Châtillon, Jocelin de Courtenay en Onfroi de Toron alsook hun volgelingen Raymond een lafaard. Maar elke andere ridder van het Koninkrijk gaf aan Guy de Lusignan de schuld het leger in een hachelijke situatie te hebben gebracht die het einde had kunnen betekenen van de Frankische macht in Outremer.

Al die tijd verbleef Koning Boudewijn IV te Tyr. De lucht was er zuiverder en verfrissend door de zeewinden, zoals Miriam hem gezegd had.

De Koning zette Guy de Lusignan weer af van het Regentschap. Bohemond van Antiochië, Raymond van Tripoli, Renaud van Sidon, Boudewijn en Balian van Ibelin en ik, gaven de Koning de raad tot die drastische beslissing. Het Regentschap van Guy de Lusignan was oneervol geweest. We zorgden er ook voor dat de zoon die Sibylle had met haar eerste echtgenoot, Guillaume de Montferrat, tot Koning zou uitgeroepen worden. Niemand wilde Guy de Lusignan zien Koning worden! In november van 1183 werd de zoon van Sibylle, een jongen van slechts vijf jaar oud, inderdaad tot Koning uitgeroepen, samen met Boudewijn IV, en tot erfgenaam van de troon. We hadden aldus de weg versperd voor Guy de Lusignan om ooit Koning te worden. We hoopten dat Raymond III van Tripoli het Regentschap over het Koninkrijk kon houden tot aan de meerderjarigheid van Boudewijn V.

Renaud de Châtillon trok weer de haat van de Saracenen op zich. Hij bouwde kleine schepen in dat zelfde jaar, en transporteerde die in afzonderlijke stukken op kamelen naar dicht bij Aila in de Golf van 'Aqaba. Hij legde een blokkade ter zee aan Aila, en viel karavanen aan die langs de oostelijke kust van de Rode Zee naar Mekka en Medina reden. Hij bedreigde de Hajj wegen, en verwoestte zelfs de kustdorpen van de Rode Zee, niet ver van Mekka. Aan Mekka en Medina raken was de ergste belediging die men Moslims kon aandoen, en dit was ook een persoonlijke belediging aan Sultan Saladin. De broeder van Saladin, de

Egyptische Malik al-‘Adil bracht snel een grote vloot naar de Rode Zee, en die vloot vernielde in februari 1183 de kleine piratenvloot van Renaud de Châtillon.

Einde november van 1183 wilden daarom Saladin en al-‘Adil samen Renaud de Châtillon straffen. Ze legden een beleg aan de Crac van Moab, de vesting die de Franken Pierre du Désert noemden. Renaud de Châtillon weigerde in zijn kasteel de mensen van de kleine stad op te nemen, zodat al die mensen vermoord werden door de Saracenen. Saladin had zijn ogenblik goed gekozen, want Renaud de Châtillon was het feest aan het vieren van het huwelijk van zijn schoonzoon Onfroi IV de Toron. Etiennette de Milly was voordien met Onfroi III getrouwd, en had die zoon met hem. Onfroi trouwde met Isabella, de andere zuster van Koning Boudewijn IV, en Renaud wou dit huwelijk, dat hem bijkomend prestige verleende, groots vieren. Saladin installeerde zijn mangonels en voegde zijn geschenken toe aan het feest.

Koning Boudewijn reageerde met zijn laatste krachten. Hij gaf het bevel zijn leger weer samen te roepen. Hij benoemde Raymond III van Tripoli tot veldheer van die troepen, want Boudewijn was niet bekwaam zelf de mannen te leiden. Toch vergezelde hij nog de troepen. De aankomst van het leger van Jeruzalem was voldoende voor Saladin om huiswaarts te keren, en Boudewijn IV werd in grote triomf, zij het op een draagberrie, in de Crac gebracht.

De Crac de Moab bleef echter een doorn in het oog van Saladin, en een permanent gevaar voor de wegen van de Hajj en voor de karavanen van Damascus. In het midden van augustus van het volgende jaar 1184, leidde Saladin zijn leger weer naar de Crac. Dit keer trok hij veertien mangonels mee. Opnieuw naderde het leger van Jeruzalem. Saladin verbrandde zijn mangonels en plaatste zich tussen de Franken en de Crac. Hij verlangde een veldslag ditmaal, maar Raymond weigerde hem die eer. Raymond kon zijn troepen en zijn proviand naar de Crac brengen zonder gevat te worden. Saladin trok zijn leger terug, niet voordat hij de omgeving verwoest had.

Ondertussen was Guy de Lusignan zijn vrouw Sibylle uit Jeruzalem gaan weghalen, waar ze in de invloedsfeer van haar broeder bleef. Hij haalde haar naar zijn citadel van Ascalon. Toen dan Koning Boudewijn weer in Jeruzalem kwam, riep hij Guy de Lusignan naar zich om hem verantwoording te doen afleggen voor zijn houding en daden te ‘Ain Jalud, waar de Lusignan het leger in een gevaarlijke positie had gebracht. De vroegere Regent weigerde naar Jeruzalem te komen. Boudewijn liet zich door zijn ridders in een draagberrie naar Ascalon brengen. Guy de Lusignan weigerde de poorten van zijn stad te openen voor de koning. Boudewijn ging dan naar Jaffa, dat zich onmiddellijk aan hem onderwierp. Boudewijn nam Jaffa af van Guy de Lusignan, en plaatste het onder het bevel van een Koninklijke Baljuw. Guy de Lusignan was woedend omdat hij nog slechts Ascalon overhield. Hij verwoestte de omgeving rond Ascalon, en roeide onder andere de Bedu nomadenstammen uit die de streek gebruikten om er met hun vee door te trekken. Koning Boudewijn voelde zich meer gekrenkt door die verfoeilijke daden die elk Frankisch beheer in diskrediet wierpen. Hij herhaalde zijn wens om Raymond III van Tripoli te aanvaarden als de nieuwe Regent van het Koninkrijk. Een klik van Baronnen verzette zich nog steeds daartegen, al vroegen ze ook aan Boudewijn IV iemand anders dan Guy de Lusignan aan te duiden. Ten slotte werd een overeenkomst bereikt, waarbij Raymond III voorstelde het voogdijschap over Boudewijn V over te laten aan Jocelin III de Courtenay. De Koninklijke kastelen zouden overhandigd worden aan de Tempeliers en aan de Hospitaalridders. Als Boudewijn V in de volgende tien jaren zou sterven, dan zou Raymond III het Regentschap behouden om de Paus, de Keizer van Duitsland en de Koning van Frankrijk te laten beslissen over de rechten van Sibylle en Isabella tot de troon. Boudewijn V werd dan tot enige koning gewijd. Jocelin bracht het kind Boudewijn V naar Saint-Jean-d’Acre, ver van de intriges van het Hof van Jeruzalem.

Koning Boudewijn IV, de Melaatse Koning, stierf in maart van 1185 aan de ouderdom van vierentwintig jaar. Hij werd begraven te Jeruzalem, op Golgotha, nabij de Kapel van het Heilig Graf.

Het jaar van 1185 was een jaar van zeer grote droogte. Outremer en Syrië leden erg. De grond droogde uit tot een gebarsten koek. In de wintermaanden viel onvoldoende regen. Hongersnood dreigde. De Regent van het Koninkrijk, Graaf Raymond van Tripoli, stelde voor een wapenstilstand van vier jaren voor aan Saladin, en de Sultan, van wie de landen ook geteisterd werden door de droogte, aanvaardde dit opgelucht. Tijdens de jaren 1185 en 1186 had Saladin het ook weer druk met zijn zaken in het noorden en het oosten. Hij legde een beleg aan Mosul. Hij moest ook de leden van zijn familie in de handen houden. Zijn neven waren machtig geworden dank zij hem, maar ze waren ambitieus en niet tevreden met hun tweederangs rol in Syrië.

In de herfst van 1186 stierf de jonge Boudewijn V te Saint-Jean-d'Acre.

Het gevecht voor het Koninkrijk barstte dan los. Graaf Raymond III van Tripoli was de meest bekwame onder de Baronnen, en hij was aangeduid als Regent door Koning Boudewijn IV. Maar Guy de Lusignan was getrouwd met Sibylle, de oudste zuster van de Koning. De Lusignan had machtige aanhangers: iedereen die een zwakkeling was, jaloers van natuur, ambitieus, die van intriges en losbandigheid hield, was in de partij van Guy. Onder die personen bevonden zich Renaud de Châtillon, Heraclius de Patriarch van Jeruzalem, en Jocelin II de Courtenay, Gérard de Ridefort de Grootmeester van de Tempeliers, en natuurlijk ook de Koningin Moeder Agnès de Courtenay die door allen gevleid werd. Gérard de Ridefort vooral haatte Raymond III, omdat de Graaf geweigerd had de met schulden overladen Grootmeester te laten trouwen met de rijke erfgename van het Prinsdom van Batrun, om haar aan een Pisaanse handelaar te geven die aan Raymond meer geld kon geven voor het huwelijk, geld dat Raymond hard nodig had.

De perfecte Judasrol werd gespeeld door Jocelin de Courtenay. Hij overreed Graaf Raymond naar Tibériade, naar Tabariya, te rijden en daar te wachten tot de Baronnen zich verzameld hadden om een nieuwe Koning te kiezen. Ondertussen echter haastte Sibylle zich naar Jeruzalem, begroef haar kind, de vroegere Boudewijn V, en wou zich laten kronen als de wettelijke erfgename van de troon van Jeruzalem door Patriarch Heraclius. De Baronnen van Jeruzalem herinnerden haar er aan dat het testament van Boudewijn IV inhield dat het Parlement van het Koninkrijk, de verzameling van Baronnen en Bisschoppen, de Koning moest kiezen. Het testament verbood ook expliciet de Patriarch Sibylle en Guy de Lusignan te kronen. Twee Abten van de Cisterciënzer Orde, Jean de Belesme en Guy Le Queux, vergezeld van twee ridders, brachten deze terechtwijzing naar Sibylle. Maar Sibylle en de Patriarch waren de kroningsceremonie al aan het organiseren. De Baronnen van het Koninkrijk, onder wie ook Roger des Moulins, de Grootmeester van het Hospitaal, weigerden de ceremonie bij te wonen.

Een echte staatsgreep had daarna plaats te Jeruzalem. Heraclius, Renaud de Châtillon en de Grootmeester van de Tempeliers bevelen de poorten van de stad te sluiten. Roger des Moulins bewaarde de sleutels tot de schat van het Koninkrijk, de kronen en de scepters. Hij weigerde de sleutels te overhandigen aan Guy en Sibylle. Renaud de Châtillon en Guy de Lusignan

bedreigden de Grootmeester zo zeer, dat ten slotte Roger de sleutels in woede en walging op de grond smet van de paleiszaal, vóór Sibylle en Guy. Die bogen zich al te gretig en snel om de sleutels op te rapen. De Patriarch Heraclius kroonde dan Sibylle tot Koningin, en Sibylle plaatste de tweede kroon op het hoofd van haar echtgenoot. Guy de Lusignan was Koning van Jeruzalem.

Het Parlement van Baronnen verzamelde zich dan met Graaf Raymond III te Nabloes. De kroning van Sibylle was niet wettelijk totdat het Parlement ze aanvaard had. Boudewijn van Ibelin, Heer van Ramla, walgde zo erg van alles wat er geschied was, dat hij openlijk zei Outremer te zullen verlaten. Natuurlijk had hij lang geleden zelf gehoopt met Sibylle te kunnen trouwen, maar Guy de Lusignan was hem te snel af geweest. De Baronnen wilden de kroon geven aan Onfroi IV de Toron, de echtgenoot van Isabella. Maar Onfroi IV was een schuwe man, een zwakkeling, en hij had angst voor de verantwoordelijkheden en plichten van het Koningschap. Hij vluchtte van Nabloes naar Jeruzalem, naar zijn schoonzuster, naar Sibylle. Hij betuigde zijn hulde aan Guy de Lusignan. De Baronnen konden moeilijk iets anders doen dan toch Guy de Lusignan als Koning te aanvaarden. Slechts Boudewijn van Ibelin en Raymond III bleven weigeren Guy te erkennen als de rechtmatige Koning.

Guy de Lusignan riep dan zijn Baronnen samen te Saint-Jean-d’Acre voor een vergadering in de Kathedraal van het Heilig Kruis. Daar riep hij uit dat als Boudewijn van Ibelin het Koninkrijk in protest zou verlaten, de Ibelin familie gans haar leengoed in Outremer zou verliezen. Guy de Lusignan beval Renaud de Châtillon Boudewijn van Ibelin op te roepen eer te betuigen aan de Koning. Renaud riep Boudewijn drie maal op, en drie maal weigerde Boudewijn naar voor te treden. Dan riep Guy zelf Ibelin op.

Boudewijn stapte dan toch naar voor en riep, ‘Koning Guy, ik betuig U eer als een man die nooit landen van U zou willen houden!’

Ook de broeder van Boudewijn, Balian II van Ibelin, en zijn zoon, drukten op die manier hun eerbetoon uit. De Ibelins gaven daarmee op de meest beledigende toon hun leengoed op! Guy de Lusignan was zo woedend dat hij de Ibelin broeders op staande voet wou gevangen nemen, maar de Baronnen weerhielden hem daarvan. Boudewijn van Ibelin verliet de kathedraal en reed naar Antiochië. Prins Bohemond III gaf hem daar een leengoed dat zo groot was als datgene dat Boudewijn opgegeven had in Jeruzalem.

Graaf Raymond, bitter, en vrezend voor zijn leven, zond ijlboden naar Sultan Saladin om diens hulp te vragen. Saladin beloofde Raymond te helpen wanneer ook de Graaf van Tripoli die hulp echt mocht nodig achten. Als teken van zijn goede wil liet Saladin al de gevangen ridders van het Graafschap van Tripoli vrij.

Indien zich tot dan de zwakheid en de corruptie in het Koninkrijk geleidelijk ontsluitte, begon in 1187 de laatste acte van de tragedie van het Frankisch Koninkrijk van Jeruzalem, en die acte werd eens te meer ingezet met een plundering van Renaud de Châtillon.

Renaud de Châtillon was eigenaar van kastelen in Transjordanië zoals de Crac van Moab en de Crac van Montréal of Shawbak die recht in de weg stonden van de karavanen die vitaal waren voor de Syrische handel met Egypte en Afrika. Ten zuiden van Montréal lag de Woestijn van Tih, en streek die best vermeden werd, en de Golf van ‘Aqaba. Nog meer ten zuiden zelfs dan Shawbak, in de Wadi Musa, lag de Frankische vesting van Val Moysse of Wu’aira. De karavanen konden, behalve tussen Shawbak en Wu’aira, slechts ongehinderd passeren door een smal stuk land tussen Val Moysse en Aila, aan de top van de Golf van

‘Aqaba, maar die streken waren onherbergzaam, gevaarlijk, en ze lagen ver van enige directe route naar Damascus. Renaud, sterk in de wetenschap een vertrouweling te zijn van Guy de Lusignan, dacht dat hij straffeloos kon doen wat hij wou in die regio.

In de winter van 1186 naar 1187 plunderde Renaud de Châtillon opnieuw een zeer rijke Saraceense karavaan die van Cairo naar Damascus reed. Renaud kreeg de hulp van Bedu Arabieren, mannen zonder religie of scrupules, die leefden van plunderingen en moorden. De karavaan was vergezeld van een escorte van Saraceense strijders, maar Renaud lokte die in een hinderlaag en hij doodde alle handelaars en karavaandrijvers.

Sultan Saladin vroeg in boodschappen aan Renaud de teruggave van de gestolen goederen, maar Renaud weigerde. Saladin vroeg dan een Guy de Lusignan, als Koning van Jeruzalem, de rijke buit terug te geven, maar Renaud weigerde dat botweg aan Guy, zoals hij dat vele jaren voordien ook al aan Boudewijn IV had geweigerd. Guy de Lusignan kon niet en durfde niet zijn Koninklijke autoriteit uit te oefenen over Renaud de Châtillon. Saladin bleef wachten op een antwoord van de Koning van Jeruzalem, maar geen antwoord werd gegeven.

In maart van 1187 riep Sultan Saladin dan de legers van Damascus, Aleppo, Egypte, alsook van alle gebieden die hem eer betuigden, te been. Hij reed zelf met een kleine groep naar Transjordanië om een belangrijke karavaan te beschermen die van Egypte kwam. Die karavaan bracht de zuster van Saladin mee. Renaud de Châtillon kon die karavaan niet vatten, en ze kwam ongedeerd aan te Damascus. Daarna verwoestte Saladin het platteland rond de Crac van Moab en de Crac van Montréal. Zijn mannen vernielden de oogst, de bomen, de wijngaarden en de oases. Renaud de Châtillon verloor niet enkel veel meer in deze verwoestingen dan hij gestolen had van de karavanen, hij vond zich plots ook verrast en omsingeld in de Crac van Moab door een overmacht van troepen van Saladin.

In Jeruzalem wrong Guy de Lusignan wanhopig zijn handen. Hij moest oorlog voeren tegen Saladin, en hij was alleen. Graaf Raymond III van Tripoli wou Guy niet ondersteunen, want Raymond was een persoonlijk bondgenootschap aangegaan met Saladin. Prins Bohemond II van Antiochië was ook verwickeld in onderhandelingen voor een vredesverdrag met de Sultan, een verdrag dat afgesloten werd in juni van dat jaar.

Guy de Lusignan en Gérard de Ridefort werden blijkbaar volledig gek dan, want ze besloten Raymond III te Tabariya, Tibériade, aan te vallen. Dat was een daad van wel uiterste domheid, op een ogenblik dat al de krachten van het Koninkrijk nodig waren om de Saraceense legers ergens het hoofd te bieden en hen te beletten Transjordanië te overrompelen.

Balian II van Ibelin, nu het hoofd van de Ibelin familie na het vertrek van zijn broeder, reed naar de Koning om hem te overreden vrede te zoeken met Raymond. Guy aanvaardde dit, en liet Balian gaan pleiten met Raymond. Graaf Raymond gaf met tegenzin toe om zich met de Koning te verzoenen, indien de Koning hem de haven en de stad van Beiroet zou afstaan.

Guy de Lusignan zond dan Gérard de Ridefort en Roger des Moulins, de Grootmeesters van de Tempel en van het Hospitaal, met de nieuwe Aartsbisschop van Tyr, Joce, om de uitwisseling te regelen en om verder Raymond over te halen. Op hun weg botsten die op het leger van Saladin. Saladin was op mars om de Frankische kuststeden te overvallen, en vooral de omgeving van Saint-Jean-d’Acre. Daarvoor moest de Sultan in Galilea voorbij Tibériade rijden. Hij had daartoe de toestemming gevraagd en gekregen van Raymond van Tripoli. Raymond sloot de poorten van Tibériade en zag het machtig Saraceens leger – slechts een deel van het volledig Syrisch leger – voorbij Tibériade rijden en stappen, recht onder zijn muren, aan het einde van april.

Toen Gérard de Ridefort begreep wat er gebeurde, waarschuwde hij zijn Tempelridders van een nabijgelegen vesting, en hij bekwam van hen negentig meer ridders, die hij toevoegde aan de veertig ridders van de Koninklijke Escorte die zich te Nazareth bevond. Denkende dat hij alles kon winnen, viel hij de voorhoede van Saladin aan te Saffuriya met slechts ongeveer honderd vijftig ridders. Hij werd natuurlijk prompt verslagen, en zijn mannen allen gedood. De Grootmeester van het Hospitaal werd onthoofd, en dat was ook het geval met alle Tempeliers en Hospitaalridders, op drie ridders na die konden ontsnappen, onder wie Gérard de Ridefort. De Grootmeester van de Tempel was gewoon weggegaan van het gevecht. Net vóór de slacht had Gérard ook nog een boodschapper naar Nazareth gezonden om aan te kondigen dat hij de Saracenen had verslagen. De mensen van die stad kwamen daarom aangelopen naar de plaats, waar ze totaal onwetend van de ware uitkomst door de Saracenen opgevangen werden. Raymond III van Tripoli stond stijf en stil op de muren van Tibériade toen hij deze keer de Saraceense ruiters de andere richting zag nemen. De Saracenen hadden op hun lansen de afgehakte hoofden gestoken van de geslachte ridders, en ze trokken achter hen honderden gevangenen van Nazareth.

Balian van Ibelin en Renaud van Sidon waren niet bij Gérard de Ridefort geweest toen die het domme bevel gegeven had Saladin aan te vallen. Zij haastten zich met enige overblijvende ridders naar Raymond III te Tibériade. Ze haalden Raymond over zich te verzoenen met Guy de Lusignan. Raymond, nog vervuld van afgrijzen met het zicht van de Frankische hoofden, nam hun aanbod aan. Hij ontmoette de Koning in het Kasteel van Sint Job, ten zuidwesten van Jenin, een vesting van het Hospitaal. Daar uiteindelijk, met tegenzin en voor het eerst, betuigde Raymond de Koninklijke eer aan de man die hij als geen ander misprees, Guy de Lusignan.

Het volledige leger van de Franken verzamelde zich dan met veel moeite aan de Bronnen van Saffuriya. Bohemond III van Antiochië zond zijn oudste zoon Raymond met vijftig ridders, maar hij kwam zelf niet opdagen. Gérard de Ridefort opende de boetedoeningschat die door Henri Plantagenêt gezonden was, en die door de Orde van de Tempel voor Jeruzalem bewaard bleef. Hij riep al de huurlingen van het Koninkrijk naar zich toe. De Patriarch Heraclius zond het Ware Kruis, maar hij was te zeer een lafaard om het Kruis zelf in de veldtocht te dragen. Hij bleef knus in Jeruzalem in de armen van zijn minnares liggen. Het embleem van het Koninkrijk werd gedragen door de Bisschoppen van Acre en Lydda. De Koning van Jeruzalem schaarde aldus slechts ongeveer nog twaalfhonderd ridders en tussen twintig en vijftientwintigduizend Frankische strijders en Turkse en Arabische huurlingen hulptroepen rond zich.

Saladin kwam te Tabariya aanzetten met een leger van bijna honderdduizend mannen. Hij had het grootste Saraceens leger dat ooit verzameld was en gelanceerd werd tegen het Frankisch Koninkrijk, dat laatste nooit zo zwak geleid als in dat jaar van 1187. Sultan Saladin kwam te Tabariya aan in het begin van juli 1187, aan het begin van een zeer hete zomer. Hij veroverde onmiddellijk de stad Tabariya, op de citadel na die nog gehouden werd door een klein garnizoen van Franken geleid door Échive, de echtgenote van Raymond III.

Op een Raad van Baronnen in de Koninklijke tent, raadde Graaf Raymond sterk af aan Guy de Lusignan naar Tabariya te trekken, naar de regio die Hattin genoemd werd, omdat het land van Tibériade zeer droog was. De Franken zouden niet voldoende water vinden daar, in deze tijd van het jaar. De enige bron was de Bron van Croisson, en die was veel te klein om water te leveren aan een leger van tienduizenden mannen. Raymond was wanhopig, maar hij

bevestigde dat hij verkoos de citadel van Tibériade te laten veroveren door de vijand en zijn vrouw gevangen te weten, dan het Frankisch leger verslagen te zien. Hij wist dat Hattin een dodelijke val was.

Graaf Raymond oordeelde dat als het Frankisch leger niet van Saffuriya zou wijken, Saladin de streek ook zou moeten verlaten wegens gebrek aan water. Gérard de Ridefort was de enige krijgsvanrijke Baron om Raymond tegen te spreken. Al de andere Baronnen stemden in met het voorstel van Raymond.

Maar wanneer de Baronnen zich verspreidden en de tent van de Koning verlieten, bleef Gérard de Ridefort bij Guy de Lusignan. Gérard noemde de Koning een lafaard en een eerloze man die het Ware Kruis niet naar de Saracenen durfde te brengen. Het rijk van Guy de Lusignan zou in oneer vallen als Guy nu niet Saladin zou tegemoet treden in een veldslag die Jeruzalem voorzeker zou winnen.

In het midden van de nacht beval Guy de Lusignan het Frankisch leger op mars te zetten naar Hattin. Gérard de Ridefort en Renaud de Châtillon noemden Raymond III in het publiek een verrader als hij zich niet aansloot bij de Koning. Raymond willigde in.

De troepen van Saladin bewogen zich om de Franken de toegang te versperren tot het Meer van Tibériade. De Saracenen hadden aldus dichtbij een overvloed van uitstekend, fris water. De Franken stopten vóór de Saracenen in plaats van op zoek naar waterbronnen te gaan naar het noorden of het zuiden. Raymond III van Tripoli stelde dan voor de nacht door te brengen op de heuvel van Qarn Hattin.

Toen de dag aanbrak en de Franken ontwaakten, bemerkten ze zich omsingeld door het reusachtig leger van Saladin. Er was geen water op of rond de heuvel waar de Franken stonden in de hitte van de brandende zomerzon. Saladin beval het droge gras in vuur te steken, zodat een muur van vlammen zich tussen de Frankische posities verspreidde. Het Frankisch voetvolk gaf zich al dezelfde dag over. De Frankische ridders poogden meerdere malen op de Saracenen te chargeren, maar ze konden de vijandelijke lijnen niet doorbreken. Slechts enkele ridders, onder wie Balian van Ibelin en Renaud van Sidon, konden ontvluchten. Graaf Raymond II chargeerde wanhopig met een kleine groep ridders. De vijandelijke strijders openden wijselijk hun rangen om die charge door te laten. Daarna sloten ze de val weer dicht.

Het volledig Frankisch leger van het Koninkrijk van Jeruzalem gaf zich over op de heuvel van Qarn Hattin. Het Ware Kruis viel in de handen van Sultan Saladin.

Guy de Lusignan, Koning van Jeruzalem, was de gevangene van Saladin. Saladin doodde Renaud de Châtillon zelf met één enkele zwaardslag, vóór zijn tent. Dan liet de Sultan alle Tempelridders en Hospitaalridders afslachten door de fanatiekelingen in zijn leger, door de Sufis en de theologen, de mystiekers en de Rechters van de Wet.

Om een leger van twaalfhonderd ridders en twintigduizend krijgers te kunnen verzamelen, was het Koninkrijk leeggemaakt van strijders. Na Hattin werden de Frankische strijders ofwel gedood ofwel verkocht als slaven. Saladin kon nu bijna ongehinderd al de plaatsen van het Koninkrijk veroveren. Slechts de stadsmilities konden hem ervan weerhouden al de steden één na één zonder een veldslag in te nemen. De steden konden niet lang een leger van honderdduizend Saracenen weerstaan. Het Frankisch Koninkrijk lag vernietigd. De catastrofe was volledig.

Hoofdstuk Acht. Jeruzalem. 1187

Balian II, Heer van Ibelin, reed zo snel hij kon van Qarn Hattin naar Jeruzalem, en bracht het onthutsende nieuws van de totale nederlaag van de troepen van het Koninkrijk. Slechts een handvol oude en verminkte ridders waren nog in de stad. Balian was getrouwd met Maria Comnena, de weduwe van Koning Amaury I. We vroegen dus aan Balian zich Heer van Jeruzalem te noemen en de verdediging van de Heilige Stad op zich te nemen.

Koningin Sibylle was nog steeds in Jeruzalem, maar onze wrevel met haar en haar echtgenoot was zo open vijandig, dat ze zich in het paleis verborg en niet onder de mensen verscheen. Balian sloeg al de zonen boven vijftien jaren oud van ridders ook tot ridder, en hij deed dat ook met de belangrijkste inwoners van de stad. De Patriarch Heraclius smolt het zilver van de Kerk van het Heilig Graf om wapens te kopen. Dan openden we de poorten aan de duizenden vluchtelingen die van alle delen van het Koninkrijk toestroomden, mensen die dachten dat veiligheid nog altijd het best in Jeruzalem kon gevonden worden.

Na de slag van Hattin belegerde Saladin Saint-Jean-d’Acre. Hij veroverde die havenstad snel. Jocelin de Courtenay die ook de beproeving van Hattin samen met Raymond III ontvlucht was, bevond zich te Acre. Hij organiseerde de overgave van de stad voor Saladin. Saladin liet al de mensen toe ongedeerd te blijven of te vertrekken. De meeste handelaars verkozen te vertrekken. Daarna begonnen de Saracenen alles wat overgebleven was in de stad te plunderen.

Op die manier vielen ook de andere steden van het Koninkrijk de ene na de andere: Nabloes, Jaffa, Beiroet, Tibnin of Toron, Sidon en Ascalon. Wanneer een stad weerstand bood, zoals Jaffa, werd de bevolking deels gedood, deels verkocht in slavernij. Voor de overgave van Ascalon gebruikte Saladin zelfs Guy de Lusignan, de vroegere Heer van de stad. Saladin beloofde Guy de Lusignan vrij te laten als deze de stad kon overhalen zich zonder slag of stoot over te geven. Ascalon weigerde. Desondanks hield Saladin zijn belofte aan de Lusignan, maar de Sultan wou Guy niet laten gaan vóór de verovering van Jeruzalem. Saladin nodigde Sibylle uit haar echtgenoot te komen vervoegen, wat ze ook deed. We lieten haar uit Jeruzalem rijden onder escorte van Saracenen. Ze reed naar Nabloes, waar Guy de Lusignan op haar wachtte. Gérard de Ridefort bekwam dezelfde belofte van vrijlating als hij de kastelen van de Tempeliers, waaronder Gaza, kon overhalen zich snel over te geven. Van midden juli tot september won het Syrisch leger bijna al de steden en vestingen van het Koninkrijk, behalve Tyr en Jeruzalem.

Sultan Saladin keerde zich naar Jeruzalem eerst.

We hielden onze Belegeringsraad in het paleis van de Koning. Geen enkele ridder van enige standing, op Balian van Ibelin na, nam deel aan de vergaderingen. Enkele mindere ridders, oude en nutteloze mannen, enkele handelaren en de leiders van de ambachten van de stad, alsook Heraclius, de Patriarch, kwamen naar deze dagelijkse gesprekken.

Heraclius sprak zich luid uit in die eerste vergadering ten gunste van de onmiddellijke overgave. Balian had echter al een boodschap gezonden naar Saladin om hem mee te delen dat de stad zich zou verdedigen, en dus weigerde Balian ook nu te horen van een overgave. Hij riep opgewonden dat hij de eerste stad van het Christendom niet weer in de handen van de

Islam zou laten vallen. Jeruzalem was de plaats waar Jezus Christus geleden had, en het doel van alle pelgrimstochten uit de thuislanden. Jeruzalem moest Christen blijven. Balian was een moedige en fiere man.

Ik was ditmaal eerder akkoord met Heraclius. Het was mooi om te roepen dit symbool van het Christendom te verdedigen, maar het Christendom liet ons wel alleen om dat te bewerkstelligen, zodat er binnenkort meer dan honderdduizend vijandelijke strijders aan onze poorten zouden staan om onze vastberadenheid op de proef te stellen. Sultan Saladin had zijn gratie verleend aan de steden die hun fierheid dadelijk inslikten en zich aan hem overgaven. Hij kon die edelmoedigheid niet verlenen aan de steden die weerstand boden en zijn mannen doodden. Zelfs als Saladin dit geweld wou vergeven, zouden zijn Amirs wraak willen nemen. Ik stelde dus voor om een tweede gezant naar Saladin te sturen om hem de stad nederig aan te bieden. We konden dan ook enige voorwaarden afdwingen, zoals het behoud van de Heilige Plaatsen, en het laten doorgaan van de Christelijke pelgrimstochten naar het Heilig Graf, en ook het recht voor iedereen die het verlangde om met al zijn bezittingen de stad vredig te verlaten. De meest aanwezige mannen steunden echter Balian. Men kon niet zo eenvoudig een stad zoals Jeruzalem opgeven! De rijkere mannen van de stad vreesden dat ze slechts enkele muntstukken op hun vlucht uit de stad zouden kunnen meenemen. Al hun huizen, hun meubels en hun opgeslagen goederen, misschien ook hun koffers, zouden ze moeten achterlaten, ten prooi aan de plunderingen. Ze hadden ook angst om van de rest van hun geld bestolen te worden op hun lange reis naar Tyr of Antiochië, praktisch de enige steden die nog in de handen van de Franken waren, en die havensteden lagen ver van Jeruzalem. Ze voelden zich veiliger achter de muren van de Koninklijke stad. Jeruzalem had ontzagwekkende verdedigingsmuren. Die konden nog versterkt worden. Saladin mocht de stad aanvallen; hij zou afdruipe wanneer hij teveel mannen begon te verliezen in het beleg.

Ik zei hen dat geen stad het kon uithouden tegen honderdduizend strijders. Ik vertelde hen wat het betekende wanneer een stad belegerd werd, wanneer de mangonels hun afgrijselijk werk begonnen te doen en wanneer de muren ondergraven werden. Ik vertelde hen van het mogelijke bloedbad aan een bres in de muren, en wat een plundering inhield wanneer de krijgers de stad inliepen, wraak zoekende, begonnen te verkrachten, te doden en te vernielen. Er bleef een pijnlijke stilte hangen nadat ik sprak. Dan riep één van de handelaren uit dat men de zware stenen van de mangonels kon zien aankomen en kon vermijden door weg te lopen. Men kon zich verbergen in familiekers, schreeuwde iemand anders. Men kon een dubbele muur bouwen achter de plaats waar de voorste muren ondergraven werden. De stad was de enige veilige plaats wanneer Saladin zou komen.

De Frankische ridders, ook Balian, geloofden niet echt dat Jeruzalem kon houden, maar ze waren ridders, en ze weigerden toe te geven dat ik gelijk had, want ze wilden nog steeds vechten voor de eer van het Christendom. Ik had dit soort naïeve waan vroeger al meegemaakt. Het is merkwaardig hoe ridders zich de verschrikkingen van een beleg of een veldslag niet kunnen of willen inbeelden in hun geest, tot een man met een zwaard boven hen staat, op het punt hun hoofd af te slaan. De Raad van Jeruzalem stemde voor het bieden van weerstand aan het grootste leger van Syrië.

Alle mannen van Jeruzalem namen onmiddellijk de wapens op. Er lagen niet veel maliën en wapens in de citadel, maar zwaarden en speren doken op als bij mirakel in de handen van de stadsinwoners. De metselaars begonnen te werken aan zwakke gedeelten van de muren. Versterkingen werden aangebracht. Olie werd verzameld en in potten gegoten. De enkele, kleinere mangonels die we bezaten werden in open plaatsen achter de muren opgericht. Mannen, gekleed in verroeste maliënkolders, en bewapend met oude speren van alle soorten

en afkomst, patrouilleerden op de muren. De ijzersmeden werkten dag en nacht om meer kruisbogen en pijlpunten te smeden. Timmerlui brachten zware balken bijeen, en plaatsten die op karren die naar de muren konden gesleept worden om eventuele bressen op te vullen.

We wisten dat de troepen van Saladin naar Jeruzalem trokken. Balian reed uit met een groep ridders en strijders, ondanks mijn waarschuwingen. Gelukkig verraste hij de voorhoede van Saladin, en versloeg ze. Hij was fier toen hij Jeruzalem weer binnen reed met zijn gewonden, maar ook gevangenen, na dit wapenfeit. Ik zei hem de Saracenen weer vrij te laten, want ze waren slechts evenveel monden meer te voeden. De volgende dag kon Balian niet meer naar buiten rijden, want tienduizenden Saraceense krijgers bedekten de heuvels rond Jeruzalem.

Sultan Saladin zond drie Amirs om de stad tot overgave aan te manen. Balian wou die mensen zelfs niet de stad laten binnenrijden, laat staan met hen in het paleis praten. Balian vroeg echter wel de toelating om Maria Comnena, zijn echtgenote, en ook de kinderen van zijn broeder, Boudewijn van Ibelin, de stad te laten ontvluchten. De Amirs reden terug naar hun kamp. Andere ruiters kwamen in de namiddag roepen dat Saladin aanvaardde in zijn grote edelmoedigheid de vrouw en de kinderen te laten vertrekken. Saladin beloofde zelfs een escorte voor hen tot in Tripoli. De Sultan wou geen problemen met Constantinopel.

De Saracenen plaatsten hun mangonels vóór onze muren. Dit waren reusachtig grote katapulten die zeer zware stenen in de stad konden werpen. Toch begonnen de mangonels niet dadelijk te werken. Het Saraceense leger wachtte. We vermoedden dat Saladin aarzelde de Heilige Plaatsen van de Islam te raken, al lagen de Heiligdommen buiten het bereik van de katapulten.

We verwachtten geen aanval over de vallei van de Jehoshaphat heen, want de Saraceense strijders zouden de steile hellingen van de vallei daar moeten oplopen. Ze konden ook niet hopen ladders tegen de muren aan die zijde recht te zetten. De mangonels van de Saracenen stonden ook niet in gereedheid op de Berg van Olijven, want de afstand tot aan de muren was daar te groot.

De eerste aanval tegen Jeruzalem werd gelanceerd op de twintigste september.

We verwachtten aanvallen op onze westelijke en noordelijke muren, en dat was inderdaad waar de vijand naartoe liep in de eerste bestorming. De Saracenen vielen onze noordwestelijke hoek aan, op de plaats waar de westelijke en de noordelijke muren elkaar raakten, de plaats waar de Toren van Tancredè stond, tussen de Poorten van David en van Sint Steven.

De aanval werd ingeleid door de mangonels. Stenen sloegen zo erg tegen de stadsmuren, dat de versterkingen onder onze voeten schokten van het onophoudelijke beuken. Er werden nog steeds geen stenen de stad in geslingerd. Wanneer de stenen recht op de muren insloegen werd er niet veel schade aangericht. De projectielen van de Saracenen verbrijzelden tegen de muren, en ontploften in honderden stukken met verschrikkelijk lawaai, maar onze oude muren absorbeerden de schokken. Veel erger waren de stenen die langs de toppen van de muren vlogen, of die de borstweringen raakten. Mannen werden gedood dan, tot pulp verpletterd of van de muren geworpen tot een bloedige massa in de straten, beneden. Hele delen van de gangen waarop we moesten lopen, boven aan de muren, werden aldus vernield. Timmerlui werden dan naar de muren geroepen om herstellingen aan te brengen met planken en balken, vooral wanneer we niet meer van de ene kant naar de andere konden lopen om de verdedigers van die muurgedeelten te bereiken. Daarna gingen metselaars aan het werk om de muren te verstevigen en om de borstweringen te herstellen.

Later wierpen de mangonels hun stenen hoog de lucht in, over de muren van de stad, soms zelfs omwikkeld met doeken gedrenkt in nafta en in vuur gestoken, zodat het vuurbollen waren die over onze hoofden heen vlogen. Dat verraste ons, want we hadden gedacht dat de stad zou gespaard blijven van vernieling. We wisten dan dat de Saracenen in massa naar ons toe zouden lopen met honderden klimladders tussen hen.

De Saracenen stormden naar de muren. Saladin lanceerde enkele duizenden krijgers met ladders tegen de verdedigingswerken. Hij viel aan langs de volledige lengte tussen de Poort van David en de Poort van Sint Steven. Een hoge, houten belegeringstoren werd ten zuiden van de Toren van Tanchrède meegetrokken, en een andere ten noorden van dit punt.

Ik verdedigde het noordelijk deel van de muren; Balian van Ibelin verdedigde het westelijk deel. Het gevecht woedde ogenblikkelijk zeer hevig. We hadden veel geluk omdat de torens van de Saracenen niet hoger dan de borstweringen van de muren kwamen. Onze boogschutters en kruisboogschutters konden gemakkelijk naar beneden schieten. In deze morgen ook, hadden we de zon in onze rug, terwijl de Saracenen verblind werden door het felle, schitterende licht van de jonge zon.

Er werd gevochten overal langs de muren. Terwijl de Saracenen de sporten van hun ladders opklommen, de muren zoals mieren bedekten, wierpen wij stenen op hun neer, zodat hun ladders braken en de strijders naar hun dood vielen, of minstens naar gebroken ledematen. Wanneer de Saracenen toch de borstweringen bereikten, gebruikten we onze lange lansen om hen weg te duwen, de muren en de ladders af. Weinige van onze mannen stierven op de muren die morgen. Menige moedige Saraceen viel naar zijn dood voordat hij zelfs maar ergens een top van de muren kon bereiken. Onze verdediging was efficiënt, gestadig en bedaard, goed georganiseerd op alle plaatsen.

Een stormram werd naar de Poort van Sint Steven gerold. Ik beval potten gevuld met olie en pek te werpen op de strijders die de ram dichterbij trokken. We smeten ook stenen neer op de structuur die de ram bedekte, door het dak en de huiden, en daarna lieten we een regen van pijlen neerkomen op de mannen. We wierpen toortsen naar beneden. We hoorden de brandende Saracenen schreeuwen van de pijn. Niet lang daarna liepen de strijders daar gewoon weg, om de ram alleen te laten opbranden. Al die verschillende aanvallen waren pinprikken van de Saracenen die aan de Amirs toonden hoe goed we reageerden op elke soort aanval.

Ondertussen werd de ene ladder na de andere tegen onze muren gegooid. Als een ladder viel, kwamen er twee in de plaats. Toch hielden we goed. Wat we die dag aanrichtten was een echte slachting onder de Saracenen, zonder veel eigen mannen te verliezen. Heel wat Frankische, jonge strijders knarsten hun tanden bij de schreeuwen en de paniek van de Saracenen die dood vielen, maar we deden ons afschuwelijk werk systematisch verder, zonder te aarzelen. Ik beleef verbaasd kijken hoe gemakkelijk mannen leerden te doden.

Ik had eerder vijf jonge, stoere ridders genomen, mannen die nog geen twintig waren, maar aan wie ik een rudimentaire en bijkomende opleiding had gegeven gedurende enkele dagen in het vechten met speer en zwaard. Met deze liep ik langs de muren naar de plaatsen waar de Saracenen dreigden over de borstweringen te geraken. Dan sloegen we in op de vijanden, en doodden de weinige mannen die het aangedurfd hadden voet te zetten op ons terrein. De muren waren van ons! We stootten onze speren in hun magen en we wierpen hen terug achteruit in de warrelende massa van mannen, beneden, terug naar de buitenkant van de muren. Wanneer dat deel vrijgemaakt was van Saracenen, de verdedigers aangemoedigd en geruster gesteld met een schouderklop, liepen we naar het volgende probleempunt. Zes maal gelukte het de Saracenen over de muur te komen. Zes maal duwden we ze terug, zuiver met

de macht van onze armen. We sprongen op de Saracenen, vochten oog in oog met hen, en wierpen hen dan terug. Na twee zulke aanvallen vochten mijn jonge mannen als ervaren strijders. Ze vochten vooral als één groep en vielen zelden alleen een Saraceen aan. De ene man zou op een vijand springen, hem met een zwaar schild in twee handen tegen de muur duwen, en een andere Frank zou dan een speer dodelijk in een zwak deel van de maliën van de tegenstander steken. Een derde ridder was dan al aan het vechten met een andere Saraceen. Samen vechten werd een routine, en mijn jonge mannen deden hun slagerswerk zonder te verpinken en zonder te aarzelen. Geen enkele onder hen was niet gewond aan het einde van de dag, maar ook niemand was gedood.

Het grootste gevaar langs ons deel kwam van de Saraceense aanvalstoren. Het hoogste punt van die toren bleef echter lager dan de toppen van onze muren. De mannen van Saladin hadden zich misrekend in de hoogte van de versterkingen van Jeruzalem. Er was ook een kleine helling juist vóór de muren, een lange, lichte helling naar beneden die van ver moeilijk kon gezien worden, en de toren dipte iets in die uitholling, zodat het dek van de toren lager bleef dan onze borstwering. De Saracenen duwden planken naar de muren, maar ze moesten opwaarts lopen, en de planken waren slibberig van de olie en nadien van het bloed van de strijders die we al gewond of gedood hadden. Onze kruisboogschutters brachten een gruwelijk bloedbad aan, en ze doodden veel Saracenen aan en rond de toren. Toch was op dat punt het gevecht hardnekkig, gruwelijk voor de verdedigers, en verschrikkelijk voor de aanvallers.

Gedurende bijna de ganse namiddag liep Saraceense krijger na Saraceense krijger moedig van het dek van de toren de planken op, en wij doodden man na man. Vijf maal konden we de planken wegduwen met Saraceense krijgers er op, vijf maal werden nieuwe planken op de muren geworpen. Ik hoorde één van mijn mannen zich zelfs verontschuldigen tegen een Saraceen terwijl hij zijn speer weer wegtrok uit de lederen bewapening en de zachtere buik van de man. Niemand van ons doodde met plezier die dag, maar we doodden snel en veel.

Aan het einde van die eerste dag was geen Saraceen Jeruzalem binnen geraakt. Doorheen de dag schalden trompetten en sloegen trommels om de Saracenen andere punten te doen aanvallen. De Amirs van Saladin testten aldus onze beide gedeeltes muren waar een bestorming kon lukken. Dan, bij zonsondergang, trokken de Saracenen hun toren terug en stopten ze ladders tegen de muren te werpen. De ladders lieten ze gewoon achter, onder aan de muren. De toren achteruit trekken was moeilijk, want de Saracenen moesten hem een beetje naar boven trekken, uit de uitholling vóór de muren. De mannen die trokken waren ook nu blootgesteld aan onze kruisboogpijlen. Tot dan toe durfde ik niet het tuig in brand te steken, want ik vreesde dat het vuur onze muren zou doen verzwakken. Nu beval ik potten olie tegen de houten structuur te werpen. Wanneer de torens dan teruggerold werden, zetten onze pijlen het hout in brand. Onze olie had de planken en de huiden goed doorweekt. De pek in de olie plakte overal, en bleef lange tijd branden. De Saracenen trokken slechts een laaiend vuur terug, zodat ze na een korte tijd het houten gevaarte gewoon ter plaatse lieten uitbranden, en vluchtten. Op die manier werd de aanval op ons deel van de muren afgeslagen. De Saracenen liepen terug naar hun kamp.

Ik nam de derde man van elke drie op onze muren mee, en liep naar de Toren van Tancrede om Balian te steunen. Ik had nog geen Saraceen in die toren gezien tot nog toe, en veronderstelde bijgevolg dat Balian ook de vijand had teruggeslagen. Ik liep Balian tegen het lijf aan de Toren van Tancrede. Hij had hetzelfde idee gehad als ik, want de Saraceense aanval was ook aan zijn zijde afgeblazen. We ontmoetten elkaar daar, liepen in elkaars armen, en riepen victorie. Die eerste dag had Jeruzalem moedig het beleg doorstaan.

We likten onze wonden. We herstelden de delen van de muren die geleden hadden. We blusten de vuren aan de poorten en brachten daar nieuwe balken aan. We doofden de enkele vuren in de stad. We brachten onze gewonden naar het Hospitaal, en verbonden hun kwetsuren. Dan keerden we allen weer naar de muren. We sliepen boven, achter de borstweringen, of net onder de muren, in de straten.

Ik moet toegeven dat Balian van Ibelin goed wist hoe de jonge mannen van Jeruzalem te inspireren met de energie te vechten en te winnen, en hij was een goede organisator. Natuurlijk is eender welk leger dat één maal gewonnen heeft er automatisch van overtuigd dat het ook een tweede maal kon winnen. De mensen hoopten dat de Saracenen Jeruzalem zouden verlaten na dat eerste gevecht, maar wij wisten dat deze eerste aanval slechts een schermutseling was, hoewel een redelijk grote, slechts opgezet om de Amirs onze verdediging op proef te stellen en te zien waar onze zwakste punten zich bevonden. We hadden echter geen zwakke punten vertoond, toch geen die we zelf beseften.

Vijf dagen later liepen de Saraceense horden opnieuw storm naar onze muren. Het begin van de aanval was indrukwekkend. Duizenden krijgers liepen nu in één golf naar de stad. Onze verdedigers werden stil in zenuwachtige afwachting van het gevecht, en ze beefden in akelige vrees bij de aanblik. De aanval bleek ditmaal geconcentreerd op de noordkant en op het noordoosten, tussen de Poort van Sint Steven en de Poort van Jehoshaphat. Balian stuurde veel van zijn mannen van de Poort van David naar de Poort van Jehoshaphat, en ik bleef de noordelijke delen verdedigen, maar de Poort van Sint Steven lag nu aan mijn linkerzijde.

De aanval van Saladin werd opnieuw ingezet door de mangonels. Ze wierpen hun zwaarste rotsblokken tegen de muren. De mangonels beukten tot aan de middag, terwijl de Saracenen in dichte rijen wachtten op enige afstand. De katapulten lukten er ook nu niet in veel schade aan te richten aan de versterkingen. Vóór de middag al wierpen de Saracenen hun stenen plots hoger, de stad in, en de massa's vijandelijke troepen liepen het laatste open stuk terrein door naar onze verdedigingen. We plaatsten nu vele van de mannen die de eerste aanval afgeslagen hadden onder de stadsmilities, bovenop de muren die onder aanval kwamen te staan. We beschikten nu over ervaren strijders!

Drie torens werden direct vóór ons naar ons toe getrokken, torens die tot dan toe aan ons zicht waren onttrokken gebleven achter de heuvels. Een andere toren werd naar de oostelijke muren getrokken. Deze belegeringstorens waren hoger gebouwd dan de vorige, zodat we konden verwachten dat ze veel moeilijker afgeslagen konden worden. De torens werden terzijde een kleine deur van de stad getrokken, naast de Poort van Magdalena.

De Poort van Sint Steven werd weer bewerkt met een stormram. De ram diende enkele angstaanjagende slagen toe op de poort, maar we konden het tuig redelijk snel elimineren door zware stenen en vlamme olie er naar te gooien. Elk van die aanvallen konden we wel aan. Ons probleem was dat er zoveel aanvallen tegelijkertijd gebeurden. We moesten onze mannen verdelen, en trokken strijders weg van de andere muren.

Voorlopig vormden de belegeringstorens het grootste gevaar voor ons. Onze mannen wisten wel hoe de Saracenen die de ladders opklommen van boven de muren weg te houden. De structuren van de nieuwe torens waren groter en stabielier dan de torens die we vijf dagen geleden gezien hadden. Meer mannen stonden op het dek te wachten, en er stonden daar

vooral meer krijgers gewapend met kruisbogen en bogen. Onze mannen stierven gestaag vóór de torens. We hadden grote borden gemaakt met lange punten er op, waarmee we de Saracenen weg konden duwen van de bruggen die naar de toppen van de muren geworpen werden. Die borden gebruiken was hard werk, want de bodem waarop mijn mannen stonden was niet breed genoeg om velen te houden. We konden niet genoeg macht toepassen om de vele Saracenen terug te stoten, al duwden we met drie, vier rijen tegelijk, verborgen achter de grote, houten panelen. Gedurende een tijdje was er een komische soort van wedstrijd aan de gang, waarbij wij en de Saracenen langs beide kanten duwden, al hadden de Saracenen meer gewonden tengevolge de ijzeren punten dan wij. Ik kon ook niet meer van één deel van de muren naar de andere lopen, want de Saracenen hadden voet gekregen tussen mijn secties van verdedigers. Ik beval al de kruisboogschutters die ik had naar die gedeelten, en we zonden vlaag na vlaag van pijlen in de vijanden op de muren. De mannen vooraan knielden, zodat de mannen achteraan ook hun bouten konden sturen naar de Saracenen. De vijand kreeg daardoor geen uitstel.

We konden de vooruitgang van de vijandelijke strijders niet indijken. Er kwamen meer Saracenen over de muren dan we konden doden. Oliepotten werpen tegen de torens was ook al niet meer mogelijk. Brutaal geweld kon slechts beantwoord worden door brutaal geweld hier, en wij waren simpelweg met niet voldoende mannen. Ik beval mijn jonge ridders naar voor. We gooiden ons te midden van de Saracenen met de moed der wanhoop. Onze kruisboogschutters namen doel op de vijandelijke krijgers die over de houten bruggen van de torens naar de muren liepen, maar ook wij verloren schutters door de Saraceense kruisboogschutters die op het dek van de toren stonden. We vochten nu enkel nog met speren, en we bereikten daar een overwicht mee, want de Saracenen die al op de muren stonden vochten slechts met zwaarden en korte speren. We duwden met onze borden en speren, en stapten vooruit in plassen bloed, over Saraceense en Frankische lichamen. Mijn strijders waren nu gewend aan het afgrijzen van het zicht van de doden en gewonden. Ze hadden in korte tijd de gruwelijkste wonden gezien op vriend en vijand, en leken immuun te zijn geworden voor het lijden. Het enige waar we nog aan dachten was die muren te houden. De Franken doodden, slachtten, en kwamen stap na stap vooruit om de Saracenen terug te duwen. Jonge mensen van net over achttien jaren oud doodden geharde, sterke veteranen die punthelmen droegen, met een gemak dat al op zichzelf afgrijselijk was. Deze jeugd was verloren. Mijn hart bloedde die jonge mannen aldus te zien omringd worden door de dood en het afgrijzen, en te zien deel te nemen aan de verschrikkingen van de gevechten op de muren, maar we konden niets anders doen. We vochten voor Jeruzalem en konden niet wijken. We sloten onze geesten voor de gruwel, en sloegen de vijand terug, weer naar hun torens, de ene golf na de andere.

De Saracenen ontruimden dan eerst de torens van hun gewonden. Daarna brachten ze nieuwe troepen in om nog een reeks aanvallen meer te lanceren. Aan de tweede toren geraakten de Saracenen eveneens tot op de toppen van de muren, maar niet aan de derde toren. Ik kon nu de tweede sectie bereiken, en leidde mijn jonge wachters om de tweede aanval daar af te slaan. Ik moest de torens in vuur kunnen zetten, maar dat zou veel mannen het leven kosten aan onze zijde, want de kruisboogschutters boven op de torens waren nu talrijker dan voordien. De angst om de torens vlak naast de muren te doen branden moest ik terzijde zetten. Ondertussen bleven honderden strijders met ladders naar de borstweringen klimmen. Ze kenden weinig succes, want onze verdedigers wisten nu goed hoe die stormgolven te stoppen bijna, maar nog net niet, bovenaan de toppen. Ze vochten verbeterd. Als de Saracenen van zo hoog vielen, nam het de volgende strijders meer tijd om weer van beneden naar boven te klimmen. We vernielden ook heel wat ladders, en toonden ons minder van achter de

borstweringen, meer verborgen voor de Saraceense kruisboogschutters op de torens. Die gevechten raasden aan de volledige lengte van mijn muren.

Wat stak er in de natuur van de mensheid, dat mannen die deftige, vriendelijke stadsinwoners waren, nu plots omgetoverd werden tot ervaren en gebeten strijders die doodden zonder een oog te verpinken? In elke vriendelijke man stak ook een doder. Ik verloor mijn laatste illusies over de menselijke natuur, maar ik was ook te zeer ridder om me niet erg blij te voelen omdat we de muren zo langdurig konden houden, onder deze hardnekkige bestormingen.

Ik waagde een blik over de borstwering naar de kleine Magdalena deur, en zag dat de Saracenen die gelukkig gans verwaarloosd hadden. Ze was blijkbaar te klein om veel mannen door te sturen, en ze was te gemakkelijk verdedigbaar. Dat gaf me een stoutmoedig idee, een idee dat als ik het van iemand anders zou gehoord hebben, had weg gesnauwd. In plaats van de Saracenen aan te vallen langs de tweede toren boven de muren, riep ik vijftig ridders en stadstrijders bij me en liep met hen de trappen af. Ik moest snel zijn, want de mannen op de muren konden het niet lang volhouden tegen de Saracenen zonder ons.

We namen potten van olie en pek met ons, en ik duwde de kleine Magdalena deur open. Mijn mannen keken naar mij alsof ik gek geworden was om zelfs maar mijn neus te durven buitensteken, maar ik riep hen toe te zwijgen en te vechten. Wanhopige situaties hadden soms wanhopige daden nodig. Ik liep uit vóór mijn ridders. Ik had nog maar weinig adem in mijn zeventig jaren en ik hinkte nog een beetje, maar geen jonge ridder sprong vóór me. We hadden even geluk omdat alle Saracenen naar boven keken.

Onze dodelijke stoten en houwen verrasten de vijanden links en rechts. We bereikten de toren aan onze rechterkant, de toren die de grootste bedreiging vormde. We wierpen onze oliepotten tegen die toren, ook hoog naar boven, dan aan de voet van het gevaarte, en vochten dan met schilden, speren en zwaarden tegen de Saracenen. In een zeer korte tijd vochten al mijn mannen aan de basis van de toren. Ik liet hen daar, en richtte een tweede groep naar de eerste toren. We moesten snel zijn.

We zetten de twee torens in vuur en vlam van beneden uit, en onze mannen vochten de Saracenen rond de tuigen zoals razende wolven. We wilden de Saracenen niet de gelegenheid geven het vuur te doven. We moesten dus nog even vechten, tot de vlammen niet meer konden gedoofd worden. Meer olie werd tegen de torens geworpen. We konden het daar niet lang uithouden, echter. Tot mijn ontzetting liepen steeds meer mannen van Jeruzalem nu de deur uit, enthousiast om te helpen. Sommige van die mannen, timmerlui blijkbaar, hakten met bijlen aan de lagere balken van de houten torens. Eén van die torens bewoog, helde over, hing schuin, en viel neer in een oorverdovend lawaai. Gensters vlogen naar overal rond ons. De tweede toren was een laaiende toorts. De vlammen rezen alsmaar hoger.

Ik was wel blij om zo veel mensen van Jeruzalem ons te zien helpen, maar dat werd ook een probleem want al die mannen moesten weer binnen geraken, liefst zonder Saracenen tussen hen. Hoe zouden die mannen kunnen wegekomen als de Saracenen hier een tegenaanval lanceerden? Honderden Saracenen liepen nu de hellingen van de heuvels af, naar ons toe. Het werd hoog tijd terug de stad in te vluchten. Dus schreeuwde ik zo hard als ik kon en riep iedereen terug de stad in. Ik trok de jonge mannen weg en sloeg er zelfs een paar tegen de grond, maar trok hen weer overeind, met hun gezicht naar de Magdalena deur. Ik deed beroep op de ouderen om me te helpen, maar het was moeilijk de mannen uit de roes van het gevecht weer naar het Magdalena poortje te duwen. De Franken liepen allen terug binnen. We hielden de Saracenen buiten. Ik wachtte tot de deur veilig gesloten was, iedereen weer in de stad, en liep dan weer de trappen op naar het gedeelte waar de derde toren stond. Alle strijders die buiten geweest waren liepen nu achter me aan.

We vochten de Saracenen ook terug aan de laatste stormtoren. Deze mannen van Saladin hadden gezien wat er gebeurd was met de andere torens. Ze vochten iets minder hardnekkig dan voordien. Wij vochten hevig, lange tijd. Tot aan zonsondergang hielden we de Saracenen van ons af, en we doodden de vijanden ook op dat punt. De Saracenen stopten slechts even na zonsondergang.

Ik vraag me nog steeds af waar we de kracht vandaan haalden om hen die dag van onze borstweringen af te houden. Aan onze zijde was er niet nog één leider: elkeen die een gevaar zag, schreeuwde maar, en mannen zouden naar dat punt gelopen komen. Ik moest slechts nakijken of er niet teveel mannen zich op die plaats verzamelden. Wanneer speren nodig waren, kwamen speren. Als er bijlen nodig waren om koorden door te hakken, kwamen bijlen. Ik zag zelfs enkele vrouwen naar de Saracenen toe lopen en op hen inslaan als furies, met lange messen. Een vrouw die haar kinderen verdedigt kan een gruwelijk schouwspel zijn. Ik zag Saracenen aarzelen om naar een vrouw met een zwaard te slaan, om diezelfde vrouw in de hals te zien steken van de man en zijn halsader te zien doorsteken zonder genade, snel en dodelijk.

Het gevecht stopte op die dag dus na zonsondergang. Balian van Ibelin, doordrenkt in bloed, liep weer naar ons toe met een afdeling van troepen van de oostelijke muren, want de slag was daar iets vroeger gestopt. We vochten de laatste Saracenen weg. De derde en laatste toren werd teruggetrokken.

Ik was uitgeput. Zelfs vóór zonsondergang schoven mijn jonge ridders me terzijde, en ze vochten zonder mij in hun midden. Ik moest enkel nog bevelen roepen, de mannen aanmoedigen, een zwaardslag afweren, tonen hoe een aanval met speren moest geleid worden, een schild hoger duwen, een jongen aanmoedigen door te vechten, leren hoe beter doel te zoeken met een kruisboog, en meer mannen naar mij toeroepen. Ik werd te oud.

Ik zonk neer achter een borstwering. Ik hinkte ook meer, maar dat was niet zo erg. Erger was dat tengevolge mijn stijf been ik elders op mijn lichaam spieren had gebruikt die ik voordien zelfs niet kende. Die spieren deden me nu erg pijn. Ik masseerde mijn benen terwijl Balian ook naast me neerzeeg, hijgend zoals een paard dat vijf maal rond een renparkoers was gelopen.

‘Goede God, ik ben nog nooit zo moe geweest in mijn gans leven,’ zuchtte Balian de Dappere.

‘Kijk dan maar eens naar tegen wie je praat,’ was alles wat ik hem kon antwoorden. Mijn keel was droger dan een Syrische hooiberg.

‘We duwden hen opnieuw terug,’ ging Balian verder.

‘Je vocht goed,’ prees ik hem.

‘Wat zou ik zonder jou gedaan hebben? Geen enkele van de ridders had het kunnen uithouden tegen die torens. Je vernielde ze, ook nog!’

Ik grijnsde pijnlijk, ‘vandaag brandden we twee van die torens af, en duwden de derde terug, half opgebrand. Vijf dagen geleden brachten ze twee torens, vandaag vier. Waar halen ze die vandaan? Zullen ze morgen zes torens meetrekken?’

‘Ik heb onze ijzersmeden gevraagd grote haken te smeden,’ zei Balian. ‘Die haken kunnen morgen klaar zijn. Als we hun torens morgen niet in brand kunnen steken, zullen we de haken op de torens werpen en de tuigen omver trekken!’

‘Eén verrassing per dag voor de Saracenen, dan?’ vroeg ik.

‘Ja. Zo moet het zijn! Morgen ook geraken ze niet binnen. Onze mannen vechten beter. Ook, meer mannen komen naar de muren! De laatste terughoudende, zelfs oudere mannen, vervoegen ons. Zelfs enkele vrouwen vochten met ons mee. We hebben hen nieuwe moed ingeblazen.’

‘De Saracenen verliezen veel strijders,’ zei ik. ‘Ze verliezen te veel mannen naar hun zin. Ik heb veel erg woedende Amirs aan de muren zien staan! Saladin moet de verovering van Jeruzalem wel zeer kostelijk vinden. Hij lanceerde zijn aanval vandaag met veel meer krijgers dan vijf dagen geleden. Misschien kunnen we nog steeds onderhandelen. Zijn Amirs moeten beginnen te twifelen aan hun mogelijkheid over de muren te geraken.’

‘We verloren vandaag ook mannen,’ telde Balian. ‘Veel meer mannen dan in de eerste aanval. Onze mannen waren hardnekkiger, bloeddorstiger, en zelfs meer haatdragend dan bij de eerste aanval. Zo hoort het. Maar nog één gevecht zoals dat van vandaag, en ze worden gevechtsmoe. Ik zeg dat Saladin de stad kan veroveren in twee tot drie van dergelijke aanvallen meer.’

‘Dat vrees ik ook,’ gaf ik toe. ‘Als Saladin deze druk aanhoudt, zullen we de stad moeten overgeven, als hij dan nog genade wil verlenen. We moeten hen blijven tonen dat we niet gevechtsmoe zijn, nog fris en klaar.’

‘Is dat een grap?’ vroeg Balian. Hij kon nog niet recht staan. ‘Ja,’ zei hij na een tijdje, ‘we zullen ons moeten overgeven.’

Ik was verrast. Ik had gedacht dat Balian tot het einde wou blijven vechten. Maar Balian van Ibelin was wijzer dan dat. De gevechten hadden hem in die twee dagen erg rijper doen worden. Of had het zicht van zoveel gedode mannen hem zachter gestemd?

Sultan Saladin de Grote wachtte niet opnieuw vijf dagen om zijn strijders in een nieuwe aanval naar Jeruzalem te werpen. Hij gooide ditmaal ook zijn volledig leger naar ons. Maar hij kwam niet met zes torens. Hij had er weer slechts drie, en één daarvan was de half verbrande toren van de vorige dag. Hij kon echter geen vijftigduizend mannen op onze muren zenden met ladders en torens. De muren waren niet lang genoeg! Ik schatte dat hoogstens tienduizend strijders echt deelnamen aan de bestorming. De rest stond op een kleine afstand om de macht van het Saraceens leger te tonen, en wachtte misschien op een uitval van ons, zoals we de vorige dag geriskeerd hadden. Geen uitval voor ons, dus, om de torens in vuur te steken, die dag! Ik zei mijn ridders niet te zeer onder de indruk te komen van al dat machtsvertoon, want nauwelijks meer mannen dan voordien namen echt aan de bestorming deel.

De torens bereikten weer onze muren. We hadden nu haken, lelijke, zware stukken ijzer met drie puntige stangen staal gesmeed aan het uiteinde, en met aan het andere einde een sterke, ruwe ring. We draaiden lange koorden door die ringen. Wanneer de Saracenen allen in hun torens waren en enkele van hun strijders al op de borstweringen stonden, wierpen we de haken naar de torens. We wierpen zo hoog mogelijk in de bovenste balken. Wanneer de haken hielden, trokken we met wel twintig mannen aan de koorden. De eerste toren aan ons deel van de muren viel om in korte tijd, niet nadat we de toren deftig dooreen geschud hadden. De toren daverde te pletter op de grond, een groot aantal Saracenen meesleurend in zijn val. We smeten de resten met olie en pek in brand.

We hadden meer moeite met de tweede toren. We moesten drie maal proberen de haken in de balken te krijgen. Maar de derde keer grepen twee haken in het dek, en we trokken sneller. De tweede toren tuimelde eveneens neer. We hadden nu meer vrouwen van Jeruzalem bij ons. Die kwamen met hun eigen oliepoten af, zelfs maar met kleine potten, maar met meer olie dan ik voor mogelijk had gehouden in de stad te vinden. We wierpen de olie ook op de tweede puinhoop, beneden. Dan staken we alles in brand.

We hoorden ook luide overwinningskreten aan de oostelijke kant van de stad, want ook Balian was er in geslaagd een toren omver te trekken. Hoge rookwolken stegen ook aan die

kant op. Die dag vernielden we alle torens van de Saracenen. Geen enkele van de krijgers die de top van onze muren bereikten geraakten daarna over de borstweringen. We riepen een krachtige victorie aan het einde van die dag, zelfs voordat de zon onderging.

Iets anders dat we helemaal niet verwacht hadden gebeurde echter die dag, en dat sloeg ons humeur helemaal over.

We hadden Saraceense zandgravers in een gat in de grond zien verdwijnen en al lang vóór de eerste aanval mand na mand aarde en stenen zien buitenslepen. We hadden daar niet veel aandacht aan gegeven, want Jeruzalem was op rots gebouwd. We namen aan dat de Saracenen nog vele weken werk zouden nodig hebben om een diepe, brede tunnel onder onze muren door te graven. De gravers moesten echter het geluk met hun gehad hebben en zachtere grond gevonden hebben. We hoorden plots een rommelend lawaai, en een groot deel van onze muren links van de Poort van Sint Steven viel neer. Ik meende zelfs dat de tunnel ingevallen was op de gravende sappeurs, want ik had niet bemerkt dat de Saracenen houtbussels het gat in brachten, en ik had ook geen rook zien uitkomen. Nu blies er wel een grote stofwolk uit de tunnel, en de Saracenen liepen in paniek weg, uit het gat. Die tunnel had op een morgen moeten ineensinken, niet bij zonsondergang. Onze muur was ook maar half ingevallen. De muur zonk naar beneden, zakte schuin, en bleef dan zo hangen. De muur viel niet volledig om, maar scheuren vertoonden zich overal aan dat deel.

We bleven eerst compleet verrast kijken, zagen de muur in afgrijzen overhellen en breken. Enige van onze mannen die boven op die muur stonden, werden gedood. Ze vielen de stad in, enkele werden begraven onder het puin. De muur was echter nog hoog genoeg om het Saraceens leger daar weg te houden. Na die mislukking schalden trompetten, en al de vijandelijke troepen trokken weg. Saladin ook had tijd nodig om de nieuwe situatie in te schatten. Honderden lichamen lagen onder de muren, overal waar we gevochten hadden. Vele Saracenen waren ook naar beneden gevallen met ladder en al, toen de muur inviel. De vijandelijke troepen dropen af, maar we juichten te vroeg.

De Saracenen trokken al hun mangonels naar de verzwakte muur. De zwaarste stenen mogelijk werden met grote precisie en kunde tegen de overblijvende lijn van muren geworpen. Dit werpen ging door in de laatste stralen van de zon. De stenen beukten eerst boven, dan aan de basis van de muur. We keken naar wat volgde met verbazing en ontzag. Één na één werden de grote blokken van de oude muur van Jeruzalem weggeblazen. Een lang deel van de muur brokkelde af, en viel in de straten erachter. De projectielen van de mangonels wierpen dan het puin naar alle kanten. De helft van de mangonels wierp daarna de stenen hoger, naar juist achter de groeiende bres, om onze verdedigers ervan te weerhouden een nieuwe, tweede muur achter de gevallen sectie op te richten. De huizen daar werden ook praktisch alle verwoest. Ik dacht aan de nacht. Binnenkort zouden de mangonels moeten ophouden bij gebrek aan licht. Dan kregen we enig respijt om een tweede muur te bouwen, misschien slechts met houten balken, binnen in de stad. Onze timmermannen en metselaars zouden de ganse nacht moeten werken. Maar we hadden een nacht!

Balian liep opnieuw naar mijn deel van de muren, boven op de muren. In de laatste stralen van de dalende zon schatten we de situatie in.

‘Tegen morgen zal die bres wijd open liggen,’ begon Balian.

‘Ja,’ antwoordde ik, ‘maar we kunnen een tweede muur juist achter dat deel bouwen tijdens de nacht. Maar als eerste daad van een nieuwe aanval, morgenvroeg, zullen de mangonels proberen die tweede muur ook weg te blazen. De bres bevindt zich net vóór een straatje dat naar het Heilig Graf leidt. We kunnen die straat met stenen en balken vannacht ook vullen, maar de Saracenen kunnen ook naar het zuiden lopen, naar de Poort van Sint Ladre, waar het terrein open is. We kunnen dat gat sluiten, maar ik twijfel er aan of we die plaatsen lang zullen kunnen houden. Met ladders komen de Saracenen snel over die belemmeringen. Ze kunnen naar boven de huizen klauteren, of door de muren van de huizen doorsteken. Dan kunnen ze de Straat van Sint Steven bereiken vóór de poort, en daarna kan hun gans leger de stad in lopen.’

‘Dus bouwen we onze nieuwe muur vóór de poort van Sint Ladre,’ stelde Balian voor, ‘en we blokkeren de Straat van Sint Steven! Ik kan onze kruisboogschutters post laten vatten boven op de daken. We kunnen de huizen vooraan in brand steken. Dat zal de Saracenen stoppen!’ ‘Het kan hen hoogstens vertragen,’ zei ik. ‘Maar het zal hen niet doen stoppen, uiteindelijk. Ze zullen niet slechts op de bres aanvallen, maar ook opnieuw aan de andere muren. We hebben niet voldoende mannen om hen nog op zo vele plaatsen tegen te houden, en ze zullen alles tegen ons werpen wat ze hebben. We zullen heel veel mannen aan de bres moeten houden, zodat de Saracenen ook over de muren zullen geraken. Morgen namiddag valt Jeruzalem!’

‘We zullen elke man die we hebben in de bres houden,’ antwoordde Balian. ‘Er zal een goot bloedbad volgen aan beide zijden. Wij weten dat ze de stad kunnen binnen geraken, maar weten zij dat?’

Ik zag echter de twijfel in zijn ogen.

We hielden die avond een vergadering van de ridders en de mensen van de stad. De ganse stad was dan al de tweede muren aan het bouwen bij toortslicht. Balian van Ibelin stelde een stoutmoedige uitval voor bij de volgende bestorming van het Saraceens leger. Hij stelde voor een nieuwe verrassing aan de vijand te geven. Wanneer de Saracenen naar de bres zouden lopen, zouden wij de Poort van Sint Steven openen, en uitvallen om de bres te verdedigen, staande op het puin, en ook in de flanken van de Saracenen lopen met andere mannen. We zouden tot de dood vechten, en zulke hevige verliezen toedienen aan Sultan Saladin dat hij naar een wapenstilstand zou smeken, of vragen de stad over te geven aan goede voorwaarden voor ons. In mijn opinie was een uitval een zelfmoordpoging, maar de meeste ridders, onder wie Balian, waren wanhopig.

Ik moest niet erg tegenspreken. De Patriarch Heraclius sprak Balian tegen.

We hadden het gezicht van Heraclius tot nog toe in geen enkel gevecht gezien. Balian en ik hadden de Bisschop niet hoog op. Hij was overduidelijk een lafaard, een lage en misprijzenswaardige man, die niet in slechts één kwaliteit kon vergeleken worden met zijn dappere voorgangers Amaury de Nesle of Foucher d’Angoulême. Die zouden wel aan onze zijde gestaan hebben, hun zwaard hebben geheven en een nieuw Waar Kruis hebben gedragen. Niettemin had Heraclius nog enig krediet bij de jonge ridders, en hij gebruikte een argument dat de mensen van de stad rechtstreeks aansprak.

Heraclius stelde vast dat er voor iedere man in de stad vijftig vrouwen en kinderen aanwezig waren. Daar had hij gelijk in. Al de boeren van de regio hadden de vrouwen en de kinderen van de dorpen en de kleinere steden naar Jeruzalem gezonden. Onze straten waren gevuld met hen. Het terras van de Tempelberg was vol met hen. Ze hurkten daar de ganse dag en sliepen er ’s nachts onder de sterren. Voor Heraclius was een uitval gelijk aan zelfmoord. De mensen zouden gedood worden, en dan zou een verschrikkelijk lot te beurt vallen aan de vrouwen en

kinderen. De vrouwen zouden verkracht worden en dan als slaven verkocht, de kinderen vermoord. Heraclius bracht daarna ook verslag uit van gesprekken die hij had met de leiders van andere Christelijke Religies. Sommige van die mannen, beweerde hij, waren bitter over de beslissing van de Latijnen om Saladin nog te weerstaan. Ze waren kwaad over de schade aangebracht door de mangonels aan hun huizen en hun kerken. Heraclius vreesde dat ze een onverwachte aanval konden wagen met hun milities in onze rug, en dan een poort of slechts een kleine deur konden openen die wij niet goed konden verdedigen omdat we de hoofdaanval van de Saracenen aan het afslagen waren. Dit laatste argument was ook terecht, want ik kon me zulke verrassing en verraad best inbeelden, een aanval op een ogenblik wanneer we dit het minst verwachtten, van mensen in de stad die het niet konden schelen wie overheerste, of dat nu Saracenen of Latijnse Christenen waren die geen van beide tot hun godsdienst behoorden. Heraclius verdacht de Armeniërs, de Jacobieten en de Melkieten van een complot. Ik kon me goed inbeelden hoe die wraak zochten voor de beledigingen die hen in het verleden aangedaan werden. Hadden de Franken het Ware Kruis niet van hen afgenomen?

De plechtige woorden van de Patriarch Heraclius klonken in de zaal terwijl we het gedonder hoorden van de laatste stenen die de mangonels in de stad sloegen, nu ook tegen de Poort van Sint Steven. Ze veranderden de stemming in de Raad tot een algemeen gevoel van wanhoop. Balian van Ibelin vroeg dan te stemmen voor ofwel de verdediging van de bres met alle middelen en macht, ofwel voor de overgave van Jeruzalem. De Raad stemde bijna unaniem voor de overgave van de stad aan de Saracenen. De Raad vroeg aan Balian zelf naar Sultan Saladin te rijden de volgende dag bij zonsopgang. Het bouwen van de tweede muur zou echter verder plaats hebben in de nacht.

‘Wacht!’ protesteerde ik nu op mijn beurt. ‘Denk na! Sultan Saladin stelde nog geen tien dagen geleden voor Jeruzalem op te geven. Later, lieten jullie zijn Amirs zelfs de stad niet in. Sinds die tijd stierven honderden, zo niet duizenden van zijn mannen, of werden ze gewond. Er is een onverzoenlijke logica in de oorlog: wees mild en toegeeflijk tegenover de nederige stadsinwoners die geen weerstand bieden, maar doodt de hooghartige mensen genadeloos. Jeruzalem was hooghartig. De Sultan is geen bloeddorstige moordenaar. Hij is een edelman die zijn beslissingen afweegt, maar hij kan en zal geen beslissing nemen voor de overgave die zijn leiderschap in gevaar brengt. Hij kan onmogelijk nu nog een overgave aanvaarden van een stad die hem zo lang heeft weerstaan, zonder plundering en onthoofdingen, en zonder slaven te maken. Hij moet de haat en de dorst naar wraak van zijn Amirs lessen. Saladin zal de plundering betreuren, maar hij zal ze toelaten en ze zelfs aanmoedigen als iets dat onafwendbaar is. Hij kan geen eenvoudige overgave meer aannemen, en zeker geen die aan goede voorwaarden voor ons zou voorgesteld worden!’

‘Maar wat moeten we dan doen?’ riep Balian uit, diep gebogen in wanhoop.

‘Er is slechts één ding dat we nog kunnen doen,’ zei ik. ‘We moeten onze vastberadenheid tonen om tot de laatste man van Jeruzalem te willen vechten. We moeten vóór Saladin staan als zelfzekere mannen, niet als nederige zwakkelingen die edelmoedigheid komen vragen. Laat ons inderdaad morgenvroeg naar Saladin gaan, maar laat ons iedere man van de stad op de muren tonen, alle vlaggen wapperend in de wind, en hoog gehouden. Geef elke vrouw een helm en plaats die ook op de muren met een speer in de hand, alsof ze krijgers zijn. Als je geen speren hebt, geef haar dan een stuk hout met een witgeverfde scherpe punt, zodat het op een speer lijkt. Geef hen een houten paneel als schild. Doe ook de oudere kinderen daar staan. Dan kunnen wij aan de Sultan zeggen dat als hij de stad zich niet laat overgeven aan redelijke voorwaarden, we tot de laatste man zullen vechten met wat hij op de muren ziet. We zeggen hem ook dat tegelijk met de eerste aanval op de bres, we al de Moslim moskeeën zullen vernietigen, vooral de Moskee en de Koepel van de Tempel. Zeg hem dat we de Steen van

Abraham zullen vernietigen, de Qubbat al-Sakhrah zullen vernielen, en de al-Aqsa moskee. We zullen de gevangenen doden, en we hebben veel gevangenen. En dan, voordat de Saracenen de stad kunnen inlopen, zullen we al onze vrouwen en kinderen met onze eigen zwaarden doden. Zeg hem dat we de stad in vuur en vlam zullen zetten. Hij kan Jeruzalem inrijden, maar de stad zal in as liggen en doordrenkt met zoveel bloed dat het voor eeuwig de aanbiddingen door de Islam van deze Heilige Plaats zal bezoedelen.’

Op alle gezichten toonde zich afgrijzen. Heraclius voorzeker, had niet zichzelf willen doden. Maar Balian zuchtte, en zei dat we tot zulke drastische daden konden beslissen, want onder de voet gelopen te worden door een wraakzoekende vijand zou niet erger zijn. De bedreiging zou waarschijnlijk niet moeten uitgevoerd worden als de Sultan toegaf.

We gingen akkoord met dit voorstel.

De volgende morgen, zeer vroeg, vóór de zon opging en de mangonels hun werk begonnen te doen aan de bres in de muren van de stad, voordat de vijand zich verzamelde tot de laatste bestorming van Jeruzalem, reden we met vijf ridders de stad uit. Balian van Ibelin leidde met de grote vlag van de Heilige Stad. Achter hem reed ik met drie jonge ridders. Nabij het Saraceens kamp reed ik naast Balian, want hij sprak slechts moeilijk Arabisch. Honderd ruiters omringden ons direct. Ik riep dat we met Sultan Saladin wilden praten. De mannen brachten ons naar een complex van prachtige, zeer grote tenten. De baldakijnen van die tenten waren geborduurd met Suras uit de koran, en alle wachters rond de tenten gingen gekleed in de gele gewaden van de kleur van Saladin. We moesten van de paarden stappen. Onze lansen werden afgenomen, maar we mochten onze zwaarden behouden. Balian weigerde echter de vlag van Jeruzalem af te geven. De vlag werd in zijn handen gelaten. We wachtten lang. Achter ons verzamelde het leger van de Saracenen zich niet voor een bestorming op de stad, en de mangonels wierpen slechts stenen naar de muren langs de bres, juist voldoende om onze mensen ervan te weerhouden de bres te herstellen, niets meer. Saladin wist al wat we kwamen doen.

De tent opende. Dienaars stroomden plots naar buiten. Het voorste deel van de geborduurde zijde werd omhoog getrokken, en vastgebonden aan koorden en balken. Tapijten werden neergelegd vóór de tent, onder het nieuwe dak. Dan werden kussens gebracht, veel kussens, kleine en grote. Houten, lage tafels werden neergezet en voedsel werd tentoon gespreid op die tafels, brood en koekjes en fruit en stukken van het bleke vlees van vogels. Enkele lage stoelen werden aangebracht.

Daarna stapten drie mannen naar voor uit het binnenste van de onderling verbonden tenten. Ik herkende slechts de man in het midden, een man gekleed in een lange, goudkleurige boernoese die een gekromd zwaard droeg. Hij hield zijn hand op een heft dat rijk afgezet was met de fijnste edelstenen, zijn zwaard in een fijn versierde lederen schede. Hij was erg verouderd. Hij was nu in zijn late veertig jaren. Ik zag de rimpels in zijn zonverbrand gezicht, en zijn gezicht was van een veel donkerder kleur nu dan hoe ik me het herinnerde van toen we samen gezeten hadden in Aleppo, in zijn jeugd. Hij had geleden onder de tijd en een leven van constante zorgen. Hij droeg ook een zwarte baard nu, een vollere baard dan ik hem had zien dragen in de veldslag van Tell al-Safiya. Zijn ogen schenen echter zo jong, dynamisch en doordringend als voorheen, steeds bewegend, zoals ik ze me herinnerde van toen hij nog een jongen was. Sultan Saladin kwam naar ons toe, een indrukwekkende man van Syrië in gratie en macht.

Ik merkte met enig genoegen de verrassing op zijn gezicht toen hij me herkende. Ik stond dan aan de zijde van Balian van Ibelin. Saladin stopte een paar passen van ons af. Hij zei niets, en bestudeerde eerst onze gezichten. Dan opende een glimlach zijn lippen en hij zei, niet sprekend met Balian van Ibelin maar met mij, ‘Astralabius al-Din Daniel ibn Abélard du Pallet! Ik had moeten weten dat jij het was die zich in Jeruzalem bevond. Wie anders kon zo wel deze Heilige muren verdedigd hebben en mijn torens vernielen? We hebben elkaar een lange tijd niet gezien, Daniel!’

Tot ieders verbazing stapte Saladin maar mij toe en omhelsde me zeer onceremonieus. Het ogenblik was plechtig, maar we lachten beide.

‘Het was inderdaad een lange tijd geleden, Sultan Salah al-Din Yusuf ibn Aiyub! Allah zij met U. Salaam Aleichem. Hoe gaat het met U?’ zei ik.

Toen we ophielden ons te omhelzen hield Saladin nog zijn twee handen op mijn schouders. Hij stapte slechts achteruit na een tijdje.

De mond van Balian van Ibelin hing nog altijd open in verbazing. Zijn ogen draaiden van links naar rechts in hun holten. Hij was nog steeds het tafereel waar hij getuige van was geweest aan het innemen en aan het schatten, en misschien vroeg hij zich wel af of ik niet al die tijd een verrader van zijn zaak was geweest. Hij vreesde een plots verraad, hier en nu. Ik zei dus tegen hem in het Frans, ‘ik kende Sultan Saladin van toen hij nog een jongen was van tien jaren oud. Sindsdien hebben we elkaar niet teruggezien. We waren vrienden in die tijd.’

Balian ontspande zich. Ik stelde Balian van Ibelin, Beschermer van Jeruzalem, voor aan Saladin. Saladin zei dat hij de illustere familie van Ibelin kende, en in hoog aanzien hield. Hij gaf ons een teken te gaan zitten op de lage stoelen en de kussens die voor ons voorzien waren. Onze drie ridders bleven achter ons recht staan, en dat deden ook de drie gouden wachters achter Saladin, en zijn twee Amirs. Binnen in de tent stonden nu ook Saraceense strijders, in elke hoek, gekleed in maliën, en gewapend met speren en zwaarden.

Saladin zei, ‘dit is mijn broeder, al-‘Adil Saif al-Din, Atabeg van Aleppo.’

De broeder van Saladin was iets jonger dan hij, ogenschijnlijk een strijder, want hij droeg zware maliën, en hij was een man met brede schouders en krachtige armen en benen. Hij had een streng en hard gezicht, en we voelden direct dat deze man niet de voorkeur gaf aan vrede. Al-‘Adil was gouverneur van Egypte geweest voor Saladin, maar Saladin had hem teruggeroepen naar Syrië. Was dat om zijn broeder beter te kunnen controleren?

De andere man was heel wat ouder, ging gekleed in ene witte boernoës, en droeg geen maliën en geen wapens.

‘Dit is onze Man van de Wet, ‘Isa. Hij zal neerschrijven wat we bespreken. Hij is mijn raadgever,’ vervolgde Saladin.

Een dienaar bracht ons hete en koele dranken. De koude dranken waren in schalen gezet, gevuld met ijs van de bergen. We dronken eerst, dan Saladin, en maten elkaar af met de ogen. Saladin liet wat tijd doorgaan, keken naar de zon die aan de horizon achter Jeruzalem opsteeg, en vroeg dan waarom we hem kwamen spreken. Balian van Ibelin sprak. Ik vertaalde. Balian was nog meer direct dan ik zou geweest zijn.

‘Grote Sultan, Uwe Hoogheid, we zijn gekomen om U de overgave van Jeruzalem aan te bieden. We kunnen onze stad verder verdedigen, maar we menen dat teveel Franken en Saracenen in die inspanning nog zouden sterven. We stellen daarom voor de stad aan U over te geven, onder de voorwaarden dat de bevolking zou gespaard worden, dat de mensen die willen vertrekken met hun bezittingen en wapens dat kunnen doen, en dat de mensen die in de

stad willen blijven geen kwaad zou worden gedaan, de stad niet verwoest en geplunderd zou worden, noch de mensen in slavernij gestuurd.’

Balian had zijn voorwaarden erg vroeg in het gesprek geïdeë, te vroeg, alsof hij gekomen was om zijn eisen op te leggen zonder onderhandeling. Maar hij was een veldheer, een ridder, geen beleefde ambassadeur, en Saladin leek dat wel te appreciëren.

Saladin antwoordde, ‘ik eiste enkele dagen geleden de overgave van de stad. Denken jullie dat ik de trouwe strijders kan vergeten, de mannen van het Geloof die aan jullie muren zijn gestorven? Die doden waren niet nodig. Lange tijd geleden hebben de Franken het Jeruzalem van de Gelovigen veroverd en niemand gespaard. De Franken ontheiligden onze Heilige Plaatsen, en ze transformeerden die in plaatsen van Latijnse erediensten. De mannen, vrouwen en kinderen van de Islam werden toen genadeloos vermoord, tot in de Moskee toe. Moet ik dan nu genade tonen? Ik vraag jullie overgave niet meer. Ik zal binnenkort mijn leger oproepen om de stad aan te vallen, en zo nodig zullen we keer op keer aanvallen tot Jeruzalem van ons is. Er is een wijde bres geslagen in de muren van de stad. Mijn strijders zullen die bres overschrijden, en dan over de muren de stad in zwermen, en jullie zullen de stad niet langer kunnen houden. Dan zullen we jullie allen doden, net zoals de Franken ooit deden met onze mensen, want voor een stad die moet veroverd worden met de wapens, en die niet ogenblikkelijk haar poorten voor ons opende, kan er geen genade ingeroepen worden!’

Balian slikte het zure vocht in dat zich in zijn mond gevormd had, en dat had hij niet mogen doen, want het was een teken van zwakheid, en het toonde dat hij onder de indruk kwam van de woorden van de Sultan. Toch antwoordde hij ferm en kalm, ‘in dat geval zullen we de stad blijven verdedigen en uw strijders terugwerpen zoals we tijdens de vorige aanvallen gedaan hebben. Denk niet dat we de macht niet hebben om dat te doen. Kijk naar onze muren. Zie hoeveel mannen we nog steeds in wapens hebben, en neem acht! Onze muren staan vol gewapende mannen die vastberaden zijn te sterven eerder dan slaven te worden. De bres in de muur is volledig gesloten aan de binnenkant van de stad. Ze zal U niet veel helpen. Nieuwe muren weerhouden er uw troepen van ver te geraken. De bres is een dodelijke val voor uw leger.’

‘Veel mannen zullen inderdaad nog sterven,’ zuchtte Saladin. ‘Maar mijn mannen zullen in de stad dringen als een woestijnwind, onweerstaanbaar, en niets zal hen kunnen tegenhouden. Tienduizenden zullen over het puin in de bres stormen, en ook over de rommel die jullie er achter kunnen verzameld hebben, maar we zullen door jullie povere verdediging breken zoals een mes door een stuk brood.’

Saladin maakte een brede beweging met zijn hand en toonde de duizenden tenten rondom, en de Saracenen vóór de tenten, al de strijders die al klaar stonden, gekleed in maliën, en die al hun wapens hadden.

‘Kijk maar goed, jullie ook, naar de strijders die op mijn teken wachten,’ vervolgde hij. ‘Dan, wanneer mijn mannen in de stad zullen zijn, zal het doden beginnen, en het doden zal slechts stoppen wanneer elke Frankische man, vrouw en kind, zal gedood zijn. Dat is het lot van de Franken in Jeruzalem!’

Saladin sprak deze woorden kalm uit, alsof hij slechts een gewoon feit vermeldde. Ik kende hem niet zo. Hij was erg veranderd. Hij sprak zoals een krijger en een veroveraar. Dit was echter de taal van het begin van een harde onderhandeling, zoals Saladin er al vele behandeld had. Saladin weigerde niet verder te praten. Hij kon nu recht gestaan hebben, en ons in ons gezicht uitgelachen hebben. De woorden waren hard, maar het praten kon verder gaan. Hij bleef zitten. Hij toonde zijn macht tegen de bluf van Balian, maar ook hij wachtte nog iets af.

Balian zei, ‘wanneer uw mannen en onze mannen vechten, dan kan het zijn dat we uw mannen vele malen zullen terugsturen naar hun tenten, of we kunnen verslagen worden. Ja, uiteindelijk kunnen we verslagen worden. Weet dan, dat we tekens afgesproken hebben, zodat wanneer uw krijgers de stad dreigen in te lopen we de huizen en de kerken zullen in vuur steken, en ook de citadel en het paleis van Jeruzalem. We zijn er ons zeer van bewust wat het Christendom van ons verwacht, van ons, ridders, om onze Heilige Plaatsen tot het einde te verdedigen. Wanneer dus uw mannen de stad zullen binnenstormen, zullen we de Qubbat al-Sakhrāh tot op de grond vernietigd hebben en de Steen van Abraham tot gruis hebben geslagen en de resten ervan verspreid hebben naar de vier windstreken. De Mesjid al-Aqsa zal tot op de grond vernield zijn, en verwoest het terras van de Berg Moriah. We zullen alles tot puin herleiden, en het puin zal in de Vallei van Jehoshaphat gegooid zijn. Duizenden mensen zullen daaraan werken. Wanneer jullie de stad inlopen zullen we onze vrouwen en kinderen al gedood hebben, om hen te sparen van de oneer van verkrachting en slavernij. Het Christendom bekijkt ons, Sultan, niet slechts de mensen van deze landen. De Franken van deze stad zullen niet geslacht worden door vreemde handen, zoals de mensen van Edessa vroeger afgemaakt werden! Herinnert U hoeveel duizenden ridders het Christendom zond om Edessa te wreken. U hebt ervaren hoe goed we Jeruzalem kunnen verdedigen. U hebt de vastberadenheid van onze strijders ervaren. Vrees onze vastberadenheid nog steeds! Wanneer de slachting gebeurt, denkt U dan werkelijk dat het Christendom de vernietiging van het Christelijk Jeruzalem niet zal komen wreken?’

De mond van Saladin trok zich samen tot een zeer dunne lijn. Zijn lippen trokken naar binnen tegen zijn tanden. Hij greep de beker van zijn drankje, maar ik zag zijn vingers krampachtig de beker grijpen. Ik dacht ook even dat hij de beker in ons gezicht wou werpen. De spanning was gestegen met elk woord dat ik vertaalde. We moesten die spanning breken. Maar hoe? Saladin verborg zijn woede niet langer. De tijd van beleefdheid was voorbij. Hij keek naar mij, dan naar Balian, dan weer naar mij.

Hij riep, ‘jullie zijn krankzinnig! Jullie zijn krankzinnig om zelfs maar zulke gruwel aan me voor te stellen. Jullie zijn monsters van de natuur! Allah zal jullie straffen voor zulke zonde. En dit idee kwam van jou, Daniel?’

Ik antwoordde, ‘Sultan Saladin, hoor ons uit! De mensen in de stad zijn wanhopig.

Wanhopige mannen en vrouwen doen wanhopige dingen die tot nog toe ongehoord bleven. De mannen van de stad besloten samen tot deze middelen, omdat ze geen hoop meer hebben, en verkiezen te sterven door hun eigen handen dan in oneervolle moorden.’

Saladin bewoog zich in zijn stoel. Hij herschikte zijn kussens, zocht zijn vroegere houding. Hij ziedde nog steeds van woede, maar hij geloofde dat we bekwaam waren te doen wat we zeiden, of hij wou ons geloven. Hij zag een overwinning in glorie gestolen worden van hem en doordrenkt in afgrijzen. Ik wist exact hoe hij zich voelde. De manier waarop hij reageerde toonde dat hij een overwinning wou, maar een fatsoenlijke overwinning.

Saladin pauzeerde en herwon zijn kalmte langzaam. Hij wachtte lang, dronk af en toe, en keek naar ons. We wachtten.

Dan sprak hij weer. ‘Ik zal de mensen toelaten ongedeerd de stad te verlaten. Ze kunnen weggaan met de bezittingen die ze kunnen dragen, maar zonder wapens. Voor iedere man die weggaat, zal ik een losgeld eisen. Ik zal slaven maken van iedereen die niet voor zijn leven kan betalen. De Franken kunnen niet in de stad blijven. Alle Latijnse Christenen moeten weggaan. De andere Christenen mogen in het land blijven, buiten de muren. De mensen van andere godsdiensten mogen in de stad blijven wonen. We zullen de mensen die willen weggaan of die willen blijven niet doden, maar we zullen met de huizen doen wat we willen.

De oude gebouwen van de Islam zullen niet aangeraakt worden door jullie. Als één steen van die gebouwen losgemaakt wordt, zullen we jullie allen doden.'

Balian keek snel naar me, want daarmee hadden we onze overgave aan de voorwaarden die we verwacht hadden.

'Er zijn veel arme mensen in Jeruzalem,' zei Balian van Ibelin.

'Voor iedere persoon die Jeruzalem wil verlaten, van eender welk geloof, eis ik twintig Bezanten,' antwoordde Saladin droog.

'Zoveel kunnen we niet betalen. Zoveel muntstukken hebben we niet,' protesteerde Balian verbijsterd.

Ik stelde voor, 'we konden tien Bezanten per man vinden, vijf Bezanten voor een vrouw, één Bezant voor een kind.'

'Akkoord daarmee,' zei Saladin.

Balian vervolgde, 'veel arme mensen zijn naar de stad gekomen uit de dorpen. De armen zullen niet kunnen betalen. Kunnen we een globale som overeenkomen voor de armen?'

'Allah is medelijdend en zei ons aalmoezen te geven,' antwoordde Saladin. 'Honderdduizend Bezanten voor al de armen volstaat.'

'Zoveel geld hebben we niet,' zei Balian. 'Honderdduizend Bezanten zou meer zijn dan tien Bezanten de man. We kunnen dertigduizend Bezanten geven.'

'Hoeveel arme mensen hebben jullie in de stad, mensen die geen Bezanten kunnen betalen?' Balian aarzelde, 'ongeveer tienduizend mannen, vijf maal zoveel vrouwen en kinderen.'

'Voor dertigduizend Bezanten,' zei Saladin, 'aanvaard ik zeventuizend mannen van eender welk geloof vrijuit te laten gaan. Één man kan vervangen worden door twee vrouwen en tien kinderen. Voor meer mannen moeten jullie meer geld vinden. Smelt jullie goud en zilver, maak de kerken leeg, en geef me jullie edelstenen.'

Balian keek naar me, en ik knikte. We konden niets anders doen. Saladin bemerkte de blik natuurlijk. Een fijne, slimme glimlach verscheen op zijn lippen. Hij wachtte niet op een antwoord van Balian.

Saladin zei, 'de mannen, vrouwen en kinderen die vertrekken moeten gaan, ofwel mogen ze op paarden rijden. Ze kunnen slechts één kar per man trekken, maar ze mogen meenemen wat ze kunnen dragen. De mannen mogen een kort zwaard dragen, geen speren, geen bogen, geen kruisbogen. Één maliënkolder per man, één schild.'

Ik vertaalde.

Balian zuchtte, 'akkoord!'

Op die manier eindigde de onderhandeling over de overgave van Jeruzalem. We verlieten de tent van Saladin niet direct. Saladin was niet gelukkig. Hij ergerde zich over de voorwaarden. Hij sprak lang in een taal die ik niet verstond met zijn Man van de Wet, 'Isa. We wisselden nog enige beleefde groeten, maar er lag geen warmte tussen ons.

Ten slotte zei Saladin, 'ik moet jullie nu naar Jeruzalem laten teruggaan. In twee dagen, bij zonsopgang, zullen jullie de poorten van de stad openen. Aan elke poort zal ik honderd van mijn strijders plaatsen. Mijn leger zal de stad niet intrekken, tot later. Gedurende die dag zullen jullie al de Christenen doen vertrekken. Jullie moeten ook de David Citadel aan mij overdragen, en ik zal driehonderd strijders in de citadel brengen. Ik zal in de citadel zijn, en ook mijn broeder al-'Adil. Laatst overkomsten kunnen in het fort besproken worden. Klachten kunnen daar behandeld worden. De Franken moeten alle kerken verlaten, maar ik laat vier priesters toe in het Heiligdom van het Heilig Graf van Christus. Ik zal dat gebouw eren, maar jullie moeten beloven dat geen steen zal weggenomen worden van de Heilige Plaatsen van de Islam. Van geen enkel gebouw. Ik zal een taks vragen aan alle mensen die in de stad of rond de stad willen blijven, en op alle niet-Latijnse Christenen. De taks zal redelijk zijn. Ga nu!'

We stonden op en begonnen de tent te verlaten. We bogen naar de Sultan. Saladin hield een hand op om ons nog even te doen wachten.

Hij zei, ‘Daniel al-Din, ik wil nog met je praten. Niet over de overgave van Jeruzalem, maar over andere zaken. Kun je na de middag weerkeren?’

Ik wist niet wat Saladin van me kon willen, maar ik knikte. Dan reden we terug naar Jeruzalem.

Balian reed als eerste de stad in. Hij zou de voorstellen aan de Raad voorstellen. Ik vergezelde hem daarbij niet. Ik liet mijn paard in de citadel, en ging dan naar Miriam toe om met haar ons vertrek voor te bereiden. Miriam had echter een keuze. Zij kon blijven, ik niet. Ik dacht niet dat ze zonder mij zou willen blijven, echter. We konden een handkar duwen met enige van onze bezittingen. We hadden niet veel te redden. In onze kelder lagen nog steeds veel muntstukken en veel edelstenen. Die zouden eerst naar de Joden van de stad gaan die wilden weggaan, vooral naar de arme Joden, voor wie geen Christen zou willen betalen. De rest kon naar Balian gaan, en nog meer geld naar Isaac Ben Asher.

Miriam wou niet in Jeruzalem blijven. Ze zou met mij vertrekken.

Ik ging dan naar het huis van Isaac Ben Asher. Ik zei hem wat ik voor hem en voor de Joden kon doen. Niet meer dan een honderdtal Joodse families waren in Jeruzalem gebleven; de anderen waren de stad al ontvlucht vóór het Saraceens leger aankwam. Isaac zei dat de meeste families verder in Jeruzalem zouden willen blijven wonen. Veel van de mensen die zouden weggaan konden betalen. Enkelens zouden mijn muntstukken nodig hebben. Sarah wou met Isaac blijven in Jeruzalem. Ik liet bij hen een brief voor Jacob, de broeder van Sarah, en vroeg daarin Jacob half onze bezittingen te geven aan Isaac en Sarah. Ik schreef aan mijn zoon dat ik hem mijn zegen gaf, en ook dat ik zelf geen geld nodig had. Hij kon het gebruiken zoals hij wou. Het geld was van hem. Ik zie echter aan Isaac dat hij er goed zou aan doen het goud bij Jacob te laten, en het te laten opbrengen in de zaken van Jacob. Isaac antwoordde dat hij dat zou doen. Hij was een Rabbi, geen handelaar. Ik gaf hem een grote som geld. Er was voldoende geld hier om voor zijn armen te zorgen, en nog meer in Tyr. Ik zei vaarwel aan Isaac en Sarah. Ik was blij dat iets van mij te Jeruzalem zou achter blijven. Ik wenste hen vele kinderen toe. Ik dacht niet ooit naar Jeruzalem terug te komen.

Na de middag reed ik terug naar het Saraceens kamp. Mamluk Turken, gekleed in de gele wapenrokken boven hun maliën, brachten me naar het complex van de tenten van de Sultan. De Mamlukken namen me nadien te voet mee naar een tent boven op een heuvel, niet de tent waarin we de overgave van Jeruzalem onderhandeld hadden. Dit was een persoonlijke tent van de Sultan, niet de officiële tent van de leiders van het leger. Op de heuvel stonden geen andere tenten. Gouden wachters stonden overal rond de heuvel, beneden, en ik zag ook een afdeling van in geel geklede ruiters een beetje verder. Dit alles was de wacht van de Sultan. Een wachter nodigde me uit naar boven te gaan. Ik moest mijn paard bij de wacht achterlaten. Ik wandelde de heuvel alleen op. Ik keek achter me, en had een mooi zicht op Jeruzalem, de nu voor mij prachtige stad, in het zeer heldere licht van de hoge zon. Van hier uit leek de stad vredig. Ik stapte naar de tent.

De tent lag open naar het zuiden, naar de richting van Mekka en Medina. Tapijten lagen op de grond daar, onder een baldakijn van tentdoek dat in de wind flapte. Twee mannen zaten op kussens, één van hen Saladin. Saladin droeg geen maliën, geen andere bescherming, opeen lederen vest na boven een lichte, gele boernoës. Een lang, gekromd zwaard lag aan zijn zijde,

in handbereik. Een schild stond tegen een paal. Er waren geen wachters op de heuvel, geen wachters in de tent.

Naast de Sultan zat een zeer oude man. Saladin en die man zaten iets in de schaduw van de kanten van de tent, en ik was nog even verblind door het sterke licht van de zon die dag, dus kon ik eerst niet goed hun gezichten zien. Terwijl ik vooruit stapte echter, pasten mijn ogen zich aan aan de verandering en de contrasten van het licht, en ik herkende geschokt het lange, baardige gezicht dat naar me staarde uit de hoek van de tent. Het gezicht was zeer erg gerimpeld overal, en de baard bedekte het meeste van de trekken, maar de ogen flitsten nog jeugdig naar me toe. Het was Usama ibn Munqidh die daar zat met Saladin, mijn vroegere redder en vriend.

Ik ging naar de twee mannen en zei mijn Salaam Aleichem aan hen.

‘Goede namiddag, Sultan Salah al-Din de Grote en edele Usama ibn Munqidh,’ begon ik. Ze glimlachten. Ik was opgelucht geen wrevel meer te vinden op het gezicht van Saladin. Ze herhaalden hun Aleichem Salaam, en nodigden me uit te gaan zitten.

Saladin zei, ‘er hoeven geen formaliteiten tussen ons te zijn, Daniel en Usama. We zijn oude vrienden, is het niet? Usama was bij mij sinds al een hele tijd nu, en geeft me raad in alle zaken van ons beleid. Hij beloofde me ook op te schrijven wat hij zich van zijn leven herinnert, maar wat hij me tot zover getoond heeft zijn slechts zijn nota’s over de jacht met valken en de jacht op leeuwen!’

Usama protesteerde, ‘ik werk aan de rest, Hoogheid! Toch blijf ik geloven dat van al de belangrijke dingen die in mijn nederig leven gedaan heb, niets zo aangenaam was en zo waardevol als de valkenjacht en de leeuwenjacht.’

De stem van Usama kraakte een beetje, maar ze was nog steeds zo diep en warm las ik me herinnerde. Ondanks zijn ouderdom – hij moest nu dicht bij negentig jaar oud zijn –, was de stem van Usama nog steeds sterk en vast.

‘Usama onderschat zijn daden,’ antwoordde Saladin. ‘Hij plande opstanden in Egypte, leidde troepen in de oorlog, weerstond belegeringen, en hij sloot veel verdragen af onder de machtigen van deze regio, zelfs voordat ik hier kwam. Hij was de raadgever van Kaliefen, van Atabegs, Maliks en Amirs, toch beweert hij het ellendige leven te hebben geleid van een nutteloze hoveling. Hij is sluw, deze oude woestijnvos, deze nederige man! Let op voor hem, Daniel!’

Ze lachten verder beide, dan, en nipten aan hun hete drankjes. Saladin bood me een beker aan. Hij schonk zelf de drank uit, want er waren geen dienaars dichtbij. Hij duwde ook honigkoekjes naar me, en stukjes gekruid brood. Andere kleine schalen met dadels en druiven en olijven toonde hij met een open hand.

‘Een lange tijd ging voorbij sinds Aleppo,’ begon Saladin.

‘Ja,’ antwoordde ik. ‘Het is een lange tijd geleden sinds we zaten, zoals thans, in het huis van Usama, of in de heuvels van die streken reden. U hebt veel weg afgelegd, Sultan!’

‘Sultan ben ik nu,’ antwoordde Saladin. ‘Maar ik kan jullie hier zeggen, zonder dat er andere oren rond ons zijn, dat het lot me gedreven heeft, niet ik het lot!’

‘Een mooi lot is het anders geweest, tot nog toe,’ merkte Usama op. ‘Nu ben jij te nederig. Sultan, kijk naar je! We herinneren ons je nog als een kleine jongen, natuurlijk reeds een Amir en aan de zijde van de mensen die regeerden, maar slechts de neef van één van de veldheren van Nur al-Din. Nu ben jij de heerser van al de landen van Syr, de overwinnaar van ontelbare veldslagen, de rijkste man van de Islam, en de heerser over reusachtige streken van Alexandrië tot Aleppo. Binnenkort wordt je de Heer van de Heilige Stad Jeruzalem. Wat heb

je niet volbracht? Je hebt de Shi'itische macht in Egypte en de Frankische macht in Galilea en Judaea vernietigd, en je hebt het ware Geloof van Allah hersteld over al deze landen.'

'Ja, dat deed ik ook,' antwoordde Saladin, maar er was geen teken van hooghartigheid, zelfs niet van fierheid in zijn gezicht. 'Toch herhaal ik dat het lot me gedreven heeft, de bedoelingen van Allah me geduwd hebben. Weet je, toen mijn oom Shirkuh me naar Egypte meenam op zijn expeditie naar Egypte, weigerde ik eerst met hem mee te gaan. Hij sleurde me mee! Later, wanneer Shirkuh mijn eerste regering gaf om over Alexandrië te heersen, weigerde ik die ook! Shirkuh dwong dat alles op me, en te Alexandrië faalde ik vreselijk. Ik moest de hulp van de troepen van mijn oom inroepen. Ik kon de stad niet houden, want de mensen daar waren sluw en even wispelturig als een woestijnwind op een warme dag, en vals en oneerlijk. Bij de eerste tegenslag vielen ze me aan, en ze zouden me gedood hebben. Ze kuisten me bijna uit hun stad, en zouden me met genoeg overhandigd hebben in ketens aan de Frankische ridders die aan hun muren stonden. De rest van mijn leven was een herhaling van wat er te Alexandrië gebeurde. Ik verdedigde mij en mijn familie, en slechts door dat vechten kwam de macht tot mij. Ik kon slechts gehandeld hebben op de manier die ik deed; ik had geen alternatief. Allah dreef me verder!'

'Oh neen, neen,' onderbrak ik hem, en schudde mijn hoofd in ongelof. 'U kon wel degelijk anders handelen! De meeste mannen in uw plaats zouden anders gehandeld hebben! Ze zouden geaarzeld hebben wanneer het nodig was snel te handelen, of ze zouden de verkeerde beslissingen genomen hebben. Als het lot U in situaties bracht die U tot het Sultanaat konden brengen, dan hebt U steeds de correcte beslissingen genomen, met veel energie en vastberadenheid gewerkt, en U hebt voorspoed gekend. Het kon allemaal anders uitgekomen zijn, maar uw beslissingen waren steeds de juiste, de wijze beslissingen, de correcte die U konden vooruit brengen. Ik kan aanvaarden dat het lot U van de ene gebeurtenis naar de andere bracht, maar door uw beslissingen bij de gebeurtenissen werd het lot ook door U gedreven!'

'Misschien heb je gelijk,' dacht Saladin. 'Misschien, inderdaad, besliste ik ook over mijn lot. Wat anders is het lot dan een aantal kruispunten in de woestijn van het leven? Aan ieder kruispunt moest ik een keuze maken. De beslissingen waren de mijne, natuurlijk, het lot nam geen beslissingen in mijn plaats, en ja, iemand anders kon een andere weg genomen hebben aan elk kruispunt, maar het volgende kruispunt werd me gebracht door Allah. Allah liet me geboren worden als de neef van Shirkuh en de zoon van mijn vader. Ik had geen controle daarover. De kruispunten heb niet ik gebracht. De wegen die ik nam, nam ik wel degelijk alleen. Is het leven niet zo voor elke man?'

'Dat is het,' was Usama het eens. 'We geloven allen dat we onze levens kunnen organiseren zoals we maar willen, maar de paden van het leven worden ons gezet. Allah is groot en wij zijn klein. Weinige mensen echter hebben de juiste wegen gekozen die hen naar glorie brachten aan het einde ervan!'

'Kijk hier, kijk hier,' noteerde ik. 'Twee van de meest succesvolle mensen van de Islam, één een leider over miljoenen, klagen over hun lot!'

'Ik beklaag me niet over mijn lot,' lachte Saladin. 'Maar het lot bereidt gemene dingen ook voor ons allen. Ik heb een Keizerrijk, maar wat zal morgen van dat Keizerrijk overblijven? Ik moet elke dag vechten, of het Keizerrijk zal van me worden afgenomen. Het Keizerrijk, het land, is slechts van mij zolang ik er voor vecht. Wanneer ik sterf zullen mijn erfgenamen voor de alleenheerschappij vechten, en elkaar doden. Is dat glorievol? Hoe lang zal mijn familie de macht houden? Wat is macht anders dan een veder die in de wind dwarrelt en naar deze en gene zijde geworpen wordt door de gril van Allah?'

‘Allah beschikt,’ zei ik. ‘U won het Koninkrijk van Jeruzalem dor uw beslissingen aan de kruispunten. Maar ik ben er ook van overtuigd dat God de ziekte bracht die Jeruzalem veroordeelde, omdat het Zijn tijd was dat te doen. Koning Boudewijn was een edele jongeman, en toch was hij een melaatse. Wat U misschien niet weet, is dat de melaatsheid ook zat in het hoofd van de Patriarch van Jeruzalem, in het hoofd van Koning Guy de Lusignan en in zijn Koningin Sibylle, en in het hoofd van Renaud de Châtillon, en tegelijkertijd in de geesten van veel andere Graven en Baronnen van het Koninkrijk. Ik zag de losbandigheid, de laagheid, de leugens, de ziekte gans Jeruzalem overnemen. U sloeg een verrotte boom om, Sultan Saladin! God bracht het rot in de boom, en enkel Boudewijn bevocht het rot tot aan zijn einde. De anderen namen er genoeg in! Toch was om de boom om te hakken ook een man nodig van buitengewone talenten voor de politiek en de oorlog, een man die de juiste beslissingen zou nemen aan elk kruispunt. U bent werkelijk het instrument van Allah geweest, Salah al-Din!’

‘U won een grote veldslag te Qarn Hattin,’ merkte ik op.

‘Ja,’ zei Saladin, en hij plaatste zijn beker neer. ‘Ik kan je dit nu wel vertellen, Daniel, en Usama moet zwijgen tegen anderen over wat ik nu ga zeggen: ik was ten dode toe bevreesd over de charges van de Frankische ridders! Ik ontweek elke veldslag waarin de Frankische ridders een massieve charge van bepantserde paarden en bepantserde krijgers tegen mijn mannen konden lanceren. Ik had al die jaren angst van de Frankische ridders! Elke maal de Frankische ridders chargeerden, verloor ik een veldslag. Zelfs Shirkuh verloor zulke veldslagen! Hij verloor te Puthaha. Ik verloor op de Tell al-Safiya. We hadden niets dat kon weerstaan aan die charges in massa van jullie bepantserde paarden en strijders, niets! Zelfs de jonge en zieke Boudewijn kon me verslaan met dat wapen! De enige manier waarop ik kon winnen en de Franken verslaan, was door te manoeuvreren en jullie leger ergens in een val te lokken waar de ridders niet als één groep konden chargeren. Ik lokte de koning van Jeruzalem naar Hattin, zodat ik jullie troepen kon uithongeren op een kale heuvel zonder water, vanwaar ze niet allen samen konden chargeren, of daar de energie niet meer toe hadden, om dan hun nederlaag als een rijp fruit te plukken. Ik kon dat doen met Guy de Lusignan en met Graaf Raymond. Eens het leger van Jeruzalem in Hattin, was de rest gemakkelijk. Ik zou nooit bekwaam geweest zijn zoiets te doen met de jonge Boudewijn. En ja, Daniel, ik vond ook uit wie de raadgever was van de jonge Boudewijn, en wie de raadgever was te Puthaha!’

Ik verkoos niet in te gaan op die laatste zinnen. Ik kwam terug naar Hattin. ‘Ik vermoedde al hoe U won te Hattin,’ zei ik. ‘U had voordien al bijna een groot Frankisch leger in een gelijkaardige val. U besliste goed. Ziet U, Guy de Lusignan en Raymond van Tripoli maakten de verkeerde keuzes aan het kruispunt van Hattin. U deed dat niet!’

‘Ik had vooral geluk dat jij niet bij hen was, Daniel. Dacht je dat ik niet geweten heb dat jij het was die mijn leger verraste te Tell al-Safiya?’

Nu was het mijn beurt om verbaasd te zijn. Ik dacht wel dat hij wist dat ik een raadgever geweest was voor de jonge Boudewijn, maar niet dat ik Boudewijn gezegd had hoe en wanneer aan te vallen in die veldslag. Ik vroeg hem niet hoe hij dat wist. Hij had de betere spionnen en brengers van inlichtingen gehad. Hoeveel Franken had hij daarvoor in het geheim betaald?

‘Ja,’ zei ik met een glimlach. ‘We hebben U goed verrast te Tell al-Safiya, was het niet?’

‘Dat is waar,’ gaf Saladin toe. ‘Daar dwongen mijn Amirs me de streek van Jeruzalem aan te vallen. Ik was niet klaar daarvoor, maar ik kon hen toen nog niet volledig in de hand houden, en ik moest hen iets toegeven, hen enkele dorpen laten platbranden, en hen de illusie laten dat we Jeruzalem konden veroveren, wat ik echter toen voor onmogelijk wist. Weet je dat ik hen er uiteindelijk toch al toe gebracht had de onmogelijkheid te aanvaarden Jeruzalem te

veroveren, net toen jullie ons konden pakken? Ik was aan het terugkeren naar Ascalon! Ik bevond me werkelijk op een ogenblik dat mijn leiders het onder elkaar eens waren dat we zo ver gekomen waren als we konden en moesten, toen je me aanviel! Zie je, niet al mijn beslissingen aan de kruispunten waren feilloos! Ik had koppig moeten weigeren Ascalon te verlaten. Die vervloekte charge in de wadi verraste ons, en brak ons. Je redde mijn leven, daar! Ik zag je! Ik dank je.'

'Ik denk nog steeds dat U het juiste deed toen, te Ascalon, toen U toegaf aan uw oorlogsleiders,' merkte ik op. 'Een echte leider weet wanneer de teugels van zijn beleid strak in te nemen, en wanneer ze losser te laten. Was U niet op stap gegaan, dan kon U niet alleen dat ene leger verloren hebben, maar alle legers. Ook, wanneer ik in die ridders inreed die U aanvielen, heb ik er ook wel vertrouwen in dat U toch nog die aanval op U had kunnen afslaan. Allah had nog niet gedaan met U die dag!'

'Nee, Daniel, ik denk niet dat ik dat toen kon,' bracht Saladin me terecht. 'Maar zeg me, waarom redde je me eerst, om me dan te volgen recht de Woestijn van Tih in? Wou je me doen omkomen van dorst in de woestijn? Wou je met me spreken of me doden?'

'U volgen?' veinsde ik.

'Ja! Je volgde me de woestijn in. Ik had slechts een handvol mannen met me, de helft van hen gewond, een paar stervende. Denk je dat ik je niet zag? Ik zag je meerdere malen, liggend op mijn buik in het zand, op heuvelhellingen, en zag je rijden in de sporen van mijn strijders. Ik zag met enig genoegen dat je ook gewond was, en je hinkt nog van die wonde, is het niet?'

'Inderdaad!'

'Wat ik niet begrijp,' vervolgde Saladin, 'is waarom je me niet volgde tot aan het einde. Je verloor je ridders, maar ik verloor mijn krijgers ook. Wat zou er gebeurd zijn als je me gevonden had? Je had twee ridders over; ik had nog slechts één Amir bij me. Op het laatste ogenblik verlieten je ridders je, en jij reed recht door, nog steeds naar het zuiden, terwijl ik naar de zee reed. Rechtdoor was de verkeerde weg! Ik had zin om naar je toe te rijden en je te vragen wat je deed, of je me wou doden. Ik wou je ook meetrekken, uit de woestijn, maar ik had angst. Je bent een betere strijder dan ik, Daniel! Ik was er ook al niet zeker van of niet meer mannen je volgden. Ja, de grote Saladin had schrik van je. Niemand anders kon me volgen. Je had me zo lang in de woestijn achterna gezeten, dat ik dacht dat je me wou doden.'

'Nee. Ik wou U niet doden. Ik wist zelfs niet wie ik achtervolgde. De waarheid is, ik wist niet waarom ik doorreed. Mijn wonde deed pijn. Ik had koorts, maar reed verder ondanks de koorts. Uiteindelijk kwam ik aan in een abdij in de woestijn. Monniken genazen me daar. Dan reed ik terug naar Ascalon, weken later.'

'Er is slechts één abdij daar,' wist Saladin. 'In die woestijn, daar, ligt de abdij van de Berg waarop God ging, de abdij van de Brandende Struik van de Profeet Mozes. Ik spaarde die abdij, en ik zal dat ook doen in de toekomst. Dat is een Heilige Plaats voor ons ook.'

Saladin grijnsde, 'het is ook een Griekse abdij, en het is niet nodig de grote reus van Rum te Constantinopel wakker te maken!'

'Engelen brachten me naar daar,' bekende ik.

De twee mannen keken plots intens naar me.

'Ik vrees dat ik ook in die woestijn geleid werd. Ik achtervolgde een groep van Egyptische strijders. Ik had wel een vermoeden dat U in die groep kon zijn, maar ik wist niet echt waarom ik U volgde. Ik geloof dat God me in de woestijn bracht, U achterna, niet om U te doden, maar om me naar die abdij te brengen. Misschien leidde Allah U ook voor dat doel de woestijn in! Ik bleef lang in de abdij, en ik sprak veel met de Abt. Ik kon daar nadenken. Het is een plaats waar mijn gedachten duidelijk kwamen.'

‘Vond je daar waarom je naar deze landen gekomen bent?’ vroeg Usama. ‘Te Aleppo zei je dat je naar Jeruzalem ging om de antwoorden tot je leven te vinden. Heb je de antwoorden gevonden? Hebben de sterren tot je gesproken?’

Saladin ook keek naar me, wachtend op een antwoord.

‘De hemelen hebben me beelden gezonden op verscheidene ogenblikken van mijn leven,’ antwoordde ik, ‘maar ik ontving geen antwoorden op mijn vragen vanuit de andere wereld, geen bericht, geen openbaring. Ik was geen Mozes, geen Ezeziel, geen Mohammed, geen Profeet. God heeft me een man gehouden van geen groot belang. Toch vond ik enige antwoorden in mezelf, en wat ik leerde, leerde ik in de abdij in de woestijn.’

‘Wat heb je dan geleerd? Vertel ons!’ vroeg Saladin.

‘Ik begreep verschillende dingen,’ begon ik. ‘Eerst, ik begrijp nu waarom Jezus Christus zijn dood stierf te Jeruzalem om ons te verlossen. Natuurlijk ben ik verschillend van U in wat ik geloof in godsdienstige zaken. Wij drie geloven in één God, of zijn naam nu Jahweh is, God of Allah. Maar ik geloof ook in Jezus Christus, en ik geloof dat Hij God was, niet slechts een mens, en niet slechts een deel van God. Hij was God. Hij leefde hier en stierf hier, omdat dit land een eeuwige plaats is van lijden. Wat anders kon de Christus doen te Jeruzalem dan lijden? Waar anders kon de Christus naartoe gezonden worden dan naar hier? Allen die geloven in één God, Joden, Christenen van alle religies, de mannen en vrouwen die de Islam volgen, en ook de ongelovigen, allen hebben in dit land gevochten, bij de stad Jeruzalem, gedurende duizenden jaren, en ik ben er zeker van dat ze nog duizenden jaren langer hier zullen vechten. Ik bleef te Jeruzalem om getuige te zijn van de schermutselingen en de veldslagen, de ene na de andere, met ontzetting en verbazing, vastgehouden in de ban van al die gebeurtenissen, tot ik dacht te begrijpen.

Jeruzalem concentreert de ganse wereld in zich. Jeruzalem is de vertex van de Schepping van God. God heeft de wereld geschapen met Goed en Kwaad om ons, mensen, de vrijheid van keuze te geven. Een andere wereld met keuze kon Hij niet scheppen. De slag tussen Goed en Kwaad in de Schepping is steeds te Jeruzalem, alsof Jeruzalem geplaatst werd in het oog van een warrelende woestijnwind, waar de wereld om rond draait. Jeruzalem kan bijgevolg geen vrede kennen.

Er zullen nog oorlogen komen na uw overwinning, Sultan Saladin, wat betekent – zoals U inderdaad al hebt aanvoeld -, dat er nog meer veldslagen in deze landen zullen uitgevochten worden en U, niet meer dan ik, hier geen rust zult vinden. Wanneer Jeruzalem tot rust en vrede komt, dan zal de wereld, het universum, de Schepping, ophouden te bestaan. Dan zal de dag van de afrekening komen voor de mensheid, de laatste dag van onze aanwezigheid in de Schepping van God, de Dag van het Laatste Oordeel, de dag waarover de Profeten en Uw Profeet hebben gesproken. Ik weet niet of zulk een dag werkelijk zal komen, en ik weet niet wat er daarna zal komen, maar ik kan moeilijk geloven dat de Schepping samen met ons zal stoppen. Ik kan me niet een God inbeelden zonder een Schepping, een Vader zonder een Zoon!’

‘Waarom ben je dan toch hier blijven leven?’ vroeg Usama.

‘Ik bleef en bleef tot ik begreep wat er zo speciaal was aan Jeruzalem,’ antwoordde ik. ‘Ik begreep dat slechts onlangs, in de abdij van de woestijn. Misschien was pas dan de tijd aangebroken waarop ik mocht begrijpen. Misschien leidde God me naar die plaats met dat doel, en misschien was mijn achtervolging van Sultan Saladin slechts het middel dat me naar die abdij bracht.

Ik had een visioen na de veldslag te Puthaha. In het visioen hoorde ik een stem die me herhaalde mijn volk weg te leiden. Ik begreep slechts deze laatste drie dagen wat de stem bedoelde. Er kan geen vrede zijn te Jeruzalem! De Schepping laat dat niet toe! Misschien zijn

de Christenen van Jeruzalem de mensen die God lief heeft. Ik moet dat aan de mensen zeggen. Zij die me willen volgen zal ik uit Jeruzalem wegleiden, maar ook uit Outremer! De mensen die vrede willen, zullen Jeruzalem moeten verlaten, naar een haven reizen en van daar terugkeren naar de thuislanden over de Zee, naar eender welke plaats varen behalve Outremer. Ik denk dat de haven van Alexandrië het beste zou zijn. Er zijn daar veel handelaars, veel schepen van Genua, Pisa en Venetië. Er zullen daar geen Latijnse Bisschoppen zijn die de mensen toch nog kunnen overhalen of hen zouden dwingen te blijven. Ik vrees de Predikers en de Bisschoppen die zich te Tyr verzameld hebben, en de andere havens zijn al veroverd door uw Amirs, Sultan Saladin. De Christenen van Ascalon en Gaza gingen ook naar Alexandrië. Ik zou uw toestemming en hulp willen vragen, Sultan, om hetzelfde te doen. Ik geloof niet dat zeer velen met me zullen willen meekomen, maar zij die me willen volgen zou ik willen wegleiden naar Egypte.

Ik zal nooit jouw eerbiedwaardige leeftijd bereiken, beste Usama. De wonde in de woestijn heeft zich verspreid binnen in me. De wonde genas, maar ze brandt me op van binnen en verbruikt mijn lichaam. Ik zal sterven, niet zeer lang van vandaag af. Ik ben treurig omdat ik mijn kinderen moet achterlaten, mijn zoon en mijn dochter, maar ik geef er de voorkeur aan te gaan terwijl ik nog in goede gezondheid ben, zodat ze me niet zien afsterven in schaamte en hulpeloosheid. Ik zei reeds vaarwel aan mijn zoon. Hij is een Joodse handelaar te Tyr, en zal het goed hebben en voorspoedig leven. Mijn dochter is getrouwd met een Joodse Rabbi van Jeruzalem. Zij zullen rond Jeruzalem blijven, want Jeruzalem is het thuis van de Joden. God zal hen beschermen, zoals Hij beloofde in zijn verbond met de Joden. Dat verbond is nog steeds geldig, weet U! Op een dag, ik hoop binnenkort, en met uw genade, Sultan, zullen ze in de stad terugkeren.

Vóór mijn dood zou ik willen terugkeren naar Frankrijk en de graven van mijn vader en moeder bezoeken. Het wordt tijd dat ik hen vertel hoe zeer ik hield van hen, en hoe zeer ik ken gemist heb. Het is tijd voor me de woorden te zeggen die ik nooit luidop kon zeggen toen ze nog leefden. Misschien zal ik in de Paracletus blijven, hun abdij, en daar vrede vinden, zoals God me toonde in de abdij van de woestijn. Als ik lang genoeg leef zal ik misschien terugkomen en in Alexandrië blijven. Ik kan ook sterven in de Paracletus, zoals mijn vader. Miriam, mijn vrouw, wil met me meekomen naar Frankrijk. Ze zegt dat ik een dokter nodig heb, en daarmee heeft ze me voldoende gezegd. Ik zal niet lang meer leven.'

Saladin en Usama dronken en bleven zwijgen toen ik gesproken had. We dronken onze infusies en lieten de tijd over ons heen waaien.

Dan zei Saladin, 'ik zal je een escorte geven, aan jou en aan allen die naar Alexandrië willen gaan. Natuurlijk moet de overeenkomst aangaande de betalingen voor die mensen ook gehouden worden. Ik kan jullie helpen aan boord van de schepen te gaan te Alexandrië. Ik heb niet te veel vertrouwen in mijn Amirs daar, niet zo veel als ik zou willen bekomen van mijn Vizier in Egypte, al is de Qadi van Alexandrië een goede man. Maar ik ken een man daar die jullie zal helpen. Hij woont in Cairo, maar hij kent iedereen in Alexandrië, ook de Qadi, en ook de handelaars die schepen bezitten. Hij kwam ook van een land over de Zee, en hij is in Jeruzalem geweest, maar hij bleef daar niet. Hij is een dokter. Hij is mijn dokter wanneer ik in Cairo ben, en hij was de dokter van mijn broeder toen die Vizier in Egypte was. Ik sprak met die man gedurende dagen en dagen over Allah en het Geloof. Hij is de meest verstandige man die ik ooit ontmoet heb, maar hij is niet een man die met de sterren spreekt zoals jij, Daniel. Hij is een man die God zocht door de Rede. Hij is een Jood. Zijn naam is Mussa bin Maimun ibn Abdallah al-Kurtubi al-Israili, of in het Joods Moshe ben Maimon.'

Usama ibn Munqidh was ontgoocheld. Hij zei, 'Daniel, was het feit dat Jeruzalem een plaats van lijden is, en een plaats waar de mensheid nooit vrede kan vinden, de enige waarheid die je

ontdekte? Ik dacht dat je naar veel meer zocht, naar het mysterie van de wereld, naar de finale antwoorden waarom wij, mensen, op deze wereld leefden, en hoe we ons zouden moeten gedragen tegenover God. Ik heb geleefd om die antwoorden te horen, want ik dacht dat je de enige man was bekwaam om die antwoorden te vinden. Yusuf hier, wil voorzeker ook meer horen!’

‘Ja, ik ontdekte nog meer, al weet ik niet of het finale antwoorden zijn,’ zei ik.

‘Ik wist al sinds vele jaren dat God de wereld geschapen heeft met Goed en Kwaad, opdat we vrijheid van keuze zouden hebben. Iemand de vrijheid geven zijn eigen keuzes te maken is een daad van liefde. Vrijheid is het hoogste goed van de mens. Wanneer houdt een man werkelijk van een vrouw? Is dat wanneer hij haar in een kooi gevangen houdt, en haar van de wereld verbergt voor zijn eigen plezier, of wanneer hij zijn vrouw vrij laat haar eigen weg te gaan om de dingen te doen die ze zelf wilt, en haar slechts helpt wanneer ze daarom vraagt?’ Ik bevond me op gevaarlijke grond met dit voorbeeld, want Saladin moest een harem hebben met minstens een dozijn vrouwen, afgezonderd, en Saladin kan gedacht hebben dat zijn bescherming zijn beste teken van liefde was dat hij kon geven aan zijn vrouwen. De wereld was wreed buiten zijn harem. Hij vertrok echter geen oogwenk, dus ging ik verder.

‘Men dwingt hulp niet op iemand die men liefheeft. Men wacht tot voor de hulp gevraagd wordt, en geeft dan veel. Met God is dat hoe we bidden. God gaf ons de vrijheid van wil, en daarom moest de natuur ook het Kwade met het Goede inhouden. De natuur moest die tweeledigheid in zich houden van bij het begin. Onze wereld kan niet een totale vriendelijke plaats zijn waar we moeten om vechten voor ons overleven. Daarzonder zouden wij, mensen, geen vrije wezens kunnen zijn. Ondanks alles kunnen we zelf beslissen over wat we willen, en door het goede te doen gelukkig worden, hier en in ons leven na de dood, wanneer we verenigd worden met God. Door het goede te doen worden we gered!’

‘Hoe kunnen we zeker zijn dat we gered worden?’ wierp Saladin op. ‘Ik ken de geschriften van een man die abu al-Hassan ‘Ali ibn Isma’il al-Ash’ari heette. Al-Ash’ari schreef een verhaal dat hij voorstelde aan de Mu’tazilieten, de Islamietische geleerden die geloven dat men Allah kan begrijpen met de Rede van de mens, mannen die jullie met het Griekse woord filosofen zouden noemen.

Al-Ash’ari zei: beschouw drie broeders geboren van dezelfde vader en dezelfde moeder, die exact gelijk opgevoed werden door hun ouders. De eerste broeder was een slechte man die in losbandigheid leefde en die naar de hel ging na zijn dood. De tweede was een rechtvaardige man die naar de Koran leefde, regelmatig aalmoezen gaf en zijn geburen respecteerde. Hij kwam in het Paradijs terecht. De derde broeder was een ziek, zwak kind die jong stierf. De laatste broeder zei tot Allah: waarom liet U me niet leven zodat ik een rechtvaardig man kon zijn en naar het Paradijs kon gaan zoals mijn broeder? En de eerste broeder zei tot Allah: waarom liet U me niet jong sterven, zoals mijn tweede broeder, zodat ik kon ontsnappen aan de hel? Volgens onze vroege wijze mannen, de Mu’tazilieten die redeneerden, is God een God van liefde die geen kwaad aan zijn wezens kan doen, en als hij de jongste broeder liet sterven, dan was dat alleen om de hel te vermijden voor hem. Maar dan, zei al-Ash’ari, had Hij niet de eerste broeder mogen laten leven in zonde. Vermits Hij van bij het begin wist dat die zoon de hemel niet zou bereiken, maar in de hel zou gegooid worden.’

Usama stopte Saladin daar en voegde toe, ‘als het Goede en het Kwade alleen kunnen bereikt worden door de menselijke vrijheid van keuze, dan kan een man die bij Allah wil zijn Allah dwingen hem naar het Paradijs te brengen door het Goede en slechts het Goede te doen. Zulk een man zou zijn uiteindelijk lot kunnen schrijven in het Boek van het Laatste Oordeel, en aldus Gods werk voor Hem doen, wat nogal aanmatigend is, is het niet?’

‘Ik ken de notie van de kasb,’ zei ik. ‘Dat is de notie van de theologische geleerden van de Islam die de al-Mutakallimun genoemd worden. Die geleerden stellen dat elke daad gegeven wordt door God, als een geschenk, een gift van God. Zelfs de al-Mutakallimun echter hielden daar niet mee op. Zulk een notie kan inderdaad de vrije wil vernietigen. Ze zou niet volledig de liefde afschaffen, maar wel grotendeels. Zelfs de al-Mutakallimun geloven echter dat we vrij de uitkomst van onze daden kunnen kiezen, de keuze Goed en Kwaad in de Godsgegeven daad die we stellen. En zo kunnen we toch een plaats in de hemel of in de hel verdienen. Tevens, wie durft te zeggen dat hij of zij zo perfect is dat hij of zij de uiteindelijke Genade van God niet nodig heeft? Zelfs de Profeten van de Joden en de Heiligen van de Christenen zeiden keer op keer nederig hoe zeer ze gezondigd hadden, en ze baden voor de vergiffenis van God. In de Evangelies ook kan de perfectie die Jezus Christus vraagt van de Christenen door geen enkele mens bereikt worden!

Ik geloof dat geen man of vrouw, tengevolge het Goede en het Kwade in ons, voldoende goed kan zijn om zijn of haar naam in het Boek van het Laatste Oordeel te schrijven. Goddelijke Genade is altijd nodig. Maar het Kwade dat in ons is, is het leven zelf: de wens te overleven, behouden te blijven, niet verpletterd te worden. Daarom doen we kwade dingen. Daarom zoeken we om goederen en macht te verwerven, en daarom doden we wanneer andere mensen op ons territorium komen. Dat concentreren op ons eigen leven echter, het egoïsme, is deel van de natuur die God schiep, en zonder die zouden we geen vrijheid van keuze hebben. Ultiem is God liefde.’

Usama wierp op, ‘hoe kan God liefde zijn en het Goede doen wanneer kinderen van hongersnood sterven in de straten van onze steden, wanneer mensen geboren worden met afwijkingen in hun ledematen, wanneer de strijders die vchten voor echt goede doelen gewond en verminkt worden en dan als bedelaars in ellende moeten leven?’

‘Ik kan niet alle bedoelingen van God begrijpen. Dat te doen zou hooghartig zijn van mij,’ antwoordde ik. ‘Dit punt echter hield me gans mijn leven bezig, en ik had er geen antwoord voor, en ik was dikwijls opstandig tegen God tengevolge dit. Nu geloof ik dat de natuur en de wereld zijn wat wij imperfect noemen, maar dat betekent voor God slechts dat de wereld zo geschapen moest worden om ons vrijheid te geven in zijn schepping, zijn daad van liefde. De gave van de vrijheid betekent dat de natuur moest zijn zoals die is, onafwendbaar zoals de wereld is. De natuur vormt vroege doden, ellendige levens, melaatsheid in mensen die anders gelukkig zouden kunnen zijn, en zo verder. Dat alles maakt deel uit van de Schepping, en is deel van de liefde. Het is hard zulke tragische toevalligheid te aanvaarden, maar er blijft de hoop en de troost. Geluk ligt in de aanvaarding van de Genade van God, niet in opstand tegen de Schepping. Want de Schepping had niet anders kunnen zijn. Dat is ook wat de abdi me leerde. Ik herhaal: de Schepping en de wereld konden slechts zijn wat ze zijn; in eender welke andere manier konden we geen vrijheid hebben. De ellende is de prijs die we moeten betalen. Toch kunnen wij, mensen, de pijn en de ellende verlichten, zoals Jezus en Mohammed vroegen. We zouden beter moeten doen met onze dokters. Ze moeten meer leren. We moeten aalmoezen geven, zoals de Profeet zei. We zouden meer goed moeten doen aan de armen en de ellendigen. En dat kunnen we doen!’

‘Voor al de macht en de rijkdom en de glorie die ik in mijn leven won,’ zei Sultan Saladin, ‘stond jij dichterbij Allah dan ik, Daniel. We hebben allen dezelfde vragen. Jij zocht de sterren, en vond ze om in vrede met de wereld te leven zoals hij is. Allah gaf het Sultanaat aan mij om het goede te doen. Onze levens worden bepaald door de Genade van Allah. Ik kon Allah nooit begrijpen, al gaf ik me over aan zijn Genade, het beste wat mensen kunnen doen, tenminste: de mensen met een nederig hart. Waarom Allah me macht gaf en mijn vijanden vernietigde, weet ik niet. Maar Allah is één en Hij is groot.’

‘Zo is het,’ besloot ik, ‘maar vergeet niet dat indien Allah U aan de kruispunten bracht, U de vrijheid had de wegen te kiezen en het Goede of het Kwade. Uw Sultanaat was dus ook uw eigen doen, uw eigen verdienste, Yusuf – als U me toestaat U weer bij de naam van uw jeugd te noemen.’

‘Ik ben blij met je gesproken te hebben, Daniel,’ zei Saladin na een tijd. ‘Ik geloof echt, nu, dat Allah je tien jaren geleden op mijn spoor zond in de woestijn om je naar de abdij te brengen. Onze levens waren aldus verbonden in een plan, een opzet die we niet volledig kunnen begrijpen. Ik ben gelukkig daar een deel van geweest te zijn, en heb daarmee een bewijs van het bestaan van Allah. Het betekent ook dat Allah mij persoonlijk kent. Usama was zeker ook deel van dat plan. Hij redde je te Aleppo. Door jou weten we dat God bestaat. Dat bestaan kan met de Rede zelfs bewezen worden. De God heeft geschapen, maar dan niet zomaar zijn Schepping losgelaten. Hij heeft een plan met ons, met ieder persoonlijk, al weten we niet wat dat plan is. De Schepping is niet wat wij perfect noemen, maar dat is omdat Allah ons in liefde geschapen heeft en de vrijheid gegeven. We moeten het Goede doen, maar hebben steeds zijn Genade nodig om in het Paradijs te komen.

Het moet indrukwekkend zijn om visioenen van de andere wereld te ervaren.

Ik zal je helpen Jeruzalem te verlaten. Ik kan geen uitzonderingen toestaan op de overeenkomst die we met Balian van Ibelin afsloten, want ik kan het me niet veroorloven zwakheden in karakter te tonen aan mijn Amirs. Als je de landen van Syr en Egypte verlaat, zullen we elkaar niet meer terugzien. Jij zult reizen naar vrede en rust. Volgens wat je me zei, voorspelde je een verschrikkelijk lot voor mij en mijn familie, maar deze landen zijn mijn thuis. Ik heb niet de keuze en de vrijheid dit alles te verlaten. Mijn familie zou nog meer lijden. Dus zal ik verder moeten blijven vechten.

Het was een privilege je te ontmoeten, mijn vriend. Zoals je zei zijn we ver van perfect. Dus zullen we de Genade van God nodig hebben om ons in het Paradijs weer te zien. Ik ben er zeker van dat je daar een plaats zult hebben. Of ik en Usama ook daar zullen geraken, is een andere zaak. Ik bid voor de vergiffenis en de mildheid van Allah!’

We praatten nog verder tot aan zonsondergang. Saladin bevestigde me dat hij de kerken van Jeruzalem niet zou vernielen. Hij zou enkele Christelijke priesters inderdaad toelaten te dienen aan het Heilig Graf. Hij zou ook de Joden vrijuit laten wonen in de stad, meer dan de Christelijke Koningen dat hadden toegelaten. Hij was gelukkig de Heilige Plaatsen van Islam weer in de stad te kunnen openen, de Qubbat al-Sakhrah en de Mesjid al-Aqsa. Hij hield niet van al het doden in de oorlog met de Franken, maar hij had er geen spijt van de eerste zwaardslag gegeven te hebben die Renaud de Châtillon doodde. Hij glimlachte wanneer ik hem zei hoezeer ik die man had geminacht, en dat ik al gevochten had met hem toen ik nog jong was, en dat ik zeer goed begreep waarom hij Renaud gedood had. We verschilden van mening over de Ridderorden. Ik hield niet van de Tempeliers, naar vertelde hem over al het goeds dat de Hospitaalridders in het Christendom gedaan hadden. Hij veranderde niet van mening. Ik zei hem wijselijk niet dat ik ook een Hospitaalridder was. We keken hoe de zon achter ons over de horizon dook. Jeruzalem blakerde in het verdwijnende, oranje licht van de stervende dag.

We dronken onze bekers en lieten de stilte ons omwikkelen.

Hoofdstuk Negen. Epiloog. Alexandrië 1188

De Latijnse Christenen, beste Moshe ben Maimon, verlieten de Heilige Stad van Jeruzalem in het begin van oktober van verleden jaar, 1187. Voor dertigduizend Byzantijnen die Balian en ik samen schraapten, kochten we de vrijheid af van ongeveer zeventienduizend mannen en een groot aantal vrouwen en kinderen onder de armsten. De andere Christenen moesten zelf de muntstukken geven om voor hun vrijheid te betalen. We moesten geweld gebruiken om de Grootmeester van het Hospitaal zijn schat te doen afgeven. De Orde van de Tempel gaf het minimum, en we vermoedden dat de Orde meer had verborgen, maar we konden het goud niet vinden, en hen ook niet dwingen alles af te geven. We brachten het losgeld naar de Citadel van David die we door Saladin hadden laten bezetten.

De Patriarch Heraclius pleitte apart met de Sultan, en Saladin liet nog eens vijfhonderd bijkomende arme mensen vrij. Saladin gaf duizend mensen meer aan zijn broeder, aan de Malik al-‘Adil, en al-‘Adil liet prompt ook die duizend vrij gaan. De rest zou slaaf moeten worden. Meer dan vijftienduizend mannen, vrouwen en kinderen moesten achter blijven omdat we geen geld voor hen vonden.

Daarna begon de exodus uit de stad. Ik ben nooit getuige geweest van een treuriger schouwspel.

Een lange, stille kolom armzalige mensen ging uit de Poort van David. De strijders van Saladin telden elke persoon. Balian en ik stonden aan de poort. We zagen de Patriarch Heraclius weggaan met zijn priesters. Ze trokken achter hen in karren al hun goud en zilver, hun tapijten, kandelaars, staven en bekers afgezet met edelstenen. We walgden wanneer we deze rijkdommen plots aan de poort zagen opduiken en ook door de poort zagen verdwijnen, want we durfden daar en dan niet tussen te komen, en de wachters van Saladin lieten de schat van de kerken van Jeruzalem de stad verlaten. De Patriarch stal meer van de Kerk dan het leger van Saladin.

De Franken verzamelden zich in een groot kamp buiten Jeruzalem. Daar verdeelden de Amirs van Saladin hen in drie groepen. Één konvooi werd geleid door Balian van Ibelin, één door de Hospitaalridders en één door de Ridder van de Tempel. Saladin gaf elke groep een escorte van vijftig Saraceense strijders om hen te beschermen van verdere plunderingen de eerste dagen op hun mars. De kolommen zetten zich in beweging, en ik zag hen naar het noorden trekken.

Er was een vierde kolom. Ongeveer tweeduizend mannen, vrouwen en kinderen, wensten Outremer voor altijd te verlaten. Zij waren het met me eens dat de beste route om te vluchten de lange weg naar Egypte kon zijn, naar Alexandrië. Ik kon hen overtuigen van de bescherming van Sultan Saladin. Die groep leidde ik naar het zuiden.

Nadat we twee dagen gestapt hadden, reden plots Saraceense ruiters langs onze kolom. Ogenblikkelijk brak er paniek uit in onze rangen, want de mensen vreesden ondanks alle beloften toch in slavernij gestuurd te worden. Maar de Amir die de strijders leidde reed vooruit, naar het begin van onze groep, en riep mijn naam.

Ik trad uit de kolom en praatte met de Amir. De man groette me beleefd. Hij zei dat hij geschenken bracht van Sultan Saladin. We stopten de mars. De Saracenen gaven ons meer dan honderd paarden, meestal lastpaarden, en vele karren getrokken door andere paarden. De Amir van Saladin bracht ook proviand. Hij deed me mee dat hij het bevel gekregen had ons

naar Bilbeis en Cairo te begeleiden, en voor ons te zorgen. We plaatsten de vrouwen en kinderen in de karren, en lieten de ouderen op de paarden rijden. Saladin zond ons voedsel tot we Cairo bereikten.

De rest weet U al. We bereikten Cairo en we zochten U op. Miriam, mijn vrouw, was uitgeput van de reis, en ze recupereerde niet. U zorgde voor haar, maar ze stierf in mijn armen. Ze was dan een vriendelijke, gezette, kleine oude vrouw die geen man nog zou opgemerkt hebben. Maar ze was mijn Miriam. Telkens wanneer ik aan haar denk vormt er zich een krop in mijn keel, en tranen wellen op in mijn ogen. Ik dacht dat ik niet meer kon wenen, maar voor Miriam weende ik als een kind. Het spijt me zo dat ze niet kon sterven tussen haar kinderen, en te Jeruzalem. Ik betreur dat ze moest begraven worden in Egypte, maar aldus beschikt de Heer.

Mijn volk bereikte Alexandrië. De Christelijke scheepskapiteins weigerden eerst onze mensen aan boord van hun schepen te nemen, maar met uw invloed en enige druk van Sultan Saladin, met de hulp van de Qadi van de stad die een vertrouweling was van de Sultan, konden de Genuese, de Pisaanse en de Venetiaanse kapiteins gedwongen worden de Christenen aan boord te nemen. De mensen die van Gaza en Ascalon kwamen vergezelden hen. Aan het einde van maart van dit jaar 1188 zeilden de laatste van mijn Christenen weg van Alexandrië.

We zitten hier nu, Moshe ben Maimon, in uw prachtig huis van Alexandrië dat uitzicht heeft op de grote haven van deze Egyptische stad. Een werkelijk prachtig zicht hebt U van hier! Alexandrië is niet echt een mooie stad, maar ze is het leven zelf, en de chaos van huizen en straatjes is indrukwekkend in hun veelvuldigheid van vormen en kleuren. Het is me aangenaam bij U te verblijven. Ik geef grif toe dat U waarschijnlijk de meest wijze man bent die ik in mijn leven ontmoette, en U bent een grote geleerde. Ik legde U uit alles wat ik over God ontdekte, zo weinig, en U stelde ook uw eigen ideeën voor betreffende die onderwerpen. Misschien kan het voorbeeld van mijn leven U helpen sommige zaken die U bestudeert beter te begrijpen. We vergeleken de meeste van onze opinies al samen.

U bewees dat God bestaat, uitgaande van het feit dat elke beweging een beweger nodig heeft. Ik ken een gelijkaardig bewijs, gegeven door Abraham ibn Daud nu veertig jaren geleden. Natuurlijk vinden die bewijzen hun oorsprong in de geschriften van Aristoteles. Ik twijfel niet aan het bestaan van God. U hebt bewezen dat God één is, en niet lichamelijk. Ik heb ook andere bewijzen daarvan vroeger gehoord. U hebt bewezen dat God leeft, want hij schiep, en ook dat hij eeuwig, machtig en wijs is, en een wil heeft. U hebt bewezen dat het universum geschapen was, en dus niet sinds eeuwig al bestond. Ik geloof dat alles, en neem het voor waar aan. U zei me dat U een boek over filosofie aan het schrijven was, en het de titel 'Gids voor de perplexe man' wou geven. Dat is een goede titel, en ik had uw boek graag gelezen. Ik ben zeker ook lang verward en perplex geweest in mijn leven.

U verzekerde me dat de gave van Profetie een ingeving was van God, in mij gebracht door de ziel van mijn rationele krachten en mijn inbeeldingsvermogen. Ik hoop dat U op een dag dit punt verder zult onderzoeken. Ik beschouwde me nooit als een zeer speciaal iemand, moreel zuiverder, meer perfect in geest, met meer verbeeldingskracht of met meer mogelijkheden en bekwaamheden tot redeneren dan de meeste mannen. Ik denk dat ik moedig was, maar ik geloof niet dat ik buitengewone, goddelijke ingevingen heb gekregen.

U zegt dat wanneer Engelen tot een man spreken, die man dan de hoogste vorm van profetische visioenen heeft bereikt. Was ik dan een Profeet? Ik denk het niet, maar ik was

zeker een instrument van God. U gelooft in het bestaan van Engelen, en ik heb ze gezien met mijn eigen ogen! Mijn visioenen lagen niet enkel in mijn geest. Ik kon mijn visioenen zien, horen en ruiken. Ik raakte de objecten die ik dan zag nooit aan, maar ik ben er van overtuigd dat had ik dat wel gedaan, ik dan substantie, materie had aangeraakt. Dus interfereerde God met mij, en als Hij dat deed met mij, dan doet Hij dat met ons allen. God is met ieder van ons. God weet inderdaad alles. Is niet de onwetendheid een defect, terwijl God perfect is?

Ik heb heel zeker een rationele ziel! Ik had een snel inzicht en een duidelijke perceptie van gebeurtenissen. Ik denk dat ik een nogal deugdzaam man geweest ben. Ik was nooit overmoedig of roekeloos. Ik heb me niet overgegeven aan zelfvernedering, aan ondeugd en ook niet aan ascetisme. Ik leefde een normaal leven. Ik was in elk aspect een gewone man. Toen mijn visioenen kwamen had ik aan hen kunnen toegeven en het leven kiezen van een extatische mystieker, zoals Bernard de Clairvaux me toonde in Hildegard von Bermersheim. Hij was slim toen, Bernard, toen hij Hildegard naar me toe zond om me de weg te tonen van extase en toch van de mogelijkheid tot bestuderen van de wereld. Maar ik weigerde die weg altijd. Ik wou geen monnik worden, geen mystieker, geen geleerde. Ik had het leven nodig! Ik bezat de intuïtie van het Geloof in me, maar de Rede ook was een deel van mijn natuur. Het is vreemd hoe de Hemels me hebben toegelaten te leven, want met de ouderdom bleven mijn visioenen in de achtergrond en verdwenen ze zelfs. Dan zond God zijn Engelen om me door mijn eigen Rede, zelf, te laten ontdekken waaruit het universum gemaakt is. Slechts dan kon ik me ingeven aan de opzet van God. Voor mij is er geen groter bewijs van de liefde van God aan mij dan in die daad. We hebben ons verzoend, God en ik. Mocht dat zo zijn voor alle mensen!

Zoals U zei was het mijn doel in het leven God te zoeken zo ver als mogelijk, Hem en zijn daden te begrijpen. Ver ben ik daarin niet geslaagd, maar ik denk wel dat ik een beetje verder kwam dan de meeste mensen.

Ik was een zeer vrije man. Ik heb Koningen geacht, maar geen Koning was mijn meester. Ik denk ook dat ik over het algemeen een goede man ben geweest, hoewel ik misschien aanmatigend ben op dat punt. Ik doodde, maar bedroog nooit. Ik heb niet overal het Goede gedaan, en niet te allen tijde, en U gelooft dat het Kwade de afwezigheid is van het Goede. In die zin kan ik kwaad gedaan hebben. Ik zoek dus nu de genade en de vergiffenis van God.

U stelt dat er vier uitstekende kwaliteiten zijn in mensen. Één daarvan is de verwerving van rijkdom. Ik won voldoende rijkdom voor mijn familie, al was het meeste daarvan het werk van Oude Jacob. Nummer twee is de fysische perfectie in sterkte en schoonheid. Ik ben niet zeer knap van uiterlijk, maar ik was een ridder. Drie is de morele perfectie. Ik denk dat ik meer deugdzaam was dan een slechte man. De laatste kwaliteit zou de intellectuele en spirituele perfectie zijn. Ik redeneerde mee met de beste filosofen van onze tijd, U inbegrepen, en kon mijn opinies verdedigen.

Ik mag dus gematigd tevreden zijn met het leven dat God me gaf.

Mijn schip vaart morgen. Ik zal binnenkort sterven. Niets houdt me nog echt vast in deze wereld sinds Miriam gegaan is. Ik heb geen vrees voor de dood, want wat is de dood anders dan een diepe slaap? Ik heb angst van het ogenblik van sterven echter, dat finaal ogenblik waarop de ziel nog vasthoudt aan het leven, maar toch beseft dat het leven eindigt. Moge dat ogenblik zo snel voorbij gaan als de val van een druppel water in de woestijn. Moge God, Allah en Jahweh in naam me de overgang naar het andere leven in mijn slaap gunnen. Ik hoop te sterven in de Paracletus.

Vaarwel. Zend alstublieft een brief aan Jonge Jacob en Jonge Sarah. Zeg hen dat ik van hen houd, dat ik hen mis, en dat ik elk zoet woord betreur dat ik hen kon gezegd hebben, maar niet deed omdat ik hun vader moest zijn. God zegene U allen.

Historische Nota's

De roman bevat vele Arabische namen. Ik heb de diakritische tekens op de letters a, i en u die nodig zijn om de Arabische klanken weer te geven in ons alfabet weggelaten. Ik vond dat deze de tekst onnodig zouden zwaar maken. Ik behield echter aparte tekens voor de Arabische letter 'ayn en voor de hamza, door beginnende en sluitende aanhalingstekens te gebruiken.

Het verhaal van Daniel du Pallet speelt zich af in Frankrijk en in de Frankische gebieden van het Nabije Oosten. Ik liet daarom de meeste Franse namen zoals ze waren en vernederlandste ze niet. Ik bleef ook de Franse karakters zoals â en é en è gebruiken. Daarom vertaalde ik bijvoorbeeld Guillaume de Tyr niet tot Willem van Tyr, en liet ik Thierry d'Alsace staan in plaats van Diederik van de Elzas te schrijven. Een duidelijke uitzondering hierop is de naam Boudewijn, die ik niet liet tot Baudouin, omdat de naam Boudewijn zo zeer ingeburgerd is in Vlaanderen.

Ik gebruikte onze eigen tijdrekening, waarin het jaar begint met de maand januari, al was dat niet zo in de Middeleeuwen. Een andere wijze zou nutteloze verwarring meegebracht hebben.

Boek II. Jeruzalem

Antiochië is een stad in Turkije. De regio van de stad dringt diep in de Syrische landen in, maar Antiochië, nu genoemd Antakya, is Turks. Deze streek was de onafhankelijke Hatay regio, tot ze net vóór de Tweede Wereldoorlog besliste voor een vereniging met Turkije. Antiochië was een vroegere, oude vooral Christelijke en Byzantijnse stad, gehouden door Saraceense Amirs tot de kruisvaarders ze in het begin van de twaalfde eeuw weer innamen. Vele Christenen leven tot vandaag in de stad. Zeer weinig blijft over van de Frankische periode van de Middeleeuwen echter, van de tijden van Prins Raymond de Poitiers. De stad is eerder gekend voor zijn Romeinse ruïnes, en het museum van de stad bewaart mooie mozaïeken. De Grot van Sint Petrus wordt verondersteld de eerste kerk van het Christendom te zijn. De kerk bestaat nog steeds, maar onlangs vielen delen van het plafond van de grot neer. De prachtige façade van de kerk kan bezocht worden.

De Heilige Lans die in het boek vermeld wordt, ook genoemd de Lans van het Lot, de lans waarmee Sint Longinus de zijde van Christus doorboorde op het kruis, kan zich tegenwoordig in Echmiadzin bevinden, het spirituele centrum van Armenië en de zetel van de Catholicos van de Christelijke Armeense Kerk. Andere geleerden geloven dat de lans gerecupereerd werd door de Turken toen Antiochië veroverd werd na de Frankische periode, en later door Sultan Bayezid II gezonden werd naar Paus Innocentius VIII (1432-1492), zodat de Ware Lans nu in het Vaticaan kan zijn. De lans werd ontdekt tijdens de eerste kruisvaart onder de tegels van de Sint Petrus kerk.

Koning Louis van Frankrijk kwam met een groot deel van zijn leger aan te Port Saint-Siméon op de negentiende maart van het jaar 1148. De Koningin vergezelde hem. Het Koninklijk Paar bleef minder dan een maand te Antiochië. Ze kwamen daarna te Jeruzalem aan op ongeveer hetzelfde ogenblik als de Keizer Conrad III, die met een Byzantijnse vloot van Constantinopel naar Saint-Jean-d'Acre gevaren was. Conrad zette voet aan wal in Acre rond de twintigste april van dat jaar. Geschiedkundigen hebben geschreven over wat het Incident van Antiochië

genoemd wordt tussen Koning Louis van Frankrijk en Koningin Aliénor. De Koning was inderdaad erg ingenomen door zijn vrouw, en hij verweet waarschijnlijk aan Aliénor te intiem te zijn geweest met haar oom, Raymond de Poitiers, Prins van Antiochië. Wat er exact gebeurde zullen we nooit weten, vooral niet omdat de kroniek van Eudes de Deuil exact op die datum stopte. Incestueuze relaties tussen Aliénor d'Aquitaine en haar charmante oom lijken hoogst onwaarschijnlijk. De kroniekschrijvers van de tijd hebben echter gesteld dat de Koningin te Antiochië wou blijven, en ook dat ze van die tijd af wou scheiden van de Koning. Koning Louis verliet Antiochië in het midden van de nacht, zonder vaarwel te zeggen aan de Prins van Antiochië.

Het Frankisch paleis van Jeruzalem bevond zich de eerste jaren van de eerste kruisvaart in de al-Aqsa Moskee. Het werd snel overgebracht naar de David Citadel, in het fort daar. De al-Aqsa Moskee werd gebruikt door de Tempelridders.

Ascalon is nu Ashkelon, een stad van Israël, die zich bevindt juist ten noorden van de Palestijnse Gaza Strook. Het was een oude Philistijnse stad en nog later een Byzantijnse haven, vóór de Arabische veroveringen. De gebouwen, muren en de citadel van de twaalfde eeuw zijn grotendeels vernield en verdwenen met de tijden. Enkele resten van het oude fort, van de stadsmuren uit de kruisvaarttijden, de aarden wallen, en zowel Byzantijnse als Christelijke kerken blijven over, sommige daarvan in het Nationaal Park van Ashkelon. De verovering van Ascalon door de kruisvaarders in 1153 gebeurde ongeveer zoals in dit boek verteld, ook met het bouwen van de houten toren, de daaropvolgende verbranding van de muren en het blokkeren van de bres door de Tempeliers.

Thierry d'Alsace, Diederik van de Elzas, maakte drie pelgrimstochten naar het Heilig Land. Hij bracht van één van deze tochten naar Jeruzalem het Heilig Bloed mee van Jezus dat Jozef van Arimathaea volgens een legende in de Graal opving. Elk jaar houdt de stad Brugge nog steeds een prachtige Processie van het Heilig Bloed, waarin Diederik van de Elzas door de stad rijdt met het bloed.

Renaud de Châtillon was slechts twee of drie jaar jonger dan Astralabius. Hij kwam in het Heilig Land aan in 1153. De Châtillons waren de Graven van Châtillon-sur-Marne, in de vallei van de Marne rivier, in de Champagne streek, tussen Reims en Epernay. Châtillon-sur-Marne is nu een welgekende Champagne wijnstreek. Zeer weinig blijft over van het oude kasteel van de familie de Châtillon. De huidige stad van Châtillon-sur-Marne telt minder dan duizend inwoners, maar het heeft een groot standbeeld, dat opgericht werd door de stad in 1887, van Eudes de Châtillon die daar geboren werd in 1042 en die Paus Urbanus II werd in 1088.

Châtelain of kasteelheer was een naam die in middeleeuws Frankrijk gegeven werd aan de Bevelvoerder over een kasteel.

De Byzantijnse titels van Sebastus en Protosebastus betekenen zoiets als Augustus, of Majesteit en Eerste Majesteit. Ze waren gereserveerd voor leden van de Keizerlijke familie van Constantinopel. Deze titels werden ingevoerd om hen te onderscheiden van andere edellieden aan het Hof van de Keizer.

Sultan kan iets gelijkaardigs als Keizer betekenen, een Malik is een Koning en een Amir een edelman, een Qadi het hoofd van ene stad. Atabeg of Atabak is Turks voor gouverneur.

De middeleeuwse stad van Baniyas in Syrië bestaat niet meer. Ze mag niet verward worden met de moderne havenstad van Baniyas in noordwestelijk Syrië, ten zuiden van Latakia, een

stad die de Franken Lavénie noemden. Het Baniyas van dit boek was de oude stad genaamd Caesarea Philippi door de Romeinen. Slechts enkele oude ruïnes blijven ervan over. De omgeving is nog steeds zeer vruchtbaar, en de waterval die uit een berggrot verschijnt daar, is één van de bronnen van de Jordaan rivier.

Het is inderdaad zeer moeilijk de menselijke intuïtie te bestuderen, en dat is waarschijnlijk de reden waarom onze wetenschappen niet ver geraakt zijn in het begrijpen van haar processen. De intuïtieve intelligentie heeft deze laatste jaren meer aandacht gekregen, vooral in de beheerswetenschappen. Mensen die zich specialiseren in het beheer van personen, het “human resource management”, hebben zich gerealiseerd dat veel beslissingen van beheer het resultaat zijn van de intuïtieve intelligentie eerder dan van de rede en de directe logica. Verschillende recente boeken van bijvoorbeeld Franse en Nederlandse schrijvers werden de laatste jaren over dit onderwerp gepubliceerd, en getuigen van hernieuwde interesse in dit onderwerp.

De figuren van de Isma’ili Abu Ahmad al-Din Saif ibn Muhammed, Benoît d’Entraygues en Isaac Ben Asher zijn fictief.

Het Meer van Tibériade is het Meer van Galilea. De Woestijn van Tih is de Sinai Woestijn.

De Heilige en Keizerlijke Abdij van de God-betreden Berg Sinai wordt ook genoemd de Abdij van Sint Katharina in de Woestijn. Het is een belangrijke toeristische attractie in het Sinai schiereiland, en inderdaad waarschijnlijk de oudste abdij ter wereld. De abdij bevat een grote bibliotheek van oude manuscripten en oude iconen. Het is een plaats van het UNESCO Wereld Erfgoed.

Saladin verloor inderdaad een veldslag in de winter van 1177-1178 tegen Koning Boudewijn IV nabij Tell al-Safiya, de plaats die de Franken Montgisard noemden, en hij werd er beslissend verslagen. Koning Boudewijn IV verraste de troepen van Saladin in een wadi, komende uit het noorden in plaats van de richting waaruit Saladin de Koning verwachtte, en Boudewijn vernietigde het leger van zijn vijand ongeveer zoals verteld in dit boek. Saladin moest door de Sinai woestijn vluchten vooraleer hij kon terugkeren naar Cairo.

Het beleg van Jeruzalem gebeurde grotendeels zoals ik het vertelde, al vermelden de kroniekschrijvers natuurlijk geen Daniel du Pallet in de stad. De verdediging werd geleid door Balian van Ibelin.

Wanneer Saladin in 1187 het Frankisch Palestinië veroverde, gingen de Christenen van Ascalon en Gaza naar Alexandrië om Palestina te verlaten. Ze gingen daar aan boord van schepen die naar Frankrijk en Italië voeren. De Franken van Jeruzalem echter gingen in drie kolommen allen naar het noorden, richting Antiochië. De strijders van Saladin beschermden hen met een escorte gedurende enige dagen, maar de vluchtelingen werden zeer slecht behandeld door de Franken van de landen waar ze doortrokken. De Frankische kroniekschrijvers vermelden geen vierde kolom die naar Alexandrië vluchtte.

Abu al-Hassan ‘Ali ibn Isma’il al-Ash’ari was een Islamitische theoloog die leefde in het huidige Irak (873-935 AD). Hij was de stichter van de theorie van de Kalam, letterlijk het Woord (van God), de speculatieve theologie van de Islam. Zijn volgelingen werden de al-Mutakallimun genoemd. Al-Ash’ari stichtte een beweging van denken die ook zijn naam draagt: al-ash’arisme of al-ash’ariyya. Ash’arites blijven zeer dicht bij de Koran voor hun

interpretaties van theologische onderwerpen. Al-Ash'ari begon zijn theorie door de inzichten van de Mu'tazilieten over de handelingen van God in twijfel te trekken: waren deze handelingen gebaseerd op rationele beschouwingen, en moest God doen wat het beste was voor de mensheid?

Het verhaal dat in de laatste hoofdstukken verteld wordt door Saladin over de drie broeders werd eerst vermeld door ibn Khallikhan als een openbare discussie tussen al-Ash'ari en zijn Mu'tazilitische leraar abu 'Ali Muhammad ibn 'Abd al-Wahhab al-Jubba'i. Al-Ash'ari loste het probleem op door te stellen dat God de schepper is van alle menselijke daden (aangeduid door het woord khalq). De mensen zijn niet bekwaam tot het stellen van daden, enkel God. Mensen bekomen hun daden van God (aangeduid door het woord kasb). God schiep in de mens de mogelijkheid te kiezen tussen het Goede en het Kwade echter, in deze handelingen, en ook in de intentie tot de daad, zodat de mens op die wijze ofwel de verdienste van de daad verwerft en ook de beloning voor zijn juiste keuze, ofwel de straf voor de slechte keuze. De mens heeft dus geen echte macht over eigen daden in de betekenis van de Mu'tazilieten, maar de mens deelt in het resultaat van de daad (de kasb). De al-Mutakallimun geloven dus uiteindelijk ook in de vrijheid van keuze, hoewel niet op dezelfde wijze als de Mu'tazilieten.

De twaalfde eeuwse Joodse filosoof en dokter genoemd in het Arabisch Mussa bin Maimun ibn Abdallah al-Kurtubi al-Israili en in het Joods Moshe ben Maimon is nu beter gekend onder zijn Griekse naam van Mozes Maimonides (1135-1204). Hij was één van de grootste Joodse filosofen van alle tijden.

Van het leven van Astralabius, de zoon van Pierre Abélard en Héloïse, is weinig gekend. Hij werd geboren te Le Pallet, werd opgevoed door zijn tante, en stierf waarschijnlijk in de Paracletus, waar een melding in de boeken getuigen van zijn dood als de zoon van de stichter van de abdij. Dit boek is daarom een roman, geen historische vertelling van zijn leven. Het is een leven zoals het kon gebeurd zijn, niet zoals het was.